

**MAREA NEAGRĂ,
în căutarea hegemonului pierdut**

***THE BLACK SEA
in Search of the Lost Hegemon***

•

**DORIN POPESCU
Coordonator**

Volum publicat sub egida
Asociației *Casa Mării Negre / Black Sea House* Constanța

**MAREA NEAGRĂ,
în căutarea hegemonului pierdut**

***THE BLACK SEA
in Search of the Lost Hegemon***

**DORIN POPESCU
Coordonator**

**PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2023**

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Raluca Moldovan

Conf. univ. dr. Silviu Nate

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POPESCU, DORIN

**Marea Neagră în căutarea hegemonului pierdut / coord.:
Dorin Popescu. - Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană,
2023**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-37-2026-0

327

© 2023 Coordonatorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul coordonatorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@edituraubbcluj.ro

<http://www.edituraubbcluj.ro/>

Cuprins / Table of Contents

Prefață: Geopolitica turbulentă a Mării Negre: preludiu la marea schimbare a ordinii mondiale?	11
<i>Foreword: Turbulent geopolitics of the Black Sea: preamble to the Great Change of the World Order? .....</i>	11
VALENTIN NAUMESCU	
Partea întâi: REGIUNEA	
Noi dramaturgii hegemonice eclectice la Pontul Euxin	19
<i>Part One: THE REGION</i>	
<i>New eclectic hegemonical dramaturgies on the Pontus Euxinus .....</i>	19
CAPITOLUL 1. Proiecte și proiecții de putere la Marea Neagră.....	21
<i>CHAPTER 1. Power Projects and Projections of Power</i>	
<i>in the Extended Black Sea Region .....</i>	21
DORIN POPESCU	
CAPITOLUL 2. Global (Dis)Order:	
Main Trends of the Post-Cold War Era	33
<i>CAPITOLUL 2. Dez(ordinea) globală.</i>	
<i>Tendințe principale ale epocii Războiului Rece .....</i>	33
ANATOLY KRUGLASHOV	
CAPITOLUL 3. Security of the Black Sea Region	
in the Context of Geopolitical Turbulence.....	47
<i>CAPITOLUL 3. Securitatea în regiunea Mării Negre</i>	
<i>în contextul turbulențelor geopolitice .....</i>	47
NATALIA STERCUL	

CAPITOLUL 4. Din 2025, România trebuie să investească 3% din PIB pentru apărare și să ia în calcul toate scenariile privind evoluția războiului în Ucraina	55
<i>CHAPTER 4. From 2025, Romania must invest 3% of its GDP for defence and evaluate all scenarios regarding the evolution of the war in Ukraine.....</i>	55
GEORGE SCUTARU	
Partea a doua: RĂZBOIUL	
De la competiție la conflict hegemonic	67
<i>Part Two: THE WAR</i>	
<i>From competition to hegemonic conflict .....</i>	67
CAPITOLUL 5. Evoluția propagandei de război a Rusiei împotriva Ucrainei: de la denazificare la dezucrainizare.....	69
<i>CHAPTER 5. The Evolution of Russia's War Propaganda Against Ukraine: From Denazification to De-Ukrainization .....</i>	69
MARIN GHERMAN	
CAPITOLUL 6. Russia's Strategic Narratives as a Great Power in the War in Ukraine: Exploring the Context of The Black Sea	87
<i>CAPITOLUL 6. Narațiunile strategice ale Rusiei ca Mare Putere în războiul din Ucraina: explorarea contextului Mării Negre .....</i>	87
ALLA ROȘCA	
CAPITOLUL 7. Opinia publică din România asupra războiului din Ucraina și a problematicii refugiaților	113
<i>CHAPTER 7. Romanian public opinion on the war in Ukraine and the issue of refugees .....</i>	113
RĂZVAN VICTOR PANTELIMON	
CAPITOLUL 8. The Black Sea Dimension of the Russian-Ukrainian War: Security Threats and the Potential for Enhanced Response Against the Aggressor	133
<i>CAPITOLUL 8. Dimensiunea Mării Negre a războiului russo-ucrainean: amenințările securitare și potențialul pentru un răspuns sporit împotriva agresorului .....</i>	133

NATALIA NECHAIeva-YURIICHUK

CAPITOLUL 9. Formarea unui sistem colectiv european de securitate: lecții ale istoriei și paradigme actuale.....	145
--	-----

<i>CHAPTER 9. The creation of a European collective security system: Lessons of History and current paradigms .....</i>	145
---	-----

SERHII HAKMAN

PARTEA A TREIA: ROLURILE

Actori, roluri, decoruri în scenariile hegemonice de la Marea Neagră... 177	
--	--

<i>Part Three: THE ROLES</i>	
------------------------------	--

<i>Actors, roles, settings in the hegemonic scenarios at the Black Sea.. 177</i>	
--	--

CAPITOLUL 10. The Distant Hegemon: What Geopolitical Role	
--	--

Can France Play in the Black Sea Region?.....	179
---	-----

<i>CAPITOLUL 10. Hegemonul îndepărtat: ce rol geopolitic</i>	
--	--

<i>poate juca Franța în regiunea Mării Negre? .....</i>	179
---	-----

MARIUS-MIRCEA MITRACHE

CAPITOLUL 11. Rolul stabilizator de tip Hard și Soft Power	
---	--

al NATO și UE în regiunea Mării Negre	195
---	-----

<i>CHAPTER 11. The Stabilizer Hard and Soft Power of NATO</i>	
---	--

<i>and EU in the Black Sea Region.....</i>	195
--	-----

RADU GORINCIOI, CARMEN GABRIELA CHITAFES

CAPITOLUL 12. Belarus as a Ground for Russian Attacks	
--	--

Against the West.....	213
-----------------------	-----

<i>CAPITOLUL 12. Belarus ca teren pentru atacurile Rusiei</i>	
---	--

<i>împotriva Vestului.....</i>	213
--------------------------------	-----

ZMICIER MICKIEWICZ

CAPITOLUL 13. Inițiativa celor Trei Mări ca abordare geopolitică	
---	--

și rolul României în întărirea capacității de securitate europeană	219
--	-----

<i>CHAPTER 13. The Three Sees Initiative as a geopolitical approach</i>	
---	--

<i>and Romania's role in Strengthening the European Security Capacity .....</i>	219
---	-----

CĂTĂLIN-GABRIEL DONE

CAPITOLUL 14. South Caucasus and its Regional Players.....	237
<i>CAPITOLUL 14. Caucazul de Sud și jucătorii regionali.....</i>	237
GELA VASADZE	
Partea a patra: RECUZITELE	
Instrumente, reacții, efecte, vecinătăți	249
<i>Part Four: THE PROPS</i>	
<i>Tools, reactions, effects, vicinities.....</i>	249
CAPITOLUL 15. Statele Unite, Israel și Iran: un trio al paradoxurilor ideologice și al (dis)continuităților geopolitice	251
<i>CHAPTER 15. The United States, Israel and Iran: A trio of ideological paradoxes and geopolitical (dis)continuities .....</i>	251
IOANA CONSTANTIN-BERCEAN	
CAPITOLUL 16. Regiunea Odesa: model de conviețuire a minorităților naționale la Marea Neagră?	265
<i>CHAPTER 16. Odesa Region: A Model of Coexistence of National Minorities at the Black Sea?.....</i>	265
RADU CARP	
CAPITOLUL 17. Marea Neagră nu trebuie să devină o „mare moartă” și cu atât mai mult un „lac rusesc”.....	287
<i>CHAPTER 17. The Black Sea Should not Become a “Dead Sea” and Even Less a “Russian lake” .....</i>	287
VASILE SIMILEANU	
CAPITOLUL 18. Regiunea extinsă a Mării Negre: înterferențe politice și eforturi pentru securitatea regiunii.....	305
<i>CHAPTER 18. The Extended Black Sea Region: Political Interference and Efforts for Regional Security.....</i>	305
DORIN MELNIC	

CAPITOLUL 19. Războaiele din Caucaz, Ucraina și Israel – războaie hegemonice către o nouă ordine mondială.....	321
<i>CHAPTER 19. The conflicts in the Caucasus, Ukraine and Israel – Hegemonic Wars towards a New World Order.....</i>	321
MARIAN ZIDARU	
Partea a cincea: RUBICONUL	
În loc de <i>epilog</i> , un scenariu hegemonic apocaliptic la Pontul Euxin	337
<i>Part Five: RUBICONUL</i>	
<i>Instead of an epilogue – an apocalyptic hegemonic scenario at the Black Sea .....</i>	337
CAPITOLUL 20. Rubiconul de la Pont. Matrioska hegemonică a Rusiei în regiunea extinsă a Mării Negre	339
<i>CHAPTER 20. The Rubicon from Pontus Euxin. Russia's Matryoshka Hegemony in the Extended Black Sea Region.....</i>	339
DORIN POPESCU	
LISTA CONTRIBUTORILOR	375
LIST OF CONTRIBUTORS	387
Asociația Casa Mării Negre / Black Sea House, Constanța, notă biografică instituțională.....	399
Black Sea House Association, Constanta, Romania.	
A Short Institutional "Biographical" Note.....	409

Prefață

Geopolitica turbulentă a Mării Negre: preludiu la marea schimbare a ordinii mondiale?

Valentin Naumescu

Geopolitica agresiunii este aici, peste noi. Nu este doar o teorie, o poveste abstractă sau un curs pentru studenți. În răstimpuri, îi auzim șuieratul și îi vedem exploziile luminând în noapte, la câteva sute de metri de satele românești din Dobrogea, în porturile ucrainene de peste Dunăre. Câte o mină marină plutind aiurea, adusă de valuri dinspre est, pornită în pribegie din luptele și manevrele care agită Marea Neagră, ajunge din când în când pe țărmul românesc, stricând zilele de vacanță ale turiștilor. Câte o dronă militară rusească, de fabricație iraniană, zburând răzleț tot dinspre est, mai cade dincoace de frontieră, făcând știri de televiziune câteva zile. Apoi continuăm să credem că nimic grav nu s-a întâmplat și încercăm să trăim la fel.

Suntem în afara și în același timp în interiorul războiului. Iar confruntarea, deși poate părea strict regională, rusu-ucraineană, definită simplist ca un nou episod al imperialismului Moscovei în Europa, este în fapt globală și cu siguranță nu se oprește la miza distrugerii Ucrainei și a aspirațiilor pro-occidentale ale ucrainenilor. Suntem într-o furtună intensă, care a cuprins nu doar Marea Neagră și Mediterana (unde tocmai a început al doilea război, prin atacarea statului Israel, o altă democrație aliată a SUA), ci ajunge până în Strâmtoarea Taiwan, care fierbe de câțiva ani, umplându-se de nave militare și avioane de luptă. Cuvântul-cheie, unificator, al tuturor războaielor, conflictelor și crizelor din acești ani este *revizionismul* și atacul concertat (războiul hibrid) al dictaturilor orientale asupra democrațiilor, valorilor liberale, dreptului internațional și ordinii politice occidentale, garantate de Statele Unite ale Americii.

Volumul colectiv propus de reputatul analist al spațiului est-european Dorin Popescu și grupul său regional de colaboratori invitați din Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Turcia, Belarus/Polonia și, evident, România aduce o valoroasă analiză a situației actuale și perspectivelor geopolitice din zona Mării Negre. Cartea în ansamblu se concentreză pe aplicarea, în acest spațiu cultural-politic eterogen și cu permanent potențial conflictual, a conceptului bine-cunoscut – relevant, dar în același timp atât de controversat – în domeniul relațiilor internaționale – al *hegemoniei*. Oportunitatea volumului este, în acest context transformativ al regiunii Mării Negre, al Europei și al întregii lumi, dincolo de necesitatea oricărui argument. Nu știm dacă Marea Neagră este într-adevăr „în căutarea hegemonului pierdut”, după declinul de mare putere al Rusiei, sau dacă își așteaptă soluția politică pentru un viitor pașnic, stabil și prosper, dar știm cu certitudine că acum este în plină furtună și că orice este posibil, cu bune și cu rele.

S-ar putea ca, multă vreme de acum încolo, să nu se mai poată vorbi despre un hegemon la Marea Neagră. După cum s-ar putea ca SUA, care nu au avut în trecut o voce puternică și un interes major în acest spațiu de clivaj geopolitic, să devină din ce în ce mai intereseate de regiune în viitor, mai ales după adoptarea de către Congres, în iulie 2023, ca inițiativă bipartizană, a *Black Sea Strategy Act*. În baza acestei legi, urmează să fie construită o strategie coerentă, instituționalizată, multidimensională, care să reflecte interesele și viziunea americană și a aliaților occidentali asupra zonei. Nu doar UE, SUA, NATO, Rusia, Turcia și statele candidate la integrare occidentală vor fi prezente strategic în bazinul Mării Negre, dar ne putem aștepta ca, mai devreme sau mai târziu, să simțim chiar și prezența strategică, deși mai discretă inițial, a Chinei. De fapt, nu lipsește nimici din ecuația spațiului, dar pentru toți, zona rămâne una marginală. Nici pentru UE, nici pentru Rusia, nici pentru Turcia, Marea Neagră nu ocupă o poziție centrală ca preocupări. Importanța regiunii Mării Negre rezultă, paradoxal, tocmai din ciocnirea marginalităților geopolitice și strategice din care este compusă.

Marea Neagră delimită, mai clar decât orice concept teoretic, spațiul cultural, strategic și geopolitic *periferic* al tuturor „lumilor” care se intersectează aici: *lumea occidentală (europeană)*, *lumea rusă și lumea orientală*

(*islamul*), cea din urmă începând de la ţărmul Turciei. Un mozaic politic și civilizațional. Subregiunile culturale își au, și ele, vocea lor. Europa Centrală a Carpaților, Balcanii, Europa de Est post-sovietică, Rusia meridională, Caucazul de Sud și tărâmul vestic al Orientului Mijlociu au, toate, ţărmuri la Marea Neagră, dar își au capitalele departe, în lumi diferite. Statele costiere converg geografic la Marea Neagră într-o „întâlnire” total dezorganizată, fără un format politic unificator și fără un liant cultural, într-o dezordine geopolitică și de viziuni care anunță un „dialog” tensionat al părților.

În secolele trecute, trei imperii s-au ciocnit în acest bazin. Astăzi, trei spații culturale diferite, fiecare cu etosul, valorile, normele și practicile proprii de guvernanță, aspiră la influență și preeminență. Vorbim de democrația liberală a spațiului UE, la care tind să se asocieze regimurile democratice pro-occidentale de tranziție din spațiul post-sovietic (Ucraina, Republica Moldova și Georgia), democrația iliberală și autoritaristă a Turciei, respectiv dictatura rusească. Deși vecine, cele trei lumi au destul de puține caracteristici comune. Aceste trei viziuni și modele politice de organizare diferite se intersectează în bazinul Mării Negre.

La vest, nord-est și sud de Marea Neagră încep sau se termină, aşadar, de la caz la caz, speranțele și iluziile – fie de integrare europeană, fie expansioniste, fie cele occidentale și democratice, fie cele rusești neoimperiale sau cele turcești neootomane. Aici se sfârșesc sau încep, depinzând de perspectiva din care privim lucrurile, toate perimetrele politice importante ale Eurasiei, aici are un punct de inserție „pivotul geografic al istoriei”, de care vorbea Halford Mackinder în studiul fondator al geopoliticii moderne (Mackinder, *The Geographical Pivot of History*, 1904), de la „peninsula europeană” până la „marea masă de uscat a Eurasiei”, conectate prin „istmul” *Intermarium*, îngustarea teritorială dintre mările Baltică și Neagră. La sud, prin strâmtorile Bosfor și Dardanele, Marea Neagră face comunicarea cu Marmara și Mediterana, asigurând deschiderea regiunii spre Levant și nordul Africii.

Deși mică, regiunea Mării Negre realizează conexiuni geopolitice spectaculoase, între spații culturale surprinzător de diferite și de contrastante, aflate la doar câteva sute de kilometri unele de altele. Aici se articulează vecinătățile estică și sudică ale Uniunii Europene, aici se întâlnesc

NATO cu Rusia, aici este locul în care Turcia își face dansul geopolitic ambivalent și duplicitar între Vest și Est, încălecând două continente și două „etosuri” politice, aici încearcă Ucraina, Republica Moldova și Georgia să se smulgă dintr-o lume și să adere la alta, aici privesc îngrijorate România și Bulgaria, de la marginea spațiului integrat euroatlantic, spre furtuna din zona faliei geopolitice. Totul este aici dinamic și imprevizibil, confruntațional și negociabil, clar și vag în același timp, principal, dar totodată plin de nuanțe, simplu și totuși de neînțeles, cu identități diferite și puternice, dar care s-au amestecat de-a lungul timpului, în epoci imperiale și postimperiale confuze.

Geopolitica, radicalizarea ideologică și războaiele pe care acestea le atrag inevitabil s-au întors și au năvălit haotic, dinspre Est, peste lumea noastră confortabilă (NATO, UE). Cum am putea defini astăzi această lume? O lume încă democratică și prosperă, dar ușor naivă și cu simțurile de autoapărare atrofiate după victoria în Războiul Rece, destul de lenesă ca efort de reflectie, din perspectivă strategică și prospectivă, în ultimii 30 de ani, securizată pe hârtie de apartenența la NATO și UE și de alianțele cu SUA.

Mulți credeau că acest confort va dura la nesfârșit, iar toate drepturile, libertățile și beneficiile obținute după 1989 ne sunt garantate de la sine, pentru totdeauna. Dar legile nescrise ale politiciei de mare putere sunt dure și nu țin cont de speranțele oamenilor de rând. Când apar presiuni pentru schimbarea lumii, *periferiile sunt cele mai expuse intemperiilor*. Imperiile s-au ciocnit întotdeauna în zonele de periferie, iar astăzi, spațiile intereselor strategice ale actorilor globali și puterilor regionale se suprapun și se confruntă tot la marginea lor, aşa cum a fost mereu în istorie. Marea Neagră este una dintre aceste zone de clivaj geopolitic fierbinți de pe harta lumii. După câteva decenii de calm și optimism, dar și de naivitate și somnolență confortabilă, confruntarea a reapărut.

Agresiunile au lovit la început vecinătățile spațiului euroatlantic, odată cu începutul *Războiului lui Putin împotriva Occidentului*, declanșat acum 16 ani. Vestul a fost incapabil de o reacție puternică și fermă în primele faze ale agresiunii. În vecinătatea estică, ne-au surprins de fiecare dată, deși nu ar fi fost cazul, invaziile Rusiei – în Georgia (2008) și Ucraina (2014), ambele, poate nu întâmplător, în zona vulnerabilă a Mării Negre, mult înainte de

invazia pe scară largă din 24 februarie 2022. Ceva mai departe, în Caucazul de Sud s-au produs dezghețarea vechiului conflict din Nagorno-Karabah și noile războaie Azerbaidjan-Armenia (2020 și 2023). În vecinătatea sudică a UE, ca parte a aceluiași curent revizionist agresiv, au avut loc invazia și atacul criminal ale palestinienilor din Gaza, guvernați de organizația teroristă Hamas, sponsorizată de Iran, asupra cetățenilor și statului Israel, pe 7 octombrie 2023.

Aceste atacuri și invazii au fost urmate de coordonarea intereselor și consolidarea discursului antioccidental al *axei sau „patrulaterului dictaturilor orientale”*, *Rusia-China-Iran-Coreea de Nord*. Acum, când scriem aceste pagini, tocmai se agită spectrul unui nou conflict militar, de data aceasta în America Latină, unde prietenul Rusiei, dictatorul Maduro din Venezuela, amenință cu invazia Guyanei vecine, în urma unui referendum pe care tot el l-a organizat. La nivel global, indiciile revizionismului agresiv și ale sfidării ordinii bazate pe reglementări internaționale se înmulțesc. Dar totul a început aici, în zona Mării Negre, prin invadarea Georiei de către Rusia, în august 2008, la doar patru luni după summitul NATO de la București, în care s-a discutat despre invitarea Ucrainei și Georiei în Alianță. De aproape 16 ani, Războiul lui Putin împotriva Occidentului se răspândește treptat, episod după episod. Acest război presupune un atac extern și un atac intern asupra democrațiilor liberale, prin „idioții utili” ai Rusiei și prin partidele extremiste care boicotează NATO și UE din interior.

Suntem în plin război împotriva ordinii politice și de securitate post-Război Rece și împotriva preeminenței SUA și Vestului în politica lumii. Invaziile și revizionismul au aruncat în aer fundația ordinii de securitate bazate pe dreptul internațional, chestionând însăși viabilitatea și sustenabilitatea lumii pe care o credeam definitiv cuprinsă de triumful păcii, ordinii politice occidentale, preeminenței americane, democrației liberale și „sfârșitului istoriei”, aşa cum entuziasmant formulase Francis Fukuyama în vara lui 1989, în revista *The National Interest*, profilul noii lumi care mijea la finalul Războiului Rece (Fukuyama, *The End of History*, *The National Interest*, 1989). Ne-am întors, în doar câțiva ani după începutul invaziilor sale asupra vecinilor, după cum a vrut Vladimir Putin, *de la forța dreptului la dreptul forței*. Chiar dacă, declarativ, liderii politici occidentali susțin că aşa ceva este

inaceptabil și vor continua să susțină Ucraina, consecințele agresiunilor se pare că nu sunt ușor de înlăturat.

În cercetările din domeniul relațiilor internaționale și în limbajul politic-diplomatic curent, *tema hegemoniei* este tratată cu destulă reticență, din cauza unei evidente conotații peiorative acordate, de regulă, acestui termen. Ian Clark oferă o abordare exhaustivă, deopotrivă istorică și comparativă, în cartea sa despre hegemonie în sistemul relațiilor internaționale (Clark, *Hegemony in International Society*, Cambridge University Press, 2011). Autorul, tratând tema în dinamica ei din ultimele secole, în cheia Școlii Engleză, propune distincția între *primacy* (întâietate, preeminență) manifestată de facto, ca raporturi relative și dinamice de putere și influență între actorii statali, și *hegemony*, înțeleasă ca dominație instituționalizată, legitimată, acceptată de „societatea internațională” (societatea statelor) la nivel global sau regional. Privită astfel, hegemonia ar extinde practic suveranitatea și caracterul decizional discreționar al puterii respective asupra societății internaționale de referință. Linia de demarcație între cele două situații nu este întotdeauna clară și ușor de trazat.

Aplicarea teoriei hegemonului în zona Mării Negre este în mod evident și mai complicată decât analiza globală a hegemoniei, pentru că ea suprapune două planuri distincte: o realitate istorică regională peste o realitate de ansamblu diferită a sistemului relațiilor internaționale. Cu atât mai complicat devine demersul investigativ dacă introducem în discuție *teoria stabilității hegemonice* (HST), care afirmă că stabilitatea unui sistem global sau regional este asigurată de existența unui hegemon, iar declinul hegemonului crește şansele de instabilitate în relațiile dintre state.

„Teoria stabilității hegemonice”, de inspirație neorealistă, a fost denumită astfel, pentru prima dată, de către Robert Keohane, în anii '80 (Keohane, *After Hegemony*, 1984). Aceasta, de fapt, a contestat teoria căreia i-a atribuit numele, dar a cărei fundație fusese pusă de Charles Kindleberger la începutul anilor '70, într-o carte în care a analizat marea criză din perioada interbelică (Kindleberger, *The World in Depression: 1929-1939*, 1973). Robert Keohane, în lumina instituționalismului liberal, afirmă că, dimpotrivă, colaborarea multilaterală este posibilă și chiar facilitată în absența hegemonului.

Cine ar fi putut fi „hegemonul pierdut al Mării Negre”, de care se vorbește în volumul de față? De bună seamă, vorbim despre declinul de mare putere al Federației Ruse. Volumul vorbește totodată despre aspirațiile statelor post-sovietice (Ucraina, Republica Moldova, Georgia) de a evada din închisoarea lumii ruse și de a se integra în lumea occidentală democratică (europeană). Un asemenea proces de „transfer” dintr-un spațiu în altul, prin contestarea hegemoniei rusești din zona Mării Negre și afirmarea voinței politice și suveranității naționale, se pare că nu s-a putut realiza fără opoziția agresivă a Rusiei și fără un soc dramatic în întregul spațiu supus tranziției geopolitice și democratice spre Vest.

În momentul închiderii acestui volum, în decembrie 2023, nu știm *când și cum* se va încheia războiul din Ucraina, dar, din nefericire, lucrurile nu arată bine pentru Ucraina, a cărei contraofensivă de vară a eșuat. Dinamica zonei este accelerată, situația putându-se schimba de la o zi la alta. Nu oricine se încumetă să scrie un capitol în aceste condiții, pe o temă fierbinte, aflată în zona „nisipurilor mișcătoare”. Marele merit al volumului coordonat de Dorin Popescu este tocmai aducerea laolaltă a numeroase perspective analitice, din întreaga regiune, care „radiografiază” zona Mării Negre în acest moment al furtunii geopolitice și incertitudinilor. Peste un an sau doi, probabil că tabloul zonal ar putea fi mai limpede, într-un sens sau altul, iar analizele, mai simple și mai clare.

Profilul și reputația contributorilor la acest proiect editorial garantează o colecție de analize solide, fundamentate, profund documentate și bine scrise. Vocile sunt consacrate, iar parcursul lor academic și portofoliul publicațiilor științifice anterioare nu fac din calitatea acestei cărți o surpriză. Ioana Constantin-Bercean, Radu Carp, George Scutaru, Marin Gherman, Răzvan Victor Pantelimon, Vasile Simileanu, Dorin Popescu, Marian Zidaru, Marius-Mircea Mitache, Cătălin Gabriel Done, Radu Gorincioi, Carmen-Gabriela Chitafes, Natalia Stercul, Alla Roșca, Anatoliy Kruglashov, Natalia Nechaieva-Yuriichuk, Serhii Hakman, Gela Vasadze, Zmicier Mickiewicz, Dorin Melnic sunt autori care, deși provin din *generații, școli/tradiții de gândire și domenii științifice diferite*, oferă împreună o abordare multidisciplinară echilibrată și robustă a regiunii Mării Negre. Cu o tușă finală, atentă și fină asupra textelor și cu o privire de ansamblu asupra construcției editoriale pe

care a inițiat-o și condus-o, Dorin Popescu articulează toate aceste demersuri analitice într-un volum coherent, trasând conturul unei structuri logice a cărții pe care o avem în față.

Volumul „Marea Neagră, în căutarea hegemonului pierdut” aduce, la momentul potrivit, o privire proaspătă, diversificată și actualizată asupra dinamicii geopolitice turbulente a acestei regiuni. Mai mult decât o nouă carte despre războiul din Ucraina, proiectul lui Dorin Popescu și al colaboratorilor săi propune un mod de a vedea și înțelege lucrurile, o diagnoză a zonei într-un context european și global în plină transformare, fără să aibă pretenția adevărurilor ultime și absolute sau a „globului de cristal” în care putem desluși viitorul.

Cartea de față este *mai degrabă un instrument de lucru decât o profeție* – dar, prin înzestrarea noastră cu mijloace analitice, explicative și perspective mature, competente, profesioniste, ea devine chiar mai utilă și mai credibilă decât pretenția cuiva de a ne spune pe nerăsuflate ce o să se întâmple mâine.

Cluj, 14 decembrie 2023

Partea întâi

REGIUNEA

**Noi dramaturgii hegemonice
eclectice la Pontul Euxin**

CAPITOLUL 1.

Proiecte și proiecții de putere

la Marea Neagră

Dorin Popescu

ABSTRACT: The new Russian hegemonic project is rapidly and deeply restructuring the current post-war global order. It can be viewed from two complementary perspectives: the regional dimension – USSR redivivus (USSR 2.0, USSR plus), and a new global dimension – a Non-Aligned Alliance, the Global South. The hegemonic project of the new Russia and, simultaneously, Russia's chance to become a global and regional hegemon once more are building in the extended Black Sea region.

Motto:

*Cu Kinjalul supersonic la cingătoare,
Katiușa visează să treacă Rubiconul*

1. RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA UCRAINEI, UN RĂZBOI HEGEMONIC

Odată cu destrămarea URSS, **Moscova pierde aproape constant hegemonie.**

Declinul său hegemonic pare plenar atât la nivel global, cât și la nivel regional și este însoțit de expansiuni hegemonice corelate ale altor actori statali și nonstatali (UE/NATO, SUA, China etc.) pe teritoriul fostelor sale colonii ideologice.

În sens restrâns, **capacitatea Moscovei de a controla politicile altor actori (statali sau nonstatali)**, marca definitorie a profilului hegemonic pur, s-a atrofiat considerabil în ultimele decenii. Sfera sa tradițională de influență se diminuează pe toate coordonatele geografice, începând cu *vecinătatea*

apropiată, acolo unde **Moscova a manageriat hegemonic gubernii aproape în întreaga sa istorie.**

Războiul împotriva Ucrainei¹ constituie, din această perspectivă, un **instrument de recuperare prin forță a hegemoniei pierdute**². În acest punct analitic există un **consens implicit** (al tuturor părților) privind natura și obiectivele războiului; Kremlinul insistă asupra prezentării acestui război ca reacție și răspuns la *îmantarea culturală, militară, politică și geopolitică a Vestului* în spațiul său de influență, îmantare care ar genera amenințări existențiale la adresa Federației Ruse ca actor statal (și a *lumii ruse* ca spațiu al exprimării directe a dominației Moscovei)³, în timp ce Vestul vede în acest război o tentativă (desigur, ilegitimă) de recuperare prin forță a hegemoniei pierdute în mod *organic* (procesul de degradare hegemonică se va fi produs aici prin reorientarea geopolitică, liber exprimată, a mai multor actori statali odinioară captivi, obediienți sau chiar vasali Moscovei, prin inversarea opțiunii geopolitice a acestora, prin ieșirea lor din captivitatea geopolitică a Moscovei).

În afara acestei *mărunte* intersecții semantice (declinul hegemonic al Rusiei și războiul ca instrument de răspuns care poate inversa din nou, în

---

¹ Declanșat într-o primă fază activă, de tip hibrid, în 2014, și urmat de invazia pe scară largă din februarie 2022 (a doua fază activă a același război).

² Natura și obiectivele acestui război au fost percepute corect de către unii analiști (inclusiv subsemnatul) încă de la începutul invaziei: „Sunt deja câteva certitudini după prima lună de război. Regimul de la Moscova a declanșat un război hegemonic, de tip geopolitic, împotriva modelului civilizațional al Vestului, un război pentru reconfigurarea ordinii mondiale, unul împotriva actualului sistem de relații internaționale... Noile narrative rusești sunt tot mai îndepărtate de basmele cu denazificări care ne-au trezit în dimineața zilei de 24 februarie și ne-au aruncat în iadul cu vitriol al Moscovei. Oficialii ruși au rostogolit în tot acest timp narative stratificate care confirmă formatul de război hibrid al Rusiei împotriva Vestului, război care se desfășoară în formă convențională în Ucraina (împotriva acesteia, spre a inhiba pentru totdeauna orientarea pro-Vest a Kievului) și în formă hibridă pe toate coordonatele geografice posibile. Războiul din Ucraina ar fi trebuit să fie o demonstrație de forță a unui actor statal flămând de revanșă geopolitică”, Dorin Popescu, „URSS 2.0 – ieșirea din scenă și din istorie”, <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/urss-2-0-iesirea-din-scena-si-din-istorie>, link accesat la 16 decembrie 2023.

³ În mod repetat, liderii ruși insistă asupra tezei *războiului hibrid* dus de către *Vestul colectiv* împotriva Federației Ruse, un război care, potrivit sistemului narrativ rusesc, ar acutiza nevoia apărării existențiale a Rusiei; *Rusia se apără existențial în Ucraina*, se justifică în mod repetat Kremlinul pe întreaga durată a primilor doi ani de război pe scară largă în Ucraina.

planurile Kremlinului, bornele hegemonice ale lumii contemporane), consensul părților nu mai este posibil.

Bunăoară, **egalizarea semantică a hegemoniei** (hegemonia rusă vs hegemonia Occidentului) pare imposibilă, tendențioasă și hazardată.

Hegemonia rusă s-a manifestat, în principal, ca ocupătie (militară, politică, geopolitică) și s-a exprimat prin ample rețele locale de vasalitate necondiționată, create/impuse prin lichidarea totală a *etosului național*. **Puterea hegemonică rusă a construit vasali**, în timp ce **puterea hegemonică a Vestului a construit parteneri**.

Puterea sovietică s-a dezvoltat istoric pe două palieri de exprimare hegemonică: nivelul global (unde *Marile Puteri*, URSS și SUA, își împărțeau rolurile hegemonice) și cel regional (unde hegemonia sovietică era/părea absolută pe întregul teritoriu al Uniunii).

Federația Rusă a beneficiat de o **moștenire hegemonică deja atrofiată față de original**: un declin hegemonic rapid, după destrămarea URSS, atât la nivel global, cât și la nivel regional, a însoțit *nașterea* Federației Ruse de sub cenușa imperiului. Nici biciul ideologic, nici mirajul mincinos al *lumii ruse*, nici tancurile sau rachetele, nici conflictele provocate pe teritoriul noilor state independente (conflicte devenite ulterior *înghețate*), nici gazul sau petrolul nu au putut stopa **declinul hegemonic post-URSS**⁴.

Declinul hegemonic post-URSS a creat treptat premisele unui autentic **colaps hegemonic al Moscovei**. În momentul de față, **Moscova pare a trăi momentul catastrofic al colapsului hegemonic**. Profilul global al Rusiei este în recesiune, iar la nivel regional, revoltele foștilor săi vasali cutremură din temelii ambițiile succesorale ale fostului imperiu, mascat în uniformă sovietică.

Moscova visează să se reinventeze (și să se re legitimeze) **hegemonic⁵** prin războiul actual împotriva Ucrainei, război care este el însuși unul de tip hegemonic.

⁴ „În teoria relațiilor internaționale, declinul unui hegemon este asociat adesea cu instabilitate și economii închise sau semiînchise și violarea tot mai frecventă a dreptului internațional”, Silviu Nate, în „Compromisul indefinit din Marea Neagră și dilema conflictului perpetuu”, în Naumescu, Valentin și Moldovan, Raluca (coordonatorii), *Războiul. Consecințele invaziei rusești din Ucraina la nivel global, european și românesc*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2023, p. 51.

⁵ Cel puțin la nivelul intențiilor strategice.

Așa cum am anticipat și argumentat în mod detaliat, „agresiunea militară de amploare declanșată de Federația Rusă împotriva Ucrainei la 24 februarie 2022 demonstrează că **noul proiect geopolitic imperialist și hegemonic al Rusiei, URSS redivivus / URSS plus**, pregătit de multă vreme la Moscova, a intrat în faza sa activă⁶.

Ieșirea din lunga iarnă siberiană (geopolitică) a Rusiei, sub forma unui nou proiect hegemonic de tip coercitiv și enunțată de circa două decenii, se produce **în forță și acum**.

Această agresiune reprezintă, *de facto*, **un război pe scară largă de tip hegemonic (vizează recalibrarea rolului geopolitic al Rusiei în lume)** și geopolitic (contestă și recalibrează actuala ordine bipolară a lumii, paradigma actuală a relațiilor internaționale, ordinea liberală a Vestului etc.), un război hibrid și de lungă durată menit a impune rolul de mare putere al Rusiei în sistemul de relații internaționale. Rusia nu doar contestă sau inhibă, ci și acționează sistemic pentru a destructura și reconfigura militar actuala paradigmă a ordinii globale; „prin celebrele teze din februarie de la Kremlin (discursurile președintelui rus privind recunoașterea celor două regiuni separatiste din estul Ucrainei – 21 februarie a.c. și, respectiv, declanșarea «operațiunii militare speciale» din Ucraina – 24 februarie), se enunță *de facto* o nouă ordine mondială, cu Rusia în centrul ei, iar *paradigma vechii ordini mondiale este înmormântată public sub guri de tun și rachete*”⁷.

2. ARHITECTURA PROIECTULUI HEGEMONIC REGIONAL URSS 2.0.

Singurul instrument de exprimare a rolului hegemonic al Moscovei la nivel global rămas neafectat de acest *declin*, statutul de membru permanent cu drept de veto în Consiliul de Securitate al ONU, nu îi mai este suficient Kremlinului pentru menținerea ambițiilor sale hegemonice la nivel global.

---

⁶ „Demontarea mitului de mare putere (*n.n. - al Rusiei*) forțează formule de revigorare a visului său strategic... *Războiul mare* al Rusiei este legat de interesul său de a-și prezerva perceptia și statutul de mare putere în sistemul relațiilor internaționale”, Silviu Nate, *ibidem*, p. 53.

⁷ Dorin Popescu, „Russia: Back to Utopia: Escaping the Long Siberian Winter”, în Valentin Naumescu (ed.), *Great Powers' Foreign Policy. Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, Leiden & Boston: Brill, 2023, pp. 300-329.

Din *galaxia de sateliți geopolitici de odinioară ai URSS* au rămas, în principal, Republica Belarus, Coreea de Nord, Iranul, Nicaragua și Venezuela. Rusia s-a retras geopolitic din Balcanii de Vest, din Orientalul Mijlociu (unde reinventările sunt modeste și noncredibile), din Africa și Asia. **Colonizarea sovietică a lumii a rămas o iluzie.**

Fisurat de manifestările belicoase cvasipermanente ale revizioniștilor, sistemul de drept internațional bazat pe instituțiile și instrumentele ONU nu mai poate ține în echilibru relativ convențiile și regulile postbelice. În sens restrâns, sistemul actual (postbelic) de relații internaționale (de drept internațional) nu mai este util intereselor rusești în plan global, nu mai reprezintă o garanție pentru menținerea unui rol de natură hegemonică al Moscovei la nivel mondial. În egală măsură, sistemul *onusian* nu mai poate penaliza în mod credibil încălcările belicoase repetate ale revizioniștilor de a crea turbulențe paradigmaticе în interiorul acestui sistem.

S-au creat astfel condițiile perfecte, pe plan global, necesare Moscovei pentru a-și pregăti și iniția minarea actualului sistem de drept internațional prin **acțiuni unilaterale revizioniste de ampioare**: sistemul *onusian* nu mai răspunde intereselor Rusiei de a fi validată ca actor de prim rang la nivel mondial (*Mare Putere*); inconsistența și turbulențele globale inhibă presupuse reacții punitive ale sistemului de relații internaționale la încălcări violente și repetitive ale setului de reguli pe care se bazează funcționarea acestui sistem; riscul penalizării la nivel global a actelor unilaterale de beligeranță va fi devenit minor în parada actuală a sistemului de drept internațional. A *sosit astfel momentul unei noi oportunități de impunere unilaterală a dreptului forței* – pare a se fi stabilit la Kremlin. **Vladimir Vladimirovici își vopsește chipul în culorile războiului.**

Este foarte probabil că acest moment a fost pregătit (cel puțin discutat) și chiar convenit cu aliații geopolitici ai Federației Ruse precum China. Căci, chiar dacă **galaxia de sateliți ai Moscovei va fi devenit între timp praf stelar**, muniția hegemonică a Rusiei mai dispune încă de aliați și parteneri **conjuncturali**, interesați de restartarea raporturilor de putere la nivel global. Primii doi ani de război în Ucraina (împotriva Ucrainei) au adus ample clarificări în acest sens, **reinventând Sudul Global ca pol autonom de manifestare geopolitică la nivel mondial**.

Federația Rusă, China și Sudul Global sunt principali contestatari (revizionisti) ai actualului sistem de relații internaționale; aceștia contestă la unison, adesea în mod corelat și coordonat, „hegemonia globală a Vestului/Occidentului”. Între Moscova, Beijing și marile capitale ale Sudului Global s-au instituit și funcționează deja numeroase **răporturi conjuncturale de parteneriat**, pe baza obiectivului comun de revizuire a sistemului actual de relații internaționale, aşa-numitul *sistem bazat pe reguli*. Totodată, între cei trei *agenți ai revizionismului* nu există răporturi hegemonice; cele trei perspective contestatare rămân autonome și complementare, iar apropierile sunt exclusiv conjuncturale.

Ambiția Federației Ruse de expansiune hegemonică la nivel global este, în acest context, hazardată; Moscova poate obține cel mult o *degradare hegemonică a Vestului / Statelor Unite* (pe baza acțiunii politice corelate / coordonate a celor trei contestatari), nicidecum o expansiune hegemonică proprie.

Recuperarea hegemonică a Rusiei la nivel global nu pare nici probabilă și nici posibilă. Putem avea astfel aici o cecitate strategică a Moscovei (care mizează pe războiul actual împotriva Ucrainei ca instrument de recuperare hegemonică la nivel global) sau **un calcul analitic de adâncime al Liubiankăi încă nedescifrat în/de Vest?**

Este cert că reinventarea hegemonică a Federației Ruse la nivel global ar avea șanse exclusiv în condițiile unei reinventări reușite a rolului său hegemonic la nivel regional. Este total fantasmagorică teza unei Rusii ca actor global în absența unui *rol hegemonic regional funcțional*, care să poată confieri soliditate aspirațiilor sale globale. Rolul global al Rusiei trebuie ancorat solid și pe termen lung într-un rol hegemonic regional. În absența celui din urmă, statutul de *Mare Putere* ar rămâne / ar deveni o simplă himeră.

Pariul major al acestui război îl reprezintă astfel **reinventarea Federației Ruse ca hegemon regional.**

Este cert că spațiul regional în care Federația Rusă își testează vocația hegemonică este circumscris arealului tradițional de dominație sovietică, fostul teritoriu al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste / URSS. **Moscova**

are ca obiectiv maximal recuperarea hegemonică a fostului teritoriu al URSS.

Recuperarea hegemonică a acestui teritoriu, aflat în sfera prioritară permanentă a intereselor colonialiste ale Moscovei, în vecinătatea imediată a imperiului, reprezintă *obiectivul strategic zero* al actualului război.

Acest spațiu nu mai este însă unul uniform din perspectiva gramaticii obediенței față de Moscova. *Lumina de la Răsărit pătrunde tot mai greu în opaițele foștilor săi vasali.* În noua Europă de Est (Ucraina, Republica Moldova), recuperarea hegemonică a Rusiei va fi devenit deja imposibilă în absența unui proiect de forță. În Caucaz, vasalizarea pare încă posibilă prin instrumente hibride. Un prezumtiv proiect hegemonic al Moscovei în fostul spațiu al URSS s-ar baza astfel pe un sistem bine articulat de instrumente de opresiune suprapuse, stratificate, care include ocupări teritoriale, control politic, vasalizări economice etc.

Proiectul hegemonic al Moscovei în fostul spațiu al URSS începe în Ucraina, prin actualul război. *Osatura acestui proiect hegemonic o reprezintă ocuparea ilegală de noi teritorii.* Rusia încearcă astfel să construiască, prin acest război, **noi granițe și noi hărți în regiune.**

Este evident că instrumentele de control al acestui spațiu nu mai pot fi uniforme. Fundamentalul acestora îl reprezintă însă **ocuparea ilegală de noi teritorii**, urmată de legitimarea *de jure* a acestor anexări și de exploatarea acestora ca resursă primară pentru dominația geopolitică a statelor din regiune.

Acest proiect hegemonic regional include într-o primă etapă Ucraina: destrămarea teritorială a Ucrainei, ocupări teritoriale foarte largi în sudul și estul țării, crearea premiselor pentru un control ideologic al altor teritorii din actuala configurație statală a Ucrainei; cel mai probabil, planurile strategice ale Moscovei privind Ucraina vizează ocuparea și alipirea unor largi teritorii în partea de sud și de est, teritorii pe care narativele Moscovei le numesc în mod explicit, cinic, „regiuni istorice rusești”⁸ (1), crearea unui ministat-tampon care să funcționeze ca *zonă gri* între Ucraina și viitoarele granițe sud-vestice ale Federației Ruse, stat-tampon pe care Moscova să îl poată controla

---

⁸ Vladimir Vladimirovici Putin, <http://kremlin.ru/events/president/news/72994>

ideologic (2)⁹ și, respectiv, un viitor stat al Ucrainei redus la actualele sale regiuni vestice (3).

Am descris recent culoarul de înaintare strategică pe care pare a-l viza Kremlinul pe termen scurt și mediu: „Obiectivele teritoriale ale Federației Ruse în acest război sunt mult mai largi decât cele realizate deja; acestea includ extinderea spre Vest a actualului culoar teritorial realizat în sudul regiunilor Herson și Zaporozie (deopotrivă pe lungimea și lățimea sa) și tăierea integrală a accesului Ucrainei la litoralul Mării Negre, ocuparea în întregime a regiunii Donețk și extinderea coroborată a acestui culoar teritorial în Est, în regiunea Harkov... Actualul proiect imperialist și revizionist al Moscovei are ca obiectiv teritorial ocupări ale unor teritorii foarte largi ale Ucrainei, la sudul și estul ei, pe baza unor planuri care includ controlul asupra marilor orașe din sud (Odesa) și est (Harkov), ocuparea *de facto* a acestor orașe și a regiunilor omonime, precum și înaintarea militară pe actualul corridor sudic, spre orașul Odesa și dincolo de el, până la viitoare frontiere cu România”¹⁰.

O a doua dimensiune a anexărilor/ocupărilor teritoriale care vor reprezenta, în planurile strategice ale Moscovei, *osatura* viitorului proiect hegemonic regional o reprezintă **Republica Moldova**¹¹. Este foarte probabil că **Republica Moldova există deja pe hărțile cu noile granițe în regiune inventate de analiștii lui Vladimir Vladimirovici (Putin)**, hărți pe care forțele ruse de ocupație se străduiesc să le realizeze samavolnic.

O înaintare militară rusească *dincoace* de Odesa ar facilita în mod direct anexări/ocupări teritoriale conexe **cel puțin** în raioanele necontrolate de autoritățile de la Chișinău (raioanele transnistrene, autoproclamata *Republiecă Moldovenească Nistreană*). Realizarea unei anexări a întregului teritoriu al Republicii Moldova, în cazul în care trupele ruse ar reuși să creeze joncțiunea

⁹ Numeroși experți au numit acest proiect *Malorusia*.

¹⁰ Dorin Popescu, „2024: nimeni nu va trece Rubiconul, dar toti adună osti acolo”, <https://www.contributors.ro/2024-nimeni-nu-va-trece-rubiconul-dar-totii-aduna-osti-acolo/>, link accesat la 31 decembrie 2023.

¹¹ „Avem multe motive să credem că Republica Moldova (în integralitatea sa, nu doar raioanele necontrolate de autoritățile de la Chișinău, raioanele transnistrene) se află și ea în menu-ul proiectului imperialist actual rusesc de ocupație teritorială în nord-vestul Mării Negre”, Dorin Popescu, *op. cit.*

teritorială cu raioanele transnistrene, este **foarte probabilă**: efortul militar în acest caz ar fi minim, iar consecințele juridice – similare cu cele ale ocupărilor ilegale de teritoriile Ucrainei (Rusia trăiește încă în iluzia impunității, la nivel global, a agresiunii sale în Ucraina și apreciază că anexări teritoriale similare viitoare se pot/vor produce în aceeași paradigmă a pasivității și neputinței¹² comunității internaționale).

Principala problemă de securitate a Republicii Moldova este cea a absenței unor mecanisme și garanții internaționale care să asigure protecția și securitatea acesteia. Ca și Ucraina, Republica Moldova a întreținut (și s-a complăcut câteva decenii în) iluzia potrivit căreia Federația Rusă însăși ar fi principalul garant al securității țării. Această iluzie a generat, de altfel, și toxice fobii antiromânești, atât la Kiev, cât și la Chișinău, fobii pentru care au trudit îndelung comisarii sovietici, comisarii neosovietici, agenții locali de influență și fabricile de troli din Rusia.

Chiar și în momentul de față, numeroase medii analitice din Republica Moldova par a fi rămas captive iluziei potrivit căreia actualul statut de neutralitate ar putea crea cadrul necesar și suficient pentru asigurarea securității acesteia. Prea puține voci lucide în Republica Moldova văd și numesc securitatea acesteia în cheie semantică diferită de cea a *neutralității* pompată de tancurile ideologice ale Kremlinului. Din fericire, aceste voci lucide manageriază în prezent designul securitar al Republicii Moldova¹³.

Tentativele de evadare din cușca ideologică a Moscovei, care presupun renunțarea la utopica neutralitate a Republicii Moldova, se construiesc trudnic. În pofida unei noi Strategii a Securității Naționale a Republicii

---

¹² Complicității.

¹³ Maia Sandu, președinta Republicii Moldova, la ediția anuală 2023 a Conferinței de Securitate de la München: „pentru noi astăzi nu se pune problema renunțării la neutralitate, pe de altă parte, neutralitatea nu înseamnă că sectorul de apărare trebuie neglijat. Țara noastră trebuie să își consolideze capacitatea sa de apărare, inclusiv capacitatea de a gestiona atacurile hibride și cibernetice, propaganda și dezinformarea... Moldova ar trebui ajutată să își consolideze sectorul apărării și Moldova ar trebui să facă parte din noua arhitectură de securitate europeană”, <https://presedinte.md/rom/presa/noile-evolutii-privind-securitatea-nationala-si-regionala-dar-si-aspiratiile-europene-discutate-de-presedinta-maia-sandu-la-mnchen>, link accesat la 26 decembrie 2023.

Moldova¹⁴, discuția privind renunțarea la teza neutralității este încă incipientă în mediile publice din Republica Moldova.

Este cert că **neutralitatea nu mai răspunde nevoilor de securitate actuale și de perspectivă ale Republicii Moldova**; în acest sens, trebuie construite **angajamente, garanții și mecanisme colective de securitate pentru Republica Moldova**, care să prevină ocuparea teritorială a acesteia de către armata neosovietică a Kremlinului. În acest sens, obligația prioritară a Bucureștiului este să sprijine în mod plenar procesul de conectare a Republicii Moldova la dezbatările, negocierile și acțiunile politico-diplomatice privind constituirea unui set funcțional de garanții de securitate pentru Ucraina.

Cu preconizatele ocupări teritoriale în sudul și estul Ucrainei, cărora li se poate adăuga joncțiunea vizată cu raioanele transnistrene ale Republicii Moldova, Moscova și-ar putea realiza aşa-numitul **proiect teritorial al noii Rusiei (Novorusia)**¹⁵.

Moscova are în vedere realizarea proiectului Novorusia exclusiv prin anexarea de teritorii. Varianta alternativă (cedarea fără luptă de teritorii, din partea comunităților locale rusești din regiunile ucrainene aflate în sudul și estul Ucrainei), pe care se baza scenariul optimist al Moscovei la începutul invaziei pe scară largă, în februarie 2022, nu a funcționat¹⁶. Șanse reduse de reușită are, de asemenea, și perspectiva recunoașterii internaționale post-

---

¹⁴ https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023.pdf; la 15 decembrie 2023, a fost aprobat în Parlamentul Republicii Moldova *Proiectul de hotărâre pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova*. Elaborarea Strategiei de securitate națională a Republicii Moldova reprezintă o inițiativă legislativă a președintelui Maia Sandu. În document se evidențiază că „în prezent, războiul Federației Ruse în Ucraina are implicații grave asupra securității naționale a Republicii Moldova, inclusiv în domeniile economic, financiar, energetic și al ordinii publice”.

¹⁵ În general, proiectul *Novorusia* include regiunile ucrainene Lugansk, Donețk, Harkov, Dnepropetrovsk, Zaporojje, Herson, Nikolaev și Odesa (generic: estul și sudul Ucrainei); unii analiști/experti adaugă/atribuie în mod curent acestui proiect imperialist și Peninsula Crimeea, precum și raioanele transnistrene ale Republicii Moldova.

¹⁶ Deși au fost (numeroase) cazuri în care cedarea fără luptă de teritorii a facilitat, pe anumite direcții, înaintarea militară a armatei ruse. În unele din aceste cazuri (de exemplu, orașul Herson și teritoriile de pe malul vestic al Niprului), teritoriile au fost ulterior eliberate de către armata ucraineană.

conflict a anexărilor teritoriale realizate de armata *micului țar* în sudul și estul Ucrainei.

Proiectul *Novorusia* ar reprezenta astfel osatura/nucleul proiectului revizionist și imperialist al Moscovei în plan regional.

O a treia etapă a proiectului hegemonic regional al Moscovei o reprezintă Republica Belarus. Este puțin probabil ca în Belarus să fie aplicat scenariul anexării de teritorii, testat în momentul de față în Ucraina și preconizat a fi replicat în (raioanele transnistrene din) Republica Moldova. Cel mai probabil, Kremlinul are în vedere **vasalizarea Republicii Belarus prin actualul proiect geopolitic Uniunea Rusia-Belarus**. Până în momentul de față, liderul autoritarist de la Minsk a reușit să amâne/evite implementarea proiectului unional, însă dependența regimului de la Minsk față de bunăvoiința *micului țar* este în creștere evidentă.

Cu anexări de teritorii în sudul și estul Ucrainei, în cadrul aşa-numitului proiect *Novorusia*, cu o joncțiune teritorială reușită a trupelor în raioanele transnistrene ale Republicii Moldova (în scenariul extins, cu ocuparea integrală a teritoriului actual al Republicii Moldova) și cu o Republică Belarus transformată din nou în *gubernie* prin intermediul proiectului unional actual, **Moscova și-ar putea reface țesutul teritorial și ideologic al URSS**, în cadrul / prin intermediul unui proiect regional hegemonic de forma **URSS 2.0**.

De aici până la **proiectul regional hegemonic extins al Eurasiei**, soluțiile de creștere a expansiunii imperialiste a Moscovei pe un areal care include (și) Caucazul și Asia Centrală sunt cunoscute, testate și experimentate prin *originalul* proiectului expansionist, URSS (URSS 1.0). „Moscova vizează astfel revitalizarea unui proiect geopolitic de tip imperialist, proiectul URSS 2.0, cu rolul prioritar de a-și crea instrumente suplimentare de control și influență la nivel global, de a-și gonfla mușchii geopolitici. Ucraina este doar teatrul de operațiuni conventionale al acestui război hibrid; un prim teatru de operațiuni dintr-o serie de victime aflate pe lista scurtă, în noptiera din budoar”¹⁷.

---

¹⁷ Dorin Popescu, „URSS 2.0 – ieșirea din scenă și din istorie”, <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/urss-2-0-iesirea-din-scena-si-din-istorie>, link accesat la 26 decembrie 2023.

RUBICONUL DE LA PONT. EPILOG ȘI PROLOG

Voi detalia încă un studiu separat, la finele acestui volum, **noua proiecție hegemonică a Rusiei**. Suntem convinși că o descriere similară detaliată a acestei proiecții nu există încă în spațiul public românesc.

Nu știm dacă această nouă proiecție a puterii își va putea atinge obiectivele strategice. Este cert că Moscova a mobilizat în acest sens resurse semnificative, în premieră în perioada postbelică, și simte că momentul actual reprezintă ***kairos-ul unui nou proiect imperialist***.

Moscova s-a pregătit îndelung pentru ieșirea din Siberia declinului său hegemonic și vrea să treacă, acum, Rubiconul.

Rubiconul de la Pont, despre care vom vorbi pe larg la finalul acestui volum.

CAPITOLUL 2.

Global (Dis)Order: Main Trends of the Post-Cold War Era

Anatoliy Kruglashov

INTRODUCTION

In the past years and decade the global community has moved far away from its era of relative stability. While the bipolar system of international relations has kept humanity under the truly stressful threat of WWIII, the rules of the game appeared to be clear and well-defined. The opposing parties carefully refrained from any direct confrontation, understanding the irreversible results a nuclear catastrophe would entail. The end of the Cold War produced a kind of euphoria on the Western front, while leaving former USSR and Soviet bloc countries in a growing uncertainty.

Both feelings were poisoning and misleading. Most of the former Communist bloc countries soon joined NATO, and thus secured the highest levels of security and prosperity attainable. Some of them strived but failed to get in the Euro-Atlantic community and/or the European Union. Russia itself first attempted to build closer and better relations with West at the beginning of the 1990s. Soon it reverted to its efforts of restoring its domestic and foreign policy, which was based on the idea of greatness, exclusiveness, and unique historical destiny. Russia's turn towards this reincarnation of its Imperial statehood's model the author conceptualized in terms of retroimperial policy and Russian retroimperialism. The latter makes all neighboring states that had emerged from the USSR and the Soviet bloc the "sphere of Russian national interests", which means, if one interprets interpret that notion correctly, them being the victims of Kremlin's insatiable

desire to become a superpower, free to impose its will upon the rest of the world.

In this chapter the author briefly analyses **the heritage of the post-Cold war era, the most dangerous threats, and current challenges for the security of European countries** (mainly of Central-Eastern Europe) and finally attempts to identify a possible remedy for the state of insecurity noticeable in the CEE and Black See region that could be implemented in a forthcoming and predictable future.

1. NEW BEGGING AFTER THE END OF THE COLD WAR ERA

The end of the Cold War in 1989 was marked by great optimistic expectations for peaceful development and the new period of stability and prosperity emerging. It seemed that the bipolar system, with its tensions and suspicions, had come to an end, and the global community was successfully heading towards a new period of mutual trust and fruitful cooperation.

But soon all these optimistic hopes vanished. Instead of the desired peace and stability, a myriad of new conflicts emerged in the territories of the post-communist countries; first in the post-Yugoslavia area, but soon in the post-soviet countries as well. The peculiarities plaguing the transition of those countries from authoritarian to democratic regimes were complemented by a series of bloody conflicts, with the claimed purpose of returning them countries to their imagined glorious historical past, and a series of nationalistic and confessional conflicts, which affected the post-communist space, threatening people's life and even the states of Central and Eastern Europe¹.

The new Balkan crisis brought on by the end of the 20th century was the first testament to the idea of a liberal vision on the promised lands in Europe. The new Balkan wars fought on the territory of former Yugoslavia were bloody, brutal, costly, and demanded a lot of sacrifices; in turn, great efforts were necessary to bring them to an end. They uncovered how

---

¹ Frantsuz, A. (2020). Central and Eastern Europe: the Globalization Process, and Hybrid Threats, Viewed through Political and Legal Aspects. *Ukrainian Policymaker*, 6(6), pp. 7-29.

vulnerable humanity truly is and how easily challenged humaneness is by the feelings of hate and animalic behavior emerging in times of war.

Many of the former communist countries took their consecutive steps forward, being attracted by the prospects of prosperity and democracy. At the same time, some of them fell into the embrace of new authoritarianism, allowing themselves to be seduced by the lures of radical nationalism and imperialism. Here, the author includes Serbia as well, which suffered a lot of frustrations and feared losing its centrality and related control over former Yugoslavia, as this was the most prestigious focal point of self-esteem and national pride for many of this country's citizens during Yugoslavia's existence. Those wide-spread sentiments contributed to the country's direct clashes with Croatia, thereafter – an exhausting and terrible war in Bosnia and Herzegovina, and finally – the open conflict in Kosovo, regarding its sovereignty and the claims of Belgrade to the effective control over this territory.

For sure, it took great efforts from many international organizations, such as the UN, OSCE, NATO and the European Union (EU), both separate and joint, to find a way towards peace, reconstruction, and stabilization in the region during that terrible decade of Yugoslavian wars. At long last, it seems that the Balkan crisis and the post-Yugoslavian conflicts have been brought to an end, with a prospect of European integration for the affected countries, and a perspective of their peaceful co-existence there. Since the end of the wars, Slovenia and Croatia have successfully entered the EU and NATO, Albania, Montenegro, and Macedonia have joined NATO, while EU membership remains the desired goal for the candidate countries of the western Balkans. Still, the problem of Kosovo remains unresolved, and Belgrade-Pristina relations have been on the brink of direct confrontation several times in the recent years. This means that the flame of the last Yugoslav war has not gone out completely yet. Even worse, it is not only local political actors, but also foreign ones, that are trying to breathe new strength into this still unextinguished fire.

Another troublesome area was and still is the territory of the former USSR. Precluding its breakdown in 1991 and soon after, this geopolitical area has been dramatically affected by the spreading of new conflicts throughout

the territories of the newly independent states. Such conflicts had begun to emerge earlier, in the final years of the USSR, with the Nagorno-Karabakh conflict, when the Armenian and Azerbaijani people clashed with each other upon the issue of Nagorno Karabakh's belonging and sovereignty. Although this conflict was resolved, this was achieved through military means, first and foremost from Baku's side. Until 2023, all diplomatic talks and initiatives from the regional and global mediators were in vain in this troublesome region. Then, one must mention the conflict in Georgia, where two rebellious regions – Abkhazia and South Ossetia proclaimed their intentions against the superiority of Tbilisi, up to the full sovereignty. They established self-proclaimed and internationally unrecognized states (the few exceptions invented with Russia do not change the overall picture of their external legitimization). Those conflicts caused a lot of victims, generating flows of refugees, leaving behind ruined territories, and devastating the economy of the effected regions. Unsurprisingly, they were grounded on the previous historical clashes and encounters and contributed a lot to their reinforcement and commemoration into the collective traumatized memories of all nations and ethnic communities affected by the warfare and atrocities that had taken place in the region.

Last but not least, we must turn our attention to the case of Russia and its influence on the deterioration of the regional and global security². Under Putin's leadership, this country re-emerges as a **retro-imperial force**, with a bold and aggressive pretense to the role of regional leader in the post-soviet space and the main Euro-Asian power³.

So far, the Kremlin's stance has even challenged China's ambitions and claims of the same role and status. Russia's demands and threats have been growing dramatically over the latest span of Putin's presidency⁴. He has imagined his country as the second global power after the USA. This groundless ideal and the actions stemming from it caused a myriad of

---

² Renz, B. (2019). Russian responses to the changing character of war. *International Affairs*, 95(4), pp. 817-819.

³ Jackson, N. (2019). Deterrence, resilience and hybrid wars: the case of Canada and NATO. *Journal of Military and Strategic Studies*, 19(4), pp. 107-109.

⁴ Rudyi, N., Makarchuk, V., Zdrenyuk, I., & Prodan, I. (2021). Democratic state-legal regime: Twenty-First Century threats. *Amazonia Investiga*, 10(44), pp. 293-294.

conflicts all around the post-soviet space, and not only there. With all of Kremlin's geopolitical demands and claims, today's Russia threatens Ukraine, Georgia, Moldova, along with a number of other countries⁵. If not the top Russian officials, such as the President or Prime Minister, then the Speaker of the parliament (Duma) and other officials, directly intimidate Kazakhstan and other countries with ultimatums and open neglect for their sovereign rights, which overtly proves that Russia wants to be the only master of the post-soviet space. One must also consider that Russia's political behavior is truly imperialistic in nature and flavored with **the true retro-imperial stance and goals**⁶.

Now, **Russia is the biggest challenger not only for the post-soviet and Euro-Asian space, but worldwide**⁷. Because it has put forward the negative and destructive example of totally ignoring the international norms and standards of the responsible international actions, disseminating aggressive propaganda and toxic lies, undermining the very capacity of International organizations to act against military and other political threats. Russia repeatedly violates International law fundamental principles, agreements that it had earlier signed and ratified, including all of those originated from the Helsinki process, the UN Charter, the basic provisions of the Council of Europe, OSCE delicate equilibrium, and many other pillars of global security and cooperation. They are either ruined or rendered powerless because of the Kremlin's actions.

All in all, security issues now prevail on the global agenda. Most notably, the difficult security concerns are getting unquestionable priority, overshadowing pandemic fears, the malicious signs of global warming and the quest for a consolidated fight against poverty and scarceness of food and water in the global South on the agenda of the international community. The

---

⁵ Boulègue, M., Lutsevych, O., & Marin, A. (2018). Civil Society Under Russia's Threat: Building Resilience in Ukraine, Belarus and Moldova. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-11-08-civil-society-russia-threat-ukraine-belarus-moldova-boulegue-lutsevych-marin.pdf>, pp. 5-6

⁶ Kruglashov, A. (2020). Eastern Partnership vis-à-vis challenges and doubts. *Studia i Analyz Nauk o Polityce*, (1), pp. 65-78.

⁷ Федуняк, С. (2022). Вплив російсько-української війни на діяльність провідних інститутів безпеки в контексті формування нової моделі міжнародних відносин. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент, 11, 131-140.

securitization process entails a great change in the topicality of hard-security challenges and prevention of the military conflict and it seems to be a dominant trend of our century⁸. That distracts attention and diverts the energy of the global community, national leaders, and civil societies from the agenda of preventing the afflux of other global issues, rendering the efforts to resolve them less effective and productive⁹.

This shift of the global agenda and its priorities poses a great challenge for humanity, as it must remain aware of the spreading conflicts and the strategies for preventing full-scale wars, such as the current Russian war in Ukraine. This means degrading the cohesion and solidarity of the global community and narrowing those primary concerns towards the simpler, near-survival issues. From this point of view, it's a very dangerous and unfortunate turn in the history of humankind.

2. KEY THREATS TO BE MET AND COUNTERED, OR WHERE THE HOPE MAY LIE

To consider those chronological and recently sharpened issues of global and regional security, one must consider the potential and real power of four institutionalized actors: nation states, international organizations, trans-national corporations (TNCs) and the still incipient Global Civic Society. They make the most important contributions to creating and solving key problems of International order and relations.

Nation-states are the key actors, but are, however, limited by their resources, power, and national interests. The competition and very often rivalry between them is a permanent source of instability and conflict all over the world. TNCs have a lot in common, as they look for new markets and consumers as a basis for their prosperity and developments, but global security does not seem to be their consolidated goal yet. However, the collective egoism and selfishness of Nation-states, as well as the competitive

---

⁸ Shelest, H. (2022). From Soft Security to Hard Security in the Black Sea Region—Does the Osce Fit?. *Security and Human Rights*, 1(aop), pp. 5-6.

⁹ Warner, J., & Boas, I. (2019). Securitization of climate change: How invoking global dangers for instrumental ends can backfire. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 37(8), pp. 1471-1488.

thirst for money and influence of TNCs might be expected to be limited and overcome by the two other global actors, namely the International Organizations (IO), and the emerging Global Civic Society. Let's evaluate the capacity of the former to perform those duties and meet those expectations in brief.

First, this is a principal problem with many of the International organizations' functionality. They did not perform their duties well¹⁰. Moreover, they are becoming increasingly useless, if we consider, for instance, the functions of the United Nations. There are a lot of cases where this International organization has failed to prevent regional conflicts. One such example is the case of the Near East, but there are many others from Africa (Rwanda, Libya, Somalia), Asia (Afghanistan etc.), and now the Russian war against Ukraine.

The United Nations is, to a great extent, paralyzed by its legal and institutional weakness, which makes it a place for endless debates with too few concrete results. One of the important flaws of the UN lies within the intrinsic equality amidst the member states in the key and presumably most powerful body of that IO – i.e. its Security Council (SC). In fact, only 5 historically great powers have established the privileges for themselves. Presumably, the equilibrium between those five states has been implemented to prevent major conflicts occurring among them and to secure international order as it would have been seen immediately after the Second World War. In the context of the Cold War that arrangement appeared relatively effective and worked in favor of international security and stability. However, the exclusive veto right of those permanent members of the Security Council makes old and new conflicts and wars impossible to resolve, should one of the Big Five be a part of them or have vested interests in them. It's highly predictable that a SC resolution that could be harmful for Israel's interests will be blocked by the USA, for instance. While being the true initiator of the conflict and the offender against Ukraine, Russia blocks any attempt of the UN to stop the war in Ukraine.

---

¹⁰ Kruglashov, A. (2023). "Chapter 3 The Reaction of International Organizations to Global Security Challenges". In *Global Public Goods and Sustainable Development in the Practice of International Organizations*. Leiden, The Netherlands: Brill.

Of course, while the Security Council remains stuck in that vicious status-quo, and the General Assembly has a minor role to play in the UN's decision-making process, the hope, or dream, of the UN's peacekeeping mission is rather unsubstantial and illusionary. For now, the UN, as well as the International community, are faced with an obvious dilemma, having to choose between a thorough and prompt reform of the UN, thus reinforcing its role and influence on global affairs, or accepting the prospects of its degrading and finally suffering the League of Nations' miserable fate.

When focusing on the CEE and the Black Sea regions in particular, we must also pay certain attention to some other International organizations present here. In the early 1990s, one of the most inspiring was the OSCE. There were widespread expectations that this IO would be good enough to secure post-Yalta peace agreements and open new possibilities for close cooperation and mutual understanding between member states. However, those aspirations were revised several times and the role of the OSCE in ensuring stable peace, prospects for democracy, respect for human rights and other statutory duties were diminished, if they survived at all up to this point.

The security dimensions of the IO's functions are rather stories of failures than of successes. OSCE did not play a major role in the Yugoslavian wars, nor in resolving regional conflicts in the post-soviet space (i.e. the Transnistria, Abkhazia, South Ossetia, and Nagorno-Karabakh conflicts). Finally, what makes the Organization vivid and valuable is its devotion to the principles of peaceful coexistence, respect for state sovereignty, non-violation of the existing borders etc., all of which have been questioned several times during the Russian-Georgian war of 2008 and completely broken down since the very beginning of the Russian-Ukrainian war, i.e. since 2014, with the illegal annexation of Crimea by Russia and the start of the War in Donbass. None of the Kremlin's ugly and unacceptable actions were stopped by the OSCE, and the IO has largely demonstrated its inability and impotence to act in accordance with its legal provisions and functions¹¹.

---

¹¹ Schuette, L., & Dijkstra, H. (2023). When an International Organization Fails to Legitimate: The Decline of the OSCE. *Global Studies Quarterly*, 3(4), ksad057.

It's not easy to discern what the actual role of the OSCE is and which purposes it can still serve for now and in the foreseeable future¹².

After discussing OSCE, we would do well to also mention the role and contribution of the Council of Europe (CoE), which has also enjoyed a triumphal increase of authority and reputation after the collapse of the Communist Bloc and USSR. The enlargement of the IO to encompass the former communist and post-soviet countries has been viewed as a very good sign of democracy's victory and of the appeal of western civilization values to newcomers from the former Communist Bloc. This organization has had many contributions in terms of spreading the rule of law, the success of democratic transformations, respect of human rights all over Europe. It assisted the transition of many post-communist countries to the EU. CoE also supported the prevention and resolution of conflicts and tensions in Central and Eastern Europe, promoting political dialogue, cultural diplomacy and the rise of Civil society in the CEE and Black Sea region. Still, the IO itself was unprepared in the face of the rapid changes of the geopolitical climate and rise of authoritarian trends throughout Europe. Russia's turn to a retroimperial policy has shocked the member states of CoE, but the inert illusions of normalizing the interrelations with Russia prevented CoE's decisive reaction to the wars of 2008 and 2014. Only Russia's full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022 brought an end to the pacification policy and the attempts of appeasing Putin's aggressivity¹³.

Of course, the Council of Europe is by no means a military or security organization per se, but the mistakes and miscalculations that led OSCE to the collapse of its principal mission might be discovered in the CoE's headquarters and its member states. Now CoE seeks to review its mission and make the first steps to restore trust in its functionality and ability to be one of the guardians of democratic order and rule of law in Europe. This, however, is no easy task and will require a great amount of energy and well-thought actions.

---

¹² Cupać, J. (2023). OSCE's Resilience in Times of War. In *Polarization, Shifting Borders and Liquid Governance: Studies on Transformation and Development in the OSCE Region* (pp. 397-407). Cham: Springer Nature Switzerland.

¹³ Drzemczewski, A., & Lawson, R. (2022). Exclusion of the Russian Federation from the Council of Europe and the ECHR: An Overview. *Baltic Yearbook of International Law*, 21.

After discerning that the UN, OSCE and CoE cannot be regarded as the key contributors in the prevention of wars and settlement of conflicts in Europe as a whole and in the CEE/Black Sea region in particular, one must consider the role and might of the EU and NATO.

The EU evolves gradually but steadily towards a much stronger, if not consolidated, position against the series of crises and alarms in Europe¹⁴. The waves of crises that have affected the EU since 2008 have made security issues a priority for the Union's institutions and member states alike. The Union seeks to play a much stronger role in global issues, and especially in European affairs¹⁵. Through its previous enlargements, the EU has expanded its eastern borders as far as the former USSR territories, and with the most recent decisions of recognizing Ukraine, Moldova, and Georgia as new candidate states, with a resolve to open negotiations with Kyiv and Chisinau, has become even more deeply engaged in the issues of security and stability in the Black Sea region.

Despite these positive steps, taken under the pressure of the challenges presented by the aggression of Kremlin, which clearly expressed anti-western and anti-EU aspirations, the EU still lacks cohesion and a consolidated approach against the Russian retroimperial threats and the challenges brought on by the rise of populism and authoritarianism within the Union itself¹⁶. The troubles with the Polish leadership and the escalating tensions with Orban government all require a lot of attention and instant reaction on the EU's part. Talking about strengthening the EU's military resilience, dreaming about the long-standing ideal of a common European army etc. are still just a matter of suggestion and discussion. At present, even considering the most promising and successful steps towards securing the EU and its Eastern borders, there are still too many weaknesses and

---

¹⁴ Papadakis, K., & Spyroukou, V. (2022). The Influence and Implications of the Ukrainian Crisis on European Regional Security. *HAPSc Policy Briefs Series*, 3(2), 166–174. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.33798>

¹⁵ Ротар, Н. (2020). Особливості позиціонування зовнішньополітичних пріоритетів Європейського Союзу. Історико-політичні проблеми сучасного світу, (41), 146-156.

¹⁶ Schneckener, U., & Schäffer, S. (2022). The Day After—Towards a Greater European Council?. *IDM Policy Paper Series*, (2).

loopholes in the foreign and security policy, which are yet to be approached and resolved in Brussels. So, **despite the great potential and urgent need for the EU to be a key geopolitical actor and power in CEE and the Black Sea region, this still is rather a prospect than a real status** attained by the Union.

After all, it is obvious that **the most powerful IO, both at global scale and in the CEE and Black Sea Region (BSR) is NATO¹⁷**. Many of the new members of NATO from the region have made the decision to join the Alliance because of their bitter historical experience with the Russian/Soviet imperial policy. They strove for NATO membership to secure their independence, sovereignty, and democratic path to a better future. They were hardly mistaken in pursuing such a wise and timely solution. Putin's policy proved that they were completely right in their fears and calculations¹⁸. To narrow the focus of our analysis to the Black Sea region we must admit that the most powerful states in the region are Russia and Turkey, followed by Ukraine, Romania and Bulgaria, with their military potential and arsenal. Sure, the annexation of Crimea by Russia and the seizure of the entire Azov Sea have considerably degraded the potential of Ukraine's Navy, while the other states in the region have not enhanced their military capacity to the level required under the current dangerous conditions.

At first glance, NATO's position in the BSR looks strong enough to effectively block Russia's attempts to convert the Sea into a 'Russian Lake'¹⁹. Moreover, in perspective, Ukraine and Georgia should adhere to NATO. Yet, Tbilisi's adherence to NATO is obstructed by the government of the 'Georgian Dream' foreign and domestic policy, too heavily influenced by Kremlin. On the other hand, Ukraine wants to be in NATO as soon as

---

¹⁷ Crăciun, I. (2022, November). The Black Sea's Strategic Importance of the and NATO's Role in Countering the Kremlin's Military Domination. In *Romanian Military Thinking International Scientific Conference Proceedings* (pp. 80-93). Centrul tehnico-editorial al Armatei.

¹⁸ Marten, K. (2023). NATO enlargement: evaluating its consequences in Russia. In *Evaluating NATO Enlargement: From Cold War Victory to the Russia-Ukraine War* (pp. 209-249). Cham: Springer International Publishing.

¹⁹ Bakalov, Y. (2022). US and NATO need to engage much more directly with the Black Sea region. *Politics&Security*, 6(2), 39-42.

possible. NATO officially supports this objective, still with a principal reservation pertaining to the conditions of the ongoing war, which prevents a successful finalization of such a deal. Taking a closer look at the regional balance of powers, one must admit that the strongest NATO member state here, namely Turkey, has a certain specific interest in dealing with the regional agenda of security.

President Erdogan's policy is aimed at making Ankara a key stakeholder in the regional agenda-setting and policy-making process. He tries to cultivate a special relation with Russia and, at the same time, he has become increasingly critical of the USA, EU, and western countries in general. Thus, automatically regarding Turkey as a loyal and consistent member of the Alliance would mean oversimplifying matters to the point of naivety, if not taking an outright mistaken approach. Moreover, we must acknowledge the neo-Osman inclinations of Erdogan's policy. They have imbued Turkey's geopolitical stance and aspirations with colors and tunes of another type of retroimperial temptation, thus far paving the way towards both undemocratic trends in the country's domestic policy and changes in its international actions.

For this reason, the other regional states cannot only rely on NATO and the EU's solidarity with them. They should better work closely together to establish some more regional defensive initiatives and much closer strategic partnerships, including matters of security and military²⁰. This means **a steady upsurge of political and military cooperation, primarily between Ukraine, Romania, Bulgaria, and Moldova, in the framework of the BSR**. Such a cooperation and strategic partnership is of vital importance, but not enough in view of securing those countries' geopolitical positions. They must work closely with countries of CEE to make sure that their political and military solidarity is strong enough to withstand the threats and dangers stemming from Russia, and perhaps not only from it.

The new regional moves, including the Three Seas Initiative, are a potential frame for constructing a new regional system of security,

---

²⁰ Нечаєва-Юрійчук, Н. (2022). Конструювання сучасного «співтовариства безпеки» в контексті викликів російсько-української війни. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент, 10, 184-195.

interdependence, and multilateral fruitful cooperation. Sure, more new ideas and proposals for standing closely together might be necessary. The key issue, however, is to avoid just talking about them or, even worse, trying to use the weaknesses of certain partners to secure a more profitable position in the region. Should that profit be acquired, the price to pay for that temporal success might be too costly.

Unfortunately, the previous schemes of cooperation in the BSR are not effective and reliable anymore, as the basis for securing the region itself and the countries belonging to them. Here we are referring to both the Organization of the Black Sea Economic Cooperation and the Black Sea Synergy. They keep providing certain added value for the region, but not in terms of security and defense of the regional states.

CONCLUSIONS

The global community is in a dangerous situation and the security issues are prioritized now for the sake of all human beings. The Yalta system (as some modernized continuation of the post-Westphalian system) has been broken down and is falling apart. The current international system is more on the verge of anarchy, aggressive competition, and war against each other than ever in the recent decades. It approaches the model of the Hobbesian World (Keohane, R. O. (2003). pp. 65 - 69). One can notice that many of the International organizations are founded and claimed to be a proper instrument or mechanism for securing peaceful conditions for the existence of member states. The resolution and prevention of conflicts and the exclusion of war from the arsenal of international relations should be the utmost important issue on the global agenda.

Unfortunately, many of the International organizations, as well as of other global actors, are not successful enough in preventing wars and resolving military conflicts. The UN is to a very high extent paralyzed and remains ineffective as a global peacekeeper. The OSCE's role and track record in preventing wars and resolving conflicts seem to be a replica of the UN's demise in a narrower geographical framework. On the other hand, more hopes and aspirations are associated with the EU and NATO in the

Central Eastern Europe and Black Sea regions. However, both have their weaknesses and setbacks, too.

As far as the troubles and vital interests of the Black Sea countries are concerned, we must state that the main threat to them is Russia, with its rising geopolitical claims and ambitions. The retroimperial model of Russia's domestic and foreign policy is an obvious challenge and threat for all neighboring countries, which is clearly demonstrated by the examples of the Russian-Georgian War in 2008 and finally by the Russian-Ukrainian War that began in 2014.

The fight against the instability and insecurity pervading the international environment, as well as the Black Sea region, demands democratic countries who belong or strive to become members of the European Union and NATO in order to elaborate their new strategy of close partnership and military alliance, which should be complementary to their membership in both organizations, but specifically tailored to their national interests and priorities, according to the fast-changing regional and global situation. The current challenges both testify to and prompt Ukraine, Romania, Bulgaria, and Moldova's willingness and preparedness to cooperate closely. They should make Turkey and Georgia their partners in securing the Black Sea region and thus contribute to the European and global security and prospects. It is time for tightly concerted and wisely coordinated actions of solidarity against the risks and challenges of our storming time.

CAPITOLUL 3.

Security of the Black Sea Region in the Context of Geopolitical Turbulence

Natalia Stercul

ABSTRACT: With the outbreak of Russia's full-scale war against Ukraine, the Black Sea region is experiencing heightened turbulence. The military-political factor stands out as a key player in shaping the situation, deeply impacting the geopolitical landscape, escalating tensions, and restructuring the existing power dynamics. This conflict has brought about a perceptible shift in how the countries within the Black Sea basin are viewed, affecting areas such as military challenges, energy security, global agricultural exports, security of transportation routes, and trade. In essence, the Black Sea region has become a focal point in the strategic competition between Russia and the West. Russia is actively employing various tools, including military pressure, to maintain its privileged influence in the region. Recognizing the inability to rely on coastal states for restoring the balance of power, the United States is directing increasing attention to the region. This includes efforts towards the modernization of the armed forces in Black Sea basin countries, enhancing military mobility, and ensuring maritime security. However, the security landscape in the Black Sea region remains uncertain in the medium term.

THE INCREASING TURBULENCE IN THE BLACK SEA REGION AS A CONSEQUENCE OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE

The invasion of Russia into Ukrainian territory has not only triggered a humanitarian crisis but has also become the catalyst for the emergence of a new geopolitical landscape. The Black Sea region, as the focal point of these transformative changes, now finds itself **at the forefront of a shifting international system**. The repercussions of Russia's aggressive actions, particularly the disruption of energy supplies and agricultural exports, have sent shockwaves resonating across the regional and global economic

spheres. Significant fluctuations in global energy markets led to price volatility, supply shortages, security concerns, and economic instability. As the Black Sea region grapples with these challenges, the effects are felt far beyond its borders. The alterations in trade flows and energy resource supplies resulted in an increase in energy prices.¹

The turbulence in the Black Sea region triggered a food crisis of almost global proportions. Russia's blockade led to a complete halt in Ukraine's grain exports, impacting the global export of cereals and causing widespread panic, particularly felt in North African and Middle Eastern countries dependent on grain imports from the region. Furthermore, the global market has witnessed a discernible upswing in prices for cereal crops, further underscoring the far-reaching consequences of the turmoil in the Black Sea region.²

The proactive exploration of alternative solutions in the current situation has greatly hastened the global shift towards renewable energy sources. This shift has, in turn, resulted in a notable reduction of Russia's influence in the global energy market. Notably, Ukraine, Australia, New Zealand, the United States, the European Union, and Canada have imposed embargoes on Russian energy resources. Furthermore, Japan and Taiwan have made the decision to refrain from purchasing Russian coal.³

The consequence of the invasion has been a crisis in several international organizations where Russia held a dominant position. For instance, the Czech Republic, Bulgaria, Poland, Romania, and Slovakia announced their withdrawal from the International Bank for Economic Cooperation and the International Investment Bank. Poland, Ukraine, and

---

¹ World Economic Forum. Ewan Thomson. *6 ways Russia's invasion of Ukraine has reshaped the energy world.* <<https://www.weforum.org/agenda/2022/11/russia-ukraine-invasion-global-energy-crisis/>>

² The Guardian. *The Black Sea blockade: mapping the impact of war in Ukraine on the world's food supply – interactive.* <<https://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2022/jun/09/the-black-sea-blockade-mapping-the-impact-of-war-in-ukraine-on-the-worlds-food-supply-interactive>>

³ Kyodo News. *Japan punishes Russia over Ukraine with import bans, asset freezes.* <<https://english.kyodonews.net/news/2022/04/033866bdf014-urgent-japan-to-ban-imports-of-vodka-freeze-assets-by-russian-lenders-pm.html>>; Zawaya. Taiwan's power utility says has made last payment to Russia for coal. <<https://www.zawya.com/en/world/china-and-asia-pacific/taiwans-power-utility-says-has-made-last-payment-to-russia-for-coal-o0spavtI>>

the Czech Republic withdrew from the Joint Institute for Nuclear Research, while Poland and Ukraine also withdrew from the International Center for Scientific and Technical Information.⁴

The West's sanction policy towards Russia, coupled with the global socio-political condemnation of its aggressive actions, stands among the consequences resulting from Russia's imperial ambitions and their aggressive manifestations. The global community has rallied in providing assistance to Ukraine. As a result, Russia has witnessed a loss of market access in Europe and a significant reduction in its economic potential within the Black Sea region. Additionally, Russia's often-employed tactic of energy blackmail has been rendered less effective.

A considerable setback for Moscow is the erosion of trust from countries that were traditionally within its geopolitical sphere of influence. The consolidation of the European community and the strengthening of the primary geopolitical competitor to the Kremlin, namely NATO, have substantially altered the geopolitical landscape where Russia long maintained its leadership positions. The ranks of the North Atlantic Alliance have been augmented by the formerly neutral Finland, and with Sweden's entry into the Alliance, the Baltic Sea will become an internal sea of NATO. Furthermore, Bosnia and the Republic of Kosovo have applied for NATO membership, indicating a broader shift in the geopolitical alignments and alliances in response to Russia's actions.

NATO member countries have actively reassessed their position in the Black Sea region, leading to the adoption of several new initiatives aimed at strengthening defense and ensuring security in the area. At the summit in Vilnius held in July 2023, NATO countries acknowledged the strategic importance of the Black Sea region and pledged long-term support to Ukraine. They presented a roadmap for Ukraine's future accession to the Alliance. Furthermore, NATO increased the number of rapid reaction forces from 40,000 to 300,000 military personnel, along with the defense expenditures. The established defense contact group for Ukraine has expanded, now encompassing 50 nations. The collaborative efforts of these

---

⁴ Reuters. *Five Eastern EU states to quit Soviet-era banks*. <<https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-easteurope-banks-idINL8N2V571A>>; Radio Prague International. <<https://ruski.radio.cz/chehiya-vyshla-iz-sostava-uchastnikov-rossiyskogo-obedinennogo-instituta-8770954>>

countries have facilitated the international support for Ukraine, amounting to over 55 billion dollars in the form of lethal aid, including the provision of weapons, ammunition, and other military equipment.⁵

The heroic resistance of Ukraine against Russian aggression has a significant impact on the understanding of the importance of consolidating efforts among the countries in the Black Sea region. Moldova, Georgia, Romania, Bulgaria, and Turkey – all express concerns about potential Russian aggression in the future. However, their interactions with Moscow vary. Turkey, being the largest and militarily strongest country in the Black Sea basin, maintains a commitment to cooperate with Russia despite strategic competition in various regions. Simultaneously, Turkey seeks to ensure its leading role in the region through NATO, making its relations with Russia particularly crucial. Erdogan has his own plans for the region, which lead him to pursue a cautious policy towards both Russia and NATO. Moreover, the situation in the Black Sea affects countries without direct access to the sea, such as Azerbaijan, Armenia, Greece, Serbia, and even Poland.

Furthermore, one cannot ignore China's position. While China has not officially defined the Black Sea region as a priority in its "One Belt, One Road" initiative, its economic influence may pose a challenge to the European Union in the medium term. For these reasons, the EU should capitalize on the current window of opportunity to establish long-term contacts based on a comprehensive and synergistic approach to the post-war Black Sea region.

Russia's full-scale war against Ukraine significantly gives rise to concerns about escalating risks to the security of the Black Sea in the broadest sense, encompassing military challenges. In these new and dramatic conditions, much depends on the duration of the war, the effectiveness of Ukrainian resistance, and the future collaboration in security based on the new strategy of the West in the Black Sea region. It also hinges on the potential to prevent the realization of Russia's strategic maritime ambitions outlined in the Russian Maritime Doctrine of 2022.

---

⁵ U.S. Department of Defense. *U.S. Official Looks to Deter Russia in Black Sea Region*. <<https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3390038/us-official-looks-to-deter-russia-in-black-sea-region/>>

THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CHANGING CONFIGURATION OF THE REGIONAL SECURITY OF THE BLACK SEA REGION

Being a neighboring state to Ukraine, Moldova bears the full weight of the consequences of this war. The country continues to operate under a state of emergency, consistently extended following Russia's full-scale invasion of Ukraine. Moldova's primary concerns revolve around potential attacks on its energy infrastructure, which could impact electricity supplies, and direct risks to energy security, due to a reduction in natural gas deliveries from Russia. The energy crisis, triggered by Russia's hostile actions and the repercussions of its aggressive war in Ukraine, has significantly exacerbated Moldova's energy issues due to high fuel prices.

A pivotal realization for Moldova has been the acute understanding of the need to reconsider its approaches to national and regional security issues, considering the complexities of resolving the Transnistrian conflict. Prioritizing national security has become the foundation of strategic planning for the reform and modernization of state institutions and defense structures. Russia's invasion of Ukraine and the ongoing full-scale war have reshaped perceptions, positioning Russia as a potential primary threat to the national security of the Republic of Moldova. This has prompted a reassessment of once firmly established notions in the country, challenging the belief that neutrality is a guarantee of security. New decisions to ensure national security, coupled with Moldova's strengthened position in the EU among nations of the free civilized world, are reflected in Moldova's new Security Strategy.

Since the onset of the conflict, Moldova has consistently shown solidarity with Ukraine, openly condemning Russia's actions. The country has thrown its weight behind European sanctions and firmly stands against any attempts to bypass these measures through its territory. The Russian Ministry of Foreign Affairs, however, has not minced words in criticizing Moldova's leadership for aligning with the sanctions. Moscow views this move as "yet another hostile step," warning that it could precipitate a complete breakdown in Russian-Moldovan relations.

In addition to endorsing sanctions, the Moldovan Parliament took a decisive stance by denouncing a 1994 intergovernmental agreement with Russia. This agreement pertains to information cooperation between the intelligence services of both countries – namely, the Moldovan Information

and Security Service (SIS) and the Russian Foreign Intelligence Service (SVR). Furthermore, Moldova has chosen to terminate several agreements within the framework of the Commonwealth of Independent States (CIS). Among these are agreements covering cooperation in training anti-terrorism unit fighters, public health protection, the statute of the United Institute of Nuclear Research, mutual assistance in emergencies at energy facilities, interaction of CIS states in evacuating citizens from third countries, and principles of support for border troops. This bold stance adopted by Moldova reflects not only its commitment to supporting Ukraine, but also signals a reevaluation of its diplomatic ties, considering the potential ramifications of broader regional relations.

Despite the landmark decision made by the European Council to kick off negotiations regarding Moldova's EU accession, the nation remains highly susceptible to Russian influence. Russia's sway over Moldova endures, with its evident meddling in domestic affairs, electoral processes, hindrance of democratic advancements, cyber assaults on state institutions, as well as political propaganda and disinformation campaigns.

Moldova has bolstered its collaboration with NATO, a partnership crucial for supporting the Republic of Moldova in instituting reforms and overhauls within its defense and security institutions. This encompasses the reinforcement of Moldova's defense sector, augmentation of its armed forces' capabilities, and the proactive counteraction against the diverse array of technologies employed by Russia in its hybrid warfare against Moldova.

Despite its unique geopolitical context, Moldova has actively participated in Black Sea initiatives. The shifting regional security landscape has brought a heightened focus on security matters. The potential for Moldova's increased involvement in activities initiated by Black Sea countries was warmly received during an Atlantic Council event dedicated to the Three Seas Initiative.⁶ This event took place on the sidelines of the Munich Security Conference in February 2023.⁷ Romania's Minister of Foreign Affairs, Bogdan Aurescu, affirmed Moldova's openness to participating in the platform. The aim is to create opportunities for

---

⁶ Romania hosted for the second time the Three seas Initiative Summit and 3SI Business Forum. <<https://3seas.eu/event/three-seas-initiative-business-forum-bucharest-2023>>

⁷ Munich Security Conference. <<https://securityconference.org/en/msc/>>

infrastructure development, energy sources, and bridges across the Prut River, enabling quicker and easier access to the European space.

Moldova's engagement in initiatives led by Black Sea countries serves as an additional element supporting its pro-European orientation. Furthermore, in April 2023, Romania, Ukraine, and Moldova signed joint agreements on security issues in the region following a trilateral security meeting. The primary focus of this document revolves around ways to enhance security in the Black Sea region to counter threats emanating from Russia.

NAVIGATING THE FUTURE SECURITY LANDSCAPE OF THE BLACK SEA REGION: A SCENARIO-BASED PERSPECTIVE

Scenario one: Triumph of Ukrainian resilience. In this scenario, Ukraine successfully counters Russian aggression, liberating occupied territories, concluding the conflict, and eventually joining NATO. With a battle-tested military equipped with NATO weaponry, Ukraine's armed forces could significantly bolster regional stability. This shift would not only rebalance power but also diminish the Kremlin's influence in the area.

Scenario two: Kremlin's geopolitical Triumph. Should the Kremlin overcome initial setbacks and achieve its geopolitical objectives in Ukraine, Russia could secure supreme dominance or even hegemony in the Black Sea region. This accomplishment might strengthen Russian influence in Southeastern Europe and the Eastern Mediterranean. A triumphant Russia, even if weakened, could pose a strategic challenge to countries like Moldova and Georgia. Conversely, if Russia fails to fully control Ukraine, it will remain a significant strategic challenge in the Black Sea region. This could lead to severe disruptions in commercial activities, including maritime transport. The U.S. Black Sea Assistance Plan, encompassing both NATO and non-NATO members, becomes indispensable for the region's geopolitical future. The involvement of the United States in regional security is imperative.

Scenario three: Conflict freeze or prolonged stalemate. In this scenario, the conflict either freezes or enters a prolonged, passive stage, maintaining regional instability for years or even decades. A formal resolution remains elusive, with all parties holding their ground, leveraging every opportunity

to assert their positions. This scenario poses the most undesirable outcome for Black Sea security, with persisting uncertainties and the region remaining vulnerable to sudden destabilization. Ensuring stability in the Black Sea region emerges as a paramount challenge for the coming decade.

BIBLIOGRAPHY

- Kyodo News. *Japan punishes Russia over Ukraine with import bans, asset freezes.* <<https://english.kyodonews.net/news/2022/04/033866bdf014-urgent-japan-to-ban-imports-of-vodka-freeze-assets-by-russian-lenders-pm.html>>
- Munich Security Conference. <<https://securityconference.org/en/msc/>>
- Radio Prague International. <<https://ruski.radio.cz/chehiya-vyshla-iz-sostava-uchastnikov-rossiyskogo-obedinennogo-instituta-8770954>>
- Reuters. *Five eastern EU states to quit Soviet-era banks.* <<https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-easteurope-banks-idINL8N2V571A>>
- Romania hosted for the second time the Three seas Initiative Summit and 3SI Business Forum. <<https://3seas.eu/event/three-seas-initiative-business-forum-bucharest-2023>>
- The Guardian. *The Black Sea blockade: mapping the impact of war in Ukraine on the world's food supply interactive.* <<https://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2022/jun/09/the-black-sea-blockade-mapping-the-impact-of-war-in-ukraine-on-the-worlds-food-supply-interactive>>
- World Economic Forum. Ewan Thomson. *6 ways Russia's invasion of Ukraine has reshaped the energy world.* <<https://www.weforum.org/agenda/2022/11/russia-ukraine-invasion-global-energy-crisis/>>
- U.S. Department of Defense. *U.S. Official Looks to Deter Russia in Black Sea Region.* <<https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3390038/us-official-looks-to-deter-russia-in-black-sea-region/>>
- Zawaya. *Taiwan's power utility says has made last payment to Russia for coal.* <<https://www.zawya.com/en/world/china-and-asia-pacific/taiwans-power-utility-says-has-made-last-payment-to-russia-for-coal-o0spavt1>>

CAPITOLUL 4.

**Din 2025, România trebuie să investească 3% din PIB
pentru apărare și să ia în calcul toate scenariile
privind evoluția războiului în Ucraina**

George Scutaru

ABSTRACT: The unsuccessful Ukrainian offensive in 2023 and the growing signs of "war fatigue" in the US and Europe mean that an end to the war, and less so a Ukrainian victory in liberating all Russian-occupied territory, including Crimea, cannot be considered for 2024. A potential victory for Donald Trump in the US presidential election raises the possibility of a ceasefire and a freeze on the conflict, which would be to Russia's advantage, giving it the opportunity to have a break and prepare to resume hostilities. A frozen conflict would mean an uncertain future for Ukraine in terms of EU/NATO integration, with the risk of slipping into a zone of instability, marked by collective feelings of frustration, ultra-nationalism, and anti-Western attitudes, amid dissatisfaction with a compromise solution that forces it to accept territorial losses. Ukraine could become a source of regional instability and a security risk to its neighbors. The scenario of a Russian victory should not be excluded, as it is directly proportional to the decrease in Western support for Ukraine. There is no sign so far that Putin wants to freeze the conflict, and it is more likely that this war of attrition will continue, exhausting Ukraine and stretching to 2025 or beyond. Putin's goal of destroying Ukraine remains unchanged, as a Russian victory would mean conquering Ukraine's entire Black Sea littoral. Romania must prepare for all scenarios, especially the most negative one - Russia's conquest of the entire Ukrainian Black Sea littoral. Romanian political-military decision-makers must not indulge in the comfort of scenarios that suit us, because reality might hit us hard later.

CONTEXT

Ofensiva ucraineană din 2023 nu a reușit să-și atingă obiectivul de a ajunge până la Marea Azov și de a sectiona culoarul terestru dintre Donbas și Crimeea.

Lucrările genistice realizate de ruși și forțele numeroase dislocate de Moscova pentru apărare nu au permis Ucrainei să obțină străpungeri ale frontului care să permită ulterior acțiuni de manevră. Războiul a devenit unul de uzură, cu o folosire intensă a artilleriei și sistemelor reactive, cu un consum semnificativ de resurse umane și materiale de ambele părți. Câmpurile dense de mine au pus mari probleme înaintării ucrainene și vor constitui un pericol mulți ani de acum înainte pentru populația civilă. O altă caracteristică este folosirea masivă a dronelor de către ambii beligeranți, pentru obținerea de informații din teren, coordonarea focului, dar și utilizarea unor drone kamikaze de diverse categorii. Practic, acțiunile-surpriză devin imposibile, fiecare parte având posibilitatea să cunoască prin intermediul dronelor proprii mișcările inamicului.

Pentru a muta presiunea din partea trupelor ucrainene din zona Zaporozie, Rusia a început acțiuni ofensive în zona Avdiivka-Kupiansk, fără rezultate semnificative, însă cu pierderi mari umane și în tehnică de luptă. În decembrie 2023, Ucraina era deja în defensivă în toate sectoarele frontului.

Trebuie menționat că declanșarea crizei din Israel la 7 octombrie anul trecut, cu un impact încă în plină desfășurare asupra securității regionale, a făcut ca atenția față de frontul din Ucraina să scadă în mediul politic extern, în mass-media internaționale și la nivelul opiniei publice. SUA trebuie să gestioneze acum nu doar criza din Ucraina, ci și pe cea din Israel, ceea ce înseamnă o presiune suplimentară din punct de vedere politic și financiar, dar mai ales asupra industriei de apărare americane, care trebuie să livreze mai mult într-un timp scurt, cu aceleași capacitate de producție, ceea ce este imposibil. Consecința va fi o repriorizare din partea guvernului SUA a livrărilor de armament, mai ales în ceea ce privește sistemele PATRIOT, ca urmare a creșterii cererilor pentru livrarea de sisteme de acest gen din partea unor aliați. Dau ca exemplu solicitarea de livrare a unor asemenea sisteme venită în noiembrie anul trecut din partea Iordaniei, aliat-cheie al SUA în actualul context atât de dificil din Orientul Mijlociu.

2. POSIBILE SCENARII PRIVIND EVOLUȚIA RĂZBOIULUI PENTRU 2024 ȘI ULTERIOR

2.1. Victoria Ucrainei

Acest scenariu care implică eliberarea tuturor teritoriilor ocupate de ruși, inclusiv Crimeea, este încă posibil, dar din ce în ce mai puțin probabil. Anul 2024 va fi unul al ultimei mari ofensive a Ucrainei, care va arunca în luptă tot ce această țară are sau poate avea la dispoziție din Occident. Atitudinea tot mai refractară din Congresul american față de menținerea unui ajutor militar important și constant pentru Ucraina, alegerile din SUA din noiembrie 2024 și perspectiva instalării unei administrații republicane reticente în a mai sprijini Kievul obligă Ucraina la o ofensivă de tipul „totul sau nimic”, astfel încât o eventuală victorie în plan militar să poată să oblige aliații occidentali să continue sprijinul pentru Ucraina, să crească suportul popular internațional și să aducă Kievului condiții mai favorabile în cazul unor negocieri pentru încetarea focului.

Cel mai mare dușman al Ucrainei devine acum sentimentul de „war fatigue” (oboseala războiului) din Occident. Oricât de curajoși și de determinați ar fi militarii ucraineni, ei nu vor putea rezista mai mult de 6-9 luni fără sprijinul masiv al Occidentului, în primul rând al SUA. În acest moment, aproape toate veniturile Ucrainei sunt direcționate către efortul de război, pentru anul viitor cheltuielile militare crescând la 46 miliarde USD. Această sumă nu include ajutorul occidental.

Orice câștigă Ucraina din exporturile de cereale este direcționat către bugetul pentru apărare. De aceea este atât de important rolul României, ca principală ieșire a Ucrainei spre piețele externe de produse agricole. Bombardarea permanentă de către ruși a infrastructurii portuare ucrainene are scopul de a sufoca economic Ucraina, de a o priva de resurse pentru apărare și de a o înlocui pe piața globală de cereale. Rusia are în 2023 cea mai mare recoltă de cereale, circa 155-158 milioane de tone, din care circa 80 milioane tone de grâu, cu un potențial foarte mare de export. Acest fapt îi conferă Moscovei posibilitatea nu doar să-și sporească influența în state ale Sudului Global, dar să și facă bartere avantajoase, primind muniție în schimbul cerealelor, aşa cum se întâmplă în cazul Coreii de Nord.

Economia Ucrainei nu mai este una funcțională, după scăderea cu 30% a PIB în 2022 ca urmare a agresiunii ruse. Potrivit solicitărilor oficiale ale Ucrainei, în 2024, țara are nevoie de un ajutor extern de 43 miliarde USD pentru funcționarea statului, în primul rând pentru plata salariilor și pensiilor. Nevoia suportului financiar extern se adaugă, astfel, nevoii menținerii unui flux constant de armament și muniție. Perspectiva diminuării suportului financiar și militar din Occident, cu un impact negativ asupra situației militare, dar mai ales asupra stabilității statului, forțează Kievul să pregătească pentru 2024 ultima încercare majoră de soluționare militară a conflictului, care să poată duce mai ales la eliberarea Crimeii.

Din punct de vedere strategic, Crimea este mult mai importantă decât Donbasul, pentru că permite Rusiei un control mult mai bun asupra Mării Negre și îi conferă posesia asupra Zonei Economice Excluzive ce rezultă din anexarea Crimeii. Menținerea peninsulei de către ruși va reprezenta un permanent pericol pentru Ucraina, Crimea fiind o platformă pentru un viitor atac al Rusiei spre Mykolaiv și Odesa.

2.2. Înghețarea conflictului

Înghețarea conflictului este cel mai probabil scenariu, care pare să fie tot mai des luat în calcul, mai ales în Occident. Efectul „war fatigue” va determina multe state să își diminueze sprijinul pentru Ucraina. Afirmațiile premierului italian Giorgia Meloni, făcute în noiembrie 2023 în acel dialog-capcană, înscenat de doi actori de comedie ruși ce au pretins că sunt lideri africani, în care liderul italian recunoaște că „Occidentul a obosit de Ucraina” și că „suntem aproape de momentul în care toată lumea înțelege că este nevoie de o cale de ieșire”, sunt relevante pentru ceea ce înseamnă starea de spirit reală din multe cancelarii occidentale. Acest sentiment se va acutiza pe fondul erodării consensului politic intern din SUA pe tema sprijinului pentru Ucraina.

Chiar dacă Kievul poate fi forțat să accepte negocieri și, în final, o înghețare a conflictului, procesul nu va fi urul ușor, pentru că există segmente radicale ale societății ucrainene și armatei care nu vor accepta un armistițiu și mai ales cedări teritoriale. Posibilitatea unei lovitură de stat care să-l înlăture de la putere pe Zelenski devine, astfel, o ipoteză care trebuie

luată în calcul. Acceptarea de către Ucraina a unei soluții diplomatice, care să înghețe conflictul, va trebui însoțită de Occident de un plan finanțier pentru menținerea în viață a statului ucrainean pe termen scurt și reconstrucția a ceea ce va rămâne din Ucraina pe termen mediu și lung. De asemenea, va fi nevoie de garanții de securitate pentru restul teritoriului Ucrainei, mult mai consistente decât garanțiile primite de Ucraina prin memorandumul de la Budapesta din 1994 din partea SUA, Marii Britanii și a Rusiei, când aceasta a acceptat să transfere arsenalul nuclear sovietic de pe teritoriul său pe teritoriul Federației Ruse.

Un conflict înghețat și un viitor incert pentru Ucraina, care să plaseze această țară într-o zonă gri, fără perspective de aderare la UE și/sau NATO, poate să transforme Ucraina într-o sursă majoră de instabilitate pentru continentul european și să fie o amenințare la adresa securității vecinilor săi. Ucraina, la finalul războiului, va avea sute de mii de oameni cu o pregătire militară bună, va detine însemnate cantități de armament și va fi o țară cu multiple probleme economice, sociale și, posibil, cu o instabilitate politică majoră. Va fi o națiune frustrată și cu un profund sentiment nu doar antirusesc, dar va căpăta accente ultranaționaliste și chiar anti-occidentale, pentru că mulți ucraineni vor considera că au pierdut războiul din cauza lașității Occidentului, care nu i-a mai sprijinit să continue lupta și i-a obligat să accepte înțelegeri umilitoare cu Moscova.

Dacă, cel puțin teoretic, Ucraina poate fi obligată să accepte o înghețare a conflictului, mai ales ca urmare a diminuării suportului occidental, asupra Rusiei nu pot fi luate măsuri care să o oblige să pună punct conflictului. Spre deosebire de Ucraina, Rusia are posibilitatea să reziste un timp mai îndelungat, chiar dacă pierderile pe front, mobilizarea unui număr important de oameni ce pune presiune asupra forței de muncă, pierderea pieței energetice europene și reorientarea abruptă spre Asia, săncțiunile economice, toate acestea creează un complex de factori ce afectează încet, dar sigur, nivelul de trai al rușilor, economia țării și pot avea un impact asupra stabilității statului rus.

Tocmai de aceea continuarea războiului pune Occidentul în fața unei alte dileme: cum să prevină scenariul dezintegrării statului rus și a unei schimbări violente de regim, care să aducă arsenalul nuclear rusesc în

posesia unor lideri locali, impredictibili și cu care va fi greu de negociat. O asemenea dilemă poate să fi căpătat accente de veritabilă angoasă în iunie 2023, în timpul rebeliunii lui Evgenii Prigojin, moment ce a arătat fragilitatea statului rus, dar care a accentuat și paranoia lui Putin și dorința sa de a se menține la putere cu orice preț, indiferent de costurile umane.

În aceste condiții este mai plauzibil ca Putin să fie tentat să continue războiul, cu o intensitate sporită în 2024 și în prima parte a anului 2025, în speranța obținerii unor rezultate pe teren, pe fondul epuizării forțelor ucrainene și al scăderii ajutorului militar și economic pentru Ucraina. Estimez că ambii beligeranți vor arunca în luptă în 2024 resurse consistente materiale și umane pentru a obține avantaje mai consistente pe câmpul de luptă.

Rusia și-a majorat cheltuielile militare pentru 2024, ajungând la un buget de 110 miliarde USD, fiind pentru prima dată în istoria actuală a Rusiei când cheltuielile militare depășesc cheltuielile sociale. De asemenea, actualul buget federal conține și alte prevederi ce indică intenția de continuare a războiului, spre exemplu, pentru intervalul 2024-2026 fiind prevăzute 400 milioane USD pentru susținerea „educației patriotice”, necesară pentru menținerea suportului populației pentru război.

Producția de rachete se menține la un nivel acceptabil, în ciuda embargoului, iar producția de muniție cunoaște un ritm ascendent. Economia Rusiei s-a adaptat mai repede necesităților de război decât cea a Occidentului, care nu reușește să atingă un ritm de producție apt să compenseze folosirea unei cantități foarte mari de muniție de către Ucraina, fiind acum supusă unei presiuni suplimentare ca urmare a războiului din Israel. Rusia încearcă să compenseze nevoia crescută de muniție prin livrări din Iran și Coreea de Nord. Relatări publice care au la bază informații dinspre serviciile secrete sud-coreene menționează livrări masive de muniție din Coreea de Nord începând cu luna august a anului trecut, estimate la circa 1 milion de obuze. Coreea de Nord are rezerve mari de muniție, foarte necesare Moscovei, iar Rusia poate contribui la dezvoltarea programelor de rachete și de sateliți ale nord-coreenilor.

În plan intern, în Rusia nu există semne în spațiul public care să indice întârzieri la plata salariilor/pensiilor sau care să evoce probleme sociale

cauzate de o deteriorare a situației economice. Chiar dacă inflația își arată colții, iar în unele orașe, lanțurile de aprovizionare s-au dat peste cap, iar oamenii stau la coadă la ouă și carne de pasăre, trecându-se chiar și la raționalizarea unor produse în unele localități, rușii încă îndură cu stoicism. Trebuie să înțelegem că rezistența la suferință a rușilor este mare, statul încercând să evite însă probleme majore în marile aglomerări urbane, mai ales în Moscova și Sankt Petersburg. Aceste două mari orașe reprezintă, de fapt, vitrina de export a Rusiei, oamenii Rusiei profunde fiind deosebiți mult de cei din capitală sau din orașul de pe Neva, prin venituri, ambiții personale și nevoi, fiind mult mai puțin dispuși la acțiuni de contestare a regimului. Trebuie să ținem cont și că aparatul represiv funcționează intens, fiind multe persoane care sunt condamnate deja la închisoare pentru atitudini critice față de război, ceea ce inhibă acțiunile de protest.

Deocamdată, nivelul pierderilor de pe front nu impune declanșarea unui nou val de mobilizare în Rusia. Sursele oficiale precizează că de la începutul anului 2023 au semnat contracte cu Ministerul rus al Apărării (până spre finele anului trecut) 385.000 de persoane, din care 85.000 pe bază voluntară. Au început însă să apară informații că recrutarea femeilor nu vizează doar posturile clasice de medici, infirmiere, bucătari, fiind acum solicitate noi specializări precum piloți de drone sau lunetiști. Moralul trupelor ruse nu a determinat până acum acțiuni defetiste care să pună în pericol stabilitatea frontului, existând, în același timp, informații din surse deschise care atestă represalii față de soldații care părăsesc unitățile sau refuză îndeplinirea ordinelor. Se acumulează însă nemulțumiri tot mai mari în familiile celor mobilizați pe front, semnalele fiind tot mai vizibile pe rețelele sociale, familiile respective fiind afectate de faptul că nu există o rotație a trupelor și că nu sunt date concedii militariilor de pe front. Sunt multe mesaje înregistrate de copii, în care aceștia îl roagă pe „unchiul Vova să-l aducă pe tata înapoi”, apelativul avându-l în vedere pe Vladimir Putin.

Toate aceste informații conduc spre ipoteza că Rusia va continua cu intensitate războiul în 2024 și cel puțin și în prima jumătate a anului 2025, fără vreo intenție de a negocia o încetare a focului. Cel mai probabil, Putin va aștepta în 2025 primele acțiuni ale administrației americane rezultate în

urma alegerilor din noiembrie 2024, înainte de a accepta inițierea unor negocieri.

2.3. O victorie (parțială) a Federației Ruse

Este un scenariu mai puțin probabil în prezent, dar care nu poate fi exclus, posibilitatea să fiind direct proporțională cu menținerea sau diminuarea suportului occidental pentru Ucraina.

Putin își menține obiectivul de a distrugă Ucraina. Rusia nu poate distrugă Ucraina dacă aceasta își menține accesul la mare, de aceea **cucerirea întregului litoral al Ucrainei la Marea Neagră rămâne obiectivul major al Kremlinului**. Fără ieșirea la Marea Neagră, Ucraina își pierde relevanță strategică. Declarațiile făcute de Putin în 14 decembrie 2023, la conferința de presă maraton, sunt elocvente. El a afirmat cât se poate de clar „că rușii și ucrainenii sunt același popor”, că ceea ce se întâmplă acum seamănă cu un „război civil”, iar sud-estul Ucrainei reprezintă, de fapt, teritoriile rusești. „Odesa este un oraș rusesc”, a afirmat Putin, arătând, astfel, care este **obiectivul următor: ocuparea Odesei, deci a întregului litoral la Marea Neagră**.

Dacă situația militară din teren nu îi permite acum lui Putin cuceriri ample, pe termen scurt rămâne evident **strategia războiului de uzură**, care nu este în avantajul Ucrainei. Un război de uzură pe următorii 2 ani va epuiza resursele Ucrainei, fiind vorba în primul rând de o diferență demografică de circa 100 milioane de locuitori între cele două state. În plus, trebuie să înțelegem că niciodată în mentalitatea clasei conducerii țariste, sovietice sau ruse actuale, viața propriilor soldați nu a contat, pierderile de pe front neînsemnând o presiune politică majoră pentru Putin.

Războiul face parte din comportamentul statal rus și este considerat un instrument de dezvoltare și de asigurare a modernizării statului rus. **Rusia nu poate începe îndelungul proces de vindecare de mentalitatea neoimperială decât dacă pierde acest război**. O înghețare a conflictului ce îi va conferi controlul asupra teritoriului cucerit în Ucraina acum și îi va reconfirma deținerea Crimeii va hrăni ambițiile neoimperiale și himera parității cu Occidentul, în primul rând cu SUA, determinând menținerea unui comportament agresiv și militarist.

Diminuarea suportului occidental pentru Ucraina îi va mări apetitul lui Putin pentru noi cuceriri. Se pune întrebarea când va accepta Putin negocieri și înghețarea conflictului. Se va mulțumi cu securizarea teritoriului anexat până acum sau va accepta o soluție diplomatică doar după ce va cucerii întregul litoral ucrainean și va ajunge la gurile Dunării? Crearea unui pod terestru spre Transnistria repune în discuție pericolul cuceririi Republicii Moldova, cu toate consecințele negative pentru securitatea României: graniță comună cu Rusia pe Prut și la gurile Dunării, gestionarea unui milion de refugiați care vor veni în România ca urmare a comuniunii culturale, lingvistice și a numeroaselor legături de rudenie. Rusia la gurile Dunării și cel mai probabil pe Prut reprezintă **coșmarul securitar al României**.

CONCLUZII

1. Victoria Ucrainei devine din ce în ce mai puțin probabilă, dar nu imposibilă, depinzând de continuarea suportului masiv occidental, furnizat la timp. România trebuie să continue să sprijine multidimensional Ucraina, pentru că alternativa nu este decât vecinătatea cu Rusia.
2. Anul 2024 va fi unul al luptelor intense, ambii beligeranți încercând să obțină avantaje în teren înaintea unor negocieri.
3. După alegerile din SUA din 2024, devine mai mare posibilitatea unor negocieri care să ducă la înghețarea conflictului. Nu va fi ușor pentru Ucraina să accepte un compromis, inclusiv prin cedarea de facto a actualelor teritorii ocupate de ruși, ceea ce aduce în discuție inclusiv înlocuirea lui Zelenski cu un lider care să continue rezistența armată.
4. Pentru a avea certitudinea că Ucraina va fi mai maleabilă și că Zelenski va putea gestiona procesul de negocieri fără riscul de a pierde puterea, Occidentul va trebui să ofere asistență financiară Ucrainei pe termen scurt și un suport consistent pe termen mediu și lung pentru reconstrucția teritoriului rămas sub controlul Kievului. O altă temă greu de anticipat ca formulă finală este cea a garanțiilor de securitate pentru integritatea teritorială a Ucrainei, oferite în cadre bilaterale sau

a unei coaliții de voință. În acest moment, garanțiile primite de Ucraina de la statele G7 se limitează la angajamente privind livrarea de armament și muniție și suport pentru construirea unor capacitați de producție în Ucraina în industria de apărare. Venirea unui președinte conservator la Casa Albă, după alegerile din noiembrie 2024 din SUA, va deschide cel mai probabil calea unor negocieri directe cu Rusia. Reîntoarcerea președintelui Trump va transforma Ucraina în victimă a unei politici tranzacționiste, iar o eventuală înțelegere Putin-Trump, similară celei făcute în septembrie 1938 la Munchen, între Adolf Hitler și premierii Franței și Marii Britanii, împreună cu Italia fascistă, când Cehia a fost forțată să cedeze Germaniei regiunea sudetă, va afecta puternic încrederea în SUA în toată lumea.

5. Înghețarea conflictului, cel mai probabil scenariu, va menține Crimeea și Zona Economică Exclusivă din largul peninsulei sub controlul Rusiei. Marea Neagră va rămâne o zonă disputată, unde Moscova va simți nevoie să-și arate prezența în plan naval, dar și prin acțiuni ostile hibride (blocări de perimetru sub pretextul exercițiilor navale, acțiuni de război electronic, plasarea de mine pe rutile navale, atacuri cibernetice, campanii de dezinformare etc.).
6. Un conflict înghețat va însemna un viitor incert pentru Ucraina în ceea ce privește integrarea în UE/NATO, existând riscul alunecării spre o zonă de instabilitate, marcată de sentimente colective de frustrare, ultranaționalism și atitudini antioccidentale, pe fondul unei nemulțumiri față de o soluție de compromis ce o obligă să accepte pierderi teritoriale. Ucraina se poate transforma într-o sursă de instabilitate regională și de risc la adresa securității vecinilor săi.
7. Scenariul unei victorii a Rusiei nu trebuie exclus, fiind direct proporțional cu diminuarea suportului occidental pentru Ucraina. Nu există nici un semn până acum că Putin vrea înghețarea conflictului, fiind mai posibilă continuarea acestui război de uzură care să epuizeze Ucraina și care să se întindă până în 2025 sau chiar mai mult. Obiectivul lui Putin de a distrugă Ucraina rămâne neschimbat, o victorie a Rusiei însemnând cucerirea întregului litoral al Ucrainei la Marea Neagră.

8. Un pod terestru între Crimeea și Transnistria, prin cucerirea Odesei, va determina cel mai probabil și ocuparea de către ruși și a Republicii Moldova. Apetitul pentru cuceriri al lui Putin va crește în cazul în care pe front sorții se vor schimba în favoarea sa, el adaptându-se în funcție de evoluțiile din teren.
9. Rusia la gurile Dunării și pe Prut înseamnă coșmarul securitar al României.

La finalul acestei analize, ar trebui avute în vedere, de către decidenții politico-militari din România, următoarele decizii, necesare a fi luate în 2024, precum și în 2025, imediat după instalarea noului guvern și a noului președinte, după alegerile parlamentare și prezidențiale:

1. Asumarea de către România a unui program rapid de înarmare pe 3 ani, cu proceduri cât mai simplificate. Modificarea legislației de achiziții pentru armament și simplificarea procedurilor de achiziție astfel încât întregul buget alocat pentru apărare să fie cheltuit.
2. Viitorul guvern rezultat în urma alegerilor din 2024 trebuie să-și asume pentru 2025-2027 un buget anual de 3% din PIB pentru apărare.
3. Accentul se va pune pe capabilități antiaeriene și antirachetă, drone aeriene și navale, capabilități antidrone, capabilități de război electronic. Prioritatea zero trebuie să fie întărirea forțelor navale pentru a face față provocărilor din Marea Neagră, care va rămâne un mediu contestat atât în cazul unui conflict înghețat, cât și în cel al unei victorii a Rusiei, care ar putea accepta un armistițiu doar după ce va cucerii întregul litoral al Ucrainei.
4. Investiții ample în producția de drone aeriene și navale și în pregătirea de operatori de drone. Investiții în producția de muniție. Trebuie să rezolvăm în următorii 2 ani problema producerii de pulberi și explozibili în România.
5. Accelerarea investițiilor în capabilități cibernetice.
6. Îmbunătățirea legislației privind pregătirea populației pentru apărare.
7. Majorarea salariilor în armată, pentru creșterea atractivității carierei militare și pentru stabilitatea în sistem.
8. Intensificarea exercițiilor comune și a pregăririi forțelor armate din Republica Moldova.

9. Discuții cu aliații, în primul rând cu SUA, Marea Britanie, Polonia, despre securitatea Republicii Moldova în cazul deteriorării situației de pe frontul din Ucraina.
10. Identificarea de soluții pentru aducerea de capabilități navale aliate chiar și în condițiile în care Marea Neagră va rămâne închisă ca urmare a interpretării excesive de către Turcia a prevederilor Convenției de la Montreux.

Partea a doua

RĂZBOIUL

**De la competiție
la conflict hegemonic**

CAPITOLUL 5.

Evoluția propagandei de război a Rusiei împotriva Ucrainei: de la denazificare la dezucrainizare

Marin Gherman

ABSTRACT: This study analyses the evolution of the Russian Federation's war propaganda starting with the launch of the full-scale invasion of Ukraine. The main narratives of disinformation and propaganda that have replaced or complemented the dominant fake news in the period of hybrid warfare (2014-2022) are studied. The „denazification” of Ukraine as a goal of the invasion gradually turned into a „de-Ukrainization”. Russia's war propaganda was closely linked to successes or failures on the battlefield, justifying military aggression against a sovereign and independent state.

INTRODUCERE

Invazia la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei din data de 24 februarie 2022 a generat completarea amenințărilor hibride (asimetrice) cu cele ale unui război clasic, care include ofensive terestre, navale și aeriene, dar și modificarea instrumentelor de lucru folosite de Kremlin în cadrul războiului informațional. După invazie a avut loc renunțarea treptată la *fakenews* ca instrument de bază în războiul informațional și apariția unor narări false caracteristice propagandei de război.

Ca fenomen distinct al războiului hibrid, *fakenews* nu a dispărut, însă a fost umbrit de un puternic val de propagandă. Dacă scopul *fakenews* este distorsionarea percepției publicului sau crearea unui nou curent de opinie cu intenția de a dezinforma sau de a crea confuzie și a destabiliza sentimentul

de securitate al populației, inclusiv în perioada de pace¹, propaganda de război se bazează pe instrumente clasice, caracteristice perioadelor confruntărilor militare. Mecanismul de bază al propagandei este prezentarea unei imagini informaționale false (text, audio, video) în care cetățenii pot să creadă și să o considere realitate. Publicul este dominat la un moment dat de o imagine falsă și nu-și mai pune problema dacă aceasta este veridică².

Fenomenul de *fakenews* și dezinformare a reprezentat o unealtă a războiului hibrid purtat de Rusia împotriva Ucrainei începând cu protestele stradale care au intrat în istorie ca „Euromaidan” (2013-2014), anexarea peninsulei Crimeea, sprijinirea mișcărilor separatiste din Donbas și finalizând cu declanșarea invaziei la scară largă asupra statului ucrainean. Studiind narațiunile presei ruse, dar și ale liderilor politici de la Moscova, jurnalistul și expertul media Marian Voicu descrie în cartea *Matrioșka minciinoșilor: fakenews, manipulare, populism*³ caracterul antioccidental și antiucrainean al politicii informaționale a Kremlinului. Potrivit autorului, narațiunile false dezvoltate și promovate de Rusia au avut un număr limitat de teme și abordări, iar majoritatea știrilor false au avut un limbaj comun.

În baza temelor comune (subiecte de narațiuni) și a limbajului comun (stil, cuvinte folosite, tonalitatea narațiunii), presa rusă a creat un mecanism de diseminare a informațiilor false cu scopul de a manipula opinia publică. *Fakenews* care conțineau în anii 2014-2022 un sămbure de adevăr și un element de manipulare a opiniei publice prin omiterea unor fragmente ale narațiunilor veridice, prin scoaterea declarațiilor oficiale din context, citarea greșită sau prezentarea distorsionată a informațiilor pentru a genera concluziile dorite în diverse contexte, au fost înlocuite cu **propaganda de război**, al cărei scop era să prezinte acțiunile Federăției Ruse ca fiind acte de salvare a populației rusofone și să arate Ucraina drept un stat care se destramă, care nu poate lupta și care a devenit un teritoriu controlat de Occident – „o colonie” subdezvoltată și fără suveranitate. Aceste subiecte

¹ Serviciul Român de Informații, „FakeNews. Dacă nu ești sigur de adevăr, nu distribui”. Awareness. <<https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/awareness-fake-news.pdf>>.

² Simion Roșca, „Reflecții conceptuale asupra noțiunii de propagandă: istorie și actualitate” *Relații internaționale. Plus* 1(9) 2016: 52.

³ Marian Voicu, *Matrioșka minciinoșilor: fakenews, manipulare, populism*, Editura Humanitas, București, 2018, pp. 87.

erau activ promovate de presa guvernamentală rusă și în anii care au precedat invazie⁴, fiind mult mai mult dezvoltate prin instrumente de propagandă clasice în perioada acțiunilor militare din Ucraina.

Dacă fenomenul de *fakenews* a fost studiat în ultimii ani în special ca instrument de agresiune hibridă a Rusiei asupra Ucrainei și/sau Occidentului⁵, cel al propagandei de război în contextul invaziei la scară largă a armatei ruse necesită o serie de eforturi analitice de sistematizare și descriere a mecanismului de funcționare. Acest studiu se bazează pe analizele săptămânale ale presei din Federația Rusă, Ucraina și Republica Belarus, realizate pentru *Veridica*⁶ (publicație specializată în monitorizarea, analiza și demontarea campaniilor de *fakenews*, dezinformare și manipulare din Europa Centrală și de Est) în perioada 24 februarie 2022 – 14 decembrie 2023. Ne propunem să descriem și să sistematizăm în acest studiu evoluția propagandei de război a Rusiei împotriva Ucrainei în ordine cronologică, cu ajutorul metodelor de analiză a discursului presei. Cercetarea narațiunilor de propagandă s-a desfășurat prin aplicarea unui set de metode din domeniul comunicării politice⁷, dar și analizei lingvistice⁸.

NARAȚIUNI DESPRE DENAZIFICAREA UCRAINEI

Din punct de vedere cronologic, propaganda de război a Federației Ruse a luat naștere după ce Vladimir Putin a anunțat în dimineața zilei de 24 februarie 2022 declanșarea unei „operațiuni militare speciale” cu scopul „de a demilitariza și a denazifica Ucraina”⁹. În ciuda faptului că „demilitarizarea” Ucrainei a fost anunțată de Vladimir Putin înaintea „denazificării”,

---

⁴ Marin Gherman, „Narațiuni ale dezinformării și *fakenews* utilizate de Rusia până la invadarea Ucrainei”, *Polis: Revistă de Științe Politice*, 2 (26), 2022, pp. 99-110.

⁵ Eva Claessen. „The making of a narrative: The use of geopolitical othering in Russian strategic narratives during the Ukraine crisis”, *Media, War and Conflict*, 14 (1), 2021, pp. 1-18.

⁶ *Veridica. Stand for facts*. <<https://www.veridica.ro>>.

⁷ André Gosselin, „La communication politique. Cartographie d'un champ de recherché et d'activités”, *Hermès* 3 (17-18), 1995, pp. 17-33.

⁸ Michael Toolan. *Narrative: A Critical Linguistic Introduction* (Ediția a II-a), Routledge, Londra, 2001

⁹ „Obrazhchenie Prezidenta Rossijskoj Federacii”. *Kremlin*. <<http://kremlin.ru/events/president/news/67843>>.

combaterea nazismului a devenit un element constitutiv al războiului informațional și al justificării invaziei la scară largă asupra Ucrainei.

Atât oficialii ruși, cât și organele de presă controlate de Kremlin foloseau noțiunea de *denazificare* în sensul acțiunilor de desființare a nazismului și a urmărilor lui din viața socială, politică și economică a Ucrainei, după modelul Germaniei naziste învinse în cel de Al Doilea Război Mondial. Denazificarea Germaniei s-a produs, în principal, prin: redenumirea străzilor, parcilor și clădirilor care aveau asociații naziste sau militariste; îndepărțarea monumentelor, statuilor, semnelor și emblemelor legate de nazism sau militarism; confiscarea proprietăților Partidului Nazist; eliminarea propagandei naziste din educație, mass-media germană și numeroasele instituții religioase care aveau lideri și duhovnici pro-naziști; interzicerea paradelor naziste sau militare; a fost aruncată în aer uriașa svastică de pe stadionul Nürnberg, locul fostelor mitinguri naziste; cultul lui Adolf Hitler a fost discreditat; distribuirea propagandei naziste a devenit ilegală¹⁰.

După declanșarea invaziei, presa rusă și oficialii ruși încercau să demonstreze că regimul politic de la Kiev este unul nazist, care ar trebui *denazificat*. În realitate însă, în ceea ce privește nazismul, încă din 2015, Ucraina a interzis prin lege ideologia nazistă și comunistă¹¹. Mai mult decât atât, de la proclamarea independenței statului ucrainean, niciun partid sau candidat nazist nu s-a înscris la alegeri. Partidele naționaliste ucrainene, care nu pot fi numite naziste, fie nu au trecut de pragul electoral, fie, atunci când au reușit acest lucru, au obținut maximum 7 la sută din numărul de mandate¹². Presa rusă a catalogat în ultimul deceniu manifestările naționaliste și identitare din spațiul ex-sovietic drept forme de nazism sau

---

¹⁰ Tatiana Beghiu. „Germania se spală de păcatele din Al Doilea Război Mondial și astăzi. Iar putea Rusia urma exemplul?”, Moldova.org. <<https://www.moldova.org/germania-se-spala-de-pacatele-din-al-ii-lea-razboi-mondial-si-astazi-i-ar-putea-rusia-urma-exemplul/>>.

¹¹ „Zakon Ukrayny Pro zasudzhennya komunistichnogo ta nacional-socialistichnogo (nacists'kogo) totalitarnih rezhimiv v Ukraïni ta zaboronu propagandi ihn'oї simvoliki (Vidomosti Verhovnoї Radi (VVR), 2015, № 26, st.219)”. Verhovna Rada. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19>>.

¹² Oleg Tyagnibok. „Zvit pro diyalnist frakcii Vseukrainskogo obednannya „Svoboda” u Verhovnij Radi Ukraini VII cklikannya (z 12.12.2012 po 05.07.2013)”. Ukrainska Pravda, <<https://blogs.pravda.com.ua/authors/tiahnybok/51de70ad25b88>>.

fascism, acuzând în special Ucraina de promovarea radicalismului și a foștilor lideri politici care ar fi colaborat în trecut cu nazismul german. În același timp, noțiunea de *denazificare* folosită de Vladimir Putin și promovată de propaganda rusă nu a fost niciodată explicată și argumentată din punct de vedere al rezultatelor dorite de Moscova, rămânând la nivelul simbolurilor războiului cu un fond incert.

Pe 3 martie 2022, militarii ucraineni au fost acuzați de transformarea orașului-port Mariupol într-un lagăr de concentrare. În acest context, autoritățile de la Kiev erau prezentate în presa rusă ca entități politice cu manifestări naziste¹³. Narațiunea denazificării a circulat în mod independent în spațiul informațional rusesc și ucrainean timp de o lună. După ce Rusia nu a reușit să schimbe puterea de la Kiev în câteva zile, iar populația s-a opus invaziei, propaganda rusă a început să adauge elemente hibride noi în sistemul de propagandă antiucraineană.

Pe 6 martie 2022, presa de la Moscova a scris că armata rusă a atacat Cernobîlul, Zaporojie și Harkovul pentru a împiedica Ucraina să producă arme nucleare¹⁴. În paralel, propaganda rusă a dezvoltat subiectul laboratoarelor americane din Ucraina, care s-ar fi ocupat de producerea armelor de distrugere în masă. Majoritatea informațiilor apărute în presă nu se bazau pe probe, ci pe declarații politice sau presupuneri ale unor jurnaliști. La mijlocul lunii martie 2022, în presa rusă apare știrea despre laboratoarele în care Ucraina și SUA produceau COVID-19, iar Rusia ar fi fost nevoită să le distrugă în cadrul ofensivei. La acest proces de creare a noilor mituri politice s-au alăturat și reprezentanții guvernului, parlamentului sau ai armatei. „În laboratoarele biologice, create și finanțate de SUA în Ucraina, erau realizate experimente în baza coronavirusului liliencilor”, a declarat reprezentantul oficial al Ministerului Apărării al Rusiei, general-maiorul Igor Konașenkov¹⁵, justificând bombardarea unor localități sau a unor obiecte de infrastructură. Concomitent cu prelungirea războiului, Rusia a

¹³ Valentin Sprinchak. „Basurin: „Azov” i „Pravyj sektor” ne vypuskayut zhitej Mariupolya v gumanitarnyj koridor”. TASS. <<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/13943461>>.

¹⁴ „Stalo izvestno, chto Ukraina sozdavala v Chernobyle atomnyu bombu”. News.ru. <<https://news.ru/world/ukraina-rabotala-v-chernobyle-nad-sozdaniem-yadernoj-bomby/>>.

¹⁵ „V biolaboratoriyah SSHA na Ukraine velis' opyty s koronavirusom letuchihmyshej”. Ria Novosti. <<https://ria.ru/20220310/biolaboratorii-1777416748.html>>.

încercat, cu ajutorul propagandei de război, să-și justifice acțiunile militare, iar presa și oficialii guvernamentali promovau mesaje de dezinformare similare cu cele din mass-media.

În primele luni ale invaziei, în spațiul informațional din Rusia, Belarus și în regiunile ucrainene controlate de armata rusă au fost promovate o serie de narațiuni false, cum ar fi: Ucraina era pregătită să atace Belarusul; rusofonii sunt folosiți ca scuturi umane de naționaliștii ucraineni; dacă Rusia nu intervenea pe cale militară, Ucraina bombarda regiunea Donbas și cauza moartea a mii de vorbitori de limba rusă. Și președintele belarus Aleksandr Lukashenko a fost implicat în promovarea acestor narațiuni de propagandă, declarând în martie 2022 că „ucrainenii se pregăteau să lovească Donbasul și și-au construit poziții pentru a lovi în Belarus”¹⁶.

Presă guvernamentală rusă încerca să convingă opinia publică că autoritățile ucrainene sunt naziste, iar „denazificarea” ca obiectiv al „operațiunii militare speciale” trebuie continuată cu orice preț. Potrivit narațiunilor de propagandă ale Rusiei din acea perioadă, în regiunea Lugansk a fost descoperit un lagăr de concentrare în care erau torturați rusofonii. Rusia era prezentată în emisiunile de radio, TV și în articolele de presă drept un stat care a eliberat populația locală și a alungat „naziștii” și „naționaliștii” ucraineni¹⁷.

Crimele comise de militarii ruși pe teritoriul Ucrainei erau mușamalizate sau vina pentru acestea era transferată, prin intermediul propagandei, asupra Occidentului. În aprilie 2022, potrivit presei guvernamentale ruse, experții americanii ar fi demonstrat că masacrul de la Bucea (regiunea Kiev) ar fi „o inventie a propagandei ucrainene”. La emisiunile posturilor rusești de televiziune erau invitați diversi politologi sau jurnaliști pro-ruși din Occident, în special din SUA, folosiți de propaganda rusă pentru a-și ilustra propriile narațiuni false. Comentând masacrul de la Bucea, presa rusă scria că jandarmii francezi vor ascunde

---

¹⁶ Mihail Klimentev. „Lukashenko schitaet, chto Ukraina atakovala by Belorussiyu, esli by ne preventivnyy judar RF”. TASS. <<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/14040463>>.

¹⁷ „Kadry iznutri konlagerya „Ajdara” v LNR, gde lyudej pytali v koptilnoj”. Ren TV.

urmele crimelor comise de Ucraina, și nu de Rusia¹⁸. Presa rusă a scris mai întâi că masacrul de la Bucea este o inventie, iar peste câteva zile a menționat că anume ucrainenii l-au comis. În spațiul informațional rusofon circulau explicații diferite ale acestui eveniment care se excludeau reciproc, însă toate aveau ca scop să deculpabilizeze Federația Rusă.

În mai 2022, propaganda rusă susținea că armata ucraineană aduce cadavre în Lisiciansk¹⁹ din estul țării pentru a încerca un nou masacru, continuând o narațiune la care s-ar părea că a renunțat la un moment dat – cea a încenărrii masacrului de la Bucea. Tot atunci, presa rusă promova ideea că Vladimir Putin l-ar fi convins pe secretarul general ONU, António Guterres, că naziștii ucraineni trebuie judecați la Tribunalul Penal Internațional după modelul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg²⁰. În realitate, secretarul general ONU nu a afirmat că și-ar fi schimbat părerile despre războiul din Ucraina. Dimpotrivă, Guterres a menționat că Rusia a intervenit militar pe teritoriul unui stat suveran, încălcând statutul ONU. Propaganda rusă conținea în primele luni ale războiului explicații contradictorii și lipsite de logică, spre deosebire de știrile false de până la invazia la scară largă.

La mijlocul lunii mai 2022 au început să fie dezvoltate narațiuni îndreptate împotriva statelor vecine cu Ucraina. Polonia era acuzată că și-ar fi dorit să ocupe Liovul²¹, iar România – Cernăuțiul, ceea ce înseamnă că aceste state nu ajută Kievul sincer, ci au un interes ascuns. În baza acestei logici hibride, dacă statele vecine își vor lua anumite regiuni ale Ucrainei, de ce Rusia trebuie să respecte dreptul internațional? Erau citate în mod fals diverse sondaje care ilustrau tezele propagandei ruse.

---

¹⁸ Marin Gherman. „Propagandă de război: Jandarmii francezi vor ascunde urmele crimelor comise de Ucraina la Bucea”. *Veridica*. <<https://www.veridica.ro/stiri-false/propaganda-de-razboi-jandarmii-francezi-vor-ascunde-urmele-crimelor-comise-de-ucraina-la-bucea>>.

¹⁹ Maria Pavlova. „Minoborony RF zayavilo o podgotovke ukrainskoy storonoj cinichnoj provokacii v Lisichanske”. *Komsomolska Pravda*. <<https://www.kp.ru/online/news/4726027>>.

²⁰ Denis Korobejnikov. „Putin dokazal genseku OON mirovuyuugrozuna cizma iz Ukrayiny”. *Ura*. <<https://ura.news/articles/1036284454>>.

²¹ Lyudmila Plotnikova. „Prezident Polshi nameknul na pogloshchenie Ukrayiny”. *Komsomolska Pravda*. <<https://www.kp.ru/daily/27390/4583285>>.

În vara anului 2022 au apărut o serie de știri false despre situația refugiaților ucraineni. Presa rusă scria că ucrainenii ajunși în Germania sunt cazați într-un fost lagăr nazist de concentrare²². În realitate, fotografiile clădirilor din Memorialul Sachsenhausen pe care erau instalate bannere cu înscrisul în limba germană „Bine ați venit în Germania!” au fost trucate, fiind publicate fotografii cu o inscripție în limba ucraineană, destinate, chipurile, refugiaților. Administrația Memorialului Sachsenhausen a dezmințit această știre din presa rusă și internațională, menționând că nu și-a propus niciodată să cazeze refugiați din Ucraina pe teritoriul fostului lagăr nazist de concentrare, unde funcționează în momentul de față un muzeu. Conducerea Memorialului a scris pe Twitter că au fost folosite fotografii mai vechi pentru a crea această narațiune falsă. „Condamnăm apariția unei serii de știri false legate de istoria nazismului cu scopul de a distribui mesaje de propagandă brutală”, potrivit postării muzeului²³.

În aceeași perioadă, Rusia a acuzat Ucraina de pregătirea unei explozii nucleare prin distrugerea centralei din Zaporozie sau producerea unei bombe radiologice pentru a ascunde urmele laboratoarelor americane de arme biologice. Presa rusă a omis o serie de informații reale despre faptul că activitatea teroristă sau de poluare intenționată a mediului ambient este interzisă prin lege în Ucraina, iar statul ucrainean își asumă în mod direct să combată și să prevină terorismul tehnologic, care include folosirea oricărora tipuri de bombe. În același timp, Kievul nu are vreun program de producere a armamentului nuclear, chimic sau biologic, fapt confirmat de un raport al Înaltului Reprezentant al ONU pentru dezarmare, citat de un raport al Departamentului SUA pentru Apărare²⁴. Așadar, două narațiuni false de

---

²² Alyona Varghina. „Ukrainskim behencam v FRG predlozhili pozhit' v byvshem konclagere”. *Ura.ru*. <<https://ura.news/news/1052568012>>.

²³ Klaus D. Grote. „Geflüchtete aus der Ukraine ins KZ Sachsenhausen? Fake-News auf Twitter und Telegram”. *Moz.de*. <https://www.moz.de/lokales/oranienburg/kriegs-propaganda-aus-russland-gefluechtete-aus-der-ukraine-ins-kz-sachsenhausen_-fake-news-auf-twitter-und-telegram-65438475.html>.

²⁴ U.S. Department of Defense. „Fact Sheet on WMD Threat Reduction Efforts with Ukraine, Russia and Other Former Soviet Union Countries”. <<https://www.defense.gov/News Releases/Release/Article/3057517/fact-sheet-on-wmd-threat-reduction-efforts-with-ukraine-russia-and-other-former>>.

propagandă au fost integrate într-un singur sistem narativ: ştirile false despre laboratoarele de producere a armelor biologice au fost integrate în relatările despre posibila explozie la centrala nucleară din Zaporozie, cauzată de „neonaziștii” ucraineni.

La sfârșitul lunii august 2022, presa rusă a început să recunoască, în premieră, că ucrainenii nu se lasă convinși de narațiunile Kremlinului. „Din cauza propagandei neonaziste a Kievului, ucrainenii nu înțeleg că sunt eliberați de Rusia”, scria portalul *Ukraina.ru*²⁵, subordonat trustului guvernamental de presă *Russia Today*. Începând cu luna septembrie 2022, în contextul prelungirii ostilităților și desfășurării unor contraofensive de succes ale armatei ucrainene, Rusia a fost nevoită să caute noi justificări pentru continuarea războiului și desfășurarea mobilizării. Presa rusă scria că statele membre UE au creat centre de instruire a mercenarilor și teroriștilor care vor ucide civili din Donbas. „Acesta centre funcționează sub conducerea instructorilor din Occident. Are loc ceva inadmisibil: pe teritoriul bazelor militare ale statelor membre ale Uniunii Europene sunt antrenați mercenarii și diversioniștii din state terțe”, potrivit agenției naționale de presă RIA Novosti²⁶. În realitate, UE nu are astfel de centre pe teritoriul său, iar statele din Occident au condamnat în repetate rânduri terorismul internațional și au solicitat Rusiei să opreasă agresiunea armată împotriva Ucrainei.

La sfârșitul anului 2022, presa rusă scria că români protestează în masă față de NATO și politica de sprijin pentru Ucraina, folosind fotografii trucate din perioada protestelor antigovernamentale de la București din 2017. „Românii protestează de mai mulți ani, dar nu am mai văzut aşa ceva. Nu am mai văzut o intoleranță atât de mare. Oamenii sunt împotriva redislocării trupelor NATO pe teritoriul lor”, scria agenția de presă NIA²⁷. Știrea a fost preluată de diverse publicații online din Belarus, Rusia și Ucraina. De fapt, informația se bazează pe un singur comentariu al unui

---

²⁵ „Kak Germaniyu: Eks-prem'er Ukraynyras skazal, kak kievskij rezhim obrabatyvaet naselenie”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20231027/1050530204.html>>.

²⁶ „MID DNR: v ES sozdali centry podgotovki diversantov dlya operacij v Donbasse”. *RIA Novosti*. <<https://ria.ru/20220823/diversanty-1811588513.html>>.

²⁷ „V Rumynii massovye protest protiv NATO i proukrainskoj politiki vlastej”. *NIA*. <<https://24rus.ru/news/policy/199263.html>>.

citizen anonim, care a declarat că protestele au o mare amplitudine, fiind o dovadă a unei intoleranțe față de NATO și Ucraina. În același timp, nimeni nu știe, potrivit presei ruse, despre aceste proteste pentru că ziarele din România le-ar fi ignorat la rugămintea autorităților. De aici reiese că în România ar fi avut loc un protest nemaivăzut de mare împotriva NATO și politicii Bucureștiului de susținere a Ucrainei, cu ciocniri stradale, dar nimeni nu a auzit de el! Narațiunea falsă a fost lansată pentru a consolida sprijinul populației din Rusia pentru continuarea războiului din Ucraina.

Din toamna anului 2022 și până în decembrie 2023, propaganda rusă a încercat să convingă publicul intern că este necesară continuarea „operațiunii militare speciale”, o serie de știri false având sensuri duble și destinatari diferiți.

Aceeași știre era prezentată diferit pentru consumatorul informațional intern și extern. De exemplu, în septembrie 2023, unele portaluri regionale din Rusia scriau că mobilizarea parțială anunțată de Vladimir Putin în 2022 a rezolvat problema șomajului și a generat o creștere economică la nivel global²⁸. Eșecurile Rusiei pe câmpul de luptă, în special după ofensiva ucraineană de succes din sudul și estul țării în toamna anului 2022, au fost explicate cetățenilor ruși prin reținerea Moscovei în război. Potrivit propagandei ruse, Moscova arată reținere când bombardează Ucraina pentru că știe că populația nu susține „guvernarea neonazistă”. De milioanele ucrainenilor, Rusia este atentă, prudentă, neagresivă și nu poate înainta într-un mod brutal, potrivit acestei narațiuni²⁹. În realitate, Rusia nu a arătat reținere de la începutul războiului, dar a tot încercat să-și convingă cetățenii că salvează rusofonii din Ucraina de nazism și că a lansat „operațiunea militară specială” pentru a proteja populația ucraineană pașnică. De fapt, încă de la începutul războiului, civilii au fost în repetate rânduri ținta atacurilor ruse. Drept consecință, pe 17 martie 2023, Curtea Penală Internațională a emis un mandat de arestare pe numele președintelui rus

---

²⁸ Elena Malceva. "Chto proizoshlo za god s nachala chastichnoj mobilizacii". *Ura.ru*. <<https://ura.news/articles/1036287426>>.

²⁹ „V SSHA obyasnili sderzhannost Rossii pri nanesenii udarov po Ukraine”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20221127/1041239594.html>>.

Vladimir Putin, care este acuzat de crime de război în Ucraina³⁰. Pe 23 noiembrie 2022, în urma atrocităților comise de regimul lui Vladimir Putin împotriva civililor ucraineni, Parlamentul European a recunoscut Rusia drept stat care sponsorizează terorismul³¹. Întrucât în prezent, UE nu poate desemna oficial un stat drept sponsor al terorismului, Parlamentul European a solicitat statelor membre să elaboreze un cadru juridic adecvat și să ia în considerare adăugarea Rusiei pe o astfel de listă.

NARAȚIUNI DESPRE DEZUCRAINIZAREA UCRAINEI

În contextul prelungirii ostilităților, unii politicieni pro-Kremlin au declarat că războiul din Ucraina nu este un conflict internațional, ci unul civil pentru că rușii și ucrainenii sunt un singur popor. Propaganda de război a revenit la o narațiune falsă lansată în spațiul public la 12 iulie 2021, când pe website-ul Kremlinului a fost publicat articolul *Despre unitatea istorică a rușilor și ucrainenilor*³², semnat de președintele Vladimir Putin. Narațiunile politicienilor ruși și cele ale presei guvernamentale după apariția acestui articol s-au aliniat treptat tezelor politice ale liderului de la Kremlin. Pentru Vladimir Putin, o Ucraină euopenizată este o „anti-Rusie”, pe care președintele rus își dorește să o combată.

Articolul lui Vladimir Putin a pus o serie de accente noi în contextul războiului hibrid, fiind o justificare a viitoarei invaziilor la scară largă asupra Ucrainei. Președinte rus a prezentat istoria poporului ucrainean din punct de vedere al istoriografiei oficiale ruse, susținând că Ucraina este „o margine” a Rusiei, iar cazacii zaporojeni erau ruși ortodocși convingiți. Vladimir Putin a pus în discuție problema existenței ucrainenilor ca popor, numindu-i „maloruși”, adică ruși mai mici, care nu au dreptul istoric la un

³⁰ George Costiță, „Crime de război. Țările în care Putin riscă să fie arestat și care sunt şansele să fie judecat”. *Radio Europa Liberă România*. <<https://romania.europalibera.org/a/explainer-vladimir-putin-arestat-judecat-crime-de-razboi/32324006.html>>.

³¹ European Parliament, „Russia's war on Ukraine: Designating a state as a sponsor of terrorism”. Plenary – November II 2022. <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738218/EPRS_ATA\(2022\)738218_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738218/EPRS_ATA(2022)738218_EN.pdf)>.

³² Vladimir Putin. „Ob istoricheskom edinstve russkikh i ukrainsev”. *Kremlin* <<http://kremlin.ru/events/president/news/66181>>.

stat separat de Rusia. El a menționat că Ucraina este în întregime rodul epocii sovietice, fiind creată pe seama Rusiei istorice. Potrivit președintelui rus, frontierele Ucrainei reprezintă un subiect de negocieri la care Moscova are dreptul istoric și politic să participe. „Pas cu pas, Ucraina a fost atrasă într-un joc geopolitic periculos, al cărui scop este acela de a transforma țara într-o barieră între Europa și Rusia, într-un cap de pod împotriva Rusiei. Inevitabil, a venit momentul când conceptul «Ucraina nu este Rusia» nu a mai convenit. Se impunea «anti-Rusia»”³³, a menționat Vladimir Putin.

În decembrie 2022, în plin război al Rusiei împotriva Ucrainei, propaganda rusă a revenit la această narațiune falsă prin parlamentarul Nikolai Valuev. „Presa internațională încearcă să-i convingă pe ruși și pe ucraineni că ei sunt două popoare diferite, ceea ce nu este adevărat”³⁴, a declarat deputatul Dumei de Stat a Federației Ruse, reprezentantul partidului Rusia Unită. De data aceasta, narațiunea a fost folosită pentru ca Rusia să se distanțeze de imaginea de agresor – fiind un război civil, e vorba de un conflict intern, nu interstatal, potrivit acestui raționament.

Narațiunea de propagandă manipulează opinia publică, utilizând selectiv diverse argumente politice, istorice și juridice, care justifică agresiunea militară și maschează crimele de război comise de Rusia pe teritoriul Ucrainei. În decembrie 2023, presa rusă scria că din punctul de vedere al dreptului internațional, Ucraina face parte din Rusia. „O națiune este ceea ce era considerat națiune conform dreptului internațional în 1945. Face parte Ucraina din națiunea noastră? Da. În consecință, procesul de eliberare națională este un proces de restabilire a integrității teritoriale a națiunii noastre”³⁵. În realitate, narațiunea în cauză omite o serie de nuanțe juridice și evenimente politice pentru a manipula opinia publică și a justifica războiul. Faptul că Rusia este succesoarea URSS nu înseamnă că Moscova poate oricând solicita recuperarea teritoriilor dezlipite de la fostul stat sovietic.

---

³³ Vladimir Putin, „Ob istoricheskom edinstve russkikh i ukrainцев...”

³⁴ Roman Gnatuk, „Nikolaj Valuev o tom, chto spasaet Rossiyu”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20221206/1041536245.html>>.

³⁵ Vladimir Trefilov, „Evgenij Fedorov: Rossiya budet vechnoperemalyvat VSU, poka ne pobedit SSHA bez krovii ne osvobodit Evropu”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20231205/1051756954.html>>.

Propaganda rusă susținea că normele dreptului internațional nu trebuie luate în considerare în timpul abordării acestui conflict armat. Pe parcursul anului 2023, treptat, **accentul narațiunilor de dezinformare a fost mutat de pe ideea de denazificare pe conceptul de dezucrainizare**. Unii editorialiști de la Moscova au scris că Rusia trebuie să realizeze o *dezucrainizare* în fiecare regiune ocupată pentru că limba ucraineană pune în primejdie mențiunea influenței Rusiei asupra Ucrainei³⁶. Toți vorbitorii de limba ucraineană sunt considerați potențiali extremiști și teroriști, iar cultura ucraineană este văzută ca o cultură care generează atitudini naziste sau cel puțin radicaliste. Dacă propaganda de război a Rusiei din 2022 făcea o distincție clară între elita politică și popor, de data aceasta se discuta deschis despre *eradicarea națiunii ucrainene*.

În vara anului 2023, în presa rusă au început să fie folosite o serie de sintagme noi de propagandă, cum ar fi „post-Ucraina” sau „rămășițele Ucrainei”. Dezmembrarea Ucrainei sau eliminarea limbii ucrainene din viața publică trebuie să aibă loc în „post-Ucraina”, adică în perioada de după război, considerată o perioadă a gloriei Rusiei care a învins „nazismul” ucrainean încurajat de Occident. Potrivit propagandei ruse, Moscova trebuie să facă tot posibilul pentru a lăsa Ucraina fără lideri politici „naziști”, manipulați și încurajați de Occident, iar apoi va veni în ajutorul cetățenilor ucraineni. Perioada de după dispariția statului ucrainean este numită *post-Ucraina* și va fi marcată de o „dezucrainizare profundă”³⁷. În aceste articole este argumentată necesitatea deportării copiilor ucraineni, a interzicerii limbii ucrainene în școli și a organizării unor acțiuni îndreptate împotriva rezistenței poporului față de ocupația rusă.

Propaganda rusă a prezentat deznaționalizarea și crimele comise împotriva cetățenilor ucraineni ca fiind acte victorioase de denazificare. Invadarea unui stat suveran, deportarea minorilor, provocarea unor distrugeri ample etc. sunt arătate ca fiind acte ale *dezucrainizării*, foarte

---

³⁶ Rostislav Ishchenko, „O shibkavo spriyatiya postukrainskoj realnosti”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20230822/1048850759.html>>.

³⁷ Marin Gherman, „În Rusia se discută deschis despre eradicarea națiunii ucrainene”. *Veridica*. <<https://www.veridica.ro/acf/in-rusia-se-discuta-deschis-despre-eradicarea-natiunii-ucrainene>>.

necesare pentru salvarea Rusiei. O serie de acțiuni îndreptate împotriva civililor erau prezентate în presa guvernamentală rusă ca fiind acțiuni de denazificare sau, după caz, de dezucrainizare. De exemplu, după ce Rusia a bombardat infrastructura energetică ucraineană, presa rusă și belarusă scria că, în timp ce ucrainenii stau în frig și întuneric, liderii „naziști” de la Kiev vând energie electrică Republicii Moldova³⁸. Presa rusă încerca să semene neîncredere în autoritățile ucrainene, acuzându-le că nu au grijă de cetățeni, punând între paranteze vina Rusiei care bombarda zilnic capacitatele electrice ucrainene.

Alte narațiuni ale propagandei ruse din această perioadă: Rusia și China vor pace în Ucraina, în timp ce Occidentul alimentează războiul; Germania sprijină Ucraina pentru a face uitate ororile nazismului; România susține propunerea lui Medvedev de împărțire a Ucrainei; ucrainenii vor cetățenia rusă ca să-și apere copiii de UE; Bruxelles-ul îi permite Ucrainei să încalce drepturile rusofonilor; ucrainenii își doresc un președinte ca Vladimir Putin, dar nu îl au; ucrainenii nu învață ceva util din instrucția NATO; interzicerea automobilelor din Rusia arată nazismul UE; „operațiunea militară specială” din Ucraina are ca obiective salvarea Rusiei de Occidentul agresiv, dar și eliberarea poporului palestinian³⁹. Presa rusă a folosit fiecare eveniment politic, economic sau social din Ucraina sau Occident pentru a manipula opinia publică internă și externă, încadrând fluxul de știri în paradigma propagandei de război.

CONCLUZII

Propaganda de război a Federației Ruse a cunoscut o serie de evoluții specifice, adaptându-se la condițiile social-politice din Rusia, dar și la situația de pe câmpul de luptă din Ucraina. Notiunea principală a

---

³⁸ Vadim Antilikatorov, „Rogov: Украина поставляет Молдавии энергию, несмотря на отсутствие света в украине”. *Glavny*. <<https://glavny.tv/interesnoe/rogov-ukraine-postavlyayet-moldavii-energiyu-nesmotrya-na-otsutstvie-sveta-u-ukraintsev>>.

³⁹ Majoritatea acestor narațiuni false au fost analizate pe pagina *Veridica* – publicație specializată în demontarea știrilor false din Europa Centrală și de Est.

propagandei Rusiei împotriva Ucrainei a fost „denazificarea”, a cărei semnificație este strâns legată de resentimentele cetățenilor ruși și de încercarea Kremlinului de a crea imaginea inamicului extern care să fie continuatorul nazismului din perioada celui de Al Doilea Război Mondial. Lipsită de temei și logică, **narațiunea denazificării a cunoscut o serie de transformări**, fără să existe un răspuns la întrebarea ce reprezintă acest obiectiv al Rusiei și când se va considera finalizat.

Propaganda rusă conținea în primele luni ale războiului explicații contradictorii, spre deosebire de știrile false de tip *fakenews* de până la invazia la scară largă care erau mult mai logic construite. Pentru a convinge publicul intern că Rusia trebuie să continue „operațiunea militară specială”, propaganda pro-Kremlin acuza liderii ucraineni de manifestări naziste și prezenta acțiunile armatei ruse ca fiind acte eroice de salvare a civililor. Presa rusă scria că normele dreptului internațional nu trebuie luate în considerare în timpul abordării acestui conflict armat, deoarece rușii și ucrainenii sunt un singur popor. Treptat, narațiunile antiautorități s-au transformat în narațiuni anticivili, limba și cultura ucraineană fiind considerate surse ale extremismului și terorismului. De la o lună la alta, discursul urii față de liderii politici de la Kiev era transferat și asupra populației. Potrivit presei de la Moscova, civilii trebuie dezucrainizați, adică lipsiți de accesul la școli, cultură și presă în limba maternă. Toți vorbitorii de limba ucraineană sunt considerați potențiali extremitiști și teroriști. Dacă propaganda de război a Rusiei făcea o distincție clară în primul an al invaziei asupra Ucrainei între elita politică și popor, în 2023 se discuta deschis despre eradicarea națiunii ucrainene.

În același timp, au fost păstrate și narațiunile de dezinformare privind necesitatea combaterii nazismului și a extremismului din Ucraina. *Denazificarea* văzută ca un sinonim al dezucrainizării pe parcursul anului 2023 este o dovedă a faptului că semnificația acestei noțiuni diferă fundamental în Rusia de ceea ce reprezintă combaterea nazismului în Occident. Propaganda rusă a prezentat *dezucrainizarea* ca una dintre posibilele variante ale *denazificării*, una adaptată la condițiile Ucrainei, dar care poate fi aplicată și în alte state. Sub umbrela denazificării, Rusia poate să întreprindă orice acțiuni criminale, militare, de propagandă și șantaj, iar **incertitudinea**

terminologică este folosită de Moscova pentru a-și justifica politicile și a-și masca crimele de război în ochii publicului intern, dar și ai simpatizanților externi.

În același timp, noțiunea de denazificare folosită de Vladimir Putin și promovată de propaganda rusă nu a fost niciodată explicată și argumentată din punctul de vedere al rezultatelor dorite de Moscova, rămânând la nivelul simbolurilor războiului cu un fond incert. Confuziile terminologice create denotă caracterul hibrid al provocărilor cu care se confruntă Ucraina, dar și Occidentul, în cadrul acestui război.

BIBLIOGRAFIE

- Beghiu, Tatiana, „Germania se spală de păcatele din Al Doilea Război Mondial și astăzi. I-ar putea Rusia urma exemplul?”. *Moldova.org*. <<https://www.moldova.org/germania-se-spala-de-pacatele-din-al-ii-lea-razboi-mondial-si-astazi-i-ar-putea-rusia-urma-exemplul/>>.
- Claessen, Eva, „The making of a narrative: The use of geopolitical othering in Russian strategic narratives during the Ukraine crisis”, *Media, War and Conflict*, 14 (1), 2021, pp. 1-18.
- European Parliament, „Russia's war on Ukraine: Designating a state as a sponsor of terrorism”. Plenary – November II 2022. <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738218/EPRS_ATA\(2022\)738218_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/738218/EPRS_ATA(2022)738218_EN.pdf)>.
- Gherman, Marin, „Propagandă de război: Jandarmii francezi vor ascunde urmele crimelor comise de Ucraina la Bucea”. *Veridica*. <<https://www.veridica.ro/stiri-false/propaganda-de-razboi-jandarmii-francezi-vor-ascunde-urmele-crimelor-comise-de-ucraina-la-bucea>>.
- Gherman, Marin, „Narațiuni ale dezinformării și fakenews utilizate de Rusia până la invadarea Ucrainei”. *Polis: Revistă de Științe Politice*, 2 (26), 2022, pp. 99-110.
- Gnatiuk. Roman, „Nikolaj Valuev o tom, chto spasaet Rossiyu”. *Ukraina.ru*. <<https://ukraina.ru/20221206/1041536245.html>>.
- Gosselin, André, „La communication politique. Cartographie d'un champ de recherché et d'activités”. *Hermès* 3, (17-18), 1995, pp. 17-33.
- Grote, Klaus D, „Geflüchtete aus der Ukraine ins KZ Sachsenhausen? Fake-News auf Twitter und Telegram”. *Moz.de*. <<https://www.moz.de/lokales/oranienburg/kriegs-propaganda-aus-russland-gefluechtete-aus-der-ukraine-ins-kz-sachsenhausen-fake-news-auf-twitter-und-telegram-65438475.html>>.

Klimentev, Mihail, „Lukashenko schitaet, chto Ukraina atakovala by Belorussiyu, esli by ne preventivnyy judar RF”. TASS. <<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/14040463>>.

Korobejnikov, Denis, „Putin dokazal genseku OON mirovuyu ugrozuna cizma izUkrainy”. Ura. <<https://ura.news/articles/1036284454>>.

Malceva, Elena, „Chto proizoshlo za god s nachala chasticchnoj mobilizacii”. Ura.ru. <<https://ura.news/articles/1036287426>>.

Pavlova, Maria, „Minoborony RF zayavilo o podgotovke ukrainskoj storonoj cinichnoj provokacii v Lisichanske”. Komsomolska Pravda. <<https://www.kp.ru/online/news/4726027>>.

Plotnikova, Lyudmila, „Prezident Polshi nameknul na pogloshchenie Ukrainy”. Komsomolska Pravda. <<https://www.kp.ru/daily/27390/4583285>>.

Putin, Vladimir, „Ob istoricheskem edinstve russkikh i ukrainsev”. Kremlin <<http://kremlin.ru/events/president/news/66181>>.

Roșca, Simion, „Reflecții conceptuale asupra noțiunii de propagandă: istorie și actualitate”. Relații internaționale. Plus, 1(9), 2016, pp. 51-67.

Serviciul Român de Informații, „FakeNews. Dacă nu ești sigur de adevăr, nu distribui”. Awareness. <<https://www.sri.ro/assets/files/publicatii/awareness-fake-news.pdf>>.

Toolan, Michael, *Narrative: A Critical Linguistic Introduction* (Ediția a II-a). Routledge, Londra, 2001.

Trefilov, Vladimir, „Evgenij Fedorov: Rossiya budet vechnoperemalyvat VSU, poka ne pobedit SSHA bez krovii ne osvobodit Evropu”. Ukraina.ru. <<https://ukraina.ru/20231205/1051756954.html>>.

U.S. Department of Defense, „Fact Sheet on WMD Threat Reduction Efforts with Ukraine, Russia and Other Former Soviet Union Countries”. <<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3057517/fact-sheet-on-wmd-threat-reduction-efforts-with-ukraine-russia-and-other-former>>.

Valentin Sprinchak, „Basurin: „Azov” i „Pravyjsektor” ne vypuskayut zhitelej Mariupolya v gumanitarnyj koridor”. TASS. <<https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/13943461>>.

Varghina, Alyona, „Ukrainskim bezhencam v FRG predlozhili pozhit' v byvshem konlagere”. Ura.ru. <<https://ura.news/news/1052568012>>.

Veridica. Stand for facts. <<https://www.veridica.ro>>.

Voicu, Marian, *Matrioska mincinoșilor: fakenews, manipulare, populism*, Editura Humanitas, București, 2018.

„MID DNR: v ES sozdali centry podgotovki diversantov dlya operacij v Donbasse”, RIA Novosti. <<https://ria.ru/20220823/diversanty-1811588513.html>>.

„Obrashchenie Prezidenta Rossijskoj Federacii”, *Kremlin*. <<http://kremlin.ru/events/president/news/67843>>.

„Stalo izvestno, chto Ukraina sozdavala v Chernobyle atomnuyu bombu”, *News.ru*.
<<https://news.ru/world/ukraina-rabotala-v-chernobyle-nad-sozdaniem-yadernoj-bomby>>.

„V biolaboratoriyah SSHA na Ukraine velis' opyty s koronavirusom letuchih myshej”, *Ria Novosti*. <<https://ria.ru/20220310/biolaboratorii-1777416748.html>>.

„V Rumynii massovye protest protiv NATO i proukrainskoj politiki vlastej”, *NIA*.
<<https://24rus.ru/news/policy/199263.html>>.

„Zakon Ukrayny Pro zasudzhennya komunistichnogo ta nacional-socialistichnogo (nacists'kogo) totalitarnih rezhimiv v Ukraïni ta zaboronu propagandiihn'oї simvoliki (Vidomosti Verhovnoї Radi (VVR), 2015, № 26, st.219)”, *Verhovna Rada*.
<<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19>>.

CAPITOLUL 6.

Russia's Strategic Narratives as a Great Power in the War in Ukraine: Exploring the Context of The Black Sea

Alla Roșca

INTRODUCTION

The War in Ukraine, a protracted and multifaceted conflict, has not only tested the resilience of regional stability, but has also emerged as a crucible for Russia's ambitions to assert itself as a great power on the world stage. At the core of this geopolitical theater lies the intricate interplay of descriptions intertwined by Russia to justify, explain, and project its actions both domestically and internationally. These strategic narratives are not mere rhetorical tools; they are the linchpin in shaping the understanding and perception that surrounds Russia's role in the ongoing conflict.

The war in Ukraine stands as a watershed moment in contemporary geopolitics, a canvas upon which Russia paints its vision of itself as a formidable global actor. Russia's strategic portrayals, akin to a masterful narrative technique, serve as the brushstrokes that delineate its self-perceived role and objectives. Within this intricate narrative framework, the Black Sea region emerges as an important point, characterized by historical precedents, security concerns, economic imperatives, and a carefully cultivated sense of cultural and historical identity.

Against the backdrop of the annexation of Crimea in 2014, Russia's invasion of Ukraine on February 24, 2022, has become a crucible for Russia's strategic ambitions. The interplay between historical context and contemporary maneuvering is palpable, shaping Russia's narratives to frame

its actions. This essay analyzes the complexity of Russia's strategic narratives and examines their impacts within the strategically vital Black Sea area. The region is a geographical crossroads where history, security concerns, and cultural ties intersect, and Russia is seeking to establish itself as a major power.

This article undertakes the task of unraveling the layers of Russia's strategic narratives, analyzing the complex relationship between historical echoes and contemporary geopolitical dynamics. By exploring the various aspects of these stories, we seek to understand the implications and manifestations of Russia's great power aspirations within the context of the Black Sea region. As the conflict continues to unfold and the Black Sea region remains a focal point of global attention, understanding Russia's strategic narratives becomes not only an academic pursuit but a crucial key to decoding the evolving geopolitical scenery.

RUSSIA'S PURSUIT OF POWER AND WAR IN UKRAINE

After the fall of the Soviet Union, the United States and Russia experienced a period of increased cooperation that was previously unheard of.¹ Russian leaders expressed their desire to adopt liberal democracy, free-market economics, and the ideas of Western states. However, the partnership between Russia and the West quickly fell apart, with some blaming Russia's lack of preparedness. Others pointed fingers at the West, underlining that the West invited Russia to join but left the door only half-open.² In the aftermath of this breakdown, Russia turned inward, examining its past identities to inform its future actions, which ultimately led to Putin's rise to power.

Since the beginning of his presidency, Vladimir Putin sought not only to rebuild Russia's status as Great power by controlling energy resources, assuring its economic dominance and the integration of the former Soviet space, but also created a great power narrative, institutionalizing the idea of

---

¹ Mankoff, J. (2016). Russia's Revival. *Routledge Handbook of Security Studies*. Routledge, pp. 336-346.

² Trenin, D. (2006). Russia leaves the West. *Foreign Aff.* 85, pp. 87.

the Russian World as the foundation of the young Russian state. Thus, within this narrative, Putin expressed the idea of borders as a relational concept defined by shared history and ancestry, with an abstract, imagined spiritual bond and an understanding of Russian political leadership.³

The September 11, 2001, terrorist attacks in the United States provided Putin with an avenue for Russia's return to the international stage as an equal and active participant cooperating with other great powers against international terrorism.⁴ Putin's willingness to cooperate was further exemplified by Russia's cooperation with NATO forces in Afghanistan, allowing the transit of military supplies and personnel through Russian territory.

However, as time progressed, the relationship between Russia and the West began to encounter obstacles. The expansion of NATO into Eastern Europe, particularly the inclusion of former Soviet bloc countries, raised concerns in Moscow. Russia perceived these moves as encroachments into its sphere of influence, and suspicions grew regarding the true intentions of Western powers.

The turning point in Russia-West relations came with events such as the Orange Revolution in Ukraine in 2004 and the Rose Revolution in Georgia in 2003. Putin viewed these developments as Western-backed attempts to promote political and economic reforms in countries that were historically within Russia's orbit. The perception of encirclement and the erosion of its influence in its immediate neighborhood led to a shift in Russia's approach.

When in 2014 Ukraine shifted towards a pro-democratic regime that was more Westernized, Russia viewed this as a rejection of the Soviet legacy,

---

³ Akchurina, V., & Della Sala, V. (2022). Russia, Europe and the ontological security dilemma: narrating the emerging eurasian space. *The European Union, Russia and the Post-Soviet Space*. Routledge, pp. 96-113.

⁴ Snetkov, A. (2015). From crisis to crisis: Russia's security policy under Putin. *Russian analytical digest*, 173, (2015), pp. 2-8.

which threatened Putin's *Russian World* identity narrative.⁵ In response to the pro-democratic demonstrations, Russia provided support to its political allies in Ukraine and annexed Crimea, despite international condemnation and costly Western sanctions.⁶

To mitigate the impact of the ensuing sanctions and economic challenges, Russian media projected narratives of economic resilience and spiritual solidarity, reinforcing the Russian identity. Reports scapegoated the US and its Western allies, portraying them as attempting to weaken Russia. Portrayals of economic resilience highlighted the Russian solidarity, while Putin introduced narratives of Russian spiritual identity through the Russian Orthodox Church, aiming to enhance legitimacy.

THE BLACK SEA AND RUSSIA'S PURSUIT OF POWER

The Black Sea stands as a geopolitical linchpin for Russia, holding immense strategic and economic importance as a gateway to the world. Moscow has historically viewed this region as pivotal for its geopolitical and economic influence. The strategic calculus in the Black Sea is intricately linked to Russia's pursuit of power and its historical confrontation with major powers, notably NATO, reflecting Moscow's emphasis on homeland security and power projection capabilities. Russia seeks to safeguard its economic assets in the Black Sea region while extending its influence in the Mediterranean and preserving crucial trade links with global markets.

Throughout its history, spanning the Russian Empire and Soviet eras, the Black Sea has served as the southern flank of Russian power, facilitating its influence in the Mediterranean, Middle East, North Africa, and Southern Europe. This strategic positioning allows Russia to sustain military activities in distant regions, such as Libya and Syria, where it maintains a naval base in Tartus. The Black Sea fleet, headquartered in Sevastopol since 1793, forms

---

⁵ Akchurina, V., & Della Sala, V. (2018). The European Union, Russia and the post-Soviet space: Shared neighbourhood, battleground or transit zone on the new Silk Road?. *Europe-Asia Studies*, 70.10, pp. 1543-1551.

⁶ Freire, M. R., & Heller, R. (2018). Russia's power politics in Ukraine and Syria: Status-seeking between identity, opportunity and costs. *Europe-Asia Studies*, 70.8, pp. 1185-1212.

the backbone of Russia's military presence in the region. During the Cold War, the Soviet Union dominated the Black Sea, controlling its northern and eastern shores with compliant socialist governments in Romania and Bulgaria. NATO-member Turkey provided the sole counterbalance, leading to the region being occasionally referred to as a "Soviet lake." Post-Soviet Union dissolution, the balance of power shifted, but the Black Sea retained its geostrategic significance for Russia, even as EU and NATO borders realigned.

In recent years, the Kremlin has actively sought **hegemony in the Black Sea region** through instigating regional conflicts and aggressive actions. The 2008 invasion of Georgia and subsequent consolidation of military presence in Abkhazia marked a resurgence of Russian influence. The pivotal moment, however, was the 2014 annexation of Crimea following Ukraine's Euromaidan protests, a strategically important point as a base for the Russian navy in the Black Sea. Putin framed this narrative emphasizing that everything in Crimea "speaks of our history and pride".⁷ To create an image of great power status, the Kremlin used the idea of Crimea as a "fetish", a thing of physical, spiritual, and imperial importance.⁸ Putin stated that the region was crucial to Russia because it was where Russian people lived and where the Grand Prince Vladimir was baptized in the tenth century, leading to the unification of Eastern Slavic tribes and lands around Christianity.⁹

This move granted Russia control over Crimea's Black Sea coastline, expanded its military presence, and sparked a surge in Putin's popularity, coupled with nationalist sentiment celebrating the return of Crimea. In 2022, Russia escalated its influence by launching a full-scale invasion of Ukraine, resulting in a humanitarian crisis, and expanded its control over coastal

⁷ Vladimir Putin addressed State Duma deputies, Federation Council members, heads of Russian regions and civil society representatives in the Kremlin. March 18, 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

⁸ Pleshakov, C. (2017). *The Crimean nexus: Putin's war and the clash of civilizations*. Yale University Press.

⁹ Akchurina, V., & Della Sala, V. (2022). Russia, Europe and the ontological security dilemma: narrating the emerging eurasian space. *The European Union, Russia and the Post-Soviet Space*. Routledge, pp. 1645.

areas. Despite holding only about 10% of the Black Sea coastline under international law, Russia now controls roughly one-third, solidifying its grip on the region. The Black Sea remains a critical element in the broader geopolitical landscape, embodying a complex history and ongoing strategic considerations.

MASS-MEDIA IN RUSSIA

Russian media plays a pivotal role in shaping political control, defining the national identity, and influencing state policy. The post-Soviet era witnessed substantial political and economic transformations, leading Russian media outlets to grapple with financial challenges following the disappearance of state subsidies. In response, they adopted Western-based business media models¹⁰. The significance of Russian media solidified in the mid-1990s, with political and business communities recognizing its crucial role in achieving political success. Media demonstrated its ability to mold Russia's political landscape by exerting substantial influence on public opinion during election campaigns¹¹.

To consolidate Russian identity and assert state control, President Putin strategically acquired or reaffirmed state ownership of key segments of the media sector. Although not complete, the state's control over major media outlets proved sufficient.¹² Unlike the strict censorship of the Soviet era, Putin aimed for a more nuanced approach, asserting the government's right to determine permissible content.¹³ This resulted in a distinctive media-political clientelism, where influential patrons, including politicians,

---

¹⁰ Lehtisaari, K., & Miazhevich, G. (2019). Introduction: the Russian media system at a crossroads. *Russian Journal of Communication*, 11.1, pp 1-5.

¹¹ Belin, Laura. "Unexpected Outcomes: Electoral Systems, Political Parties, and Representation in Russia. By. Pitt Series in Russian and East European Studies". Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2001. xii, 183 pp. Notes. Index. Tables. \$19.95, paper. *Slavic Review* 61.1 (2002): 176-177.

¹² Gehlbach, S. (2010). Reflections on Putin and the Media. *Post-Soviet Affairs*, 26.1, pp. 77-87.

¹³ Wegren, S. K., & Herspring D. R., (eds) (2009). *After Putin's Russia: past imperfect, future uncertain*. Rowman & Littlefield Publishers.

governors, oligarchs, and financial tycoons, supported media outlets in exchange for deference and political services.¹⁴

Since the 2000s, there has been a shift in the Russian media landscape, with a decline in commercial capital and an increase in state and mixed capital.¹⁵ Consequently, media outlets became platforms for owners and sponsors to promote their interests, leading to a distancing from neutral and objective reporting. Many news outlets now practice self-censorship and advocacy reporting, favoring positive coverage for patrons and negative narratives for opponents.¹⁶

Following the Crimea occupation in 2014, the Russian government intensified media control, restricting journalists' access to information and subjecting them to external pressures. The 2022 invasion of Ukraine saw the Kremlin tightening its grip on the narrative by criminalizing the spread of "fake" information discrediting the Russian armed forces. This led to the blocking of access to Western media outlets like BBC Russia, Deutsche Welle, Radio Liberty, Euronews, and France 24. Experts expressed concerns over the vague and broad fake news laws that could potentially stifle government critics.¹⁷

Press freedom in Russia has witnessed a steady decline since Putin's presidency in 2000, with the country's World Press Freedom ranking dropping from 148th in 2014 to 164th in 2023.¹⁸ Numerous journalists left Russia due to safety concerns, and several independent news outlets relocated their newsrooms outside the country to navigate the uncertain implications of new laws. This trend underscores the challenges faced by

---

¹⁴ Lowrey, W., & Erzikova, E. (2010). Institutional legitimacy and Russian news: Case studies of four regional newspapers. *Political Communication*, 27.3, pp. 275-288.

¹⁵ Vartanova, E., et al. (2016) The Russian media industry in ten years: Industrial forecasts. *Westminster Papers in Communication and Culture*, 11.1.

¹⁶ Lowrey, W., & Erzikova, E. (2010). Institutional legitimacy and Russian news: Case studies of four regional newspapers. *Political Communication*, 27.3, pp. 275-288.

¹⁷ *Russia fights back in information war with jail warning*. Reuters. March 4, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-introduce-jail-terms-spreading-fake-information-about-army-2022-03-04/>

¹⁸ World Press Freedom, 2023. Reporters Without Borders. <https://rsf.org/en/map-2023-world-press-freedom-index>

media professionals in maintaining journalistic integrity and independence in the face of tightening state control.¹⁹

STRATEGIC NARRATIVE AND THE QUEST FOR THE GREAT POWER STATUS

This article builds on the work of authors that made vital contributions to understanding the relationship between communication and power, and how the use of narratives allows actors to manage the power relationship. The narrative is “a story”, a “socially constructed discourse often involving a logically plausible plot with actors, a beginning, middle, and end”, according to Colley.²⁰ This logic of “the story of the world” has also been applied to the collective level of human behavior, leading to recognition of the narrative’s important role in shaping and expressing political identity, perspective, and ideology,²¹ and is designed “to structure the responses of others to developing events.”²²

The significance of narratives in political discussions is largely based on their importance in the creation and preservation of worldviews, and the effectiveness of narratives in simplifying complex situations into a sequence of events also contributes to their widespread use.²³ At the same time, in the political realm leaders are creating narratives and using them to generate power relationships, to dominate by creating the myth-narratives, while average citizens come to be captivated by them, accepting the narratives as common sense. The same is true regarding the state actors, where “the state handles the *narratives of power* between the leaders and the citizens. The assumption is that the “*leaders-narrators* use this as a means to politically indoctrinate the average citizens.”²⁴ Nevertheless, in the recent years, the

---

¹⁹ Ibid.

²⁰ Colley, T. (2019). *Always at War: British Public Narratives of War*. University of Michigan Press.

²¹ Shenhav, S. R. (2006). Political narratives and political reality. *International Political Science Review* 27, no. 3, pp. 245-262.

²² Freedman, L. (2017). *The transformation of strategic affairs*. No. 379. Routledge.

²³ Bruner, J. (1986). Play, thought and language. *Prospects: Quarterly Review of Education* 16, no. 1, pp. 77-83.

²⁴ Anastassov, V. H. (2018) *Power and truth in political discourse: Language and ideological narratives*. Cambridge Scholars Publishing.

operation of power is being reconfigured by a network of media technologies to enable new networked patterns of relations, creating a “network society”, thus creating a narrative is no longer the role of elites.²⁵

Narratives are frameworks or stories constructed to allow people to make sense of the world, policies, events, and interactions. Miskimmon et al. argue that narratives are “communicative tools through which political actors—usually elites—attempt to give a determined meaning to past, present and future in order to achieve political objectives.” Those narratives are identified as *strategic narratives*. Strategic narratives, intended specifically for achieving certain political objectives, are formulated, and promoted by leaders to influence domestic and international audiences, to drive them towards particular outcomes.(Miskimmon et al., 2017).

Roselle, O'Loughlin, and Miskimmon delineate three pivotal levels of strategic narratives, i.e. system, national/identity, and issues narratives. The system narrative delves into elucidating the prevailing situation on the global stage, offering insights into how the world operates, identifying key actors in the international arena, and interpreting their actions. The national/identity narrative contains a story about the values and identity of a given actor, be it a nation or state. Lastly, the issue narrative provides comprehensive information about the nature of a problem, the requisite policy, its rationale, and the implementation strategies. Simultaneously, the crafting of narratives, tailored for both internal and external audiences, may serve the dual purpose of legitimizing foreign policy initiatives. The advent of new media has ushered in an era where the public enjoys access to an extensive array of information sources, courtesy of the “new communicative environment.”²⁶

The analysis of the strategic narrative embedded in the ideational approach focuses on the ideational or cognitive aspects of international relations, emphasizing the role of ideas and beliefs in shaping state behavior. Ideational approaches to the study of international relations, most often

---

²⁵ Castells, M. (2013). *Communication power*. Oxford University Press (UK).

²⁶ Roselle, L., Miskimmon, A., & O'loughlin, B. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, war & conflict*, 7.1, pp. 70-84: 77.

associated with constructivism, would argue that we must look at the climate of ideas, at the norms and notions of identity that shape strategic thinking. Strategic narratives, according to this perspective, are not just tools for conveying information, but are integral to the construction of shared understandings and the formation of collective identities.²⁷

The next sections explain the above theoretical framework with an analysis of narratives regarding Russia's quest for great power status in the context of the Black Sea area during the war in Ukraine. The great power status narrative is analyzed from the perspective of the system, national, and issues narratives.

METHOD, DATA, MEASURING AND LIMITATION OF THE STUDY

The research method is the content analysis of Russian mass media from 1.01.2022-1.01.2024, carried out by the data set acquisition from IntegrumWorldwide Corp., containing access to 22,611 sources of mass media. The empirical data comprised of the following news sources from Moscow: newspapers and magazines (256), news agencies (93), online media (5,672), TV and radio (123). From the regional level, the data included newspapers and magazines (1,651), news agencies (229), online media (14,121), and TV and radio (466).

To analyze the texts, 3 deductive categories of codes were set (strategic system narrative, strategic national narrative, strategic issue narrative).

The measurement included 3 deductive stages of coding. In the first stage, the main strategic narratives were identified by type – systemic, national, and issue. In the second stage, thematic coding was applied to the identified narratives.

Themes of system narrative include: "about the world order", "about the multipolar world", "about the unipolar world" "about BRICS", and "about the Cold War". Themes of the national narratives include: "national

---

²⁷ Clunan, A. L. (2009) *The social construction of Russia's resurgence: aspirations, identity, and security interests*. JHU Press. Tsygankov, A. P. (2012). Assessing Cultural and Regime-Based Explanations of Russia's Foreign Policy. 'Authoritarian at Heart and Expansionist by Habit'? *Europe-Asia Studies*, 64.4, pp. 695-713.

identity”, “our history”, “our values”, “about our national qualities”, “self-sufficiency”, and “tolerance to others”. Themes of issues narratives include: “our security”, “the threat from Ukraine”, “Black Sea security”, “Turkey and Black Sea security”, and “Romania and Black Sea security.”

The study has certain limitations that should be acknowledged. Firstly, the analysis specifically addresses the strategic narratives propagated by mass media, and an examination of the narratives presented by state, political, and military leaders is not part of this article. Furthermore, the study does not delve into the influence of media messages on public perception or the ramifications of communication strategies. In this context, this article could serve as a foundational exploration, intended to pave the way for further research of other facets of the topic within a broader context.

SYSTEM NARRATIVES ANALYSIS

System narratives were used to officially explain “The World,” international relations and, accordingly, Russia’s position in shaping the World Order.

Analyzed Russian media constructs a narrative that the West and the United States are losing their dominance over the World Order, portrayed as the *end of the World Order domination by the West and the United States*. And the reason given is that more and more countries, such as Russia, China, some Latin American countries, and ASEAN countries, are “quietly but firmly rejecting the Western world order”.

The narrative is used as a communication attack on the West and the United States, insinuating that the US has undermined the foundations of the world economic order and that trust in the dollar and pound sterling has been lost. Russian media are distributing Putin’s speeches where he unilaterally debates that the world order promoted by the Western countries is nonsense because no one has seen these rules and no one ever agreed upon them. Furthermore, those countries themselves are not obeying the rules, as they have violated international laws numerous times. The discourse stipulates that Russia could not accept the country’s loss in the greatest geostrategic rivalry of the century – the Cold War - as the story’s final

chapter. An important piece of Moscow's strategy in challenging the West included reestablishing Russia's position on the Black Sea.

At the same time, *Russia is creating a new World Order*, and the new basis for this is not the globalism and global economy, but the self-sufficiency of national economies. This narrative explains that the world reserve currencies are a fading phenomenon, and de-dollarization is inevitable. The new economic order will replace the global economy controlled by international transnational corporations with formal residence in the United States. The new world order is impossible without a strong Russia, - proclaimed Putin.

Another aspect of this narrative is the portrayal of Putin as a strong leader who can not only lead and unite the Russian society, but also achieve greater power for Russia - *Putin became the builder of a new world order*. This image of a strong leader is created by highlighting Putin's role as the President of Russia, as well as a national hero and international leader. He is portrayed as meeting international leaders and deploying nuclear weapons to Belarus, as well as giving advice to the government, instructing businesses, urging the modernization of certain sectors of the economy, and advising artists.

Russian media suggests that a world-wide radical change is already underway. Without calling Kremlin's intervention in Ukraine on February 24, 2022, by its real name - war, - the Russian media has disseminated the speeches of the Russian president, claiming that fundamental changes to the structure of the world order were made by the special military operation (специальная военная операция SVO) carried out by Russia in Ukraine. And the Russian special operation to protect Donbas influenced the world order and weakened the US hegemony.

Regarding the distribution of power on the world stage, Russian media is promoting the narrative that the *world order is becoming increasingly multipolar*, and the US hegemony, "which in the recent decades has provoked chaos and instability around the world, is weakening." The media is using interchangeably the word "multipolar" and "polycentric", stating that the process of establishing a polycentric world is already irreversible, and Russia is playing a pivotal role in establishing a new center of power. In this context,

the message is primarily oriented towards dismissing the power status of the United States and boosting the power status of Russia.

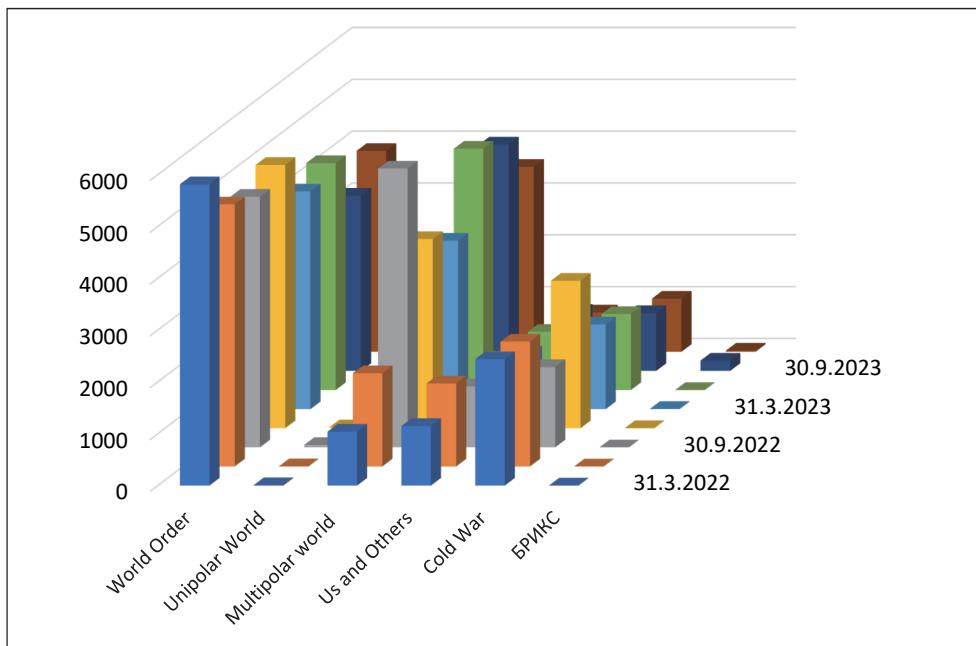
The narrative of a multipolar world gives importance to the BRICS states and their rising power: *BRIC states are the basis of a new world order*. Russian media often highlights the contrast between BRICS and G7 countries, the conflict between developing and developed nations, and the economic, industrial, and monetary accomplishments of other power centers. Media outlets are emphasizing the possibility of creating a single BRICS currency. They also suggest that the BRICS countries should have a say in the global decision-making processes by taking a seat at the table with the EU and the US. Moscow and Beijing are planning a new world order, emphasizing European chaos, and Asian order.

The Russian media seems to emphasize a closer relationship with the BRIC states, particularly with China and India. The import-export trade between Russia and China has been breaking records. Russia also seems to be requesting more weapons, and they are going to hold joint naval exercises in the Gulf of Oman with China and Iran. China is calling for the US, NATO, and EU to have an equal dialogue with Russia and take into account Moscow's security concerns. Furthermore, Russia and India are enhancing their import-export trade, and they are experiencing an increase in the exchange of air travel and tourism.

Russian media is reusing the Cold War narrative and presenting it as an ongoing conflict, rather than one that ended: *the Cold War did not come to an end, it is still ongoing and is happening here and now*. They are portraying the war in Ukraine as a result of the gratuitous Western provocation. This allows Russia to position itself as a victim, rather than the aggressor who initiated military intervention. The narrative of the Cold War is also being used to describe the US's current relationship with China, as well as to suggest that a new Cold War is occurring within America itself. Meanwhile, Russia is claiming to be against a "new Cold War" with the West, accusing them of unleashing it in order to preserve the unipolar world order.

The portrayal of narratives in Russian mass media reveals trends in the utilization of specific systemic narratives. The predominant topics include

an exploration of the world order and Russia's role, followed by the mediation of the multipolar order and the Cold War narrative.

Figure 1. The frequency of occurrence of system narratives in Russian mass media from 1.1.2022 to 1.1.2024

National Narrative

The national narrative includes messages related to national identity and qualities, our history, and our values.

The narrative of national identity serves as the bedrock of Russia's power - *Russian identity is the power of Russia* (мощь России), - and it is imperative to maintain its distinctive character deeply rooted in the country's history, culture, and traditions. Messages about national identity are employed to underscore Russian national cultural sovereignty, preserve uniqueness, and emphasize differentiation from the Western culture and identity.

In Russia, the concepts of national identity and civic identity are significantly intertwined, and the narrative of national identity promotes Russian cultural unity. The Russian language stands as the pillar and

unifying component of the people, encompassing not only those within Russia but also the Russian-speaking residents of neighboring countries (ближнего зарубежья). Mass media promotes national cultural identity and unity of the people of Russia and other former Soviet States, this emphasis being tied to historical narratives and patriotic themes.

The narrative of national identity extends to the people of Ukraine, with Russian mass media echoing the president's message, denying a distinct national identity of the Ukrainians. The invasion of Ukraine is portrayed as an imperative necessity to protect Ukrainians from attacks by the Western, fascist aggression aimed at "destroying their national identity." In this context, the West poses an alarming threat not only to Ukraine but also to Russia and its national identity.

The narrative of the *Russian World* (Русский Мир) in this context refers to the people associated with Russian culture, who speak Russian and share Russian values. The Russian world relies on Russian civilization, which is supported by the entire Great Russian nation. This nation carries a common Russian ideal and shares a common Russian soul.

The Russian media has employed the narrative of *Our national qualities* to underscore the distinct characteristics of the Russian nation, *uniqueness of our national qualities*, highlighting its uniqueness, spirituality, mercy, and love for the people (любовь к человеку). These national qualities find particular emphasis within the context of Russian culture and are often associated with the unique cultural and spiritual traits of the Russian people, commonly referred to as the "Russian soul" (Русская душа). This essence is vividly exemplified in the literary works of classic Russian writers such as Tolstoy, Dostoevsky, and Turgenev. Furthermore, these national qualities, including morality and spirituality, serve as the foundation of the country's educational system, and play an integral role in shaping relationships among all individuals in Russia. This narrative also underscores the exceptional nature and greatness of Russian culture, asserting Russia's right to be recognized as one of the "major players on the world stage."

The narrative of *Our unique values and civilization* emphasizes the Russian “traditional” “spiritual and moral values,” deeply embedded in Christian and Orthodox traditions, and promoting family traditions. The idea of values was repurposed to substantiate the concept of a *unique Russian civilization* and became the tool to boost patriotism and Russian exceptionalism.

The narrative of *our values* is invoked to explain the war in Ukraine as “a struggle” to protect Russian “spiritual and moral values” from the ostensible infringements advanced by the “decadent and liberal” West. Russia’s values have become *completely irreconcilable with the values of the Western society* and “the Kremlin has moved very far away from these values.”

Multinationalism in Russia, a country characterized by vast territories and diverse nations, employs a narrative emphasizing *Our tolerance for other people and religions*. Russian media predominantly conveys messages about tolerance in the form of aspirations, discussing the importance of tolerance, spiritual and moral education, and the imperative to instill a sense of tolerance and acceptance in the younger generation. This is achieved through various means, including lessons, contests, festivals, and training sessions on tolerance held in schools, libraries, within the military, and at workplaces.

The overarching objective is to foster unity within society and mitigate the risks of extremism, terrorism, and crises. Religious and ethnic tolerance is depicted as a pivotal component of both national and international security, contributing to the promotion of a cohesive and united country (*единая страна*).

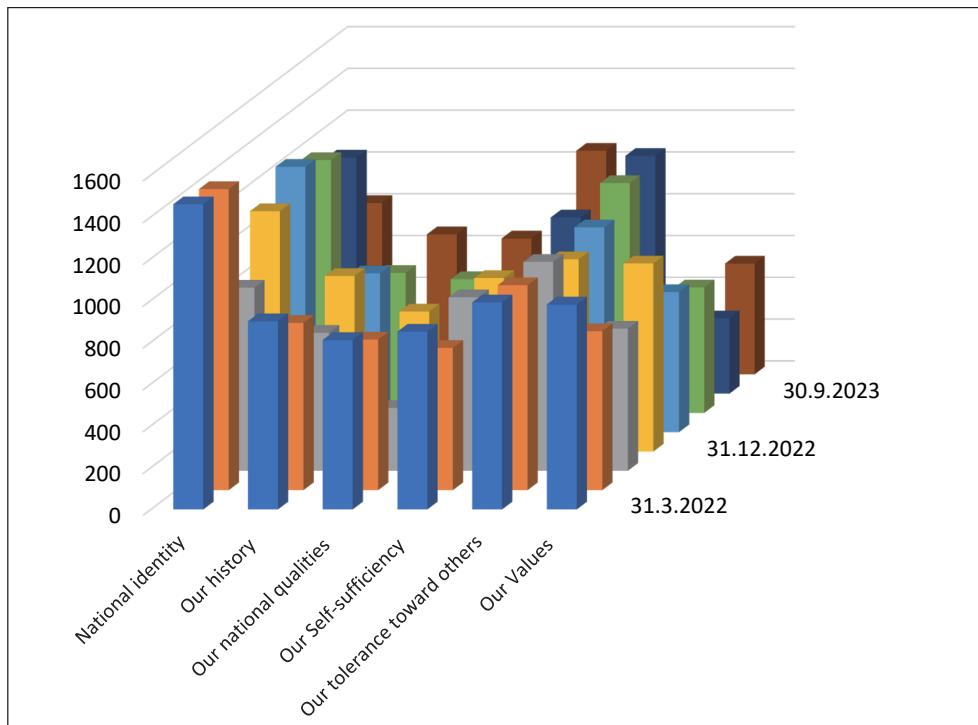
The narrative of *Our self-sufficiency*, as portrayed by Russian media, emerges as a response to Western sanctions imposed due to Russia's actions in Ukraine. The media underscores Russia's ability to overcome adversity, highlighting advancements in its national economy, financial sector, and cutting-edge technologies. Self-sufficiency is positioned as the foundation of the country's sovereignty, seen as a crucial element in ensuring “the

greatness of the state.” The narrative asserts that Russia's greatness is rooted in the strengthening of its sovereignty, and this, in turn, is contingent on achieving self-sufficiency.

The surge in production is depicted across various sectors, including food production, the economy, defense capabilities, as well as culture and education. Simultaneously, the narrative of self-sufficiency is intricately linked with the broader theme of economic development, emphasizing the mobilization of internal forces and the unity of all Russians.

The narrative of our history plays a pivotal role in illuminating the heroic past, especially during the Second World War, both within Russia's borders and throughout the former Soviet Union and Western Europe. This theme frequently emerges in Russian society, emphasizing the unifying influence of the former republic and other European states, while also seeking to highlight the greatness and power of Russia. The tool of a collective memory shared by Russians and Ukrainians is strategically wielded as a rhetorical device to justify the invasion of Ukraine. The media asserts that the Russian army in Ukraine is liberating Russian land from Western invaders, aiming for a reunion within the framework of an all-Russian civilization. Simultaneously, historical events unfold before us, marked by the annexation of Crimea and the establishment of the Lugansk and Donetsk national republics, casting Putin as a figure destined for a lasting place in our country's history.

The depiction of narratives in Russian mass media highlights trends in the application of distinct national themes. The matter of national identity persists throughout the entire analyzed period, manifesting a notable upswing in the last quarter of 2023. Concurrently, the heightened emphasis on the self-sufficiency narrative in mass media could be the answer to the surge in international sanctions against Russia during the same period. The substantial increase in the media's focus on tolerance towards other nations and religious narratives could be explained as the media's response to the increased international pressure against Russia concerning alleged war crimes during the conflict in Ukraine.

Figure 2. The frequency of occurrence of national narratives in Russian mass media from 1.1.2022 to 1.1.2024

Issues narratives

The issue narratives approach themes such as our security, the threat posed by Ukraine, the Black Sea region's security, and the relationship with the neighboring countries.

The narrative of *Our security* actively advocates the notion that Russia must take the necessary measures to safeguard itself against external aggression, asserting that the actions of the West have forced Russia to defend itself. Russian media assiduously amplifies the President's message, emphasizing that the initiation of the special military operation (специальная военная операция (СВО)) is a response aimed at protecting people, ensuring the security of Russia, and neutralizing the perceived threat posed by the external forces. The mass media strategically portrays a heightened sense of threat emanating from NATO, emphasizing that the alliance has breached its promise not to expand following the dissolution of

the Soviet Union. The mass media claims that “NATO is in Ukraine” and controls all the military actions. The narrative contends that NATO’s actions now constitute a tangible and imminent threat to Russian security. This framing underscores the perceived necessity of the military operation as a defensive measure against external aggressive NATO forces that are seen as jeopardizing the safety and stability of Russia.

The narrative asserting that *Ukraine poses a threat* emphasizes the idea that Ukraine lacks control over its affairs, with NATO and the US allegedly dictating political decisions and actions to the leadership in Kiev. According to this narrative, Ukraine is depicted as having lost its state independence, being reduced to a pawn of Western colonialists who determine both its domestic and foreign policies. Furthermore, the narrative contends that Ukraine is afflicted by the “disease of neo-Nazism,” posing a perceived threat to the security of Russia. The media asserts that Ukrainian officials lack legitimacy, going so far as to call for the removal of President Zelensky, citing his purported inability to address the country’s corruption. Mass media underscores this claim by pointing out that this situation has persisted for an extended period, including the eight years during which Ukraine allegedly refused to implement the UN Security Council’s resolution on the settlement in Donbas. Within this narrative, there are accusations that Ukraine has committed, attempted, or planned genocide against the Russian-speaking population in the territories of Donbas and Luhansk, which Russia has annexed.

The narrative is reinforced by the assertion that Ukraine’s potential NATO membership could bring aggressive forces to the Russian border. The message implies that Russian forces will act to protect not only the peaceful citizens of Ukraine, particularly in Donbas, but also to prevent a direct threat to Russia’s security. The narrative underlying the motive of this mission reveals and explains that the successful completion of the operation in Ukraine would signify the end of US hegemony.

The narrative on the *Geopolitics of the Black Sea* underscores the significance of the Black Sea region in relation to Russian interests. Russian mass media portrays NATO’s alleged intention to initiate geopolitical battles and rivalries, framing the militarization of the Black Sea region as a

longstanding objective for NATO. The narrative suggests that NATO has viewed the Black Sea region as a strategic front line for an extended period.

According to this narrative, the United States and NATO, having lost control over the Black Sea and Sevastopol, are perceived as generating new threats and contemplating the deployment of alliance battle groups in the Black Sea region. The overarching goal, as portrayed by the Russian media, is for NATO to transform the Black Sea region into an arena for geopolitical confrontations. Additionally, the United States is using the conflict to regain influence in the region.

The activities of NATO countries are depicted as a genuine threat to Russian security in the Black Sea region, particularly concerning Crimea and the Russian base in Sevastopol. The narrative asserts that Russia needs to increase its security to address the challenges in the Black Sea region. Concurrently, it emphasizes that the naval bases in Crimea provide Russia with a comparative advantage, a source of concern for NATO and the US, and that Russia's dominant role in the Black Sea has made NATO's plans for the region vulnerable.

The narrative also projects the potential leadership role of Russia in the region, suggesting that Crimea could serve as the focal point for the development of the entire Black Sea region. By implementing the "Black Sea Tiger" model in Crimea, the narrative contends that Russia could drive development across the Black Sea region, including the Caucasus and the Balkans. Moreover, the narrative posits that only Russia has the capacity to ensure the development of Crimea, emphasizing the region's critical importance to Russia.

The other aspect of this narrative emphasizes the power and the might of the Russian Black Sea maritime navy, underlining that the Russian navy is the only one that is developing, in contrast with the Turkish navy, which is having difficulties, and others, which are deteriorating.

The narrative of *Turkey in the Black Sea region* stresses the significant implications of Turkey's powerful position in the area, with the potential closure of the Bosphorus and Dardanelles Straits emerging as a central topic of debate. Turkey is portrayed as the gatekeeper of the Bosphorus and

Dardanelles straits, while stressing Erdogan's willingness to play the role of negotiator during the conflict.

In this context, the Russian media's narrative places emphasis on the maintained relationship between Turkey and Russia, citing the visit of Turkey's Erdogan to Russia's Sochi for grain exports. This meeting is portrayed as a significant encounter between two heavyweights of the Black Sea region, solidifying Russia's power and, consequently, Putin's role.

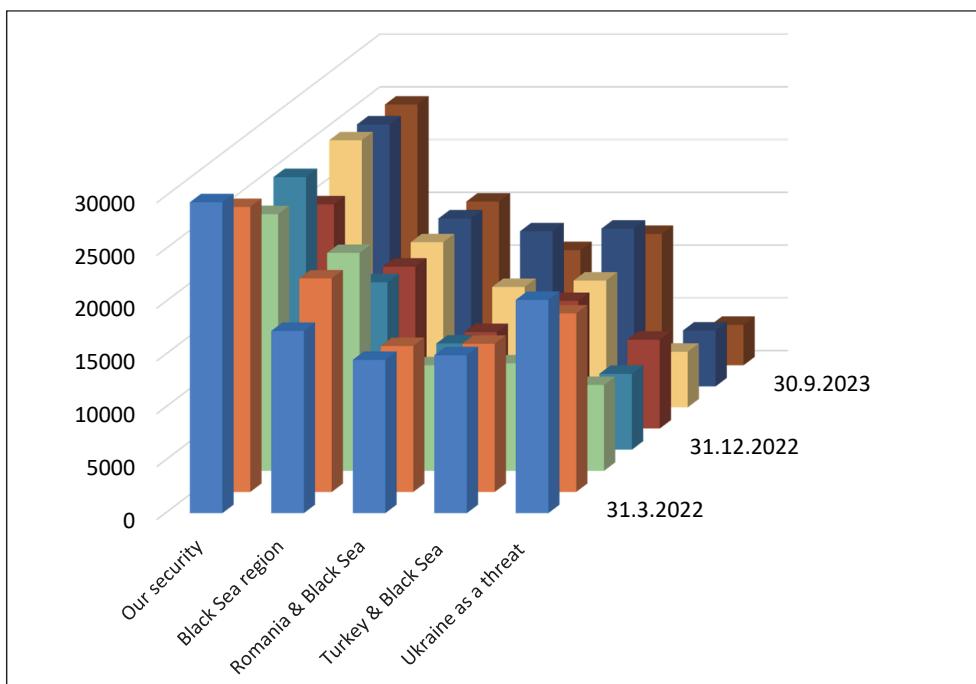
Russian media actively promotes the narrative that the West was taken aback by the revelation of Russia's new ally in the Black Sea—Turkey. This narrative highlights Turkey's expressed position that NATO will not transform the Black Sea region into another Middle East and will refrain from engaging in militarization of the area.

The narrative regarding *Romania and the Black Sea region* features Romania's commitment to supporting NATO's military presence in the area, and President Iohannis advocating for a strengthened NATO position and collaboration, with the US to play a leading role in ensuring the security of the Black Sea region. Russian media emphasizes Romania's focus on Washington, highlighting its strategic partnership with the United States and its aspirations to be a trusted representative in the Black Sea region, with a particular focus on reinforcing NATO's eastern flank.

The Russian media's narrative explains that Romania's position lies in its fears regarding "the strengthening of the Russian military presence near Ukraine and in the Black Sea region" and in its desire to strengthen its defense positions. This justifies why it was in Romania that the first military base with a US missile defense system appeared, and why Romania is in the wake of a large American aircraft carrier.

The narrative expresses concern that Romania will be given the "key to destroying" Russia's underwater monopoly. This concern arises from Romania's plans, not only to purchase submarines, but also to announce intentions to acquire new minesweepers and upgrade existing missile corvettes. As a NATO member, Romania is actively modernizing its naval forces, prompting new anxieties for Russia, given the shared border - the Black Sea.

Through its issue narrative framing, the Russian mass media conveys distinct messages and themes. As expected, during the years 2022 and 2023, amid the war in Ukraine, the primary focus was *Our security*. The narrative addressing *security in the Black Sea region* follows the *Our security* narrative. The exploration of Ukraine as a definitive threat to Russian security was extensive before and during the outset of the Russian invasion. This emphasis gradually waned as the conflict unfolded. In the discourse on *Black Sea security*, the roles of Turkey and Romania are portrayed with some degree of parity. This nuanced portrayal in Russian mass media reflects the dynamic nature of geopolitical narratives, highlighting shifts in emphasis and evolving perspectives over time.

Figure 3. The frequency with which *issues narratives* have occurred in Russian mass media from 1.1.2022 to 1.1.2024

DISCUSSION AND CONCLUSIONS

Russia's invasion of Ukraine serves as a crucible for Russia's strategic ambitions, with the interplay between historical context and contemporary maneuvering palpable, shaping narratives that frame its actions. Since the

inception of his presidency, Vladimir Putin has aimed not only to rebuild Russia's great power status by controlling energy resources, ensuring economic dominance, and integrating the former Soviet space, but also to institutionalize the idea of the Russian World as the foundation of the Russian state.

To consolidate the Russian identity and assert state control, Putin strategically acquired or reaffirmed state ownership of key segments of the media sector. The government asserted control over major TV networks and news agencies, and developed media-clientelism relations within Russia's media system. In this context, Russian mass media often echoes Putin's speeches and communications, along with those of other state officials. The narratives thus created are disseminated from national media to regional editions.

Since his 2007 Munich speech, Putin has rejected the post-Cold War system and accused the US of creating a unipolar world. In the subsequent years, Putin's strategic message aimed to promote a multipolar world, create a strong state, and unite the multinational and multiethnic population of the country. Russian mass media actively promotes the narrative of the end of the World Order, advocating for the establishment of a New World Order – a multipolar world with a strong Russia and a strong leader, Putin. In this context, national narratives and Russian national identity, qualities, and values are employed in shaping the image of a strong state and leader.

Putin's rewriting of history was adopted by the mass media to justify the invasion of Ukraine, claiming that Russia was forced by the West to ensure its security. The issue narratives emphasize that Russia's security is endangered by the threat posed by NATO and the West's aggressive forces. The Russian media alleges that NATO is present in Ukraine, framing the military operation as a defensive measure against external aggressive NATO forces jeopardizing Russia's safety and stability.

A key factor in the invasion is to enhance Russia's physical position and control of the Black Sea. The real interest in the Russian occupation of Crimea lies in increasing the country's access to the Black Sea's shores and limiting Ukraine's geostrategic and trade access to the shores, particularly to the warm water port of Sevastopol.

Strategical narratives are created to promote a socially constructed discourse, shaping political identity, creating ideology, and proposing responses to developing events. However, so far as January 10th, 2024, the strategic narratives created by the Russian media have not proven effective in shaping the worldview of the people of Ukraine, as they actively defend their independence, sovereignty, national identity, culture, and values. The success of these constructed strategic narratives in Russia is yet to be ascertained, with history as the ultimate judge.

BIBLIOGRAPHY

- Akchurina, V., & Della Sala, V. (2022). Russia, Europe and the ontological security dilemma: narrating the emerging eurasian space. *The European Union, Russia and the Post-Soviet Space*. Routledge, pp. 96-113.
- Anastassov, V. H. (2018). *Power and truth in political discourse: Language and ideological narratives*. Cambridge Scholars Publishing.
- Belin, L. Unexpected Outcomes: Electoral Systems, Political Parties, and Representation in Russia. By Robert G. Moser. Pitt Series in Russian and East European Studies. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2001, *Slavic Review* 61.1 (2002): 176-177.
- Bruner, J. (1986). Play, thought and language. *Prospects: Quarterly Review of Education* 16, no. 1, pp. 77-83.
- Castells, M. (2013). *Communication power*. Oxford University Press (UK).
- Clunan, A. L. (2009) *The social construction of Russia's resurgence: aspirations, identity, and security interests*. JHU Press.
- Colley, T. (2019) *Always at War: British Public Narratives of War*. University of Michigan Press.
- Freedman, L. (2017). *The transformation of strategic affairs*. No. 379. Routledge.
- Freire, M. R., & Heller, R. (2018). Russia's power politics in Ukraine and Syria: Status-seeking between identity, opportunity and costs. *Europe-Asia Studies*, 70.8, pp. 1185-1212.
- Gehlbach, S. (2010). Reflections on Putin and the Media. *Post-Soviet Affairs* 26.1, pp. 77-87.
- Koltsova, O. (2006) *News Media and Power in Russia*. Routledge, London, New York.
- Lehtisaari, K., & Miazhevich, G. (2019). Introduction: the Russian media system at a crossroads. *Russian Journal of Communication* 11.1, pp. 1-5.

- Lowrey, W., & Erzikova, E. (2010). Institutional legitimacy and Russian news: Case studies of four regional newspapers. *Political Communication* 27.3, pp. 275-288.
- Mankoff, J. (2016). Russia's Revival. *Routledge Handbook of Security Studies*. Routledge. pp. 336-346.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B., Roselle, L. (2017) *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. Routledge, London.
- Nye, J.S. (2009) Soft power: the means to success the worlds politics. *Public Affairs*, New York.
- Pleshakov, C. (2017). *The Crimean nexus: Putin's war and the clash of civilizations*. Yale University Press.
- Popescu, O., & Rufin Z., eds., *Propaganda Made-to-Measure: How Our Vulnerabilities Facilitate Russian Influence*, Global Focus Asymmetric Threats Programme, Bucharest, February 2018.
- Cohen, R. S., & Radin, A. (2016). *Russia's Hostile Measures of Influence: Threats in Eastern Europe*. RAND, PR-2564/3A. Santa Monica, Calif. pp. 89.
- Reporters Without Borders' World Press Freedom Index. <https://rsf.org/en/index?year=2023>
- Roselle, L., Miskimmon, A., & O'loughlin, B. (2014). *Strategic narrative: A new means to understand soft power*. Media, war & conflict, 7(1), 70-84.
- Russia fights back in information war with jail warning* Reuters. March 4, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-introduce-jail-terms-spreading-fake-information-about-army-2022-03-04/>
- Shenhav, S. R. (2006). Political narratives and political reality. *International Political Science Review* 27, no. 3. pp. 245-262.
- Snetkov, A. (2015). From crisis to crisis: Russia's security policy under Putin. *Russian analytical digest*, 173. pp. 2-8.
- Trenin, D. (2006). Russia leaves the West. *Foreign Aff*, 85, pp. 87.
- Tsygankov, A. P. (2012). Assessing Cultural and Regime-Based Explanations of Russia's Foreign Policy. 'Authoritarian at Heart and Expansionist by Habit'? . *Europe-Asia Studies*, 64.4, pp. 695-713.
- Vaganov. (2022). *Understanding the Laws Relating to "Fake News" in Russia*. Reuters, The Committee to Protect Journalists and the Thomson Reuters Foundation, <https://cpj.org/wp-content/uploads/2022/07/Guide-to-Understanding-the-Laws-Relating-to-Fake-News-in-Russia.pdf>
- Vartanova, E., et al. (2016). The Russian media industry in ten years: Industrial forecasts. *Westminster Papers in Communication and Culture*, 11.1.

Marea Neagră, în căutarea hegemonului pierdut / *The Black Sea in Search of the Lost Hegemon*

Vladimir Putin addressed State Duma deputies, March 18, 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

Wegren, S. K., & Herspring, D. R. (eds.). (2009). *After Putin's Russia: past imperfect, future uncertain*. Rowman & Littlefield Publishers.

World Press Freedom, 2023. Reporters Without Borders. <https://rsf.org/en/map-2023-world-press-freedom-index>

CAPITOLUL 7.

Opinia publică din România asupra războiului din Ucraina și a problematicii refugiaților

Răzvan Victor Pantelimon

ABSTRACT: This text aims to present and analyze the public opinion in Romania on the war in Ukraine, as well as its position on the topic of refugees. The data at our disposal prove that a significant percentage of people (between 20% and 35%) in the Romanian society have a favorable opinion of Russia and reject support for Ukraine. Although the majority believes that this type of attitude is the result of Russian war propaganda, it is our view that, in reality, Russian propaganda has only nurtured and developed certain attitudes, beliefs and opinions that were already existing. Given that, according to academic studies, most Romanian citizens support humanitarian aid and the reception of refugees, the presence and massive development of the anti-refugee discourse is, in our opinion, proof of this previously existing current in the Romanian society.

REZUMAT: Acest text își propune să prezinte și să analizeze opinia publică din România asupra războiului din Ucraina, precum și poziția acestaia față de problematica refugiaților. Datele pe care le avem la dispozitie ne demonstrează că în societatea românească avem un procent semnificativ de persoane (între 20% și 35%) care au o opinie favorabilă Rusiei și resping sprijinul pentru Ucraina. Deși opinia majoritară este aceea că acest tip de opinie este rezultatul propagandei rusești de război, credem că în realitate, propaganda rusească nu a făcut decât să hrănească și să dezvolte atitudini, credinte și opinii care existau deja. În condițiile în care, conform tuturor studiilor, majoritatea cetățenilor români sprijină ajutorul umanitar și primirea refugiaților, prezența și dezvoltarea masivă a discursului antirefugiați este în opinia noastră o dovedă a acestui curent existent anterior în societatea românească.

INTRODUCERE

Odată cu declanșarea atacului asupra Ucrainei, propaganda de război a devenit tot mai prezentă și mai vizibilă inclusiv în spațiul public românesc. Această propagandă, precum și evoluțiile militare, politice sau economice care au avut loc în cei aproape doi ani scurși de la începerea conflictului au

avut și au un efect important asupra opiniei publice din România și asupra percepțiilor legate de război și de problematica refugiaților. Acest text își propune să analizeze modul în care s-au construit percepțiile românilor asupra războiului din vecinătatea noastră și imaginea asupra refugiaților ucraineni și dacă acestea sunt influențate de propagandă și de discursul pro-Rusia și antirefugiați.

Este interesant că în toată această perioadă nu există foarte multe sondaje sau cercetări sociologice pe această temă; sau, dacă există, acestea nu sunt date publicitate. Modul în care se comunică de către autorități, precum și „secretomania” care învăluie tema sprijinului militar și financiar românesc pentru Ucraina nu fac decât să încurajeze propaganda și teoriile conspirației legate de acest subiect. Majoritatea informațiilor legate de această percepție provin din sondaje sau analize realizate la nivel european sau internațional asupra mai multor state, printre care se află și România, și mai puțin din cercetări interne.

Dat fiind relațiile istorice proaste dintre România și Rusia, agresiunile repetate ale Rusiei asupra României, pierderile teritoriale ale României ca rezultat al acțiunilor rusești, precum și cei 45 de ani de regim comunist impus de la Moscova, ne-am așteptă ca opinia cetățenilor români să fie una majoritar antirusească, aşa cum se întâmplă în majoritatea statelor central și est-europene care au făcut parte din sfera de influență sovietică. Însă realitatea sondajelor este una diferită, cauzele principale ale acestor atitudini fiind, în opinia noastră, influența propagandei de război, dar și comunicarea defectuoasă a autorităților pe aceste teme.

În ceea ce privește percepția asupra războiului, cauzelor acestuia și acțiunilor necesare, opinia publică din România se dovedește, într-o mai mare măsură față de alte state europene, mai pacifistă și totodată mai dispusă să sprijine o soluție care ar presupune cedări din partea Ucrainei.

PERCEPȚIA PUBLICĂ PRIVIND RĂZBOIUL DIN UCRAINA

La 100 de zile de la începerea războiului, un material elaborat de Ivan Krastev și Mark Leonard pentru European Council for Foreign Relations¹

---

¹ Krastev, Ivan, Leonard, Mark, *Peace versus Justice: The coming European split over the war in Ukraine*, Policy Briefing ECFR/452, iunie 2022, disponibil la <https://ecfr.eu/publication/>

scotea în evidență faptul că, deși inițial cetățenii europeni au surprins „atât pe Vladimir Putin, cât și pe ei însiși” prin solidaritatea și reziliența de care au dat dovadă, pe termen lung, situația este diferită, iar opinia publică europeană este împărțită. În această cercetare, datele ne arată că opinia publică din România este printre cele mai pacifiste și mai dispuse la compromis, în comparație cu opinia publică poloneză, existând chiar un capitol dedicat acestei comparații, cei doi autori concluzionând că „*geografia nu este un dat atunci când vine vorba de definirea atitudinii cetățenilor față de război.*”²

Potrivit acestui material, la întrebarea *cine este vinovat pentru începerea războiului*, 58% spuneau că Rusia, iar 21% Ucraina (în timp ce media europeană este de 70%, respectiv 15%). În ceea ce privește *cel mai mare obstacol pentru pace*, 42% din români spun Rusia și 24% Ucraina (mult diferit de media europeană de 64% și 17%). Românii care susțin pacea cu orice preț, inclusiv cedări teritoriale din partea Ucrainei, sunt 42% (*PeaceCamp*), iar cei care consideră că obiectivul principal este pedepsirea Rusiei, doar 23% (*JusticeCamp*).³

Dacă ne referim la efectele războiului, 64% spun că situația Ucrainei se va înrăutăți, 62%, cea a Rusiei va deveni mai proastă, iar 47% cred că Uniunea Europeană în întregul său va suferi. 58% dintre români (cea mai mare proporție din statele analizate) cred că guvernul național acordă prea multă atenție chestiunii războiului din Ucraina față de problemele concrete ale cetățenilor.

Cu privire la măsurile concrete care ar trebui luate față de Rusia în contextul actual al războiului, românii sunt mult mai moderați decât, de exemplu, cetățenii polonezi: „În Polonia, 77% doresc să îñtrerupă toate legăturile economice cu Rusia; în România, doar 45% doresc. Șaptezeci și patru la sută dintre polonezi susțin încetarea completă a importurilor de combustibili fosili din Rusia, față de 51 la sută în România. În mod similar, 71% dintre locuitorii din Polonia – spre deosebire de doar 39% din România

---

[peace-versus-justice-the-coming-european-split-over-the-war-in-ukraine/#divided-europe-country-versus-country](https://www.britishtimes.com/peace-versus-justice-the-coming-european-split-over-the-war-in-ukraine/#divided-europe-country-versus-country)

² *Idem*, p. 20.

³ *Idem*, p. 7.

– doresc să îñtrerupă toate legăturile diplomatice cu Rusia. Și 73% în Polonia – față de doar 40% în România – susțin încetarea oricărui contact cultural cu Rusia.”⁴

Polonezii și români diferă și prin intensitatea solidarității pe care o simt cu Ucraina. De exemplu, 71% dintre polonezi – dar doar 54% dintre români – sprijină acordarea de mai multă asistență economică Ucrainei. În ceea ce privește trimiterea de arme suplimentare în Ucraina, 78% din Polonia sunt favorabili, față de doar 46% în România. Cele două țări diferă cel mai semnificativ în ceea ce privește ideea de a trimite trupe în Ucraina: Polonia este printre puținele țări în care sprijinul pentru această opțiune predomină față de opoziția față de ea, cu 46% până la 30%; români se opun trimiterii de trupe cu 44% până la 26%.⁵

Români considerau la momentul respectiv în proporție de 36% că guvernul ar trebui să cheltuiască mai puțini bani cu apărarea chiar dacă există războiul la graniță, în timp ce 31% erau de acord cu creșterea cheltuielilor militare.

Datele acestea sunt confirmate și de o cercetare românească: Barometrul de Securitate a României, ediția 2022; documentul a fost lansat în spațiul public la începutul lunii noiembrie 2023, dar conține date colectate la începutul lunii octombrie 2022.⁶ Acest studiu a fost realizat de Laboratorul pentru Analiza Războiului Informațional și Comunicare Strategică (LARICS), în parteneriat cu Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale (ISPRI) al Academiei Române. Potrivit acestui sondaj, Rusia este vinovată pentru situația din Ucraina (51,5%). Și tot Rusia este percepță ca fiind țara care blochează procesul de pace din Ucraina (68%). Dar 70,5% din intervievați consideră că războiul din Ucraina „trebuie oprit urgent, chiar dacă asta ar însemna să cedeze și Ucraina ceva”.⁷

Chestionați în legătură cu ce ar trebui să facă România în eventualitatea unui conflict militar izbucnit între Statele Unite și China, 60,3% au răspuns ca „România să nu se implice sub nicio formă în conflict”,

⁴ *Idem*, p. 19.

⁵ *Idem*, p. 20.

⁶ LARICS, *Barometrul de securitate al României*, noiembrie 2022, <https://larics.ro/wp-content/uploads/2022/11/Barometru-de-securitate-a-Romaniei.pdf>

⁷ *Idem*, pp. 5-10.

iar 34,1% ca România „să facă ce vor face și alți aliați din NATO”. Nu numai că sunt antirăzboi, dar cetățenii români au percepția – precum și experiența istorică – că, în conflictul dintre marile puteri, țările mici vor ieși mai degrabă șifonate.⁸ 50% dintre respondenți consideră că România se va afla într-o situație mai proastă și mult mai proastă după terminarea războiului din Ucraina, în vreme ce 32% apreciază că se va afla într-o situație neschimbată.⁹

Dacă ne uităm la ierarhia îngrijorărilor cetățenilor români legate de războiul din Ucraina, constatăm că acestea sunt specifice cetățenilor unei țări cu o populație preponderent săracă, dar care este membră NATO. Din acest motiv, doar 4% dintre respondenți se tem de „amenințarea unei invazii ruse în România”, iar 7,2% „nu au nicio preocupare majoră legată de război”. Temerea majoră a cetățenilor români este că războiul din Ucraina va „duce la creșteri foarte mari ale prețului energiei și ale prețurilor în general” (46,3%). 22,9% sunt îngrijorați de „amenințarea utilizării armelor nucleare de către Rusia”, iar 17,7% de faptul că „ar putea duce la al treilea război mondial”.¹⁰

Într-o populație în care îngrijorările social-economice le domină pe cele legate de război (acestea din urmă există, fără îndoială), devine explicabil faptul că 77% dintre respondenți consideră că „în România se acordă multă atenție războiului din Ucraina și nu se vorbește despre alte probleme mai importante pentru oameni”.¹¹

Conform Eurobarometrului din iarna 2022-2023¹², majoritatea românilor (58%) sunt mulțumiți de răspunsul din partea Uniunii la invazia rusă din Ucraina, similar cu media europeană (56%). Însă doar 47% dintre români declară că, în general, sunt mulțumiți de răspunsul din partea României la invazia rusă din Ucraina, sub media europeană (55%).¹³ O mare parte a populației este de acord că situația de la granița României reprezintă o amenințare pentru securitatea țării (71%) și a Uniunii (69%). Români

⁸ *Idem*, p. 19.

⁹ *Idem*, p. 12.

¹⁰ *Idem*, p. 12.

¹¹ *Idem*, p. 6.

¹² Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 98* Winter 2022-2023, , februarie 2023, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>

¹³ *Idem*, p. 17.

asociază problemele economice ale României și cu războiul din Ucraina, 69% fiind de acord că acesta are consecințe economice pentru țară.

Dacă ne referim la măsurile concrete luate ca răspuns la invazia Rusiei, constatăm că 59% dintre români sunt de acord cu ajutorul finanțier pentru Ucraina, iar 35% împotrivă. Achiziționarea și oferirea de resurse militare Ucrainei se bucură de sprijinul a doar 55%, în timp ce 36% nu sunt de acord cu aceasta. În ceea ce privește sancțiunile economice la adresa Rusiei, 67% sunt de acord, iar 25% împotrivă.¹⁴

În februarie 2023 este publicat un sondaj realizat de IRES și care prezintă comparativ și datele aferente studiului realizat în august 2022.¹⁵ Datele culese nu diferă foarte mult, ceea ce demonstrează că evoluțiile din primul an de război nu au schimbat prea mult percepția cetățenilor asupra conflictului. 85% dintre români sunt îngrijorați de consecințele (politice, economice etc.) ale războiului, la fel ca și în februarie 2022. Pentru 83%, principala temere este legată de costul de vieți omenești.¹⁶

Sentimentele pe care românii le resimt cu privire la războiul din Ucraina au rămas neschimbate în ultimele șase luni: teama este emoția dominantă, urmată fiind de îngrijorare și neliniște, dar și de compasiune. Aproape unul din trei români (30%) declară că teama este sentimentul pe care îl resimte cel mai puternic cu privire la conflictul armat din țara vecină. Îngrijorarea și neliniștea (13%), dar și tristețea (8%), alături de compasiune, milă ori solidaritate (14%), sunt, de asemenea, resimțite.¹⁷

Sprajinul oferit de România Ucrainei – atât cel privitor la refugiați din țara vecină, cât și cel legat de trimiterea de ajutor umanitar – este de notorietate în rândul românilor: 97% și, respectiv, 95%. Deși autoritățile române au păstrat secret ajutorul militar pentru Ucraina, neexistând vreo confirmare oficială românească, 47% dintre cei chestionați sunt convinși că România a trimis armament în Ucraina.¹⁸

---

¹⁴ *Idem*, pp. 21-22.

¹⁵ Institutul Român pentru Evaluare și Statistici, *UN AN DE RĂZBOI ÎN UCRAINA. Sondaj de opinie național*, februarie 2023, https://ires.ro/uploads/articole/ires_1-an-de-razboi-in-ucraina_sondaj-de-opinie_februarie-2023.pdf

¹⁶ *Idem*, p. 8.

¹⁷ *Idem*, p. 7.

¹⁸ *Idem*, p. 16.

În ceea ce privește sprijinul viitor pentru Ucraina, aproape două treimi dintre români (62%) declară că își doresc ca România să sprijine Ucraina în războiul aflat în plină desfășurare, în timp ce 36% susțin că nu doresc acest lucru. Dacă în favoarea sprijinirii Ucrainei îi regăsim în proporții mai crescute pe tineri și pe respondenți cu studii superioare, persoanele cu vârste între 51 și 65 de ani se poziționează în proporții mai ridicate decât alte categorii împotriva acestui sprijin.¹⁹ Întrebați cum anume ar trebui România să sprijine concret Ucraina în perioada următoare, cei mai mulți dintre respondenți cred că ajutorul trebuie să se concentreze pe oferirea de ajutoare umanitare (92%); 91% cred că țara noastră ar trebui să ajute refugiații din țara vecină; iar 72% cred că ar trebui să ofere ajutor de specialitate, prin experți în diferite domenii; doar 42% spun că România ar trebui să trimită armament în Ucraina, în timp ce 56% sunt împotrivă.²⁰

În martie 2023, un alt material publicat de Krastev și Leonard analizează dacă primul an al războiului a schimbat ceva în percepția europenilor asupra conflictului și care sunt provocările și amenințările cărora trebuie să le facă față Europa. Comparând cu răspunsurile obținute cu aproape un an în urmă, cei doi autori descoperă că „rezultatele indică faptul că dorința ca războiul dintre Rusia și Ucraina să se încheie cât mai curând posibil nu mai este la fel de populară printre europeni.

În mai multe țări – Estonia, Polonia, Danemarca și Marea Britanie – există acum o preferință clară ca Ucraina să-și recâștige întregul teritoriu, chiar dacă înseamnă un război mai lung sau mai mulți ucraineni uciși și strămutați. În Germania și Franța, numărul celor care ar dori ca războiul să se încheie cât mai curând posibil a scăzut semnificativ. În Germania, aproape la fel de mulți oameni doresc acum ca Ucraina să-și recâștige tot teritoriul, cât doresc ca războiul să se încheie cât mai curând posibil. Iar în Franța, opțiunea unui război lung are un ușor avans față de opțiunea de a se pune capăt războiului cât mai curând posibil. Doar în Italia și în România, mult mai mulți oameni mai cred că războiul ar trebui să se termine cât mai curând posibil.”²¹

---

¹⁹ *Idem*, p. 17.

²⁰ *Idem*, p. 18.

²¹ Krastev, Ivan, Leonard, Mark, „Fragile unity: Why Europeans are coming together on Ukraine (and what might drive them apart)”, *Policy Briefing ECFR/486*, martie 2023,

Conform acestui studiu, 37% dintre români susțin ideea terminării imediate a războiului chiar dacă Ucraina va ceda teritori, iar 22% cred că Ucraina trebuie să redobândească toate teritoriile pierdute chiar dacă va fi un război de durată ce implică pierderea de vieți omenești. Vedem că sprijinul pentru cele două variante rămâne aproape neschimbat chiar dacă el scade ușor pentru ideea pacifistă.²²

În ceea ce privește percepția asupra Rusiei, 32% dintre români o consideră un inamic cu care ne aflăm în conflict (cel mai scăzut procent dintre țările analizate, departe cu mult de media de 54%), iar pentru 15% este un partener necesar cu care trebuie să cooperăm. Ce ne frapăză în acest sondaj este rata de nonrăspunsuri de 37%, de departe cea mai mare dintre statele unde s-a realizat sondajul.²³

Aceste procente ridicate de nonrăspunsuri se regăsesc în majoritatea sondajelor și cercetărilor realizate în România, ce ne poate indica o teamă de a asuma o opinie contrară celei ce pare majoritară mai ales în zona rețelelor sociale. Credem că aici se aplică foarte bine célébra teorie a „spiralei tăcerii”, elaborată de Elisabeth Noelle-Neumann²⁴.

La întrebarea „Conflictul actual dintre Rusia și Ucraina vă face să credeți că Rusia este mai puternică sau mai slabă decât credeați anterior?”, 42% dintre români au spus că Rusia a fost și este mai puternică sau a fost și este puternică, în timp ce 34% consideră că este mult mai slabă sau a rămas la fel de slabă. Doar în Portugalia, percepția unei Rusii puternice o depășește pe cea din România cu un procent.²⁵ Această viziune a unei Rusii puternice sau mai puternice demonstrează influența pe care propaganda rusă a avut-o în România, dar, în același timp, dacă o coroborăm cu celelalte cifre, ne

---

²² disponibil la https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/03/Fragile-unity-Why-Europeans-are-coming-together-on-Ukraine-and-what-might-drive-them-apart_v2.pdf

²³ *Idem*, p. 4.

²⁴ *Idem*, p. 6.

²⁵ Vezi Noelle-Neumann, Elisabeth, *Spirala tăcerii. Opinia publică – învelișul nostru social*, Ed. Comunicare.ro, București, 2004.

²⁶ Krastev, Ivan, Leonard, Mark, „Fragile unity: Why Europeans are coming together on Ukraine (and what might drive them apart)”, *Policy Briefing ECFR/486*, martie 2023, disponibil la https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/03/Fragile-unity-Why-Europeans-are-coming-together-on-Ukraine-and-what-might-drive-them-apart_v2.pdf p. 9.

putem gândi că există un public destul de amplu în România dispus să aibă o părere pozitivă despre Rusia.

Un Eurobarometru rapid realizat în august 2023²⁶ arată că opinia publică românească tinde să se apropie de cea a Uniunii Europene în ceea ce privește percepția asupra războiului din Ucraina și a măsurilor ce trebuie luate. Astfel, 80% sunt de acord că autoritățile rusești trebuie să fie trase la răspundere pentru situația actuală din Ucraina (peste media europeană) și doar 13% sunt în dezacord. În ceea ce privește necesitatea ca UE să demonstreze în continuare solidaritate cu Ucraina, 73% dintre respondenți aproba această idee (din nou peste media UE). În ceea ce privește măsurile concrete pe care Uniunea Europeană trebuie să le adopte, 88% sunt de acord în continuare cu oferirea de ajutor umanitar, iar 77% sprijină impunerea de sancțiuni economice Rusiei. În ceea ce privește livrarea de echipamente militare și pregătire pentru Ucraina, 51% sunt de acord, în timp ce 31% sunt împotrivă.

Un sondaj INSCOP din octombrie 2023 ne informează că, la întrebarea *cine cred că este principalul vinovat de declansarea războiului din Ucraina*, 49,2% dintre români menționează Rusia, 16,6% SUA, 7% Ucraina, 5,2% NATO, iar 2,6% UE; nu știu sau nu răspund 19,4%. În ceea ce privește *câștigătorul războiului din Ucraina*, 39,4% dintre respondenți consideră că Ucraina va fi învingătoare, iar 29,6% cred că războiul va fi câștigat de Rusia. 31% nu știu sau nu răspund. 64% dintre respondenți sunt de acord cu afirmația „pentru a se opri războiul, Rusia ar trebui să se retragă și să returneze Ucrainei teritoriile ocupate” (față de 63,3% în martie 2023), în timp ce 24,1% sunt de părere că „pentru a se opri războiul, Ucraina ar trebui să facă anumite concesii Rusiei” (față de 23,5% în martie 2023). 11,9% din totalul eșantionului nu răspund (față de 13,2% în martie 2023).²⁷

---

²⁶ Comisia Europeană, „EU challenges and priorities in 2023”, *Flash Eurobarometer 533*, septembrie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3092>

²⁷ „Percepții cu privire la războiul din Ucraina”, *Sondaj de opinie INSCOP Research, la comanda News.ro*, octombrie 2023, disponibil la <https://www.inscop.ro/octombrie-2023-perceptii-cu-privire-la-razboiul-din-ucraina-sondaj-de-opinie-inscop-research-la-comanda-news-ro-parte-a-iv-a/>

O cercetare realizată la nivel european în octombrie-noiembrie 2023²⁸ arată că opinia românilor asupra războiului din Ucraina nu s-a schimbat prea mult în ultimul an. Astfel, 64% sunt satisfăcuți de modul în care UE a răspuns războiului din Ucraina, iar 54% de modul în care Guvernul României a gestionat situația, cifrele fiind în creștere față de iarna 2022-2023. În ceea ce privește măsurile concrete luate, procentele celor care sunt de acord cu ele sunt în scădere și rămân cu mult în urma mediei europene: 63% susțin sancțiunile economice împotriva Rusiei, iar 29% sunt împotrivă; 56% sunt de acord cu ajutorul finanțier pentru Ucraina, iar 39% se opun; doar 53% ar sprijini integrarea Ucrainei în UE; achiziționarea și livrarea de echipamente militare pentru Ucraina este susținută de 49%, în timp ce 45% dintre români sunt în total dezacord cu aceasta.

În decembrie 2023, un nou sondaj INSCOP ne arată că opinia românilor tinde să devină mai favorabilă Rusiei dacă o comparăm cu datele anterioare. Astfel, 49,8% dintre români cred că Rusia este principalul vinovat de declanșarea războiului din Ucraina. 14,6% menționează SUA, 8,8% Ucraina, 4,6% NATO, iar 2,9% UE. Nu știu sau nu răspund la această întrebare 19,4% dintre cei chestionați. În ceea ce privește *câștigătorul războiului din Ucraina*, 34,5% dintre respondenți sunt de părere că Ucraina va câștiga războiul, în timp ce 32,6% cred că Rusia va fi învingătoare, iar 32,9% nu știu sau nu răspund. 64,7% dintre participanți la sondaj sunt de acord cu afirmația „pentru a se opri războiul, Rusia ar trebui să se retragă și să returneze Ucrainei teritoriile ocupate”, în timp ce 24,5% sunt de părere că „pentru a se opri războiul, Ucraina ar trebui să facă anumite concesii Rusiei”. 10,1% din totalul eșantionului nu pot aprecia sau nu știu, iar 0,7% nu răspund.²⁹

---

²⁸ Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 100 Autumn 2023*, decembrie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053>

²⁹ „Opiniile românilor despre războiul din Ucraina, conflictul Israel – Hamas, apartenența la NATO și UE”, *Sondaj de opinie INSCOP Research, la comanda New Strategy Center*, decembrie 2023, disponibil la <https://www.inscop.ro/decembrie-2023-sondaj-de-opinie-inscop-research-la-comanda-new-strategy-center-opiniile-romanilor-despre-razboiul-din-ucraina-conflictul-israel-hamas-apartenenta-la-nato-si-ue/>

PERCEPȚIA PUBLICĂ PRIVIND REFUGIAȚII UCRAINENI

În continuare vom analiza modul în care opiniile și percepțiile despre război se reflectă în poziția asupra refugiaților și mai ales în discursul anti-refugiați, care tinde să devină tot mai prezent în spațiul public românesc.

Imediat după atacul Rusiei asupra Ucrainei, România, ca și alte state din zonă, a cunoscut un important val de refugiați din zonele de conflict. Considerând că războiul acesta se va termina destul de rapid, autoritățile, ONG-urile, dar și simpli cetățeni s-au concentrat pe găsirea unor soluții la problemele urgente ale refugiaților. Deși inițial autoritățile s-au mobilizat mai greu, primul răspuns fiind oferit în special de către organizațiile non-guvernamentale și de către cetățeni, treptat s-au elaborat și dezvoltat o serie de proceduri, norme juridice, structuri etc. care să rezolve problemele legate de un flux de refugiați destul de amplu, flux pe care România nu l-a mai cunoscut până acum. În acest moment, la aproape doi ani de la începerea conflictului, putem spune că atât autoritățile, cât și ONG-urile reușesc să răspundă destul de eficient provocărilor legate de gestionarea crizei refugiaților.

Concentrate pe oferirea cât mai bună de sprijin imediat, dar și pe termen mediu și lung, refugiaților, majoritatea instituțiilor, structurilor sau organizațiilor implicate au neglijat un aspect extrem de important al problemei: **comunicarea permanentă cu cetățenii români**, pentru a le explica acestora problematica refugiaților și pentru a construi o narativă favorabilă celor din urmă. Lipsa aceasta de comunicare are cauze multiple, însă efectele sale se văd în **dezvoltarea unui discurs public antirefugiați**, care devine tot mai prezent și mai evident în societatea românească, mai ales la nivelul cetățenilor.

După cum observam și anterior, această evidentă lipsă de comunicare are multiple cauze, însă credem că două dintre acestea sunt esențiale. Prima ține de o lipsă generală de competențe și de abilități de comunicare, atât în cadrul autorităților publice, cât și în ceea ce privește ONG-urile (aici într-o mai mică măsură). Deși există departamente și structuri specializate în comunicare în cadrul majorității instituțiilor publice, acestea, în marea lor majoritate, nu funcționează eficient și nu reușesc să dezvolte un discurs coerent, integrat și eficient. Această problemă este una generală și, în ciuda

încercările de a o depăși, ea încă persistă, fiind una structurală. A doua cauză ține de faptul că, în general, societatea românească a avut o opinie favorabilă primirii refugiaților ucraineni, lucru dovedit atât de mobilizarea exemplară a societății civile în primele zile ale conflictului, cât și de o serie de studii și cercetări sociologice, ceea ce a făcut ca actorii politici, instituționali și societatea civilă să considere că tema refugiaților este una ce nu poate deveni un subiect al discursului urii. Din păcate, evoluțiile ulterioare au demonstrat că aceste analize s-au dovedit eronate și avem tot mai mult un discurs antirefugiați în spațiul românesc.

Într-un studiu intitulat „*Refugiații din Ucraina și percepția războiului*”³⁰, elaborat ca rezultat al unui sondaj realizat în perioada 9-20 martie 2022 pe un eșantion național, reprezentativ pentru populația adultă a României, o majoritate substanțială de 74% este de acord ca țara noastră să primească refugiați ucraineni. Attitudinea cea mai favorabilă este constată la tineri, la persoanele cu studii superioare, domiciliate în marile orașe, la patroni și la salariații din mediul privat.³¹

Conform aceluiași studiu, românii consideră că sprijinul cel mai mare ar trebui să fie acordat refugiaților victime ale foamei (84%) și celor care sunt victime ale conflictelor armate (80%). Aproximativ 70% se declară pentru sprijinirea celor persecuți pe motive religioase, etnice sau rasiale, iar 60% sunt de acord cu sprijinul celor persecuți politic. Însă doar 51% consideră că societatea românească ar trebui să sprijine activ refugiații victime ale discriminării sexuale.³²

În mod covârșitor, 82% dintre persoanele interviewate în acest studiu afirmă că *românii au demonstrat multă și foarte multă omenie și solidaritate cu refugiații din Ucraina*. Conflictul de la graniță a sporit convingerea că românii sunt un popor tolerant cu refugiații și imigranții – de la 37% în luna octombrie 2021 la 78% în luna martie 2022. A crescut semnificativ disponibilitatea de a primi un refugiat sau un grup de refugiați în casa proprie, de la 9% la 29%, iar acest procent crește până la 40% în cazul

³⁰ Lătăianu, Gabriel; Burcea, Marin; Ștefan, Bruno, „Refugiații din Ucraina și percepția războiului”, *Studii și cercetări psihosociale*, Raport nr. 1/2022, Biroul de Cercetări Sociale, 2022, <https://bcs.com.ro/studiu/refugiatii-din-ucraina-si-perceptia-razboiului>

³¹ *Idem* p. 6.

³² *Idem*, pp. 8-14.

refugiaților din Ucraina sau, ipotetic, din Moldova, dar rămâne scăzut față de refugiații din alte zone geografice mai depărtate.³³

Două treimi dintre subiecți declară că ar ajuta personal la integrarea refugiaților în societatea românească, iar aproape 60% dintre respondenți sunt de acord cu decizia UE de a le acorda statutul de protecție temporară de cel puțin un an pe teritoriul UE. Românii nu se tem că refugiații ucraineni vor duce la creșterea concurenței pe piața muncii, că ar crește riscul de război cu Rusia sau că vor duce la scăderea calității serviciilor medicale. În ce privește apropierea socială, o majoritate semnificativă, de 70%, susține că nu ar fi deranjată să aibă un centru de refugiați în localitatea de reședință.³⁴

Opinia aceasta se păstrează pe tot parcursul acestor aproape 2 ani de război. În studiul din iunie 2022 al lui Krastev și Leonard, aceștia identifică faptul că 64% dintre români erau de acord ca statul român să primească refugiați, iar 20% împotrivă. Aceste cifre ne plasează însă pe ultimul loc dintre cele 10 state europene cuprinse în acel sondaj.³⁵

Conform *Barometrului de securitate publică al LARICS*, prezentat anterior, covârșitoarea majoritate a respondenților continuă să fie empatică cu situația refugiaților ucraineni: 73,9% consideră că România trebuie să primească în continuare refugiați din Ucraina, în timp ce 25% se declară împotrivă.³⁶

Datele colectate în Eurobarometrul din iarna 2022-2023 ne arată că 71% dintre români sunt de acord cu oferirea de ajutor umanitar pentru cei afectați de război (cel mai mic procent din UE), iar 25% sunt împotriva acestui ajutor. Românii sunt de acord în proporție de 72% să primească refugiați (din nou cel mai mic procent din UE), iar 24% împotrivă.³⁷ Cifrele se păstrează

---

³³ *Idem*, p. 53.

³⁴ *Idem*, pp. 63-102.

³⁵ Krastev, Ivan, Leonard, Mark, „Peace versus Justice: The coming European split over the war in Ukraine”, *Policy Briefing ECFR/452*, iunie 2022, disponibil la <https://ecfr.eu/publication/peace-versus-justice-the-coming-european-split-over-the-war-in-ukraine/#divided-europe-country-versus-country>. 22.

³⁶ LARICS, *Barometrul de securitate al României*, noiembrie 2022, <https://larics.ro/wp-content/uploads/2022/11/Barometru-de-securitate-a-Romaniei.pdf>, p. 11.

³⁷ Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 98* Winter 2022-2023, februarie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>.

aproape identice un an mai târziu, când 70% susțin ajutorul umanitar, iar 71% sunt dispuși să primească refugiați.³⁸

Toate aceste date au făcut ca atât autoritățile, cât și o mare parte a societății civile să plece de la premisa că cetățenii vor accepta fără probleme fluxul masiv de refugiați ucraineni și că integrarea acestora se va desfășura foarte ușor, fără nicio problemă.

Treptat, pe măsură ce războiul a continuat, iar numărul refugiaților a crescut, prezența acestora fiind mult mai vizibilă, discursul public critic la adresa refugiaților a început să se dezvolte și să devină tot mai agresiv, sporit fiind și de manipulările, propaganda și fakenews-urile prezente din plin în media românească și pe rețelele de socializare.

Credem însă că premisele acestui discurs existau și anterior, el nefiind însă vizibil deoarece și prezența refugiaților a fost redusă în România până la războiul din Ucraina. Câteva date din cercetările prezentate anterior ne puteau sugera că mai devreme sau mai târziu, acest tip de discurs ar putea apărea.

În studiul BCS prezentat anterior avem câteva întrebări care ar fi trebuit să ne dea de gândit. Astfel, la întrebarea *După părerea dumneavoastră, refugiații fac din România...* 23,3% au răspuns *O țară mai puternică datorită muncii și abilităților lor*, 20,9% *O țară mai vulnerabilă pentru că ei consumă resursele statului și iau locurile de muncă ale românilor*, iar rata de non-răspunsuri este uriașă, de 55,9%.³⁹

36,7% dintre cei intervievați consideră că prezența refugiaților crește riscul de război versus doar 25,6%, care spun că nu crește. 29,7% consideră că statul român e prea permisiv cu refugiații, iar 37,3% nu sunt de acord cu această afirmație. De asemenea, sunt foarte interesante răspunsurile la întrebarea *Credeti că refugiații din țara noastră consumă din resursele statului mai mult decât contribuie la ele?*, unde peste o treime dintre respondenți au spus că

---

³⁸ Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 100 Autumn 2023*, decembrie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053>.

³⁹ Lătăianu, Gabriel; Burcea, Marin; Ștefan, Bruno, „Refugiații din Ucraina și percepția războiului”, *Studii și cercetări psiho-sociale*, Raport nr. 1/2022, Biroul de Cercetări Sociale, 2022, <https://bcs.com.ro/studiu/refugiatii-din-ucraina-si-perceptia-razboiului>, p. 88.

Da (36,6%), 27,2% au spus că *Nu*, iar rata de nonrăspunsuri e de 36,2%.⁴⁰ Ceea ce ne frapează la aceste întrebări e rata foarte mare de nonrăspunsuri, ce ne poate sugera că mulți dintre cei chestionați s-au ferit să răspundă deoarece se temea că posibilul lor răspuns poate intra în contradicție cu opinia generală pozitivă față de problematica refugiaților.

EVALUĂRI ANALITICE PRIVIND PROLIFERAREA DISCURSULUI ANTIREFUGIAȚI

Elementele de mai sus demonstrează că **discursul antirefugiați și propaganda de război au găsit un teren fertil în mijlocul unei părți importante a societății românești** și s-au putut dezvolta foarte mult. Dezvoltarea aceasta este favorizată și de caracteristicile acestui discurs, care îl fac atractiv pentru anumite zone ale societății. Discursul acesta antirefugiați este unul simplu, cu puțini termeni tehnici, ușor comprehensibil pentru toți. Stilul este direct și pune în inferioritate limba de lemn tradițională utilizată de clasa politică, de funcționari și tehnocrați.

Strategiile de comunicare sunt aceleași cu cele folosite recent în cazul pandemiei de coronavirus sau în ceea ce privește discursul antivaccin. De altfel, și cei care promovează acest discurs invocă faptul că strategiile de manipulare folosite de autorități sunt aceleași în cazul tuturor acestor evenimente.

În actualitate, limbajul „antirefugiați” este de cele mai multe ori asociat cu un discurs impresionant, simplist și manipulator, care se adresează „emoțiilor primare” ale oamenilor, părții mai puțin raționale. Se folosesc stimuli emoționali, elemente sau situații șocante care să creeze o emoție, care să producă un cât mai mare efect, fără o analiză rațională foarte amplă. Logica discursivă este una aparținând simțului comun, argumentele utilizate nefiind în niciun caz abstracte sau complexe, ci extrem de simple și pe înțelesul tuturor.

De exemplu, una dintre temele recurente în discursul public, atât cel direct, fizic, cât mai ales în cel de pe rețelele de socializare, este cea legată de

---

⁴⁰ *Idem*, pp. 92-101.

faptul că refugiații sunt proprietari ai unor mașini de lux și că aglomerează mai mult traficul sau parcările care deja sunt sufocate. Imagini în acest sens, preluate de media locală sau de rețelele de socializare, sunt extrem de răspândite și sunt utilizate ca ilustrare a discursului anti-refugiați.

Discursul este *bipolarizat*, de tipul *noi* și *ceilalți*, aceștia din urmă primind conotații negative. În esență, ceea ce definește discursul anti-refugiați este ideea că societatea se împarte în două grupuri omogene și antagonice. Iar această împărțire este între cetățenii români, copiii cu probleme sociale, săracii, bătrâni etc. și refugiații aroganți, violenți, străini, bogați, profitori etc. Această dihotomie foarte prezentă încă de la începutul crizei nu exclude sprijinul pentru refugiați, însă susține ideea sprijinirii prioritare a copiilor români, a bătrânilor sau a celor săraci.

Problematica legată de Ucraina, de război și de refugiați a devenit una dintre cele mai puternice în mediul online. Un studiu realizat de echipa Antifake în februarie 2023 și intitulat *Un an de război împotriva Ucrainei: bătălia pentru opinia publică*⁴¹ ne arată amploarea dezbatelor despre aceste teme în online. Pentru perioada analizată, 24.02.2022 - 24.02.2023, remarcăm un volum ridicat de date asociate termenului Ucraina. Astfel, numărul total de apariții ale cuvântului Ucraina se situează la peste 3,9 milioane. Din acest total, peste 2,2 milioane sunt generate de activitatea de pe rețelele sociale, iar restul, de 1,7 milioane de apariții, este dat de presa online, agregatoare și comentarii la articole. În ceea ce privește numărul de vizualizări, identificăm un total de 4,8 miliarde. Dintre acestea, peste 2,39 miliarde sunt generate de activitatea de pe rețelele sociale, iar 2,4 miliarde, de presa online, agregatoarele de știri și comentariile la articole. În secțiunea social media, Facebook deține cel mai semnificativ segment, cu peste două milioane de apariții și 1,5 miliarde de vizualizări. Pe locul al doilea se situează Twitter, cu peste 100 de mii de apariții și peste 485 milioane de vizualizări. Menționăm în această categorie și TikTok, cu un număr ridicat de vizualizări, și anume 199 de milioane.

---

⁴¹ Antifake, *Un an de război împotriva Ucrainei: bătălia pentru opinia publică*, februarie 2023, disponibil la <https://www.antifake.ro/un-an-de-razboi-impotriva-ucrainei-batalia-pentru-opinia-publica/>

Temele discursului anti-Ucraina și antirefugiați sunt tot mai prezente, mai ales în media și pe rețelele de socializare, predominând o serie de elemente care se repetă sub diverse forme. Dintre acestea putem evidenția următoarele:

- războiul este o înscenare, un show mediatic sau un spectacol;
- Ucraina vrea declanșarea unui nou război mondial;
- războiul din Ucraina reprezintă rezultatul unui complot al Occidentului împotriva Rusiei;
- Ucraina este un stat nazist;
- statul ucrainean nu există – Ucraina este un stat creat artificial sau sintetic;
- sancțiunile UE asupra Rusiei se întorc doar împotriva guvernelor occidentale și României;
- urmează colapsul iminent al UE, SUA și NATO;
- refugiații ucraineni sunt violenți, aroganți și exploatează România și bunătatea românilor, precum și banii statului român;
- refugiații ucraineni au mașini de lux, stau numai prin malluri sau la restaurante;
- contrastul între „noi” și „ei”, între copiii români și cei refugiați, între săracii sau bătrâni români și refugiații care stau pe plajă sau la terase;
- relativizări (naționaliste): *dar despre copiii „noștri” / cei fără adăpost etc. nu vorbim?*;
- în curând ne vom simți ca niște străini în propria noastră țară/comunitate;
- proiectarea asupra „refugiaților” a unor probleme ce implică întreaga societate ca sexismul, criminalitatea, creșterea chiriiilor sau lipsa locuințelor;
- generalizări („toți refugiații...”) și echivalări exagerate (de exemplu, refugiat = posesor de mașină de lux);
- normalizarea atitudinilor discriminatorii: „Nu este de mirare că...”;
- instituțiile/media mint și sunt false, pentru că oricum nu ne spun niciodată adevarul.

Treptat, discursul antirefugiați a început să devină tot mai puternic și mai prezent în spațiul public și pe rețelele de socializare. Din fericire, până

în acest moment, el nu a fost preluat de oameni politici sau formațiuni politice, aşa cum s-a întâmplat cu discursul legat de pandemia de COVID-19 sau de cel antivaccin. Dar, dat fiind că 2024 este un an electoral aproape în totalitate, există posibilitatea și riscul ca această temă să devină una de campanie electorală și să fie promovată insistent în sfera politică.

CONCLUZII

Sondajele și cercetările menționate și analizate mai sus demonstrează că există în rândul cetățenilor români un procent important, care variază între 20% și 35% de persoane care au o percepție favorabilă sau chiar pozitivă asupra Rusiei și invaziei sale din Ucraina. Opinia majoritară este aceea că propaganda rusească a avut drept rezultat apariția acestui tip de atitudine și dezvoltarea sa. Din punctul nostru de vedere, propaganda rusească are un aport important la crearea și menținerea discursului anti-refugiați, dar, în același timp, credem că datele prezentate anterior demonstrează că în societatea românească există deja *in nuce* o astfel de atitudine, căreia propaganda de război nu a făcut decât să îi ofere nutrientul de care avea nevoie pentru a crește și a deveni poate chiar o amenințare la adresa democrației.

BIBLIOGRAFIE

Antifake, *Un an de război împotriva Ucrainei: bătălia pentru opinia publică*, februarie 2023, disponibil la <https://www.antifake.ro/un-an-de-razboi-impotriva-ucrainei-batalia-pentru-opinia-publica/>

Comisia Europeană, „EU challenges and priorities in 2023”, *Flash Eurobarometer 533*, septembrie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3092>

Institutul Român pentru Evaluare și Statistici, *UN AN DE RĂZBOI ÎN UCRAINA. Sondaj de opinie național*, februarie 2023, https://ires.ro/uploads/articole/ires_1-an-de-razboi-in-ucraina_sondaj-de-opinie_februarie-2023.pdf

Krastev, Ivan, Leonard, Mark, „Peace versus Justice: The coming European split over the war in Ukraine”, *Policy Briefing ECFR/452*, iunie 2022, disponibil la <https://ecfr.eu/publication/peace-versus-justice-the-coming-european-split-over-the-war-in-ukraine/#divided-europe-country-versus-country>

Krastev, Ivan, Leonard, Mark, „Fragile unity: Why Europeans are coming together on Ukraine (and what might drive them apart)”, *Policy Briefing ECFR/486*, martie 2023, disponibil la https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2023/03/Fragile-unity-Why-Europeans-are-coming-together-on-Ukraine-and-what-might-drive-them-apart_v2.pdf

LARICS, *Barometrul de securitate al României*, noiembrie 2022, <https://larics.ro/wp-content/uploads/2022/11/Barometru-de-securitate-a-Romaniei.pdf>

Lătăianu, Gabriel; Burcea, Marin; Ștefan, Bruno, „Refugiații din Ucraina și percepția războiului”, *Studii și cercetări psiho-sociale, Raport nr. 1/2022*, Biroul de Cercetări Sociale, 2022, <https://bcs.com.ro/studiu/refugiatii-din-ucraina-si-perceptia-razboiului>

Noelle-Neumann, Elisabeth, *Spirala tăcerii. Opinia publică – învelișul nostru social*, Ed. Comunicare.ro, București, 2004.

„Opiniile românilor despre războiul din Ucraina, conflictul Israel – Hamas, apartenența la NATO și UE”, *Sondaj de opinie INSCOP Research, la comanda New Strategy Center*, decembrie 2023, disponibil la <https://www.inscop.ro/decembrie-2023-sondaj-de-opinie-inscop-research-la-comanda-new-strategy-center-opiniile-romanilor-despre-razboiul-din-ucraina-conflictul-israel-hamas-apartenenta-la-nato-si-ue/>

„Percepții cu privire la războiul din Ucraina”, *Sondaj de opinie INSCOP Research, la comanda News.ro*, octombrie 2023, disponibil la <https://www.inscop.ro/octombrie-2023-perceptii-cu-privire-la-razboiul-din-ucraina-sondaj-de-opinie-inscop-research-la-comanda-news-ro-partea-a-iv-a/>

Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 98 Winter 2022-2023*, februarie 2023, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>

Comisia Europeană, „Public opinion in the European Union”, *Standard Eurobarometer 100 Autumn 2023*, decembrie 2023, disponibil la <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053>

CAPITOLUL 8.

The Black Sea Dimension of the Russian-Ukrainian War: Security Threats and the Potential for Enhanced Response Against the Aggressor

Natalia Nechaieva-Yuriichuk

INTRODUCTION

In the context of the Russian-Ukrainian war the Black Sea region is acquiring an increasingly important role in the European and global security systems. It washes the borders of six states, including the currently warring Ukraine and Russia. Therefore, it has turned into an actual battlefield, where all the other states (Bulgaria, Georgia, Romania, and Turkey) are strongly influenced by the war. Furthermore, the Black Sea has also played the central role in Russia's geopolitical game from the early beginning of this war.

Looking back on history, we need to stress that the contemporary geopolitical situation, with its turbulence and uncertainty, is the direct consequence of the big geopolitics based on the realpolitik of the previous century. Two world wars, disappearing empires, the rise and ruin of the USSR... and the list goes on. From our point of view, one of the main challenges of the 20th and 21st centuries is the misunderstanding of Russia's role and place in world and regional politics. Since its imperial times, Russia has envisioned itself as the world's utmost superpower. The 1917 revolutionary events ruined the Russian Empire. A new state emerged from its ruins - the Soviet Union. Moscow managed to bring back some of the empire's former territories within its borders. But the leaders of the new state had greater ambitions: they saw the future of the world in its *sovietization*. It couldn't, however, be reached through the world revolution (as envisioned by V. Lenin, the leader of Soviet Russia and then of the USSR), so the aim of

the Soviet state was firstly transferred to the revolution in one separate state and later to the rise of communism in the one joint state (the USSR), with further spreading all over the world.

During the whole of the 20th century, Moscow did everything it could to create potential centers of inter-ethnic conflicts through land redistribution, population resettlement, changes in names, alphabets and, most importantly, the borders of the national republics within the Soviet Union. As far as we can see, it brought on results that have the potential to last for millennia. The so-called frozen conflicts on the territory of the former USSR are the result of Moscow's national politics within the Soviet Union.

Putin's appointment as acting president of the Russian Federation in 2000 led to radical changes in both Russia's domestic and foreign policy. It began to build up its military potential and develop contemporary informational technologies for warfare.

Georgia became the first Black Sea state to be attacked by the Russian Federation in the 21st century. This was the first hybrid modern war (information, cyber and military). Special attention was paid to the Black Sea coast of Georgia: it was blocked by Russian armed forces. Among Russia's aims in that war, most important were: 1) "bringing down President Saakashvili and installing a more pro-Russian leadership in Tbilisi"; 2) "securing Russia's control over Abkhazia and South Ossetia"; 3) "securing control of the South Caucasus energy corridor (East-West corridor)"¹; 4) maintaining military bases in Batumi and Akhalkalaki; and 5) establishing control over the Georgian railway system and the ports of Batumi and Poti. Russia wasn't able to achieve all of its goals, but the war demonstrated its willingness to destroy any possibility for Georgia (and other post-soviet states) to build a democratic future, one that is independent from Russia. Moreover, Russia's subsequent politics proved the existential significance of these goals for the implementation of its plans for geopolitical dominance. For instance, the 2023 situation with Karabakh returning to Azerbaijan fits

---

¹ Cohen, A.; Hamilton, R. (2011). The Russian Military and the Georgia war: Lessons and Implications, *Strategic Studies Institute*, US Army War College. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep11808.pdf?refreqid=fastly-default%3A58c85494c9cee598f3f69fe06612d65e&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1>

into Russia's desire to maintain its influence on the latter in the context of its control over "the strategic Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline and the Baku-Erzerum (Turkey) gas pipeline."² Considering Russia's war against Ukraine and its rivalry with the democratic West, it's more than important for the Russian Federation.

The Five-day war launched by Russia in 2008 was to some extent a rehearsal for the next invasion of Ukraine. It's a pity, but the global community hasn't learned any lessons from that war. Russia wasn't punished at all. There were no sanctions (neither individual, nor sectorial). And the objective result of this "peaceful policy" was the intervention of Russian troops into Ukraine in 2014, under the guise of "little green men" without identification marks. Crimea became an illustrative case of a return to the politics of the interwar period and the world community's inability to force a nuclear state to act in accordance with the norms of international law.

---

² *Ibid.*

BATTLEFIELD – BLACK SEA

Figure 1. Maritime areas of the Black Sea states on the eve
of the Russian aggression against Ukraine

<https://www.blackseanews.net/read/159953>

The year 2014 became the turning point for the development of the global security system. It seemed that a new world war had started. 1914 and 2014 are symbolic dates in world history and world politics. Unlike in 1914, the 21st century's Ukraine is a sovereign state on the geopolitical map. And its borders are recognized by international law, as well as by Russia. But, just like in the beginning and during the whole of the 20th century, Russia wanted to keep Ukraine in its sphere of influence. So it employed not only economic, social, and informational, but also military tools and instruments against Ukraine. On January 20, 2014, trucks without license plates and Russian soldiers with weapons but without identification marks (famously known as "little green men") appeared in the Autonomous Republic of Crimea (Ukraine). They started to destabilize the situation there. On February 20, 2014, the special operation for the occupation of Crimea began. Anti-Ukrainian rallies with separatist slogans were organized in Sevastopol and Simferopol. Citizens of Russia that were specially brought into Crimea for

that occasion played the leading role there. During the next couple of days, the Southern Military District of the Armed Forces of the Russian Federation was advanced to full combat readiness.

On February 23, 2014, the active phase of the military operation in Sevastopol was initiated. In the morning of February 27, 2014 “unknown” armed individuals in uniforms that bore no identification marks captured the buildings of the Crimean Parliament (Verkhovna Rada) and Government. They hanged Russian flags on them. At the same time, the buildings of the Simferopol airport, the Kerch ferry crossing and other strategic objectives were captured by the Russian troops. The military confrontation between Russian troops and units of the Ukrainian Armed Forces continued until March 24, 2014, but the main military and administrative objectives were captured before March 16, 2014. After a so-called “referendum”, Russia’s president, V. Putin, announced Crimea’s incorporation into Russia³. This can be viewed as the last drop in this special Russian operation. But from our point of view, this was just the first stone in the future basis of a new world order, where the aggressor (despite its possession of nuclear weaponry) is punished by the global community. This process takes a long time but Russia is doing its best to see it complete as soon as possible.

The annexation of Crimea brought Russia its long-awaited control over the long line of the Black Sea coast. Moreover, since the annexation of the peninsula, Russia has increased its military presence in the Black Sea region. According to Hr. Perepelytsya, Head of the Foreign Policy Research Institute (Kyiv, Ukraine), “Russia has practically covered all the Black Sea region. It can destroy targets – for instance, NATO ships – upon their entrance via the straits of Bosporus and Dardanelles”⁴. The land, naval and air components of Russia’s military presence in Crimea were not only

---

³ “Історія повзучої анексії Криму: лютій 2014 – 2023 роки”. <<https://cpd.gov.ua/articles/istoriya-povzuchoyi-aneksiyi-krymu-lyutyj-2014-2023-roky/>>

⁴ Minich, R. (November 6, 2018). *Russia Shows its Military Might in the Black Sea and Beyond*. <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukraineart/russia-shows-its-military-might-in-the-black-sea-and-beyond/>>

increased, but also consistently upgraded. Kremlin was updating a facility in Feodosia-13 that housed nuclear bombs prior to 1994⁵. Although there is no evidence of nuclear presence in Crimea, Kremlin has been preparing the capacities for hosting and using it, including close to Crimea's Novorossiysk, where Russians do store nuclear weapons. M. Samus, Deputy Director of the Center for Army, Conversion, and Disarmament Studies (Kyiv, Ukraine) stressed in 2018 that "It [would not be] a problem to go to Novorossiysk, fit a missile with nuclear warheads, and come back to Sevastopol. Although Russians say that it's impossible, I think that they are constantly working on this issue"⁶. Today we see that Moscow doesn't use this option but does not shy away from systematically blackmailing the West with the possibility of using nuclear weaponry.

The importance of Crimea for Russia is not solely limited to its military presence in the peninsula and the control of the Black Sea waters. In 2014, Moscow seized the so-called "Boiko rigs"⁷, which allowed it to illegally extract gas from the Ukrainian shelf, as well as strengthen the capabilities of its intelligence systems in the Black Sea region⁸.

At the beginning of Russia's wide-scale offensive in Ukraine, the ratio between the Ukrainian Naval Forces' and the Russian Black Sea Fleet's forces and assets was 12 to 1⁹. On the first day of the wide-scale war, Russian troops started the military operation of seizing the Zmiinyi Island (Snake Island). Ukrainian forces located in Zmiinyi got an ultimatum from the aggressor:

---

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

⁷ "Boiko rigs" are the drilling gas production platforms B312 and B319 (named "Petro Godovanets" and "Ukraine"). Platforms were built in 2010 and 2012. Platforms belonged to "Chornomornaftogas". They were located in relative proximity to the Zmiinyi Island and at 100 km from Odesa. After their capture, Moscow renamed them "Crimea-1" and "Crimea-2" and moved them to the Golitsyn deposit near the coast of the occupied Crimea.

⁸ Лаб'як, Ірина. "Щотаке "вишки Бойка": де розташовані, хтовласник і чимвониважливі для України". <<https://tsn.ua/exclusive/scho-take-vishki-boyka-de-roztashovani-ho-vlasnik-i-yak-yih-privlasnili-rosiyani-2407627.html>>

⁹ Соколова, Юлія. "Різниця потенціалів флотів України та РФ скоротилася втричі від початку війни - Неїжпапа". <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230221-riznyczya-potenczialiv-flotiv-ukrayiny-ta-rf-skorotylasya-vtrychi-vid-pochatku-vijny-neyizhpapa/>>

“surrender”¹⁰. And their answer became a slogan (meme), famous not only in Ukraine, but around the world. The island was captured through the use of combined Russian air and naval forces. Its infrastructure was ruined.

However, as early as April 2022, the configuration of forces in the Black Sea was beginning to change. On April 13, 2022, the Ukrainian missile complex “Neptun” hit missile cruiser “Moskva”. In our view, its sinking had the effect of debunking yet another myth regarding the power of the Russian fleet and its superiority in the Black Sea. At the beginning of May 2022, the Ukrainian Armed Forces destroyed two Russian “Raptor” boats and eliminated the Russian air defense system on the Zmiinyi Island. The island was liberated on June 30, 2022.

Even though Russia destroyed some of the Ukrainian ships in the first days of the war, Ukraine is gradually restoring its position and gaining an advantage in the waters of the Black Sea. From February 24, 2022 until the end of 2023, Ukraine has destroyed or damaged at least 16 Russian ships¹¹, including the flagship of the Russian Black Sea Fleet, the “Moscow” cruiser, mentioned above.

On September 11, 2023, Ukraine regained control over its self-elevating drilling rigs (the “Boiko rigs” and two more – “Tavryda” and “Syvash”, which had been captured by Moscow in 2014)¹².

On September 13, 2023, the Ministry of Defense of the Russian Federation confirmed the damage brought to two of its ships. At the same time, the Main Directorate of Intelligence of Ukraine's Ministry of Defense

---

¹⁰ Назарчук, Ірина. “Від захоплення до звільнення. Хроніка битви за острів Зміїний”ю <<https://www.radiosvoboda.org/a/deokupacia-ostriv-zmiinyi/31933571.html>>

¹¹ Степанюк, Марія. “Україна виграє у Росії битву на Чорному морі – уроки з цього можуть винести в інших регіонах”. <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20231028-ukrayina-vygraye-u-rosiyi-bytvu-na-chornomu-mori-uroky-z-czogo-mozhut-vynesty-v-inshyh-regionah/>>

¹² Павлишак Олексій. «Вишкі Бойка». Повернення. <<https://www.unian.ua/war/vishki-boyka-stalo-vidomo-pro-vzyattya-ukrajinoyu-pid-kontrol-samopidyomnih-burovih-ustanovok-12392442.html>>

confirmed the destruction of a large amphibious ship and damage to a submarine of the Russian Navy¹³.

Today, the situation in the Black Sea is completely different from that of February 24, 2022. The difference in the potential of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine and the Black Sea Fleet of the Russian Federation was reduced by three times thanks to weapons and support received from partners. According to vice-admiral Ol. Neyizhpapa, "all strategic approaches to the Odessa region are under the control of the Navy and other units of the [Ukrainian] Armed Forces"¹⁴.

The change in the configuration of forces in the Black Sea area compels Russia to review its tactics and use old and proven methods of hybrid influence on Ukraine's allies. At the end of 2023 (December 31) Russia closed the maritime space in a wide strip from the Kerch Strait, skirting the coast of the occupied Crimea approximately to Cape Tarkhankut and from it to the mouth of the Danube, until March 31, 2023.¹⁵ This was done with the aim of blocking the Ukrainian ports and influencing not only Ukraine, but all of the Black Sea states, three of which are NATO members. Considering NATO's weak reaction to the flight of a Russian missile over Poland on December 29, 2023, Ukraine and its allies must strengthen their efforts to counter the aggressor on all fronts.

STRENGTHENING THE JOINT RESPONSE TO THE AGGRESSOR: THE REGIONAL DIMENSION

In the last two years the global community has witnessed the biggest European war of modern times. Russia's closest neighbors understand the

---

¹³ Забожко, Тетяна. 'Удар по десантному кораблю та підводному човні РФ: щовідомо'. <<https://fakty.com.ua/ua/proishestviya/20230913-udar-po-desantnomu-korablyu-ta-pidvodnomu-chovnu-rf-shho-vidomo/>>

¹⁴ Соколова, Юлія. "Різниця потенціалів флотів України та РФ скоротилася втричі від початку війни - Неїжпапа". <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230221-riznyczya-potenczialiv-flotiv-ukrayiny-ta-rf-skorotylasya-vtrychi-vid-pochatku-vijny-neyizhpapa/>>

¹⁵ Centre for Global Studies "Strategy XXI". "Рашисти мають намір активізувати діяльність на морі". FB.2 January 2024 <<https://www.facebook.com/CGSS21/posts/pfbid0vVPuHq9zsA7zm81yiSBgXFbz66BHT8RpWvZevjowx69gZkmSJcnB2T7TxNZ2MNytl>>

threat to their sovereign existence with keeping geopolitical status quo. Even the briefest analysis of the Kremlin's actions leads to the understanding that the biggest threat to regional and, from our viewpoint, global security is Russia's existence in its contemporary format. Even if military actions cease, the war will continue, and history stands proof of that.

So, what can be done? First, it is necessary to continue the joint response of democratic forces to the aggressor on all fronts, starting with military actions and ending with the informational efforts. Ukraine needs military, financial, logistic aid, not mention political support. This is not only a matter of Ukraine. It's a matter of the **global balance of power**. There will be no going back to the Cold War practice. If the opposition gives up, **Russia becomes a superpower on the global political arena**. The only way to stop this is to **win the war for Ukraine and for democracy**.

Central and Eastern European countries are playing a special role in this struggle. They definitely remember the socialist (and even soviet) past. They definitely understand the threat of Russian imperialism. At regional level there are a number of different geopolitical initiatives, among which I'd like to mention the Three Seas Initiative (or the Three Seas, also known as the Baltic-Adriatic-Black Sea Initiative). It appeared on the geopolitical map of Central-Eastern Europe in 2016. The Three Seas Initiative unites 12 EU states: Bulgaria, Hungary, Baltic States, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia, Croatia, Czech Republic, and Austria.

In the context of the war, the activities of the Three Seas have begun to acquire special security dimensions, given the fact that the potential threat posed by Russia to any of the Initiative's member countries is quite significant. It is obvious that in these conditions, an economic partnership occupies a prominent place in the interstate interaction of the member countries, but still, in our opinion, it is one of the components of security-related interactions in conditions of war. Currently, without updating and solving urgent tasks of a military-political nature, the effectiveness of cooperation in other areas is doubtful¹⁶.

---

¹⁶ Нечаєва-Юрійчук, Наталя. *Безпекові виміри геополітичних ініціатив у регіоні Центрально-Східної Європи. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент.* 2022. 11. <<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2022.11.141-161>>

Joining Ukraine's initiative and forming a true security belt from the Baltic Sea to the Black Sea will allow us to form a new power center capable of resisting Russian imperialism.

CONCLUSIONS

The world community is gradually approaching the need to review the foundations of interstate cooperation. The main challenge to all political players is their ability to move away from the destructive military and political practices of the last century and preserve human civilization as a whole. The new world order should, from our point of view, be based on the ideas and approaches of neoliberalism and idealism.

Maybe the disintegration of the world's last empire – Russia – is the only way to stop the bloody war at the center of Europe. It will be the point of no return for the colonial policy of the past, and it will allow us to build a new system of international relations based on parity and mutual respect between participants. And regional geopolitical initiatives, such as the Three Seas Initiative, form a new experience of cooperation in the context of modern war and awareness of the probability of human civilization's destruction.

BIBLIOGRAPHY

"Boiko rigs" are drilling gas production platforms B312 and B319 (with names "Petro Godovanets" and "Ukraine"). Platforms were built in 2010 and 2012. Platforms belonged to "Chornomornaftogas". They were located in relative proximity to Zmiiny Island and 100 km from Odesa. After the capture, Moscoe renamed them to "Crimea-1" and "Crimea-2", moved to Golitsyn deposit near the coast of the occupied Crimea.

Centre for Global Studies "Strategy XXI". "Рашисти мають намір активізувати діяльність на морі". FB. 2 January 2024 <<https://www.facebook.com/CGSS21/posts/pfbid0vVPuHq9zsA7zm81yiSBgXFBZ66BHT8RpWvZevjowx69gZkmSJcnB2T7TxNZ2MNylt>>

Cohen, A., & Hamilton, R. (2011). *The Russian Military and the Georgia war: Lessons and Implications*. Strategic Studies Institute, US Army War College. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep11808.pdf?refreqid=fastly-default%3A58c85494c9cee598f3f69fe06612d65e&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1>

Minich, R. (2018). *Russia Shows its Military Might in the Black Sea and Beyond.* <<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-shows-its-military-might-in-the-black-sea-and-beyond/>>

Забожко, Тетяна. 'Удар по десантному кораблю та підводному човні РФ: щовідомо'. <<https://fakty.com.ua/ua/proishestvija/20230913-udar-po-desantnomu-korablyu-ta-pidvodnomu-chovnu-rf-shho-vidomo/>>

"Історія повзучої анексії Криму: лютий 2014 – 2023 роки". <<https://cpd.gov.ua/articles/istoriya-povzuchoyi-aneksiyi-krymu-lyutuj-2014-2023-roky/>>

Лаб'як, Ірина. "Щотаке "вишки Бойка": де розташовані, хтovласник і чимониважливі для України". <<https://tsn.ua/exclusive/scho-take-vishki-boyka-de-roztashovani-ho-vlasnik-i-yak-yih-privlasnili-rosiyani-2407627.html>>

Назарчук, Ірина. "Від захоплення до звільнення. Хроніка битви за острів Зміїний"ю <<https://www.radiosvoboda.org/a/deokupacia-ostriv-zmiinyi/31933571.html>>

Нечаєва-Юрійчук, Наталія. Безпекові виміри геополітичних ініціатив у регіоні Центрально-Східної Європи. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент. 2022. 11. <<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2022.11.141-161>>

Павлишакб Олексій. «Вишки Бойка». Повернення. <<https://www.unian.ua/war/vishki-boyka-stalo-vidomo-pro-vzyattyua-ukrajinoyu-pid-kontrol-samopidyomnih-burovih-ustanovok-12392442.html>>

Соколова, Юлія. "Різниця потенціалів флотів України та РФ скоротилася втрічі від початку війни - Неїжпапа". <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230221-riznyczya-potenczialiv-flotiv-ukrayiny-ta-rf-skorotylasya-vtrychi-vid-pochatku-vijny-neyizhpapa/>>

Соколова, Юлія. "Різниця потенціалів флотів України та РФ скоротилася втрічі від початку війни - Неїжпапа". <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230221-riznyczya-potenczialiv-flotiv-ukrayiny-ta-rf-skorotylasya-vtrychi-vid-pochatku-vijny-neyizhpapa/>>

Степанюк, Марія. "Україна виграє у Росії битву на Чорноморі – уроки з цього можуть винести в інших регіонах". <<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20231028-ukrayina-vygraye-u-rosiyi-bytvu-na-chornomu-mori-uroky-z-czogo-mozhut-vynesti-v-inshyh-regionah/>>

CAPITOLUL 9.

Formarea unui sistem colectiv european de securitate: lecții ale istoriei și paradigmă actuale

Serhii Hakman

ABSTRACT: The paper shows the role of the issue of Bessarabia in the context of the Soviet-Romanian relations of the 1920s. The diplomats of both countries have developed a habit to officially argue their positions and during the mentioned period this issue rose up increasingly at the bilateral and international forums. For Romania, the issue of Bessarabia on the agenda of any negotiations was considered unacceptable. On the other hand, the Soviet leadership saw the discussion of the Bessarabia issue (or at least the recognition of the existing dispute over its borders) as an opportunity to reach international agreements. Under such circumstances, meetings between diplomats of both countries held in Copenhagen, Warsaw, Genoa, Hague, Lausanne, Tiraspol, Odessa, and Vienna failed to give rise to the expected results regarding the normalization of the relations between the two countries. To a certain degree, a normalization of the Soviet-Romanian relations began in 1929 when the Moscow protocol on the early commencement of the Kellogg – Briand Pact was signed by the countries. Joint work around the contents and formulation of the 1933 London Convention concerning the definition of the term 'aggressor' was also equally important at this stage. Finally, on June 9, 1934, the USSR and Romania established diplomatic relations. Despite the signing of the mentioned documents, the USSR did not recognize the Romanian sovereignty over Bessarabia, while avoiding unnecessary mentions of the territorial rights concerning Bessarabia. Concurrently, Soviet diplomats failed to give any reason or justification for considering the Dniester to be a state border between the two countries. Upon the establishment of the European system of collective security, the Soviet and Romanian foreign ministries discussed and initiated the text of the agreement on mutual assistance. However, because of their leaders' removal from office (first N. Titulescu and later M. Lytvynov), this document was not signed. While the relations between the USSR and Germany, as well as between Germany and Romania, got closer, the strength of the Soviet-Romanian relations significantly decreased.

Evenimentele desfășurate la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au condus la transformări importante care au determinat **reconfigurarea mediului geopolitic și geostrategic** din punctul de vedere al diversității riscurilor, amenințărilor și intereselor actorilor implicați.

Un rol deosebit în procesul de creștere a instabilității îl joacă Rusia, care își concentrează toate forțele și mijloacele necesare asupra menținerii influenței în această regiune. Principalele amenințări și vulnerabilități la adresa securității regionale s-au amplificat exponential în urma războiului pe scară largă pe care Rusia îl desfășoară în Ucraina. Acest război influențează atât reconfigurarea mediului de securitate, cât și tentativele de restabilire a unei noi ordini regionale (și anume, a regiunii Mării Negre), care, la rândul lor, produc distrugeri în masă, atacuri cibernetice, schimbări climatice și un flux considerabil de refugați.

Toate aceste noi riscuri și amenințări la adresa securității mondiale în primul rând, europene în al doilea rând demonstrează încă o dată **rolul strategic al țărilor din zona Mării Negre în modelarea arhitecturii de securitate la nivel global**. Întăirea securității naționale a țărilor din această zonă reprezintă un element-cheie în următorii ani, în contextul imprevizibil al mediului regional de securitate.

Aceste evenimente au influențat în mare măsură și întregul spațiu est-european. O însemnatate deosebită ar avea, în acest context, o **analiză a stabilirii unei arhitecturi de securitate în această parte a Europei**, inclusiv în retrospectivă istorică. Un loc deosebit în acest context îl are încercarea de a construi un sistem colectiv de securitate colectivă europeană în perioada interbelică.

ARHITECTURA DE SECURITATE ÎN REGIUNE – LECȚIILE ISTORIEI

Bineînțeles, vorbind de zona Mării Negre, trebuie să constatăm că acest context a fost influențat și de zonele limitrofe, unde s-a creat un nod de probleme care țineau de apartenența statală a unor formațiuni, zone sau regiuni, apartenență care nu o singură dată a fost schimbată; de exemplu, teritoriile Basarabiei și ale Bucovinei, a căror apartenență statală de câteva ori a fost schimbată, fie parțial, fie în întregime, numai în decursul secolului XX. Nu întâmplător, cercetătorul contemporan ucrainean Volodymyr Fisanov, vorbind de soarta Bucovinei în secolul XX, a numit acest meleag drept „punct geopolitic fluctuabil”¹.

¹ Фисанов В. Проблема безопасности в условиях подвижных геополитических точек: случай с Буковиной. În: Пограничные районы на постсоветском пространстве: нетрадиционные аспекты безопасности. Материалы семинара (Черновцы, октябрь 1996 г.). Киев: Феникс, 1997, с. 88.

Destinul românilor, ucrainenilor, nemților, evreilor, polonezilor și al altor locuitori ai ținutului s-a întrețesut astfel într-un mod complicat cu interesele geopolitice ale mai multor state. Soarta Bucovinei după Primul Război Mondial a fost hotărâtă pe data de 10 septembrie 1919 la St. Germaine en Laye, când a fost semnat Tratatul de Pace dintre Austria și Puterile Aliate și Asociate. Prin articolul 59, „Austria renunță în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra părții fostului Ducat al Bucovinei cuprinsă dincoace de fruntariile Bucovinei, astfel cum vor fi fixate ulterior de principalele puteri aliate și asociate”². Mai târziu, în scrisoarea trimisă pe data de 22 decembrie 1919 de către G. Clemenceau (președintele Conferinței de pace) președintelui Consiliului de Miniștri al României era menționat că Bucovina în integralitatea teritoriului ei istoric trece la România, în afara unei neînsemnate rectificări, pe care a considerat-o necesară pentru a nu tăia legătura de cale ferată dintre orașele galiciene Horodenka și Zalescyki³. Frontierele Bucovinei au fost stabilite ulterior, definitiv, prin Tratatul dintre principalele Puteri Aliate și Asociate și Polonia, România, statul ceho-slovac și statul sârbo-croato-sloven, relativ la unele frontiere ale acestor state, semnat la 10 august 1920, la Sevres⁴.

Referitor la **Basarabia**, în general, trebuie menționat că multă vreme, Consiliul Suprem al Puterilor Aliate și Asociate a ezitat să recunoască Basarabia ca parte componentă a României. Comentariile delegației americane, care nu a dorit să participe la delimitarea granițelor fostului imperiu țarist, au avut un impact semnificativ în acest sens. La aceasta s-a adăugat sprijinul oferit de francezi și britanici Mișcării Albe Ruse, care revendica Basarabia⁵. De aceea, principalele puteri aliate au convenit asupra „anexării/alipirii/aderării” acestui teritoriu la România abia după căderea ultimului guvern „alb” rus. Acordul privind recunoașterea Basarabiei ca parte a României a fost semnat la Paris, la 28 octombrie 1920, de către Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia (principalele state aliate) și România, sub denumirea de „Acordul de unire a Basarabiei cu România” (Protocolul de la

² Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională. 1918. Documente interne și externe. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986, vol. 4, p. 310.

³ Ibidem, vol. 5, pp. 380-381.

⁴ Ibidem, vol. 6, pp. 422-423.

⁵ Dobrinescu V. Fl. *Bătălia pentru Basarabia. 1918-1940*. Editura Junimea, Iași, 1991, p. 82.

Paris)⁶. Comitetul de Experti al Marilor Puteri (Marea Britanie, Franța, SUA, Italia, Japonia) a recomandat linia frontierei, recomandare care a fost recunoscută de majoritatea marilor puteri. Articolul 1 proclama: „Înaltele Părți Contractante recunosc prin prezenta suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, care se află între frontieră existentă a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura acestuia până la punctul în care acesta se întâlnește cu vechea frontieră a Bucovinei cu Basarabia și mai departe pe această graniță”⁷. De asemenea, articolul 9 din acest tratat prevedea: „Înaltele părți vor invita Rusia sovietică să se alăture acestui tratat de îndată ce se va forma guvernul Rusiei, recunoscut de ele”⁸.

În același timp, Marile Puteri și-au rezervat dreptul de a trimite la arbitrajul Consiliului Ligii Națiunilor toate întrebările care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestei Convenții. Respectiv, guvernul rus a avut ocazia să nege detaliile Protocolului, dar nu să nege legalitatea acestuia⁹. Un astfel de act, potrivit expertilor în drept internațional, nu a avut precedente în istorie: trei state (Anglia, Franța și Italia), niciunul dintre acestea nefiind în mod oficial în război cu Rusia, au convenit să înstrăineze o parte din teritoriul acestuia din urmă¹⁰.

Potrivit articolului 9 al acordului menționat, care sublinia că „acest document va fi ratificat de către părțile care l-au semnat”, condiția pentru intrarea în vigoare a acestuia a fost primirea notificărilor privind ratificarea acestuia¹¹. Însăși procedura de ratificare a acordului a durat mulți ani. Pe data de 19 mai 1922, ea a fost realizată de Marea Britanie și România, pe 11 mai 1924 – de Franța și pe 7 martie 1927 – de Italia. În istoriografia românească există și opinia că în 1933, tratatul a fost recunoscut *de facto* de

⁶ Договор об объединении Бессарабии с Румынией, подписанный в Париже 28 октября 1920 г. Великобританией, Францией Италией, Японией – основными союзными державами и Румынией. În: Cugetul, 1991, Nr. 4. c. 59-61.

⁷ Документы внешней политики СССР. Москва : Госполитиздат, 1961, т. V, с. 247.

⁸ Лазарев А.М. Молдавская советская государственность и бессарабский вопрос. Кишинев: Карта молдовеняскэ, 1974, с. 160-161.

⁹ Бабилунга Н., Бомешко Б. Курс лекций по истории Молдавии. Лекция VIII. Молдавия в годы военной интервенции и гражданской войны. Борьба за воссоединение Бессарабии с СССР. Тирасполь, 1992, с. 22.

¹⁰ Relațiile româno-sovietice. Documente, Ed. Enciclopedică, București, 1999, vol. 1, p. 69.

¹¹ Договор об объединении Бессарабии с Румынией... с. 61.

SUA. În ceea ce privește Japonia, trebuie menționat că, din cauza intereselor economice, care erau determinate de convenția semnată la 20 ianuarie 1925 cu URSS privind insula Sahalin, ea nu a ratificat niciodată documentul¹². Adică legalitatea acestui acord din punct de vedere formal și juridic este pusă în discuție de cercetători din mai multe țări.

În acest mod au fost soluționate și interesele etnice ale românilor din Bucovina, aceștia fiind susținuți de polonezi, germani, iar mai târziu și de armenii și evreii din ținut. Deoarece mișcarea națională ucraineană din perioada anilor 1917-1920 n-a avut succes, problema vest-ucrainenilor, inclusiv a ucrainenilor din Bucovina, nu s-a bucurat de o atenție cuvenită la Conferința de pace, rămânând nerezolvată. În procesele de schimbare a frontierelor în Bucovina au jucat un rol important nu numai procesele de autodeterminare națională, ci și, preponderent, factorii geopolitici, economici și militar-strategici, un rol deosebit jucându-l căile de comunicație care treceau prin acest teritoriu.

La rândul ei, **problema Bucovinei** în relațiile dintre Rusia și România în perioada primei conflagrații mondiale și a reglementărilor postbelice a fost destul de dificilă, complicată și controversată. Soluționând această problemă, țările își schimbau atitudinea una față de alta în funcție de situația politică și militară, având în aceste relații un spectru destul de larg: concurenți, aliați, adversari... La un moment dat, Bucovina s-a transformat într-un măr al discordiei, într-un obiect de compensare atât pentru Rusia, cât și pentru România, precum și pentru efectuarea unor discuții cu alte țări aliate. Pentru prima dată în istoria regiunii, ca principii de separare și împărțire a acestui meleag a fost folosit, deși destul de stângaci, principiul etnic, care, la rândul lui, poate că a influențat creșterea activității mișcărilor etnice pentru determinarea națională, proces în care un rol deosebit l-au jucat cele două grupuri mari etnice – ucrainenii și români¹³.

---

¹² Relațiile româno-sovietice, vol. 1, p. 69.

¹³ A se vedea: Гакман С. *Бессарабія та Буковина між миром і війною* (Питання Буковини та Бессарабії в міжнародних відносинах, 1917 – 1940 рр.): Монографія, Чернівці: Зелена Буковина, 2009, 208 с.; Фісанов В. *Програмне суперництво* (США та Австро-Угорщина у Центральній Європі в роки Першої світової війни), Чернівці: Золоті літаври, 1999, 264 с.; Hacman S., Fisanov V. *Bucovina la intersecția intereselor naționale și*

Prima conflagrație mondială a fost încrăciunirea existențială și geopolitică pentru Marile Puteri, care au și declanșat-o, iar ca efect al acesteia, multe dintre aceste imperii s-au destrămat. În locul lor, datorită victoriilor și înfrângerilor, precum și eforturilor diplomaților, au apărut noi țări naționale, și-au adăugat teritorii „vechile” state din sud-estul Europei etc. Mai târziu, în Europa interbelică s-a ridicat foarte acut problema (care, posibil, nu a fost soluționată nici până în ziua de astăzi, a) relațiilor de echilibru dintre puterea de stat, identitatea etnică și contextul geopolitic, care a apărut odată cu încheierea Marelui Război.

Astăzi – cu o sută de ani mai târziu – nouă, contemporanilor provocărilor globale ale secolului XXI, ne-a revenit sarcina de a rezolva acest obiectiv complex, depășind stereotipurile și prejudecățile, parcurgând această cale dificilă a înțelegerii reciproce în condiții de haos și imprevizibilitate.

Dacă vorbim de relațiile internaționale în sud-estul Europei în perioada de după Primul Război Mondial, un loc deosebit îl au în acest context **relațiile dintre Uniunea Sovietică și România**.

După încheierea Războiului Mare și deciziile Conferinței de Pace de la Paris referitor la includerea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei și a Banatului în componența României, a început o nouă etapă a dialogului româno-sovietic în condițiile inexistenței relațiilor diplomatice dintre state. Contactele dintre părți aveau loc, în general, la conferințele internaționale, tema principală a acestora fiind problema Basarabiei¹⁴.

După negocierile nereușite din 9-14 februarie 1920 de la Copenhaga, o etapă deosebită în încercările de a normaliza relațiile dintre Rusia Sovietică și România a reprezentat-o conferința preliminară sovieto-română, care s-a desfășurat la Varșovia, în perioada 22 septembrie - 25 octombrie 1921. La această conferință, părțile au dezvăluit esența dovezilor proprii referitor la problema Basarabiei. Argumentele părții române erau următoarele: din punct de vedere „istoric” și „național”, Basarabia a făcut parte integrantă din

---

geopolitice la sfârșitul Primului Război Mondial. În: Acta Musei Porolissensis. XXII, 1998, pp. 599-618.

¹⁴ A se vedea: Сергій Гакман, *Бессарабське питання у радянсько-румунських відносинах 20-х років.* În: Історико-політичні проблеми сучасного світу. Чернівці: Рута, 2001, т. 8, с. 92-100.

România până la 1812; din punct de vedere „etnografic”, populația Basarabiei este majoritar românească; din punctul de vedere al principiului autodeterminării naționale, Basarabia s-a unit cu România după hotărârea „Sfatului Țării” – parlamentul Republicii Democratice Moldovenești, hotărâre care a fost recunoscută de guvernul lui Kerenski; în ceea ce privește trecerea trupelor române peste Prut, ele au intrat în Basarabia la rugămîntea „Sfatului Țării” și au rămas acolo în legătură cu decizia privind unirea provinciei cu România¹⁵.

La rândul lor, argumentele părții sovietice se bazau pe următoarele considerente: România posedă Basarabia conform dreptului forței, pretențiile referitor la legitimitate sunt insolvabile; Basarabia nu putea fi în 1812 parte indisolubilă a României, care, ca stat unit, s-a format în 1859 și a fost recunoscută în 1878; „Sfatul Țării” nu avea împoterniciri să ia decizii despre „alipirea” Basarabiei la vreun stat, deoarece acest organ nu fusese ales și recunoscut de autoritățile centrale, deciziile lui au fost luate în condiții de ocupație sub presiunea directă a forței militare; acordul conducerii sovietice cu generalul Averescu din 5-9 martie 1918, care prevedea evacuarea trupelor românești din Basarabia în termen de două luni, a fost încălcăt de către partea română¹⁶.

Au existat, ca atare, diferențe esențiale în argumentările pe care partea sovietică le invoca în problema Basarabiei (în special, în problema teritorială). Până la acel moment, diplomațile ambelor țări elaboraseră stereotipuri dure pentru argumentarea oficială a pozițiilor lor și în decursul anilor '20 (cel puțin) și le impuneau fără abatere la întâlnirile bilaterale și la forurile internaționale. Pentru partea română, însăși punerea în discuție a problemei Basarabiei la orice negocieri era considerată ca inadmisibilă. Conducerea sovietică legă posibilitatea realizării unor înțelegeri internaționale de discutare a problemei Basarabiei (sau, în cel mai rău caz, de recunoaștere a existenței unor controverse în privința frontierelor). Ca și

---

¹⁵ В. Н. Виноградов, М. Д. Ерешченко, Л. Е. Семенова, Т. А. Покивайлова, *Бессарабия на перекрестке Европейской дипломатии: Документы и материалы*. – Москва: Индрик, 1996, с. 256-257.

¹⁶ *Ibidem*.

Conferința de la Varșovia, n-au dat niciun rezultat întâlnirile diplomaților celor două țări la Genova, Haga, Lozana, Tiraspol, Odesa și Viena¹⁷.

Între timp, în Europa aveau loc evoluții semnificative ale relațiilor internaționale. Pactul de la Roma din 1925 garanta frontierele Franței, lăsând deschisă problema statelor est-europene. Totodată, el atenua hegemonia Franței pe continentul european, pe care aceasta a hotărât să compenseze prin **crearea unui sistem multilateral de securitate**.

La 27 august 1928, SUA, Franța, Germania, Marea Britanie, Italia, Japonia, Belgia, Polonia și Cehoslovacia au semnat Pactul de la Paris, cunoscut în istorie sub denumirea inițiatorilor săi ca *Pactul Briand-Kellog*. Potrivit acestuia, părțile contractante condamnau „recurgerea la război ca mijloc de reglementare a diferendelor internaționale” și renunțau la el ca instrument al politicii naționale în relațiile lor reciproce; de asemenea, acestea recunoșteau că „reglementarea sau rezolvarea tuturor diferendelor sau conflictelor, de orice natură sau de orice origine ar fi ele, care se vor putea ivi între ele, nu va trebui niciodată urmărită decât prin mijloace pașnice”¹⁸. Trebuie menționat faptul că, în răspunsul guvernului sovietic la invitația de a adera la acest pact, partea sovietică a propus interzicerea „nu numai a războiului în sens formal-juridic”, „ci și asemenea acțiuni militare ca, de exemplu, intervenția, blocada, ocupația armată a teritoriului străin, porturilor străine etc.”. Totodată, partea sovietică considera că „la metodele nepașnice trebuie raportate și astfel de metode, ca refuzul la restabilirea unor relații normale de pace sau ruperea acestor relații între popoare, acțiuni care înseamnă înlăturarea mijloacelor pașnice, declanșarea contradicțiilor, acutizarea relațiilor și contribuie la crearea unei atmosfere ce duce la apariția războiului”¹⁹.

---

¹⁷ A se vedea: Serhii Hakman, „Problema Basarabiei în contextul relațiilor sovieto-române și al eforturilor pentru formarea unui sistem de securitate europeană (1920-1938)”. În *România și popoarele balcanice. Confluențe istorico-geografice* / Coord. N. Ciachir, E. Toma. Editura Etnologică, București, 2017, pp. 136-146.

¹⁸ Зинаида Белоусова, *План Бриана и позиция СССР в свете новых документов // Новая и новейшая история*. 1992. № 6. С. 51; *Международные отношения и внешняя политика СССР* (Сборник документов) (1871-1957гг.). Москва: Изд-во ВПШ при ЦК КПСС, 1957, с. 88-89; *Tratatul pentru renunțarea la război ca instrument de politică națională*. În: A. Năstase, Documente fundamentale ale dreptului internațional și al relațiilor internaționale / Ed. Frailich R. 2 vols., vol. 1a. București: Asociația Română pentru Educație Democratică, 1997, pp. 829-830.

¹⁹ *Международные отношения и внешняя политика СССР*, с. 91-92.

Noul comisar sovietic al afacerilor externe, N. Litvinov, a inițiat, cu scopul „consolidării păcii în Europa de Est”, negocieri cu Polonia și Lituania privind accelerarea punerii în vigoare a Pactului Briand-Kellog încă dinainte ca el să fie ratificat de toți participanții prin semnarea protoalelor respective. România, în calitatea sa de aliată a Poloniei, considerând că Europa poate realiza o situație pașnică în estul ei numai printr-o colaborare deschisă și consecventă a tuturor țărilor care se mărginesc cu U.R.S.S., a propus, la rândul său, ca toate aceste țări să semneze protocolul respectiv²⁰. Pe data de 9 februarie 1929, un asemenea protocol a fost semnat la Moscova, el fiind denumit *Protocolul de la Moscova*, cunoscut în istoriografie și sub denumirea de „Protocolul Litvinov”. El a fost semnat de U.R.S.S., România, Estonia, Lituania și Polonia, astfel fiind pus în vigoare încă dinainte de termen Pactul de la Paris în partea ce privea țările semnatare. În legătură cu semnarea Protocolului de la Moscova, N. Litvinov a făcut următoarea declarație: „Faptul că printre noi se află, în calitate de delegat care semnează protocolul, reprezentantul unui stat cu care Uniunea nu are relații diplomatice normale și cu care există divergențe nesoluționate vechi, serioase și care nu sunt soluționate prin prezentul protocol reprezentă doar o mărturie în plus a voinei de pace a Uniunii Sovietice”²¹. În felul acesta, după o perioadă îndelungată, pe parcursul căreia Uniunea Sovietică și România s-au aflat aproape în stare de război, datorită semnării Protocolului s-a putut începe discutarea problemei privind întărirea păcii între cele două state. După cum arată cunoscutul diplomat român G. Gafencu, participant la acele evenimente, părțile semnatare ale pactului, și în primul rând N. Litvinov, i-au dat importanță unui tratat de neagresiune²².

România considera protocolul drept un act necesar pentru întărirea securității și integrității teritoriale a statului, un pas important pentru reluarea relațiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică. Unii diplomați și istorici români considerau că prin acest protocol, U.R.S.S. a recunoscut unirea Basarabiei cu România. Totodată, în unele cercuri politice și mijloace de informare în masă din

²⁰ Dimineața. 1929. 4 ianuarie; Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României 1919-1940*. Humanitas, București, 1991, p. 304; Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994*, Tempus România, București, 1994, pp. 282-283.

²¹ Б. Н. Виноградов, М. Д. Ерешченко, Л. Е. Семенова, Т. А. Покивайлова, *Op. cit.*, с. 189.

²² Arh. St. Fond Președinția Consiliului de Miniștri. Dos. 126/1920-1935, fil. 402.

România răsunau și alte opinii. Astfel, în ziarul românesc „Universul” se menționa: „După semnarea Protocolului de la Moscova, ambele părți renunță la război ca mijloc de soluționare a problemei Basarabiei, însă aceasta nu înseamnă o renunțare la revendicările privind soluționarea problemei pe cale pașnică... Toate diferendele vechi și serioase dintre România și Uniunea Sovietică rămân deschise...”²³

Pe calea stabilirii unor relații diplomatice de amploare continuau să se mențină piedici serioase. O mărturie a acestui fapt poate fi apreciată și criza din relațiile sovieto-române din anul 1932, generată de nereușita tratativelor dintre guvernele U.R.S.S. și României privind semnarea unui tratat bilateral de neagresiune, tratative care au avut loc mai întâi la Riga, iar mai târziu la Geneva. Pe parcursul negocierilor de la Riga, guvernul român a respins proiectul de tratat propus de partea sovietică, făcând referiri la existența între ambele state a problemelor privind Basarabia²⁴. La rândul său, reprezentantul sovietic B. Stomaneakov, având în vedere existența problemei basarabene, a declarat: „Rusia sovietică nu va încheia niciodată un pact de neagresiune cu România care să conțină termenii următori: 1) integritate, 2) inviolabilitate, 3) suveranitate”²⁵. Cu aceasta, tratativele au fost întrerupte, ele fiind reluate în septembrie 1932.

În condițiile agravării situației internaționale, dictată de încercările naziștilor de a lua puterea în Germania, Franța și Polonia au hotărât să semneze tratate de neagresiune cu Uniunea Sovietică, cerând ca guvernul de la Moscova să semneze un document corespunzător și cu aliații lor – România. În urma negocierilor s-a dovedit că Uniunea Sovietică nu este de acord să semneze un tratat asemănător, dacă el nu va conține o preîntâmpinare formală privind Basarabia sau, cel puțin, o convenire a divergențelor nesoluționate existente și care nu sunt soluționate de noul pact²⁶. Datorită faptului că, la rândul său, nici România nu era de acord cu precondițiile sovietice, tratativele s-au blocat.

---

²³ *Universul*, 29 febr. /1929.

²⁴ Arh. M.A.E. Fond Convenții. 9R3. Vol. 3 (nepaginat).

²⁵ Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *op. cit.* – p. 259.

²⁶ Alexandru Cretzianu, „Politica de pace a României față de Uniunea Sovietică”, în: Gheorghe Buzatu, *România cu și fără Antonescu: Documente, relatari și comentarii*. Editura Moldova, Iași, 1991, p. 56.

Astfel, problema securității a rămas deschisă atât pentru U.R.S.S., cât și pentru România; încercând să soluționeze această problemă, U.R.S.S. a purces la semnarea unor tratate cu statele occidentale. Primul pas făcut de U.R.S.S. pe calea soluționării problemelor de politică externă a devenit reluarea, în octombrie 1930, a negocierilor cu Polonia – țară cu care România semnase un tratat și o convenție militară, ce garantau ajutor reciproc în cazul unei agresiuni din Est²⁷. După semnarea, la 25 iulie 1932, a Tratatului sovieto-polonez de neagresiune, în pofida declarației guvernului polonez că pactul va fi ratificat doar după semnarea de către România a unui pact corespunzător cu Uniunea Sovietică²⁸, nu s-a reușit o destindere a încordării în relațiile româno-polone.

În paralel cu negocierile sovieto-polone, conducerea sovietică făcea eforturi privind semnarea unui tratat de neagresiune sovieto-francez. La rândul său, Franța, în primul rând din considerente de securitate proprie și având în vedere totodată revendicările teritoriale germane, s-a dovedit a fi mulțumită că a găsit o contragreutate în Est, pe care s-a bizut în anii Primului Război Mondial și de care a fost lipsită după terminarea acestuia²⁹. Tratatul sovieto-francez de neagresiune a fost semnat la 2 mai 1935 „fără Franța, în care românii își puneau referitor la soluționarea problemei Basarabiei; guvernul român a rămas dezamăgit”³⁰. Astfel, zădărcirea tratativelor de la Riga și Geneva privind semnarea unui pact sovieto-român de neagresiune (în timp ce asemenea pacte au fost semnate între U.R.S.S. și aliații României – Franța și Polonia) a consolidat izolarea politică externă a României.

Un rol-cheie în securitatea întregii Europe (și în special a segmentului Uniunea-Sovietică – România) l-au jucat evenimentele din primăvara anului 1933. La conferința internațională asupra problemelor reducerii armamentelor, delegațiile U.R.S.S. și Belgiei au făcut propunerii privind definirea agresorului. În pofida faptului că, după cum mărturisește N.

²⁷ Arh. Min. Ap. Națion. Fond 5418. Dos. 1120, fil. 1-3; Arh. M.A.E. Fond 71/Polonia, Vol. 65, fil. 57.

²⁸ A. Fontaine, *Istoria războiului rece*. Vol. 1., Ed. Militară, București, 1992, p. 96; Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României 1919-1940*. Editura Humanitas, București, 1991, p. 326.

²⁹ Constantin Hlihor, *Armata Roșie în România: adversar, aliat, ocupant. 1940-1948*. Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996, p. 17.

³⁰ *Ibidem*.

Titulescu, cu șeful/conducătorul departamentului de politică externă de la Moscova „eram până atunci adversari ireductibili”, el s-a ridicat și a declarat: „România acceptă definiția agresiunii, aşa cum o propune dl Litvinov”³¹. Având în vedere faptul că propunerea lui N. Litvinov era mai detaliată, aceasta a fost pusă în dezbaterea Comitetului de Securitate. Proiectul de rezoluție, mai precis raportul din partea acestui comitet, a fost prezentat la Geneva pe data de 24 mai 1933 de dl Politis. Exact Raportul Politis, în partea care se referea la definirea agresorului, a fost pus de reprezentanții departamentului sovietic de politică externă la baza formulărilor în pactele multilaterale de neagresiune³². În contextul relațiilor sovieto-române, interesant, după părerea noastră, e faptul că, datorită activității intense a diplomatului român N. Titulescu, poziției sale constructive în sprijinul textului care definea agresiunea în formula lui Litvinov, unii juriști, diplomați, jurnaliști și oameni politici din acea perioadă au denumit Raportul Politis ca „formula Litvinov-Titulescu”.

În vara anului 1933, cu scopul „de a asigura tuturor popoarelor inviolabilitatea teritoriului țărilor lor”, a fost semnată Convenția de la Londra privind definirea agresiunii³³, care conține două texte identice: unul semnat la 3 iulie 1933 de Uniunea Sovietică, România, Estonia, Letonia, Polonia, Turcia, Persia și Afganistan și, respectiv, un altul semnat la 4 iulie 1933 de U.R.S.S., România, Cehoslovacia, Iugoslavia și Turcia. În evaluarea diplomatului român A. Cretzianu rezulta din articolul 1 al acestei Convenții (în care, conform formulării lui N. Titulescu, părțile semnatare recunoșteau că prin teritoriu trebuie să se înțeleagă teritoriul asupra căruia un stat își exercită autoritatea sa de facto³⁴) că Uniunea Sovietică se desemna astfel ea însăși agresoare în cazul când ar invada orice teritoriu aflat sub autoritatea României³⁵.

Foarte interesantă, după părerea noastră, este telegrama pe care N. Titulescu a adresat-o monarhului român la București la 19 iulie 1933. În misiva

³¹ Adevărul. 17 noiembrie/1932; Артем Лазарев, *Молдавская советская государственность...*, c. 231.

³² Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*. Ed. Victor Frunză, București, 1992, p. 517.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Walter M. Bacon Jr., *Nicolae Titulescu și politica externă a României. 1933-1934*. Institutul European, Iași, 1999, p. 97.

³⁵ Alexandru Cretzianu, „Politica de pace a României față de Uniunea Sovietică”. În: Buzatu Gh., *România cu și fără Antonescu: Documente, relatările și comentarii*. Editura Moldova, Iași, 1991, p. 56.

respectivă, în particular, erau transmise detaliile discuției cu N. Litvinov. Conducătorul departamentului român de politică externă îl informa pe Carol al II-lea despre faptul că N. Litvinov a declarat de mai multe ori, în prezența ministrului de externe al Turciei: „Știu că, semnând această Convențiune, v-am dăruit Basarabia. Dacă nu pot recunoaște acest lucru oficial, este din cauza dificultăților ce le-aș avea cu opinia mea publică, în special cu cea din Ucraina. Când însă mă angajez să nu fac niciodată o agresiune asupra Basarabiei și că nici revizuirea nu pot să-o cer nu numai pentru că U.R.S.S. nu este membră a Societății Națiunilor, dar pentru că din principiu suntem împotriva revizuirii, căci ea înseamnă război, prin ce mijloc aș mai putea să obțin înapoi Basarabia?”³⁶. Între Litvinov și Titulescu a fost obținut astfel un acord de tip *gentleman agreement* privind evitarea la negocieri a problemei Basarabiei³⁷.

La începutul anului 1934, situația internațională a devenit decisivă în reorientarea politicii externe a Uniunii Sovietice, în principal prin modificarea atitudinii ei față de țările europene, cu precădere cele vecine. Aceasta a influențat și poziția țărilor din Mica Antantă, care, la adunarea ordinată a Consiliului Permanent de la Zagreb din 22 ianuarie 1934, au hotărât să reia relații normale cu Uniunea Sovietică, în timp ce „condițiile diplomatice și politice, dictate de interesele fiecăruia dintre cele trei state, vor fi îmbinate”³⁸.

În septembrie 1934, la propunerea a 30 de state, Uniunea Sovietică a fost primită în Liga Națiunilor cu dreptul de a ocupa un loc permanent în consiliul ei. Aceasta coincidea cu începerea unei noi faze în politica europeană; înarmarea Germaniei și politica revizionistă a lui Hitler creau un mare pericol pentru țările învingătoare în Primul Război Mondial. Oamenii politici clarvăzători înțelegeau că țările lor se vor putea salva doar prin întărirea sistemului de securitate colectivă prevăzut de pact, cu scopul de a

---

³⁶ Arh. St. Fond Casa Regală. Carol II. Dos. 112, 193, fil. 2.; Arh. M.A.E. Fond 71/U.R.S.S. 1920-1940. Vol. 82/1939, fil. 92-93; *Relațiile româno-sovietice. Documente*. Vol. 1. 1917-1934. Ed. Enciclopedică, București, 1999, pp. 414-415.

³⁷ Walter M. Bacon Jr., *op. cit.*, p. 100.

³⁸ Valeriu Fl. Dobrinescu, *Bătălia pentru Basarabia. 1918-1940*. Junimea, Iași, 1991, p. 109.

realiza acțiuni autonome și sincronizate ale tuturor membrilor Ligii Națiunilor împotriva oricărui agresor³⁹.

Totodată, guvernele Micii Antante, create la timpul lor din necesitatea resimțită de România, Cehoslovacia și Iugoslavia de a-și apăra propria lor securitate⁴⁰, au hotărât să ratifice pactul privind definirea agresiunii. Datorită reluării negocierilor sovieto-române și sovieto-cehoslovace, la 9 ianuarie 1934, în cadrul unei întrevederi cu participarea lui M. Litvinov, N. Titulescu, E. Beneș, au fost semnate documente prin care erau reluate relațiile diplomatice dintre Uniunea Sovietică, România și Cehoslovacia. Totodată, guvernul de la Belgrad trebuia să îndeplinească hotărârile Consiliului Permanent al Micii Antante în momentul pe care el îl va considera cel mai favorabil.

Un pas foarte important pe calea normalizării raporturilor româno-sovietice a devenit, la 9 iunie 1934, schimbul de scrisori cu texte identice între M. Litvinov, comisar al poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S., și N. Titulescu, ministrul afacerilor externe al României, prin care se stabileau relații diplomatice între U.R.S.S. și România. Până atunci, România era singura țară vecină cu Uniunea Sovietică, atât din Europa, cât și din Asia, care nu avea asemenea relații cu Moscova. În aceeași zi a avut loc încă un schimb de scrisori, despre care aproape că nu se amintește și la care nu se face referință atunci când este vorba de relațiile sovieto-române, dar care are o importanță deosebită.

În aceste scrisori se menționa, între altele: „Cei doi miniștri confirmă acordul următor: guvernele român și sovietic își garantează reciproc respectul total al suveranității respective și abținerea de la orice imixtiune directă sau indirectă în afacerile interne. Guvernele lor se vor abține de la orice agitație, propagandă sau intervenție. Ele se angajează să nu creeze, să nu susțină și să nu autorizeze pe teritoriul lor organizații având scopul de a lupta contra celuilalt stat sau care să atenteze împotriva regimului politic sau

³⁹ Иван Майский, *Воспоминания советского дипломата 1925-1945 гг.* 2-е изд. Москва: Международные отношения, 1987, с. 313; Alexandru Cretzianu, *Politica de pace a României...*, p. 57.

⁴⁰ Keith Hitchins, *România. 1866-1947*, Ediția a IV-a, Traducere din engleză de G. G. Potra și D. Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 2013, p. 502.

social prin forță”⁴¹. Unicul avantaj, din punctul de vedere al diplomației românești, a fost evitarea unor aluzii din partea Uniunii Sovietice privind drepturile sale asupra Basarabiei. Trebuie subliniat mai ales faptul că în toate documentele de acest fel, partea sovietică folosea cu bună știință asemenea termeni și expresii care să excludă până și cea mai mică posibilitate de a subînțelege o recunoaștere a „legitimății” anexiunii Basarabiei de către România regală; astfel, nu se oferea oamenilor politici români niciun temei sau prilej de a considera Nistrul drept frontieră de stat între ambele țări⁴². La rândul său, Nicolae Titulescu a evitat să dea Moscovei un prilej de a contesta formal dreptul României asupra Basarabiei⁴³.

O etapă substanțială în relațiile sovieto-române a devenit perioada în care ambele guverne au încercat să semneze un pact de asistență mutuală. La timpul său, după ce în calitate de ministru al Afacerilor Externe al Franței a fost numit Louis Barthou (om politic care înțelegea eventualele consecințe ale instaurării regimului nazist în Germania), acesta a hotărât să creeze un sistem de rezistență pe baza securității colective sub egida Ligii Națiunilor. Încuvînțând propunerea privind primirea Uniunii Sovietice în Liga Națiunilor, el a lansat ideea semnării unor pacte colective de neagresiune: Pactul de Est de asistență mutuală între U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Finlanda, statele baltice și Germania și un „Locarno mediteranean”, cu participarea Iugoslaviei, Greciei, Italiei și Franței. Împotriva Pactului de Est s-au pronunțat Marea Britanie și SUA. Întrucât guvernele Germaniei și Poloniei și-au exprimat, de asemenea, atitudinea negativă față de acest Pact, conducerea sovietică s-a declarat de acord să semneze Pactul chiar fără Germania și Polonia. De altfel, diplomația sovietică a sprijinit activ ideea creării Pactului de Est, manifestându-și interesul de a participa la crearea sistemului de garanții⁴⁴.

---

⁴¹ Istoria României între anii 1918 și 1981. Culegere de documente. București, 1981, p. 388; Gheorghe Barbul, Ion Solacolu, *Schimbarea alianțelor României: De la Titulescu la Antonescu*. Institutul European, Iași, 1995, pp. 76-77.

⁴² Артем Лазарев, *op. cit.*, c. 239-240.

⁴³ Ion Pătroiu, Valeriu Fl. Dobrinescu, *România și Anglia în anii '30*. Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1997, p. 67.

⁴⁴ Ioan Talpeș, „Coordinate ale politicii militare românești (1935-1939)”, în *Probleme de politică externă a României. 1918-1940. Culegere de studii*. Ed. Militară, București, 1988, p. 116.

Totodată, se preconiza semnarea unor acorduri bilaterale între U.R.S.S. și Franța și, respectiv, U.R.S.S. și Cehoslovacia. În timpul vizitei lui L. Bartou în Cehoslovacia, în iunie 1934, guvernul cehoslovac și-a exprimat acordul de a semna Pactul de Est și în același timp președintele Consiliului Permanent al Micii Antante a comunicat că membrii acestuia, Cehoslovacia și România, recunosc *de jure* U.R.S.S. și sunt gata să stabilească cu aceasta relații diplomatice normale. Își, cu toate că, după atentatele asupra regelui Iugoslaviei Aleksandr și asupra lui Bartou, pe data de 9 octombrie 1934, semnarea pactelor Uniunii Sovietice cu Franța și Cehoslovacia părea imposibilă, în anul 1935, acestea au fost totuși semnate⁴⁵.

În anul 1936, în condiții internaționale favorabile, N. Titulescu, cu consimțământul guvernului și regelui Carol al II-lea, a inițiat tratative privind semnarea unui tratat de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică, asemănător celui francez și cehoslovac. Chiar de la bun început, N. Titulescu considera că acest pact trebuie să poarte un caracter general și să nu fie orientat contra vreunei țări concrete. Drept mărturie, încă până la întâlnirea de la Geneva cu Litvinov, N. Titulescu a propus Germaniei să semneze un pact similar cu condiția că ea va garanta integritatea teritorială a României. Având dispoziții ostile față de securitatea colectivă, guvernul german și-a rezervat posibilitatea de a conveni în 1936 semnarea unui acord cu România. După o perioadă de negocieri și de multiple îintreruperi ale acestora, la 21 iulie 1936, la Montre a fost parafat textul Pactului sovieto-român de ajutor reciproc, care era compus din 4 puncte. Tratatul prevedea paralelism și interdependență cu textele semnate de U.R.S.S. cu Franța și Cehoslovacia, de asemenea, faptul că acordul va intra în vigoare în momentul când agresorul se va afla pe teritoriul național. La tratat se anexa și acordul încheiat între Franța și Mica Antantă (negocierile cu Parisul privind acordul respectiv le purta N. Titulescu)⁴⁶.

Ulterior au intervenit împrejurări delicate cu caracter intern atât în România, cât și în Uniunea Sovietică. Pe data de 29 august 1936, N. Titulescu, fiind în străinătate, a aflat din mijloacele de informare publică faptul că în România s-a schimbat guvernul și că ministru al afacerilor externe a fost numit

⁴⁵ К. А. Малафеев, Луи Барту – политик и дипломат. Москва: Международные отношения, 1988, с. 157, 160.

⁴⁶ Gheorghe Barbul, Ion Solacolu, *op. cit.*, pp. 78-79.

V. Antonescu. În ziua următoare, el a primit o telegramă cu mulțumiri pentru activitatea sa, în care noul premier român, Gh. Tătărescu, explica faptul că remanierea Consiliului de Miniștri al României s-a făcut cu scopul obținerii omogenității guvernului, dar că, în domeniul politicii externe, guvernul va urma linia adoptată anterior⁴⁷. Întâlnindu-se la Geneva cu M. Litvinov, noul conducător al departamentului român de politică externă a cerut ca Uniunea Sovietică să recunoască *de jure* unirea Basarabiei cu România. M. Litvinov a răspuns foarte reținut că el califică această solicitare ca o declarație oficială prin care ministrul Afacerilor Externe al României recunoaște că România nu stăpânește Basarabia și că V. Antonescu nu dispune de informații privind conținutul ultimelor negocieri și documente semnate de U.R.S.S. și România în ultimii trei ani. Chiar și la București, episodul respectiv a fost calificat drept o mare greșeală a diplomatului român, care a cauzat înrăutățirea substanțială a relațiilor cu Uniunea Sovietică. În orice caz, după aceasta nu s-a mai amintit niciodată despre recunoașterea *de jure* a unirii Basarabiei⁴⁸.

La două luni după semnarea Tratatului de asistență reciprocă, M. Litvinov i-a declarat diplomatului român menționat mai sus: „România, repet – degeaba susțineți contrariul – și-a schimbat politica externă. Noi dorim ca potențialul pe care îl reprezintă Basarabia să devină rus, nu german. De aceea doresc să vă comunic că vom cere retrocedarea Basarabiei prin toate mijloacele juridice și militare posibile”⁴⁹. La mijlocul lunii iulie 1938, comisarul poporului pentru afacerile externe a prevenit iar, într-o formă destul de tăioasă, Legația Română din Moscova că mai mult nu poate primi notele și alte documente românești în care, atunci când se vorbește de Basarabia, sunt folosiți termenii „teritoriu românesc” și „malul românesc al Nistrului”⁵⁰. Tonul publicațiilor din presa sovietică referitoare la România a devenit amenințător. Problema Basarabiei a devenit actuală în ziare și la posturile de radio din U.R.S.S.

Și, cu toate că în 1938, relațiile dintre Uniunea Sovietică și România încă nu aveau un caracter săvădit ostil, ele s-au răcit mult după primele

⁴⁷ Ibidem, p. 81.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României* (1937). – Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 122.

⁵⁰ Arh. M.A.E. – Fond 71/U.R.S.S. – Vol. 132, fil. 359.

manifestări de apropiere dintre U.R.S.S. și Germania și, de asemenea, dintre Germania și România.

Așadar, după ce Conferința de Pace de la Paris a recunoscut includerea Basarabiei și a Bucovinei (alături de Transilvania și Banatul) în componența României, problema principală în relațiile româno-sovietice în perioada interbelică a fost chestiunea Basarabiei, care a fost discutată în cadrul conferințelor bilaterale și multilaterale. Problema consta în faptul că, înainte de prima conflagrație mondială, Basarabia făcea parte din Imperiul Rus, care nu a fost niciodată în stare de război cu România și, prin urmare, în opinia părții sovietice, nu putea fi obiect de remunerație. Ba, mai mult, deoarece Rusia Sovietică nu a fost invitată să participe la Conferința de Pace de la Paris, ea nu recunoștea aderarea acestui teritoriu la statul vecin. O anumită șansă a soluționării problemei Basarabiei în relațiile bilaterale a apărut la sfârșitul anilor '20 – mijlocul anilor '30 și a fost legată de un dialog politic pozitiv dintre ministerele de externe ale României și U.R.S.S.; din cauza demiterii din funcție a conducătorilor departamentelor de externe (mai întâi – Nicolae Titulescu, mai târziu, Maxim Litvinov), această șansă n-a fost realizată, lăsând problema Basarabiei deschisă⁵¹.

Și totuși, aceste eforturi, făcute de mai multe țări din Europa pentru securitatea continentului, n-au putut evita dezlănțuirea unui nou mare război. Ne vom concentra asupra relațiilor sovietico-române în această perioadă. La 23 august 1939, la Moscova, a fost semnat Pactul sovieto-german de neagresiune⁵² și protocolul adițional secret al acestuia⁵³. Protocolul adițional secret de la 23 august 1939, prin care era prevăzută delimitarea „sferelor de interes” între U.R.S.S. și Germania, care se găsea din punct de vedere juridic în contradicție cu suveranitatea și independența unor terțe țări (fapt care este considerat de istoricul rus M. Semireaga drept

⁵¹ A se vedea: Сергій Гакман, *Бессарабія та Буковина між миром і війною* (Питання Буковини та Бессарабії в міжнародних відносинах, 1917 – 1940 рр.): Монографія . – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 208 с.

⁵² СССР – Германия. 1939: Документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь 1939 г. В 2-х т., т. 1, Vilnius: Mokslas, 1989, с. 61-62.

⁵³ Советско-германские документы 1939-1941 гг. Из Архива ЦК КПСС // Новая и новейшая история, №1/1993, с. 89-90.

tratat de alianță⁵⁴), a fost semnat în acel moment când „Stalin a înțeles că a devenit arbitrul situației”. După părerea cercetătorului francez Stefane Courtois: „Fiecare dintre cele două tabere avea o nevoie imperioasă de a se alia cu el. Va face deci târgul cu cel care oferă mai mult”⁵⁵.

Declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, includerea în componența U.R.S.S. a teritoriilor din estul Poloniei, desfășurarea prielnică pentru Uniunea Sovietică a relațiilor internaționale în anii 1939-1940 l-au adus pe Stalin la hotărârea de a realiza punctul trei al protocolul adițional secret prin care erau delimitate „sferele de interes” între U.R.S.S. și Germania.

La 23 iunie 1940, guvernul sovietic oficial a înștiințat Berlinul despre necesitatea realizării pretențiilor teritoriale sovietice față de România. După cum remarcă în memoriile sale fostul consilier al Ambasadei germane în U.R.S.S., Gh. Hilger, „guvernul sovietic, îngrijorat de succesele neașteptate ale Germaniei în Franța, a hotărât să-și lărgească și să-și întărească pozițiile în ritm accelerat, ca să obțină un folos maxim din rezultatul tratatelor încheiate cu Germania în legătură cu separarea intereselor mutuale”⁵⁶. În prima ei variantă, revendicările se refereau la întregul teritoriu al acestei provincii⁵⁷, dar, după con vorbirea lui Molotov și Schulenburg din 25 iunie 1940, partea sovietică și-a limitat pretențiile doar la partea de nord a Bucovinei, cu orașul Cernăuți⁵⁸.

La 26 iunie 1940, Molotov i-a remis lui Gh. Davidescu, ministrul României la Moscova, o notă ultimativă, cu termen de 24 de ore, prin care U.R.S.S. cere Basarabia și nordul Bucovinei. Argumentând necesitatea modificărilor teritoriale, partea sovietică folosea și factorul etnic. În cunoscuta notă înaintată României se vorbește, printre altele, despre transmiterea „către Uniunea Sovietică a acelei părți a Bucovinei a cărei

⁵⁴ Семиряга М.И. *Тайны сталинской дипломатии. 1939-1941*, Москва: Высшая школа, 1992, с. 43.

⁵⁵ St., Courtois, *România liberă*, Aldine, 29 mart./1996.

⁵⁶ Хильгер Г. 1939-й: свидетельства очевидца // Дипломатический ежегодник. 1989, Москва: Междунар. отношения, 1990, с. 329.

⁵⁷ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României (în continuare – Arh. M.A.E.) Fond 1920-1944/U.R.S.S. Telegrame Moscova 1939-1940, vol. 3, f. 12.

⁵⁸ CCCP-Германия. 1939-1941. Документы и материалы о советско-германских отношениях с сентября 1939 по июнь 1941 г. В 2-х т., т. 2, с. 56, 63.

populație este legată în marea sa majoritate de Ucraina sovietică prin comunitatea sorții istorice, cât și prin comunitatea de limbă și compoziție națională". În notă se mai specifică faptul că „un astfel de act ar fi cu atât mai just, cu cât transmiterea părții de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. și populației Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia”⁵⁹. Tot în calitate de mijloc de despăgubire pentru faptul că „România a exploatat un timp destul de îndelungat Basarabia” era considerat și tezaurul BNR, transportat la Moscova pentru păstrare în timpul Primului Război Mondial și pe care sovieticii refuzau să-l restituie României⁶⁰.

Cu înmânarea notei ultimative din 26 iunie 1940, U.R.S.S. a încălcătat față de România:

– articolele 1 și 2 ale Pactului Kellogg-Briand din 27 august 1928 (Uniunea Sovietică a aderat la acest Pact pe data de 6 septembrie 1928⁶¹), în conformitate cu care părțile contractante condamnau „metoda recurgerii la război pentru reglementarea diferendelor internaționale”, stipulau „renunțarea la război ca instrument de politică națională” în relațiile dintre ele și recunoșteau că „reglementarea sau soluționarea tuturor diferendelor și conflictelor de orice natură sau ordine, ce puteau să apară între puterile contractante, urma să fie înfăptuită numai prin mijloace pașnice”⁶² (trebuie remarcat că, în răspunsul guvernului sovietic la invitația de a adera la acest pact, partea sovietică propunea să fie interzise „nu numai războaiele în interpretarea formal-juridică”, dar și „astfel de acțiuni militare, ca, de exemplu, intervenția, blocada, ocuparea militară a teritoriilor străine, porturilor străine etc.”⁶³. În afară de aceasta, partea sovietică considera că în

⁵⁹ Arh. M. A. E. – Fond 1920-1944/ U.R.S.S., Telegrame Moscova 1939-1940, vol. 2, f. 460-462.

⁶⁰ CCCP-Германия. 1939-1941, т. 2, с. 63; Cioroianu A. *Cea mai frumoasă poveste: câteva adevăruri simple despre Istoria românilor* / Adrian Cioroianu, București, Ed. Curtea Veche Publishing, 2013, pp. 58-59.

⁶¹ История внешней политики СССР. 1917-1985 гг, В 2-х т., т. 1. (1917-1945гг.), Москва: Наука, 1986, с. 245.

⁶² Международные отношения и внешняя политика СССР (Сборник документов) (1871-1957гг.), Москва: Изд-во ВПШ при ЦК КПСС, 1957, с. 88-89.

⁶³ Ibidem, p. 91.

calitate de moduri nepaşnice trebuie să fie considerate și „refuzul de reluare a relațiilor pașnice între popoare, acțiuni care înseamnă înlăturarea modalităților pașnice ale reglementării diferendelor, încordarea relațiilor și contribuția la crearea unei atmosfere care înlesnește declanșarea războiului”⁶⁴⁾;

- Protocolul de la Moscova din 9 februarie 1929, prin care semnatarii lui (U.R.S.S., Estonia, Polonia, Letonia și România) urgentau intrarea în vigoare, în ce le privea, a Pactului Briand-Kellogg⁶⁵;

- prevederile Convenției de la Londra din 24 mai 1933 privind definirea agresorului, semnată de România, Estonia, Polonia, Turcia, U.R.S.S. și alții, în scopul „de a asigura tuturor popoarelor inviolabilitatea teritoriilor țării lor”⁶⁶;

- clauzele de bază ale Ligii Națiunilor „de a nu recurge la război, de a susține în publicitate deplină relațiile internaționale, care se bazează pe dreptate și castitate, de a respecta strict dreptul internațional...”⁶⁷ Să menționăm totuși că la acea dată, Uniunea Sovietică deja nu era membră a Ligii Națiunilor, organizație pe care a fost forțată să-o părăsească pentru declanșarea unei agresiuni contra Finlandei.

Vom aminti, de asemenea, faptul că acțiunile diplomatice sovietice se bazau pe pregătiri militare fundamentale. În scopul pregătirii și efectuării operațiunilor militare, prin joncțiunea regiunii militare speciale Kiev și a regiunii militare Odesa ale armatei sovietice a fost creat Frontul de Sud, a cărui conducere a fost încredințată generalului de armată Gh. Jukov.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 92.

⁶⁵ Arh. M. A. E. Fond 71/U.R.S.S. 1920-1940, vol. 90/1940, F. 13, 36; Белоусова З. С., *План Бриана и позиция СССР в свете новых документов // Новая и новейшая история*, № 6/1992, с. 51; Виноградов В. Н., Ерешченко М.Д., Семенова Л.Е., Покивайлова Т.А., *op. cit.*, с. 309.

⁶⁶ Arh. M. A. E. Fond 71/U.R.S.S. 1920-1940, vol. 90/1940, f. 13, 36; *Convenția de la Londra de definire a agresiunii* (3 iulie 1933), în: Adrian Năstase, Documente fundamentale ale dreptului internațional și al relațiilor internaționale / Ed. Frailich R., 2 vols., vol. 1a, București: Asociația Română pentru Educație Democratică, 1997, pp. 37-38; Виноградов В. Н., Ерешченко М. Д., Семенова Л. Е., Покивайлова Т.А., *op. cit.*, с. 309.

⁶⁷ *Pactul Societății Națiunilor* (15-28 iunie 1919), în Adrian Năstase, *op. cit.*, pp. 23-34; Морозов Г.И., *Лига Наций: взгляд через полвека*. În: Вопросы истории, № 2-3/1992, с. 164.

Către 26 iunie 1940, comandamentul Armatei Roșii a concentrat în preajma hotarului de est al României 32 de divizii de infanterie, două divizii de infanterie motorizată, 6 divizii de cavalerie, 11 brigăzi de tanuri, 3 brigăzi desant aerian, 16 regimete artillerie din rezerva comandantului șef, 14 regimete artillerie de corp și 4 divizioane separate artillerie⁶⁸. În direcțiile principale de ofensivă a fost asigurată o superioritate aproape triplă în forță vie și tehnică de luptă⁶⁹. În ceea ce privește numărul de trupe românești, la 15 iunie 1940, adică la începutul operațiunii militare sovietice, în direcția estică a României erau dislocate 3 divizii de cavalerie și 25 de divizii de infanterie, o brigadă moto-mecanizată, două brigăzi de vânători de munte, o divizie de cavalerie motorizată. Cele mai multe dintre aceste unități militare erau desfășurate nu în Basarabia, ci pe teritoriul vechiului regat⁷⁰.

Marele Stat-Major al Armatei Roșii a elaborat două variante de acțiune a trupelor sovietice. Prima variantă prevedea un plan de acțiuni pentru cazul în care Guvernul României nu va accepta evacuarea din Basarabia și Bucovina. În această situație urma să se execute o lovitură concentrată prin intermediul Armatei 12 de-a lungul Prutului în direcția orașului Iași, iar Armata 9 trebuia să declanșeze ofensiva la sud de Chișinău, spre Huși. Planul militar prevedea încercuirea trupelor române în regiunea Bălți-Iași. Varianta a doua prevedea acțiuni în cazul când trupele române urmău să se retragă de bunăvoie la vest de Prut. Misiunea trupelor sovietice, conform acestui plan, consta în ieșirea foarte rapidă la Prut, pentru a lua sub control retragerea trupelor române. Drept bază a acțiunilor a fost adoptată prima variantă⁷¹.

Totodată, pe plan diplomatic, guvernul sovietic, încheind desfășurarea trupelor la frontieră României și definitivând tranzacția cu Reichul german,

⁶⁸ Șișcanu I. *Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române*, 1940. Autoreferatul tezei de doctor habilitat în științe istorice, Chișinău, 1996, p. 25.

⁶⁹ Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova. Fond 50, inv. 2, dosar 153, f. 74; Scurtu I., Almaș D., Goșu A., Pavelescu I., Ioniță Gh. I. *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994*, Ed. Tempus România, București, 1994, p. 283; 28 июня: *Документы свидетельствуют...*, с. 18.

⁷⁰ Moraru A. O „operație militară” necunoscută. În: Moldova Socialistă, 10 iun./1990.

⁷¹ *Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele lui pentru Basarabia*. Culegere de documente / Selecție I. Șișcanu, V. Văratec, Chișinău, 1991, p. 26; 28 июня: *Документы свидетельствуют / Сост. И. Шишкану, М. Черненко*. În: Cugetul, nr. 3/1991, c. 18.

în seara zilei de 26 iunie 1940 remite ministrului român din Moscova, Gheorghe Davidescu, o notă ultimativă, prin care cerea evacuarea imediată a Basarabiei și a nordului Bucovinei. Conducerea sovietică a găsit un moment potrivit pentru înaintarea pretențiilor teritoriale României, atunci când se desfășurau acțiunile militare între puterile occidentale și Germania. Posibiliii pași ai Germaniei în favoarea României au fost blocatați prin acordurile secrete sovieto-germane.

În aceste împrejurări, conflictul militar din sud-estul Europei era neconvenabil pentru Berlin, deoarece România era un important furnizor de petrol și produse agricole. De aceea, Germania și-a dat acordul referitor la transferul către URSS nu numai a Basarabiei, ci și a părții de nord a Bucovinei, deși considera aceasta drept o încălcare a acestor acorduri. Ba, mai mult, diplomația germană și-a asumat misiunea de a influența România să accepte cerințele sovietice.

Se poate presupune că, **încă la semnarea protocolului adițional secret din vara anului 1939, diplomația sovietică pornea de la intenția de a lărgi teritoriul U.R.S.S. spre vest**, având în vedere vechile pământuri ale Imperiului Rus care i-au fost luate la sfârșitul Primului Război Mondial⁷². Cu toate acestea, deja în vara anului 1940, fiind sigură de inevitabilitatea unui război cu Germania, conducerea U.R.S.S. se pregătea de un scenariu conflictual, inclusiv în varianta de ofensivă⁷³. Dat fiind faptul că petrolul este „sâangele războiului”, conducerea sovietică planifica să efectueze asupra României una dintre cele mai însemnante direcții ale loviturii principale – principalul furnizor al acestei materii pentru Germania ce ar fi dus la stagnarea mașinii de război germane⁷⁴. Deci, după părerea autorului,

⁷² Уильям Ширер, *Взлет и падение третьего рейха*, В 2-х т. Москва: Воениздат, 1991. т. 2, с. 577.

⁷³ Дмитрий Волкогонов Д. Эту версию уже опровергла история // Известия, 16 янв./1993; Горьков Ю. Готовил ли Стalin упреждающий удар против Гитлера в 1941 г.? // Новая и новейшая история, № 3/1993, с. 29-45; Готовил ли СССР превентивный удар?: Из архивов Министерства Обороны СССР / Публ. Зюзина Е.И. // Военно-исторический журнал (în continuare – ВИЖ), № 1/1992, с. 7-29; Данилов В. Готовил ли Стalin нападение на Германию? // Комсомольская правда, 4 янв./1992; Киселев В. Упрямые факты начала войны // ВИЖ, №. 2/1992, с. 15-19.

⁷⁴ Суворов В. Ледокол. Кто начал вторую мировую войну?: Нефантастическая повесть-документ. Москва: Дом „Новое время“, 1993, с. 150.

teritoriul Basarabiei îi era necesar Uniunii Sovietice ca un cap de pod pentru declanșarea unei ofensive spre bazinele petroliere ale României, ceea ce ar fi adus o daună substanțială aprovizionării Germaniei cu combustibil⁷⁵.

După primirea notei ultimative sovietice, conducerea română a sondat în grabă, pe căi diplomatice, pozițiile Germaniei, Italiei, Greciei, Turciei și Iugoslaviei, dar fără a găsi sprijinul necesar și, încercând să evite consecințe grave, inclusiv ostilitățile directe, și, de asemenea, după dezbatările din cele două ședințe ale Consiliului de Coroană a României, a fost nevoită să accepte condițiile de evacuare a celor două teritorii.

La 28 iunie, ora 11, Gheorghe Davidescu primise nota de răspuns de la București: „Guvernul român, pentru a evita gravele urmări ce le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic”. Conform opiniei cercetătorului englez David Deletant, noul ministru de Externe, Constantin Argetoianu, „în nota sa despre acceptarea ultimatumului transmis lui Veaceslav Molotov de către Gheorghe Davidescu la ora 11 dimineața, la 28 iunie, a subliniat că România ceda cu scopul de a evita războiul și a dat atenție faptului să nu spună nimic ce ar fi putut fi interpretat ca acceptarea legitimă a revendicărilor sovietice asupra acestor două provincii”⁷⁶.

Astfel, guvernul României nu a consumțit la cedarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei, ci numai la evacuarea unor teritorii sub amenințarea forței.

---

⁷⁵ Vezi: Hacman S., „Problemele Basarabiei și nordului Bucovinei în relațiile sovieto-germane (iunie 1940 - iulie 1941). Aspecte geopolitice și geostrategice”. În: *Glasul Bucovinei. Revistă trimestrială de istorie și cultură*, nr. 4/1997, an. IV, Cernăuți, București, pp. 24-31; Hakman S. „Basarabia și Bucovina în planurile strategice ale U.R.S.S. (anul 1940)”, în: *Sovietizarea nord-vestului României*, Ed. Muzeului sătmărean, Satu Mare, 1996, pp. 15-29; Hakman S. „Problema Basarabiei și a Bucovinei în relațiile sovietico-române la începutul celui de-al doilea război mondial (1939-1940)”, în: Ihor Burcut, Serghei Hakman, *Itinerarii culturale. Suceava – Hotin: Selección de artículos*, Asociația Centrul European de Resurse și Consultanță – Filiala Suceava, Ed. Qual Media, Cluj-Napoca, 2009, pp. 34-48; Гакман С. *Бессарабія та Буковина між миром і війною* с. 175-180.

⁷⁶ David Deletant, „The Molotov-Ribbentrop pact and its consequence for Bessarabia: some considerations on the human rights implications”, în *Revue Roumaine d'histoire*, vol. 30, Nr. 2-3, p. 225.

De jure, România a cedat aceste teritorii cu mult mai târziu, și anume la 10 februarie 1947, la Paris, prin semnarea Tratatului de pace încheiat între România și Puterile Aliate și Asociate, conform căruia frontieră era stabilită aşa cum a fost la 1 ianuarie 1941⁷⁷, „în conformitate cu acordul sovietico-român din 28 iunie 1940” (acord care în realitate n-a existat)⁷⁸. Linia frontierei stabilite era, în principiu, politică, și nu etnică⁷⁹.

ARHITECTURA DE SECURITATE ÎN REGIUNE – SITUATIA ACTUALĂ

Revenind la războiul actual dintre Rusia și Ucraina, una dintre cele mai dificile și mai controversate probleme din ultimul timp, acesta este dificil de definit în noțiuni clasice ale istoriei, științelor politice și teoriei relațiilor internaționale.

Acest conflict se desfășoară pe fundalul încercărilor Ucrainei de a se retrage din „sfera de influență” a Rusiei, de a actualiza căutarea identității etnice și statutul propriu, de a-și lua rămas-bun de la trecutul sovietic, de a distrugе stereotipurile istorice, politice, etno-naționale, de a revizui „dreptul” Rusiei „de a interveni” (de a se amesteca) în afacerile interne ale țărilor din aşa-numita „străinătate apropiată” (țările din cadrul fostei Uniuni Sovietice), precum și în contextul confruntării geopolitice dintre SUA și Rusia.

Agresiunea nemijlocită a Federației Ruse împotriva Ucrainei a început la 20 februarie 2014, atunci când, contrar obligațiilor în temeiul dreptului internațional, au fost înregistrate primele cazuri de încălcări ale regulamentului de trecere a frontierei de stat de către forțele armate ruse în zona strămtorii Kerci pentru a bloca unitățile militare ucrainene din peninsula Crimeea. Pătrunderea forțelor armate ale Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei s-a efectuat fără nicio declarație de război sau înaintarea unor pretenții.

---

⁷⁷ România în anticamera Conferinței de la Paris. Documente / Coord. Mocanu R., Arhivele Naționale ale României, București, 1996, pp. 413-414.

⁷⁸ Focșaneanu E., „Tratatul de pace și problema Basarabiei și a Bucovinei de Nord”, în *Arcasul*, 10 octombrie/1996.

⁷⁹ David Deletant, *op. cit.*, p. 227.

Vom analiza acțiunile Federației Ruse împotriva Ucrainei, în primul rând referitor la peninsula Crimeea și regiunile de Sud-Est, din punctul de vedere al dreptului internațional, al convențiilor internaționale, tratatelor și acordurilor semnate de aceste state, constatănd încălcări flagrante ale acestuia din partea rusă.

Autorul a analizat aceste aspecte și într-o serie de studii efectuate în perioada anterioară⁸⁰.

În primul rând, Rusia a încălcat Memorandul de la Budapesta și Declarația tripartită din 14 ianuarie 1994⁸¹, pe care, semnându-le, a devenit, împreună cu SUA și Marea Britanie, garant al independenței și integrității teritoriale a Ucrainei, care renunța la arma nucleară. Să menționăm că, după prăbușirea Uniunii Sovietice la sfârșitul anului 1991, Ucraina avea pe teritoriul său al treilea din lume ca mărime arsenal nuclear. Abandonând arma nucleară, partea ucraineană a ridicat în fața Washingtonului problema garanției securității proprii. SUA au asigurat oficialitățile din Kiev că, de îndată ce Ucraina va înceta să mai fie o putere nucleară, ea va primi o „garanție de securitate negativă”. Acest lucru însemna că Statele Unite nu vor folosi împotriva ei arma nucleară, precum și împotriva oricărui alt stat parte la Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare, cu condiția că acest stat nu va ataca Statele Unite sau un aliat al SUA în alianță cu un stat care dispune de armă nucleară. Mai târziu, Washingtonul a decis să adauge alte garanții, pe care SUA deja le-au furnizat tuturor țărilor semnatare a actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (elaborat la

---

⁸⁰ Hakman Serghei, „Fratele-i la poartă: Invazia Federației Ruse în Crimeea și prevederile dreptului internațional”, în: *Geopolotica. Revista de geografie politică, geopolitică și geostrategie*, anul XII, Nr. 54-55 (1/2014). pp. 61-66; Hakman Serhii, „Confruntarea rusu-ucraineană și particularitățile războiului asimetric”, în *Geopolotica. Revista de geografie politică, geopolitică și geostrategie*. anul XIV, Nr. 64-65 (2/2016). pp. 158-167; Гакман С. Современное российско-украинское противостояние: взгляд сквозь призму международного права, // Moldoscopie (Probleme de analiză politică). 2015. Nr. 4 (LXXI). pp. 121-137; Гакман С. Російсько-український конфлікт щодо територіальної принадлежності Криму: міжнародно-правові та геополітичні аспекти // Зовнішні справи, ч. 1, 2014, № 9, с. 27-31; ч. 2, 2014, № 10, с. 14-18.

⁸¹ Трехстороннее заявление Президентов России, США и Украины (Вместе с „Приложением к Трехстороннему заявлению...“) (Принято в г. Москве 14.01.1994 г.) // URL : <http://www.lawmix.ru/abrolaw/12281>

Helsinki pe 1 august 1975), care *de facto* nu erau noi obligațiuni. Aceste garanții au inclus obligații referitor la respectarea independenței, suveranității și frontierelor existente ale Ucrainei, refuzul de a folosi amenințarea sau utilizarea forței, precum și de a folosi constrângerea economică.

În același timp, americanii au purtat discuții cu partea rusă și cea britanică, deoarece Washingtonul considera important ca Rusia să ofere, de asemenea, garanții de securitate Kievului. Referitor la logica includerii în acest caz a britanicilor, aceasta era legată de faptul că Marea Britanie, precum SUA și Rusia, era stat depozitar pentru tratatul respectiv. Ar trebui remarcat că diplomații americanii au încercat să fixeze în document garanții care nu ar avea forță juridică obligatorie, urmărind ca angajamentele formulate să fie numai de natură politică. Ministrul de Externe al Ucrainei de atunci, Borys Tarasiuk, a propus să încheie un acord cu privire la garanțile de securitate, dar oficialii americanii s-au opus ferm ideii unui tratat; aceștia foloseau permanent termenul „promisiune” în loc de „garanție”⁸².

De asemenea, au fost încălcate prevederile Convenției privind definirea agresorului. După cel de Al Doilea Război Mondial a fost adoptat un nou text al convenției (art. 2 al Rezoluției Adunării Generale a ONU nr. 3314/XXIX din 14.12.1974 privind adoptarea definiției agresiunii). Conform definiției agresiunii, expresia „primul recurs la forță” consacră principiul anteriorității, potrivit căruia statul care atacă primul cu forță armată un alt stat comite un act de agresiune. Prin această formulare se exclude din sfera dreptului la autoapărare „atacul preventiv” și posibilitatea de a invoca „un atac imminent” pentru a declanșa un război de agresiune. Tot în acest document (art. 5) este menționat că nicio considerație de orice natură, politică, economică, militară și.a., nu poate invoca o justificare pentru agresiune.

Războiul agresiv este astfel o crimă împotriva păcii internaționale, ar trebui să implice o responsabilitate internațională și nicio achiziție teritorială

---

⁸² «Заверения» США по Будапештскому меморандуму и Трехстороннее заявление от 14 января 1994 г. // <http://www.liveinternet.ru/users/debut/post319835360/>

sau un avantaj special, fiind consecințe ale agresiunii, nu sunt și nu pot fi recunoscute ca fiind legitime⁸³.

Totodată, **acțiunile Federației Ruse față de Ucraina au demonstrat o ilegalitate absolută a încălcărilor normelor internaționale și a înțelegerilor bilaterale**. Vom analiza în primul rând ceea ce s-a întâmplat în primele zile ale războiului rusu-ucrainean, întrucât ele indică faptul că acest război este unul neprovocat din partea Ucrainei.

În special, Rusia a încălcat următoarele convenții și principii de drept internațional:

a) principiul nerecurgerii la forță sau amenințarea cu forța. În prezent, acesta e unul dintre principiile general-recunoscute ale dreptului internațional, consfințit în p. 4 din art. 2 al Cartei ONU. Conform declarației cu privire la principiile generale ale dreptului internațional din 1970, „toți membrii organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite⁸⁴.

b) principiul neamestecului în treburile interne ale altui stat. Declarația cu privire la principiile dreptului internațional, ce se referă la relațiile de prietenie și cooperare între state în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, prevede că niciun stat sau grup de state nu are dreptul de a interveni în mod direct sau indirect în chestiuni care țin esențial de competența internă a unui alt stat⁸⁵. Niciun stat nu poate folosi orice acte de constrângere militară, politice sau de altă natură, în scopul subjugării oricărui alt stat. Este interzisă organizarea sau susținerea activităților subversive, a activității teroriste, care este îndreptată asupra schimbării violente a orânduirii altui stat.

c) principiul integrității teritoriale a statelor, consfințit în actul final al CSCE din 1975. În conformitate cu prevederile prezentului act, statele participante vor respecta integritatea teritorială a fiecărui dintre statele participante⁸⁶.

---

⁸³ Конвенция «Определение агрессии».

⁸⁴ Carta Națiunilor Unite, în: *Năstase A. Documente fundamentale ale dreptului internațional*, p. 52.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ Actul final de la Helsinki al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, în *Năstase A. Documente fundamentale...*, vol. 1a., p. 131.

d) principiul inviolabilității frontierelor, reflectat în același act final al CSCE din 1975. În conformitate cu prevederile prezentului act, statele participante consideră inviolabile toate frontierele tuturor statelor din Europa și în consecință ele se vor abține acum și în viitor de la orice atentat împotriva acestor frontieră. În consecință se vor abține, de asemenea, de la orice cerere sau act de acaparare și de usurpare a întregului sau a unei părți a teritoriului oricărui stat participant⁸⁷.

e) principiul îndeplinirii cu bună credință a obligațiilor juridice internaționale. Conform p. 2 din art. 2 al Cartei ONU, toți membrii organizației, spre a asigura tuturor drepturile și avantajele ce decurg din calitatea lor de membru, trebuie să-și îndeplinească cu bună credință obligațiile asumate potrivit prezentei⁸⁸. În conformitate cu Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969, orice contract în vigoare este obligatoriu pentru membrii semnatari și trebuie să fie executat de ei cu bună credință.

Prin intervenția sa în Crimeea, Federația Rusă a încălcăt și acordurile bilaterale ucraineano-ruse. Așadar, printre documentele bilaterale pe care le-a încălcăt Kremlinul se numără și:

– Tratatul de prietenie, cooperare și parteneriat între Ucraina și Federația Rusă, în special din 31 mai 1997⁸⁹.

– Acordul dintre Ucraina și Rusia privind statutul și condițiile de staționare a Flotei Mării Negre a Federației Ruse în Ucraina, semnat pe 21 aprilie 2010 la Harkiv⁹⁰.

– Acordul din 16 iulie 1999 dintre Cabinetul de Miniștri al Ucrainei și Guvernul Federației Ruse cu privire la folosirea, de către forțele și mijloacele Flotei Mării Negre a Federației Ruse, a spațiului aerian al Ucrainei și a spațiului aerian deasupra acvatorului Mării Negre, în care responsabilitatea

---

⁸⁷ Ibidem, pp. 130-131.

⁸⁸ Carta Națiunilor Unite, p. 52.

⁸⁹ Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією // URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_006

⁹⁰ Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України // URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359

pentru securitatea zborurilor și organizarea deservirii traficului aerian a fost încredințată Ucrainei⁹¹.

Principiile de bază ale dreptului internațional sunt considerate drept norme imperative. Abaterea de la aceste norme, fără acordul prealabil al subiecților de drept internațional, nu este admisă; orice încălcare a principiilor fundamentale ale dreptului internațional duce la cauzarea unor prejudicii serioase intereselor legitime ale altor subiecți și implică responsabilitate juridică internațională.

De asemenea, principiile dreptului internațional au un domeniu de aplicare universal. Valabilitatea lor se extinde asupra tuturor relațiilor internaționale care se realizează între toți subiecții de drept internațional. Principiile de drept internațional conțin obligațiuni *erga omnes* și, prin urmare, se aplică la toți membrii comunității internaționale, de aceea respectarea lor este obligatorie pentru toți.

CONCLUZII

Care pot fi soluțiile de asigurare a securității pe continentul european în condițiile actuale?

Unul dintre cele mai relevante puncte ar fi **aderarea Ucrainei la NATO**. Să ne amintim că Tratatul Atlanticului de Nord a fost semnat la 4 aprilie 1954. În preambulul său, țările fondatoare ale NATO și-au confirmat hotărârea de a proteja libertatea, patrimoniul comun al popoarelor și civilizația lor, pe baza principiilor democrației, libertății individuale și statului de drept. Aceste valori sunt atractive pentru majoritatea țărilor din regiunea Atlanticului de Nord, ceea ce a permis creșterea, într-un anumit timp, a numărului de participanți la Alianță de la 12 la 30.

Țările din Europa Centrală și de Est, care au trecut în repetate rânduri prin atacurile imperialismului rus, au bătut cu insistență la ușa Alianței încă

---

⁹¹ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про використання силами та засобами Чорноморського флоту Російської Федерації повітряного простору України та повітряного простору над акваторією Чорного моря, де відповідно до міжнародних угод відповідальність за безпеку польотів та організацію обслуговування повітряного руху покладена на Україну // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_254

de la începutul anilor '90 și ea le-a fost deschisă. Printre acestea: Polonia, Cehia, Ungaria (1999), Slovenia, Lituania, Letonia, Estonia, Bulgaria, România (2004), Croația, Albania (2009), Muntenegru (2017), Macedonia de Nord (2020).

Ucraina, printre altele, și-a făcut multă vreme iluzii deșarte cu privire la Rusia și abia în 2002 și-a stabilit în mod formal obiectivul integrării euro-atlantice. În 2008, la summitul din București, Ucraina și Georgia au încercat să primească o foaie de parcurs cu privire la aderarea la Alianță, dar au fost refuzate. În scurt timp, Rusia a atacat Georgia, iar în 2014 și Ucraina. La începutul anului 2019, necesitatea aderării la NATO a fost introdusă în Constituția Ucrainei. Cu toate acestea, din 2014 și de la începutul agresiunii ruse, Alianța nu și-a exprimat dorința de a oferi Ucrainei nici măcar un plan de acțiune pentru aderare. Din 2001, fiecare țară candidată a trebuit să treacă prin acest format. Totuși, NATO nu a respins rezoluția summitului de la București, care promitea aderarea Ucrainei. Abia în 2020, Ucraina s-a alăturat așa-zisului parteneriat de oportunități extinse. Merită menționat și că Ucraina este singura țară parteneră a NATO care a participat la toate operațiunile Alianței începând cu anii '90 (Scutul naval, Afganistan, misiunile de antrenament în Irak etc.).

În condițiile actualei escaladării a agresiunii ruse, **Ucraina se află, de fapt, în epicentrul luptei dintre civilizațiile occidentale și cele compuse din țări cu președinți eterni, democrații vs autocații**. Nu există nicio dovedă că actuala conducere a Federației Ruse are în vedere posibilitatea de a-și reconsidera abordarea relațiilor cu lumea exterioară. Dimpotrivă, oficialii ruși continuă, în special în ultimele „ultimatumuri”, să acuze statele membre UE și NATO, precum și aliații, și partenerii lor, că sunt ostile Rusiei. Moscova consideră Occidentul vinovat de încercările de a folosi fostele țări socialiste și unele foste republici ale URSS în politica sa îndreptată împotriva Federației Ruse⁹².

Țările NATO trebuie să conștientizeze că războiul rusuo-ucrainean, care a început în 2014, este un **război al conflictului dintre două lumi civilizaționale diferite/opuse**, un război între diferite civilizații umane. Rusia nu este un vecin problematic cu care se poate ajunge la o înțelegere, ci

---

⁹² Іроп Тодоров, Дороговказ інтеграції // URL: <https://ukrainetonato.com.ua/ukrainerato/dorohovkaz-intehratsii/>

un inamic existențial al cărui scop este distrugerea completă a statului ucrainean, distrugerea Uniunii Europene și a NATO. Consolidarea Occidentului (inclusiv a Ucrainei) poate opri agresiunea rusă și poate pedepsi Rusia pentru încălcări sistémice ale dreptului internațional.

Însăși invitația Ucrainei la NATO poate opri agresiunea Rusiei, mai ales pentru viitor. Țările Alianței trebuie să înceteze să se mai teamă de Kremlin, deoarece imperiul rus nu înțelege o altă limbă decât cea a forței. Ucraina este cea care apără acum în mod activ valorile de bază comune ale Alianței. Iar țările aliate pot lua o decizie de consens cu privire la Ucraina, pentru că, invitând-o, își vor consolida propria securitate, își vor restabili securitatea păcii și vor demonstra că angajamentele din preambulul Tratatului Atlanticului de Nord nu sunt simple cuvinte.

PARTEA A TREIA

ROLURILE

**Actori, roluri, decoruri
în scenariile hegemonice
de la Marea Neagră**

CAPITOLUL 10.

The Distant Hegemon: What Geopolitical Role Can France Play in the Black Sea Region?

Marius-Mircea Mitrache

ABSTRACT: In the aftermath of the 2022 Russian invasion of Ukraine, the Black Sea region became once again the center of geopolitical tensions and a competing zone of rivaling interests, the great-power competition risking entailing destabilization and further conflicts. Among the great powers that took an interest in preventing a worsening of the situation in the Black Sea region was France, a country whose usual sphere of interest was situated on the southern flank of Europe. In fact, driven by geostrategic imperatives, France's relationship with the Black Sea region can be traced back to the 16th century, and even if France was never an acting hegemon of the region, it has always strived to be part of the hegemonic order imposed here in the context of the Eastern Question. Given not only the Russo-Ukrainian war, but also France's strategic interests in the Indo-Pacific and Central Asia, the region resurfaced on the mental maps of the French foreign policy.

FRENCH PRESENCE IN THE BLACK SEA REGION

On 13th December 2021, the French multi-purpose frigate *Auvergne* entered the Black Sea, where it stayed for three weeks¹, until the end of the year, a period during which it conducted interoperability exercises with the navies of the riparian countries such as Romania and Ukraine, and made a stopover in Odessa.² Although, this was the first time Paris had sent a multi-

---

¹ This is the limit fixed by the Montreux Convention of 1936 for the navies of the non-riparian countries of the Black Sea.

² La France en Ukraine. Ambassade de France en Ukraine, "Escale de la frégate Auvergne de la Marine nationale à Odessa", December 23, 2021, <https://ua.ambafrance.org/Escale-de-la-fregate-Auvergne-de-la-Marine-nationale-francaise-a-Odessa>.

purpose frigate³ in the Black Sea, it was France's thirtieth deployment in the region since 2014, the year of the Russian annexation of Crimea. As soon as it entered the Black Sea, the French frigate started being tracked by the Russian fleet, at some point even being escorted by Sukhoi fighter jets, while the Ministry of Defense issued a communique where it acknowledged that "the forces and assets of the [Russian] Black Sea fleet began monitoring the activities of the frigate *Auvergne* of the French Navy."⁴

Back at home, Paul de Vignaux, the commander of the *Auvergne*, summed up France's military presence in the region by stating that "the French game in the region is a balancing act,"⁵ further explaining that "our deployment in the Black Sea is not meant to add fuel to fire, far from it. We use our right to navigate this area without naivety, by having a firm but not provocative attitude."⁶

In many ways, commander de Vignaux's statement captured perfectly France's both military and diplomatic ambitions to act as a balancing power (*une puissance d'équilibre*), as written even in the 2022 *National Strategic Review* presented by President Emmanuel Macron at Toulon on the 9th of November 2022, the official document clearly affirming that "France, a balancing power, refuses to be locked into [a logic] of bloc geopolitics. This has always been France's position and it is important that it is maintained in the search for a balanced relationship with our allies."⁷

This foreign policy course is heavily influenced by the so-called Gaullo-Mitterrandism concept, which advocates the fact that current-day

---

³ In French it is called a *frégate multi-mission* or FREMM.

⁴ *La Voix du Nord*, "La Russie surveille une frégate française dans la Mer Noire," December 14, 2021, <https://www.lavoixdunord.fr/1113850/article/2021-12-14/la-russie-surveille-une-fregate-francaise-en-mer-noire>.

⁵ In original French "le jeu français dans la région est un jeu d'équilibriste, notre déploiement en mer Noire n'est pas là pour mettre de l'huile sur le feu, loin de là. On use de notre droit de naviguer dans cette zone sans naïveté, en ayant une attitude ferme, mais non provocatrice."

⁶ Franck Cognard, "La Marine française déployée dans la Mer Noire: «On n'est pas là pour mettre de l'huile sur le feu»" France Info, January 3, 2022,https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-choix-franceinfo/la-marine-francaise-deployee-dans-la-mer-noire-on-n'est-pas-la-pour-mettre-de-l-huile-sur-le-feu_4887163.html.

⁷ Secretariat-General for National Defence and Security, "National Strategic Review 2022," Novembre 9, 2022, 15, <https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/rns-uk-20221202.pdf>.

France should take more independent stances on the world stage when it comes to aligning itself with any Great Power, whether that is the United States, Russia, or China, an approach closer to the foreign policies once pursued by Charles de Gaulle and François Mitterrand, and be oriented towards pursuing its own national interests.⁸ If the concept of Gaullo-Mitterrandism, albeit contested, is more easily understood when it comes to the issue of balancing power, things can get more confusing given the many meanings this expression can have. As the well-seasoned French diplomat, Michel Duclos, explained while commenting President Macron's use of the expression at Toulon: “[a] balancing power can be a state which, by moving from one camp to another, tips the balance. Or a power that works to maintain balance, therefore the *status quo*. Or again, and this is probably what this notion, as used by the Head of State, means, it is a power which still maintains its rank in the world.”⁹

Nevertheless, the events unfolding in the Black Sea region unwillingly forced France to recalibrate not only its position in this particular region, but also presented a dilemma for its more broaden foreign policy course, i.e. the question of whether it can still remain a balancing power or become a power committed to only one side of the balance.

Already the year following the frigate *Auvergne*'s deployment, in January 2022, President Macron announced France's intention to act as a framework nation and deploy French troops in Romania, a riparian country of the Black Sea, within NATO's enhanced format presence, and send more troops to the already established Lynx Mission in Estonia, for deterrence and posture reinforcement of NATO's Eastern flank, while in the process of consolidating France's military presence alongside the geostrategically important Baltic-Pontic Isthmus.¹⁰ This was decided in an act to reassure

⁸ Mitrache, M. M. & Mișcoiu, S. (2023), The Mental Maps of French Foreign Policy: Between Ambitions of Grandeur and Constraints of Multipolarity in the Twenty-First Century, *Great Powers' Foreign Policy: Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, Valentin Naumescu (editor) (Leiden, Boston: Brill), 205-206.

⁹ Semo, M., (January 25, 2023). La puissance d'équilibre ou l'entre-deux diplomatique à la française. *Le Monde*. ://www.lemonde.fr/idees/article/2023/01/25/la-puissance-d-equilibre-s-ou-l-entre-deux-diplomatique-a-la-francaise_6159187_3232.html.

¹⁰ Mitrache, & Mișcoiu, The Mental Maps of French Foreign Policy. pp. 246.

France's East-Central European allies of any misunderstandings regarding any potential deals detrimental to their interests, especially after Macron's controversial comments about NATO being "brain dead" and his multiple references to a "new security architecture" that would include the Russian Federation. When on the 24th of February 2022, Moscow began its so-called "special military operation" against Ukraine, France was blindsided by this move, especially in the context of the French president's efforts for a *rapprochement* towards Russia ever since the beginning of his first term in 2018, and that of an (unsuccessful) attempt to mediate the Russo-Ukrainian conflict.¹¹ As a consequence of the Russian aggression, with the Supreme Allied Command Europe (SACEUR) activating its *Graduated Response Plans*, France became even more militarily involved in the Black Sea region, accelerating the troops deployment in Romania with a spearhead battalion of the rapid response force (on the 28th of February) followed by a battle group forward presence (since the 1st May), in the framework of the Eagle Mission (*Mission Aigle*).¹² Moreover, the Charles-De-Gaulle Carrier Strike Group (CSG) was retasked with a NATO support role and deployed in the Eastern Mediterranean to reinforce the Alliance's defensive position, while *Rafale* fighter jets and *E2C Hawkeye* aircrafts were conducting air policing (Combat Air Patrol) and surveillance missions (Command and Control) over Bulgaria, Romania, and the Black Sea, with the specific mission "to watch and deter."¹³

France's renewed interest in the Black Sea region is particularly interesting to observe since, traditionally, its priority was Europe's southern flank, given its historical connections, military presence, and geopolitical interests in the Francophone Sahelo-Saharan Africa, which was regarded as its reserved area (*le pré-carré*) of influence and power projection. However, its recent interest in the region was raised by the Russian annexation of Crimea in 2014; the *Strategic Review of Defense and National Security* from 2017

---

¹¹ Mitrache, & Mișcoiu. The Mental Maps of French Foreign Policy. pp. 246-8.

¹² Ministry of Armed Forces, "Press Kit-Mission Aigle" July 2023, 3, https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/operations/DP_AIGLE_UK.pdf

¹³ *Le Figaro*, "Ukraine: Le porte-avions Charles-de-Gaulle déployé dans en Méditerranée," March 3, 2022, <https://www.lefigaro.fr/international/ukraine-le-porte-avions-charles-de-gaulle-deploye-en-mediterranee-20220303>.

reaffirmed France's long-term commitment, mentioning that "Europe's eastern and northern flanks have experienced the reassertion of Russian power and the resurgence of war [and] are also being affected by Moscow's intent to build a sphere of influence." It also considered that the annexation of Crimea created a "southern [Russian] bastion in the Black Sea, comparable to the situation of Kaliningrad for the Baltic Sea."¹⁴ It continued by acknowledging that "various frozen conflicts in the post-soviet area (Abkhazia and South Ossetia, Nagorno-Karabakh, Transnistria) are feeding sustained instability in the eastern neighborhood of Europe and sources of crises that could be reactivated"¹⁵ and offered assurances that "France has begun re-engaging with the countries of Northern and Eastern Europe. This initiative must be sustained and enhanced, just as with France's commitment to European security, whether in the north, the south or the east, from the Baltic to the Black Sea."¹⁶

With France being systematically driven out of Sahelo-Saharan Africa, ironically by the very same Russia it tried to diplomatically engage in Europe, but also by the growing assertiveness of Turkey in the region, Paris will inevitably consolidate its geopolitical presence not only in the Eastern neighborhood, particularly in the Black Sea and Eastern Mediterranean regions, with troops redeployment, but also in the vital area of the Indo-Pacific, a region of great importance for the French foreign policy, as already stated by President Macron in his 2018 Canberra speech and in various official documents issued by the French ministries of Armed Forces and Foreign Affairs, the three regions forming a geostrategic continuum.

Already in 2020, the renewed interest of France's policymakers in the Black Sea region was signaled with the publication by the influential General Direction of International Relations and Strategy (DGRIS) within the Ministry of Armed Forces, of a document (*une plaquette*) named *France and the Security Challenges in the Black Sea region*, for the first time "focusing on

¹⁴ Ministry of Armed Forces, "Defense and National Security Strategic Review," 2017, 23, <https://www.defense.gouv.fr/layout/set/popup/content/download/520198/8733095/version/2/file/DEFENCE+AND+NATIONAL+SECURITY+STRATEGIC+REVIEW+2017.pdf>.

¹⁵ Ministry of Armed Forces, "Defense and National Security Strategic Review," 23.

¹⁶ Ministry of Armed Forces, "Defense and National Security Strategic Review," 60.

the Black Sea as a separate region.”¹⁷ While acknowledging its importance as a “strategic region for France and Europe” and its crucial role as “transit zone” for hydrocarbon transport networks from the Caspian Sea towards Europe, the document highlighted its partnership with riparian countries like Romania, Bulgaria, Turkey, Ukraine and Georgia in various military missions, noting that “France shares with its partners of the Black Sea numerous strategic interests, which translate into common engagements on many theatres.” Affirming the country’s commitment in defending the freedom of navigation in the region, in accordance with the Montreux Convention of 1936, it also pointed out France’s contribution to the stability of the region, with the at that time five defense missions in its riparian countries (Russia, Georgia, Ukraine, Turkey and Romania) and a non-residence one in Bulgaria.

A HISTORICAL AND GEOPOLITICAL OVERVIEW OF FRANCE’S INVOLVEMENT IN THE REGION

The document issued by DGRIS mentioned the French historical presence in the region and its support to “the right of the people to self-determination,” and remarked on France’s involvement in the Crimean War (1853-1856), or that during the First World War when it sent to Romania a Military Assistance Mission under General Henri-Mathias Berthelot in rebuilding and training the Romanian Armed forces, and deployed in the Balkans around 70 000 troops known under the name of the Oriental Army (*l’Armée d’Orient*), or how following the 1921 invasion of the Red Army of the newly-independent Republic of Georgia, the Georgian government in exile took refuge in France.¹⁸

However, the document ignores or probably does not mention simply by lack of space, that France’s involvement in the region can be traced back

---

¹⁷ Braun, E. (October 2023, 11). *French Foreign Policy in the Black Sea*. Economic Policy Research Center, <https://eprc.ge/wp-content/uploads/2023/10/black-sea-france-eng-final-upd.pdf>.

¹⁸ Ministry of Armed Forces, “France and the Security Challenges in the Black Sea Region,” September, 2020, 3-8, <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/la%20plaquette%20Mer%20Noire%20ENG.pdf>.

to the time of king François I of Valois and his 1536 unexpected alliance with the Ottoman empire ruled at that time by the sultan Suleiman the Magnificent. The alliance, spectacular at that time because it was concluded between a Christian king and a Muslim ruler and a real turning point in the diplomatic history of Europe, was generated by purely geopolitical necessity, devoid of religious (or, as one would say today, ideological) underpinnings. Under the constant threat from the continental imperial ambitions of the House of Habsburg, the kingdom of France saw itself obliged to seek a reverse alliance (*une alliance de revers*) with someone powerful enough to keep the Habsburgs in check.¹⁹ This kind of reasoning, of searching an alliance in reverse to protect oneself from a continental menace, whether the Habsburgs or, later, Germany, became the golden thread of the French foreign policy's reality, that stretched from Richelieu to Charles de Gaulle.²⁰ It was also the beginning of a pro-Ottoman French policy that had significant direct and indirect influence in the Black Sea region and that lasted until the Crimean War.

This type of alliance was called *Capitulation*²¹ and was constantly renewed throughout the centuries, securing among other things, the protection of the king of France to the Christian population living in the Ottoman empire and providing lucrative commercial opportunities for the French tradesmen especially in the Eastern Mediterranean trade hubs that were known under the name of *échelles du Levant et de Barbarie*, the embassy of Jean de la Forêt being the first permanent embassy ever to be established in the Ottoman empire in 1536.²²

¹⁹ Heath, M. (1989). Unholy Alliance: Valois and Ottomans. *Renaissance Studies* 3, no 3, pp. 304.

²⁰ Rehman, I., (2019). Raison d'Etat: Richelieu's Grand Strategy During the Thirty Years' War. *Texas National Security Review*. <https://tnsr.org/2019/06/raison-detat-richelieus-grand-strategy-during-the-thirty-years-war/>.

²¹ France was not the only power that benefited from these Capitulations, since the Ottoman empire concluded capitulations with European trading powers like Venice, Florence, Genoa, and since the XVII century with Great Britain and Holland. Nevertheless, it was France that always had a privileged place when it came to the Ottoman trade.

²² See Eldem, E. (1999). French Trade and Commercial Policy In the Levant in the Eighteenth-Century. *Oriente Moderno* 18 (79), no. 1, pp. 27–47.

The first attempts of implementing the French presence in the Black Sea goes back to the age of the Sun-king Louis XIV, when Colbert, his all-powerful minister of finance, brought up the question of trading along the shores of the Black Sea in 1673 during the negotiations for renewing the *Capitulations*. At a time when the Black Sea was an Ottoman lake, a true *mare clausum*, the goal was to acquire important merchandise for the military and merchant navies, the French government insisting on two crucial points, firstly, imposing the liberty of exporting until-then forbidden merchandises and secondly, a trade and navigation freedom in the Black Sea.²³ Moreover, the sultans will tolerate the opening of a French consulate in the city of Bakhchysarai, the capital of the Crimean Khanate, prior of its Russian annexation in 1783.²⁴

Benefiting commercially from its presence in the Levant and politically interested in the Black Sea, France will act as an ally to the Ottoman empire in the numerous conflicts that bring the latter in opposition with the Habsburgs and, more importantly, with the rising Russian empire. It will be France, through its ambassador, the marquis Villeneuve, that will mediate the Treaty of Belgrade in 1740, making it as acceptable as possible for the Ottoman Porte, an effort that will trigger a genuine Francophilia within the empire and a very advantageous renewal of the *Capitulations* for the French side, making it its most favorite nation²⁵. The Ottoman proposition for an alliance in 1745 will be rejected, but France will continue to advise and support the Porte, especially against Russia's expansionist drive. Worried of seeing its traditional reverse allies, Sweden and Poland, decreased due to Russia's expansion, and preoccupied by its possible presence in the Eastern Mediterranean, France will contribute to the military bolster of the Ottoman empire against its northern nemesis.²⁶ Moreover, the mission of baron von Tott, the French consul to the Crimean Khanate and special advisor of the sultan, will be to actively push the two states into war with Russia. Ironically,

---

²³ Bilici, F. (1990). Tentatives d'implantation française en mer Noire au XVIIIe siècle. *Actes du congrès international sur la mer Noire* (1-3 juin 1988), pp. 683.

²⁴ Bilici F. "Tentatives d'implantation française," 684.

²⁵ Ozan Ozavci, *Dangerous Gifts: Imperialism, Security, and Civil Wars in the Levant, 1798-1864* (Oxford: Oxford University Press, 2021), 31.

²⁶ Faruk Bilici (1990), Tentatives d'implantation française, pp. 686.

once that war, which had been highly expected by Paris, will start in 1768 and will end detrimentally to the French and Ottoman interests with the 1774 Treaty of KüçükKaynarca²⁷, it will officially install the Russian presence in the Black Sea, establish Russia as protector of the Greek Orthodox subjects within the Ottoman empire and modify drastically the Central-European geopolitically landscape.²⁸ It will also inaugurate the Russo-Ottoman duopoly over the Black Sea, situation of which France will ironically try to take advantage, hoping to gain trade access under Russian protection.²⁹

The Treaty of KüçükKaynarca (1774), another often forgotten turning point in the diplomatic history of Europe, also marked the beginning of the so-called Eastern Question. It is not our purpose to detail the historical complexities of this issue, but we will mention that it has two significant contradictory parts: a diplomatic part, regarding the division of the Ottoman empire's European possessions, and a geopolitical part, concerned with keeping the Russian empire outside the Eastern Mediterranean and to impede its advancement towards warm waters and the trading and navy routes with Asia, therefore favoring the Ottoman empire's integrity. In some ways, the Eastern Question was a subset of the Great Game, the geopolitical rivalry that had Great Britain and Russia opposing each other for the control of Central Asia and that of the routes towards India.³⁰ The geopolitical nature of the Eastern Question was eloquently described by the French historian Pierre Waltz in his 1942 book *La Question d'Orient dans l'Antiquité* [The Eastern Question in the Antiquity] as the: "shock of a continental power which strives to break through to the sea against a thalassocracy that tries to occupy all the important positions and to monopolize the navigation."³¹

France's long time pro-Ottoman policy and its interest in the Black Sea affairs can be explained by its desire to preserve the empire's integrity as a

²⁷ Bilici, F. (1990). Tentatives d'implantation française, pp. 688.

²⁸ Ozavci, O., *Dangerous Gifts*, pp. 28.

²⁹ Bilici, F. (1990). Tentatives d'implantation française, pp. 689.

³⁰ Loucas, I. (1998). La Question d'Orient. Points de vue géopolitiques anciens et nouveaux (de l'effondrement de l'Empire ottoman à la perte française de l'Afrique subsaharienne). *Guerres mondiales et conflits contemporains*, No. 192, pp. 171.

³¹ Waltz, P. (1942), *La question d'Orient dans l'Antiquité*, (Paris:Payot, 1942), pp. 360-1, cited in Loucas, I. (1998). La Question d'Orient. pp. 175.

bulwark against Russian expansionism. These ideas were embraced by Charles Gravier, count of Vergennes, France's last great ambassador to Constantinople (1755-1768), who opposed the dismemberment of the empire, warning that such an event would be detrimental to the commercial interests of France and that only Russia would stand to gain,³² proposing instead the empire's consolidation by "all possible means to persuade [the Ottomans] to seek salvation in the study of science and particularly in military art."³³

Almost one century later, the same logic will prevail during the Crimean War (1853-1856), which will see the maritime powers of France and Great Britain allied with an ailed Ottoman empire against Russia. Using the pretext of a dispute over control of access to the religious sites in the Holy Lands, then part of the Ottoman empire, the real gambit of the war was Russia's control of the Straits, Bosphorus and Dardanelles, and its drive towards the Eastern Mediterranean. It was the classic geopolitical confrontation between the continental and thalassocratic powers. The following Treaty of Paris (1856) saw France acting as a mediating power of the region, reaffirming the integrity and independence of the Ottoman empire, proclaiming the freedom of navigation on the Danube, neutralizing the Black Sea and prohibiting any access to warships, recognizing the autonomy of Serbia, Wallachia, and of an enlarged Moldavia,³⁴ with Russia being forced to renounce its protection over the Orthodox Christians in the empire. Moreover, it advanced emperor Napoleon III's cause in support of oppressed nationalities throughout Europe, especially in the Black Sea and Eastern Mediterranean regions.³⁵

---

³² Ozavci, O., *Dangerous Gifts*, pp. 33.

³³ Duparc, P., *Recueil des instructions aux ambassadeurs et ministres de France*, vol. 29 (Paris: Félix Alcan, 1969), 475–8, cited in Ozavci O., *Dangerous Gifts*, 33.

³⁴ According to the Treaty of Paris (1856) the principality of Moldavia was to receive the portion of southern Bessarabia (divided into the counties Cahul, Ismail and Bolgrad), thus making Russia lose its access to the Danube River.

³⁵ Rolland-Villemot, R. (2016). La guerre de Crimée et le Traité de Paris: un enjeu géopolitique en Méditerranée. *Cahiers slaves*, no 14, pp. 130.

GEOPOLITICAL CHALLENGES FOR THE FRENCH PRESENCE IN THE BLACK SEA REGION

Historically speaking, French presence in the Black Sea region was initially motivated by commercial reasons and then by geostrategic ones that involved the stability of the European order. Usually, when it had to get involved in the complicated geopolitical and military affairs of the region, France acted as mediator between conflicting parties, as a true balancing power. However, at times, France was forced by the circumstances to take a clear side in the conflict in order to bring about a conclusion, like during the Crimean War, or during the First World War, with the Berthelot Mission in Romania or the Oriental Army in the Balkans. In this second posture, France acted as a maritime or thalassocratic power and less as a continental power and was successful in its endeavors when in alliance with another thalassocratic power, most frequently Great Britain, and more recently the United States. France's resurgent role in the Black Sea region within NATO, a thalassocratic defensive military alliance, is perhaps not a coincidence. Throughout the centuries, one of the great predicaments of its geopolitics was whether France is a continental or a maritime power, always having to choose where to concentrate its efforts. The implacable rivalry with Germany that had begun 1871 and lasted until the Second World War forced France to seek its traditional reverse alliances (*alliances des revers*) initially with Russia and then with the East-Central European states born in the aftermath of the First World War, states to whose creation France actively contributed.

President's Macron initial search for a *rapprochement* with Russia echoed De Gaulle's policy of grandeur during the Cold War and his own efforts for an alliance with the Soviet Union, in a classical reverse alliance tradition that always defined French geopolitics.³⁶ The current aggression against Ukraine evidently put an end to such a policy. Frustrated in its continental ambitions, France is obliged to reinforce its thalassocratic identity, which already started to take shape with the Indo-Pacific pivot of its foreign policy. Driven out of Francophone Africa, the Black Sea region seems a replacement for its power projection and exercising its influence.

---

³⁶ Mitrache, & Mișcoiu. The Mental Maps of French Foreign Policy. pp. 243.

However, one has to ask to what degree can France exert influence and if it can ever be a hegemon of the region.

An overview of France's involvement in the Black Sea region might possibly offer an answer. Regarding the Caucasus region, since the 1990s, French influence waxed and waned according to the circumstances. The relationship with Armenia has always been characterized as being "particularly dense," with France having the second-largest Armenian diaspora in the world, with strong and vibrant cultural relations, Armenia being a part of the International Organization of Francophonie, whose 2018 summit was organized in Yerevan, and with the French parliament passing a law by which it recognized the 1915 Armenian genocide. However, economic relations are less strong, with few commercial exchanges. When it comes to France's relationship with Azerbaijan, besides their positive cultural relations, the most important aspect is their economic relations, centered around oil import with significant French investments in the Azeri energy industry.³⁷ In the Nagorno-Karabakh conflict, France has been co-chairing the OSCE Minsk Group since 1994, and acts as a mediator between the two countries, promoting a solution through dialogue and adherence to the Madrid principles proposed in 2009, which neither side has fully accepted.³⁸ In regards to Georgia, during the Russo-Georgian War of August 2008, France held the rotating presidency of the European Council, which enabled President Nicolas Sarkozy to act as a mediator, managing to impose a criticized, but ultimately effective ceasefire plan. It should be said that, prior to the war, at the Bucharest NATO Summit in April that year, France, alongside Germany, opposed Georgia and Ukraine's receiving a Membership Action Plan.³⁹ If relations with Bulgaria are less developed, when it comes to Romania, with which France has a richly mutual cultural and historical relationship, the latter has become its main base for its military presence on NATO's Eastern flank.

As it was in the past centuries, France's relationship with Turkey will be proved definitive for its role in the region, because Ankara is both the gatekeeper and the powerbroker of the Black Sea region, as proved by

---

³⁷ Braun E., French Foreign Policy in the Black Sea, pp. 3.

³⁸ Braun E., French Foreign Policy in the Black Sea, pp. 4.

³⁹ Braun E., French Foreign Policy in the Black Sea, pp. 5-6.

Turkey's crucial role in mediating the now-obsolete grain deal between Russia and Ukraine. Unfortunately, relations between Paris and Ankara have been at an all-time low, especially because of the poor personal relation between the two presidents, which featured insults from Erdogan to Macron and a call to boycott French products. Aside from Ankara's religious influence over the large Muslim minorities in Europe, and especially those in France, a series of diplomatic spats have worsened the relationships between the countries.

Whether it's the second Libyan Civil War (2014-2020, where Paris backed general al-Haftar, while Ankara backed al-Sarraj, or Syria, where Paris supported the Democratic Syrian Forces, which include the Kurdish YPG, which Ankara considers an extension of the Kurdish Workers Party, or the Turko-Greek maritime dispute over contested territorial waters, or Turkey's growing footprint in Africa and propaganda campaign against France, the two countries have found each other at opposite ends.⁴⁰

CONCLUSIONS

France's current presence in the Black Sea region is not necessarily something new, but rather part of a continuity that ebbed and flowed, determined by historical events that can be traced back to the 16th century. Geopolitically explained by the need to either find a reverse alliance or block Russian expansionism towards the warm waters of the Eastern Mediterranean, France was never truly a hegemon of the region, but rather part of various conjunctural alliances, usually with thalassocratic powers such as Great Britain, which imposed a hegemonic order.

The Black Sea region is important for France not only for reasons of European and regional stability, but also because on one hand it can be a steppingstone towards the Indo-Pacific, where France's more direct interests are located, and because it is a vital part of the energy and trade corridors with resource plentiful (especially in uranium) Central Asia, with which France aspires to establish strong economic and political relations.

---

⁴⁰ Mitrache, & Mișcoiu. The Mental Maps of French Foreign Policy. pp. 224-227.

It is difficult to predict how the hegemonic order of the Black Sea region will look like in the aftermath of the Russo-Ukrainian war, but France will most definitely be a part of it, given its contribution in defending NATO's Eastern flank. Like all hegemonic orders, it will be one based on exclusions, and probably the excluded actor will be Russia, despite its tight grip on the northeastern shores of the Black Sea, therefore hindering the Franco-Russian relations for an extended time. On the other hand, any hegemonic order in this region would be unthinkable without Turkey, the gatekeeper of the region and its key geopolitical powerbroker. Napoleon, whose triumphs always inspire awe, lucidly admitted about Constantinople controlling the Straits: "it's too precious of a key; it alone is worth an empire: whoever owns it can govern the world." That is why here lies France's biggest problem when it comes to exercising any concrete influence, and its most challenging obstacle: the difficult relationship with Turkey, without the cooperation of which nothing can be achieved in the Black Sea region.

BIBLIOGRAPHY

- Bilici, F. (1990). Tentatives d'implantation française en Mer Noire au XVIIIe siècle, *Actes du congrès international sur la mer Noire* (1-3 juin 1988), pp. 681-693.
- Braun, E. (2023). French Foreign Policy in the Black Sea, *Economic Policy Research Center*, <https://eprc.ge/wp-content/uploads/2023/10/black-sea-france-eng-final-upd.pdf>.
- Cognard, F. (2022). La Marine française déployée dans la Mer Noire: «On n'est pas là pour mettre de l'huile sur le feu». *France Info* https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-choix-franceinfo/la-marine-francaise-deployee-dans-la-mer-noire-on-n-est-pas-la-pour-mettre-de-l-huile-sur-le-feu_4887163.html.
- Duparc, P. (1969). *Recueil des instructions aux ambassadeurs et ministres de France*, vol. 29, Félix Alcan, Paris.
- Heath, M. (1989). Unholy Alliance: Valois and Ottomans. *Renaissance Studies* 3, no 3, pp. 303-315.
- La France en Ukraine. Ambassade de France en Ukraine, "Escale de la frégate Auvergne de la Marine nationale à Odessa," December 23, 2021, <https://ua.ambafrance.org/Escale-de-la-fregate-Auvergne-de-la-Marine-nationale-francaise-a-Odessa>.
- La Voix du Nord*, "La Russie surveille une frégate française dans la Mer Noire," December 14, 2021, <https://www.lavoixdunord.fr/1113850/article/2021-12-14/la-russie-surveille-une-fregate-francaise-en-mer-noire>.

- Le Figaro*, "Ukraine: Le porte-avions Charles-de-Gaulle déployé dans en Méditerranée," March 3, 2022, <https://www.lefigaro.fr/international/ukraine-le-porte-avions-charles-de-gaulle-deploye-en-mediterranee-20220303>.
- Loucas, I. (1998). La Question d'Orient. Points de vue géopolitiques anciens et nouveaux (de l'effondrement de l'Empire ottoman à la perte française de l'Afrique subsaharienne). *Guerres mondiales et conflits contemporains*, No. 192, pp. 167-182.
- Ministry of Armed Forces, "Defense and National Security Strategic Review," 2017, <https://www.defense.gouv.fr/layout/set/popup/content/download/520198/8733095/version/2/file/DEFENCE+AND+NATIONAL+SECURITY+STRATEGIC+REVIEW+2017.pdf>
- Ministry of Armed Forces, "France and the Security Challenges in the Black Sea Region," September, 2020, <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/la%20plaquette%20Mer%20Noire%20ENG.pdf>.
- Ministry of Armed Forces, "Press Kit-Mission Aigle" July 2023, https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/operations/DP_AIGLE_UK.pdf.
- Mitrache, M. M., & Mișcoiu, S. (2023). The Mental Maps of French Foreign Policy: Between Ambitions of Grandeur and Constraints of Multipolarity in the Twenty-First Century. In *Great Powers' Foreign Policy: Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, ed. Valentin Naumescu. Brill, Leiden, Boston. pp. 198-273.
- Ozavci, O. (2021). *Dangerous Gifts: Imperialism, Security, and Civil Wars in the Levant, 1798-1864*, Oxford University Press, Oxford.
- Rehman, I. (2019). Raison d'Etat: Richelieu's Grand Strategy During the Thirty Years' War. *Texas National Security Review*. <https://tnsr.org/2019/06/raison-detat-richelieus-grand-strategy-during-the-thirty-years-war/>.
- Rolland-Villemot, B. (2016). La guerre de Crimée et le Traité de Paris: un enjeu géopolitique en Méditerranée. *Cahiers slaves*, no 14, pp. 123-133.
- Secretariat-General for National Defence and Security, "National Strategic Review 2022," Novembre 9, 2022, <https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/rns-uk-20221202.pdf>.
- Waltz, P. (1942). *La question d'Orient dans l'Antiquité*, Payot, Paris.

CAPITOLUL 11.

Rolul stabilizator de tip Hard și Soft Power al NATO și UE în regiunea Mării Negre

Radu Gorincioi, Carmen Gabriela Chitafes

ABSTRACT: The proposed study addresses a topic of great importance for the current international relations and focuses on the imperative of taking proactive measures for strengthening security and stability in the Black Sea region by increasing the efficiency of collaborations between NATO, the EU and countries from this region. The Black Sea is emerging as the epicenter of the competition between the EU, NATO and the Russian Federation, thus highlighting the complexity of the region through the implications of the Russian-Ukrainian conflict on the EU and NATO's policies and security mechanisms. The analysis reveals the consequences brought on by the expansion of these two organizations and the risks perceived by the Russian Federation to its own security. Russia's aggression towards Ukraine highlights the fact that ignoring Ukraine's European perspective was a strategic miscalculation with enormous consequences for European security. Emphasis is put on the initiatives pursued by these organizations, in line with a more effective monitoring, strengthening of the regional collaboration and the need for their adaptation to the emergence of a new security paradigm in Europe. By underlining the concepts of "hard power" and "soft power", the focus is placed on the military deterrence factor represented by NATO, as well as on the gradual integration among EU member states and candidate/associate countries for promotion of democratic values, respectively against the challenges and the new hybrid vulnerabilities and risks posed to their security. The authors emphasize the imperativeness of a closer collaboration between NATO and the EU with partner and candidate countries, through a more active involvement of these organizations in the de-tensioning and post-conflict stabilization efforts, thus promoting the European integration of the countries in this region.

Keywords: Black Sea, buffer-zone, hard and soft power concepts, EU instruments and NATO security mechanisms, strengthening regional security, the great common security strategy, the reset of international relations, the transition of the international system, the new multipolar order.

REZUMAT: Studiul propus abordează o temă de actualitate din domeniul relațiilor internaționale și vizează imperativul adoptării de măsuri proactive în vederea consolidării securității și stabilității în regiunea Mării Negre prin eficientizarea colaborării dintre NATO, UE și țările din regiune. Marea Neagră se conturează ca

epicentru al competiției dintre UE, NATO și Federația Rusă, fiind subliniată complexitatea acestei regiuni prin implicațiile pe care conflictul ruso-ucrainean le exercită asupra politiciilor și mecanismelor de securitate ale UE și NATO. Analiza relevă consecințele extinderii celor două organizații și riscurile percepute de Federația Rusă la adresa propriei sale securități. Agresiunea Rusiei la adresa Ucrainei evidențiază că excluderea perspectivei europene a Ucrainei a reprezentat o eroare strategică, cu implicații enorme pentru securitatea europeană. Este reliefată importanța inițiatiivelor promovate de către cele două organizații, a monitorizării mai eficiente, a intensificării colaborării regionale și a acestora la schimbarea paradigmăi de securitate de pe continentul european. Prin evidențierea conceptelor de „hard power” și „soft power”, se urmărește atât rolul factorului militar de descurajare reprezentat de NATO, cât și cel al adaptării integrării continue între statele membre UE și țările candidate/asociate pentru promovarea valorilor democratice, respectiv provocările și noile vulnerabilități de tip hibrid la adresa securității. Autorii subliniază imperativul unei colaborări mai strânse între NATO și UE cu țările partenere și candidate prin implicarea celor două organizații în detensionarea și stabilizarea situației postconflict, promovând, astfel, integrarea europeană a țărilor din regiune.

Cuvinte-cheie: Marea Neagră, zonă-tampon, conceptele „hard și soft power”, instrumente UE și mecanisme de securitate ale NATO, modalități de întărire a securității regionale, marea strategie de securitate comună, resetarea relațiilor internaționale, tranziția sistemului internațional, noua ordine multipolară.

Marea Neagră este prin excelență un spațiu de confluență a intereselor țărilor riverane și a diversilor actori internaționali. Evoluțiile negative de securitate din zona Mării Negre, poziția geopolitică și geografică a acestei regiuni în contextul amenințărilor la adresa stabilității și securității statelor aflate în vecinătatea Federației Ruse denotă o dinamică extraordinară ce afectează nivelul de cooperare și competiție politică, economică și militară între statele riverane. Conflictul ruso-ucrainean și riscurile în creștere la adresa statelor membre UE și NATO au atras cele două organizații europene și transatlantice într-o concurență acerbă cu Federația Rusă și cu alți actori regionali maligni, generând o abordare complexă a intereselor acestora la Marea Neagră.

În contextul noilor realități geopolitice și geostrategice euroatlantice și europene marcate de noua ordine multipolară și extinderea spre Est a NATO și UE de la începutul secolului XXI, bacinul Mării Negre a obținut caracteristicile unui spațiu de *zonă-tampon*. Majoritatea cercetătorilor consideră că extinderea celor două organizații către Est a reprezentat cauza principală a stimulării unor mișcări de secesiune și a menținerii de către

Moscova a unei pleiade de conflicte înghețate în cea mai mare parte din țările aflate în regiunea extinsă a Mării Negre (Armenia-Azerbaidjan, Georgia-Rusia, Republica Moldova-Rusia, Ucraina-Rusia), state considerate că ar face parte din zona de influență exclusivă a Federației Ruse (așa-numita „*vecinătate apropiată*”).

Totodată, înverșunarea Moscovei de a-și impune hegemonia prin provocarea de conflicte interetnice, prin promovarea corupției și a haosului administrativ în fostele republici-satelit constituie și principala rațiune pentru care elitele din aceste noi state independente au decis să-și reducă treptat dependența față de Rusia și să tindă spre o integrare progresivă cu UE și NATO, chiar dacă aspirațiile lor europene și euroatlantice nu erau împărtășite de Bruxelles și Washington. Este mai ales cazul Ucrainei, în care doar un procent relativ scăzut din populație opta, în anii 2013-2014, pentru aderarea acestei țări la UE și NATO.

Eroarea strategică a Kremlinului a constat în campania agresivă pe care a lansat-o pentru a împiedica și inhiba conducerea de atunci de la Kiev să semneze acordul de asociere la UE cu ocazia summitului de la Vilnius.¹ Pe de altă parte, agresiunea Rusiei la adresa integrității teritoriale a Ucrainei a demonstrat că strategia clasică a Occidentului de încurajare a parteneriatelor cu NATO și de promovare laxă a agendei Uniunii Europene în țările din proximitate (politica de vecinătate, politica de dezvoltare macro-regională, politica de coeziune etc.) nu putea produce rezultate satisfăcătoare în lipsa unor instrumente convingătoare precum asocierea și aderarea la UE.

Numeiroși experți consideră că una dintre erorile strategice ale UE care au stimulat agresivitatea elitei conduceătoare de la Moscova, îndeosebi față de Ucraina, a fost cea de a exclude din start perspectiva europeană a țărilor aflate în vecinătatea Rusiei, simultan cu încurajarea acestora de a participa, eventual împreună cu Rusia, la Parteneriatul Estic. Deși NATO a oferit Ucrainei și Georgiei șansa de a adera la Alianță (summitul de la București, 2008), în detrimentul conceptului de neutralitate promovat asiduu de Moscova, puterea hegemonică a Rusiei s-a simțit amenințată și, totodată,

---

¹ Oleg Serebrian, *Rusia la răspântie: geoistorie, geocultură, geopolitică*, Editura Cartier, noiembrie 2014, pp. 138-139.

încurajată de această perspectivă îndepărtată și neclară pentru a lansa, la 7 august 2008, operațiunea militară de pedepsire a Georgiei.

Nu există dubii privind **rolul stabilizator al NATO și UE pe continentul european**. Împreună, cele două structuri constituie un factor crucial pentru menținerea securității și stabilității în regiunea extinsă a Mării Negre. Deși NATO și UE dispun de instrumente diferite pentru a-și atinge obiectivele și pentru a sprijini statele partenere din regiune, acestea au fost și rămân în cea mai mare parte complementare și congruente.

Finanțarea considerabilă pentru inițiativele și programele derulate de cele două organizații în țările aflate în regiunea Mării Negre provine dintr-o varietate de surse, inclusiv din bugetul multianual al Comisiei Europene, din bugetele naționale ale statelor membre, din fondurile proprii de care dispun NATO și UE, precum și din parteneriatele dezvoltate cu alte state, organizații și instituții financiare internaționale.

Alianța are deja un rol important și ar putea juca în viitor un rol-cheie în mobilizarea sprijinului internațional pentru securizarea acestor țări (după exemplul Grupului de Contact pentru apărarea Ucrainei, al lecțiilor învățate de coaliția internațională pentru lupta împotriva terorismului în Afganistan, Irak etc.). Alături de ONU, UE și NATO contribuie în mod semnificativ la promovarea intereselor colective ale Aliaților pentru întărirea securității în anumite state sau regiuni (de ex. Operațiunea Althea-EUFOR, KFOR, EUMM, EUBAM, EUAM, EUMA etc.), desfășurarea de operațiuni ce urmăresc să asigure sau să restricționeze libertatea navegației (de ex. Operațiunea *Ocean Shield–Enduring Freedom/OEF-HOA* după modelul prevăzut de *Convenția Montreux* în regiunea Mării Negre)², restricționarea survolării unor zone de conflict de către aeronavele civile și militare, de tip *non-flight areas* sau pentru impunerea unor regimuri de sancțiuni, atunci când se angajează în confruntări asimetrice în diverse zone conflictuale, „*out of area*”.

Conflicttele fără precedent din Africa de Nord și Orientul Mijlociu (îndeosebi în țările de origine a grupurilor teroriste – Libia, Siria, Irak, Yemen) și episodul violent reprezentat de ISIL ne arată că viitorul poate fi

---

² Operation Althea, Sursa: <https://shape.nato.int/page39511625>, accesat la 02.11.2023.

din nou marcat deopotrivă de numeroase provocări asimetrice și de amenințări clasice, convenționale.

Un alt exemplu de vulnerabilitate majoră, care a marcat negativ, de-a lungul timpului, relațiile internaționale, l-a constituit dependența UE de importul de gaz și de petrol din Federația Rusă. Aceasta este una dintre problemele centrale la care Uniunea a încercat să găsească un răspuns abia în ultimii ani, în contextul războiului ruso-ucrainean. Importanța acesteia este cu atât mai mare cu cât a comportat implicații majore în plan economic, social, politic și geopolitic³.

Pentru a răspunde adevarat la ambele tipuri de provocări, UE și NATO au încercat în ultimele decenii să-și dezvolte concepte strategice (nord-atlantice) și strategii de securitate (europene) complementare, ce vor conduce cel mai probabil, în final, către o *Mare strategie de securitate comună* pe continentul european, asemănătoare Acordului final de la Helsinki încheiat la apogeu Războiului Rece. Obiectivul final al acesteia nu poate fi altul decât succesul politicilor integratoriste pe continentul european.

În paralel cu procesul de extindere a UE și NATO și de dezvoltare a parteneriatelor cu țările din vecinătatea estică și sudică, cele două organizații au trecut ele însеле printr-un proces complicat de transformare și adaptare la noile realități. În ciuda criticilor interne privind suprapunerile, eficiența scăzută și capacitatea greoaie de răspuns a aparatului instituțional, abordarea celor două organizații a fost oarecum similară în ceea ce privește ancorarea țărilor din regiunea balcanică și din acvatoriu Mării Negre într-un spațiu de securitate, stabilitate și prosperitate. S-a urmărit consolidarea instituțională prin dezvoltarea statului de drept și a elementelor de infrastructură critică între noile state membre și candidate la UE și NATO prin facilitarea investițiilor private și acordarea unui sprijin concret pentru modernizarea țărilor din regiune. Totodată, prin aprofundarea Parteneriatului pentru Pace (NATO) și a Parteneriatului Estic (UE) s-a urmărit întărirea încrederii, cooperării și interdependenței cu țările vecine

---

³ Dr. Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Provocări actuale pentru Uniunea Europeană*, UNAP, București, 2010, p. 33.

prin organizarea a numeroase activități, finanțarea de proiecte și depunerea unor eforturi concertate de creștere a stabilității și securității regionale.⁴

Pe de altă parte, după dispariția Uniunii Sovietice, prin modelul de cooperare la Marea Neagră promovat de un alt hegemon regional și aliat (Turcia) nu s-au urmărit neapărat obiective precum aderarea țărilor din regiune la NATO și la UE, cât, mai degrabă, asumarea unui rol dominant prin accentul pus pe dezvoltarea de formate de integrare și cooperare regională/subregională (Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre, Grupul de Cooperare Maritimă al Mării Negre / *Blackseafor*, operațiunea *BlackseaHarmony*).

Totodată, GUAM, Sinergia Mării Negre, formatul *Bucharest-9*, trilaterala România-Polonia-Turcia ș.a., inițiative promovate de România, SUA și UE, reprezintă câteva excepții prin care s-a reușit angajarea Ankarei într-un parteneriat regional echilibrat. Fără îndoială, toate aceste organizații, formate sau inițiative regionale au contribuit, cu mai mult sau mai puțin succes, la consolidarea cooperării între țările membre/participante. Astfel, la propunerea Turciei, Bulgaria și România au acceptat ca, prin înființarea Grupării Navale pentru Cooperare în Marea Neagră (acordul de constituire a *Blackseafor* din 2001) și a Comitetului Comandanților Forțelor Navale din Marea Neagră, cele trei state să planifice în comun activități și aplicații militare ale grupării navale înființate și să își crească nivelul de interoperabilitate prin desfășurarea de operațiuni navale comune în Marea Neagră sub umbrela *Blackseafor*, inclusiv operații de căutare și salvare pe mare, operații umanitare, protecția mediului și altele, stabilite în comun de către toate părțile, cum ar fi, spre exemplu, operații pentru sprijinul păcii⁵.

Pentru a preveni terorismul și activitățile ilegale în Marea Neagră, sub conducerea Turciei a fost lansată operațiunea *BlackseaHarmony* (inițial la nivel național, la 1 martie 2004), ulterior fiind încurajată participarea pe baze

⁴ Ioan Mircea Pașcu, *Cooperarea dintre NATO și UE, fundamentală pentru menținerea securității regionale*, 28 septembrie 2018, sursa: https://www.defenseromania.ro/ioan-mircea-pascu-cooperarea-dintre-nato-si-ue-fundamentală-pentru-mentinerea-securitatii-regionale_593889.html, accesat la 10.11.2023.

⁵ Col.r. Moisa Constantin, „Capacitățile militare ale F. Ruse pentru atacuri cibernetice, operații psihologice, diversiune și dezinformare alte misiuni specifice unităților speciale ale GRU”, *Revista Dincolo de Orizonturi*, pp. 57-58.

bilaterale și a celorlalte țări riverane: în 2006 (Turcia și Rusia), 2007 (Ucraina) și 2010 (România), fiind la acel moment singura operațiune cu caracter internațional la Marea Neagră. Alte activități care au suscitat interesul de colaborare a celor trei state aliate cu țările partenere din regiune au fost operațiunile de căutare și salvare la Marea Neagră, aplicațiile de acordare a ajutorului umanitar în situații de criză, contramăsuri pentru identificarea/dezamorsarea minelor, vizite de curtoazie în porturile de la Marea Neagră de către navele din alte țări etc.⁶

Trebuie subliniat că cele două instrumente au reprezentat în ultimele decenii, după încheierea Războiului Rece, principalele formate de cooperare militară la Marea Neagră între țările aliate și partenere NATO⁷. Deși fără un potențial deosebit de dezvoltare (în contextul suspendării programelor și exercițiilor militare cu Federația Rusia), eforturile de realizare a acestor activități au încurajat țările din regiune să identifice noi formate de colaborare militară. Acestea au permis intensificarea graduală a manevrelor militare comune în bazinul Mării Negre cu participarea SUA, Marii Britanii și a altor aliați din afara acestei zone relativ izolate, considerată mult timp și drept *condominium russo-turc*.

Tensiunile periodice întreținute de Moscova în raport cu țările din regiune au determinat majoritatea capitalelor occidentale să considere Marea Neagră drept „*o mare închisă*”, dominată de Rusia, chiar și după aderarea Bulgariei și României la NATO. Astfel, tensiunile izbucnite între Moscova și Kiev în 2014, anexarea ilegală a peninsulei Crimeea și destabilizarea estului Ucrainei au echivalat cu extinderea zonei de instabilitate în vecinătatea noastrăestică, proces cu consecințe multiple la nivel regional.

Războiul declanșat de către conducerea de la Moscova și ocuparea cu forța a unor noi teritorii din Ucraina au perturbat eforturile de consolidare a cooperării între țările aliate și partenere NATO de la Marea Neagră. După

---

⁶ Mihail Popescu, *Evoluția mediului de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, sursa: https://academia.edu/42210028/Evolutia_Mediului_de_Securitate_in_Zona_Extinsa_a_Marii_Negre, p. 26

⁷ İskender Tunaboylu, *Comparison of fleets of the Black Sea-littoral countries and Black Sea security*, sursa: https://academia.edu/10890428/comparison_of_fleets_of_the_black_sea_littoral_countries_and_black_sea_security, p. 5.

cum au observat unii experți, ecuația regională de securitate nu s-a schimbat prea mult după aderarea Bucureștiului și a Sofiei la NATO și UE, dar cele două organizații au contribuit semnificativ la dezvoltarea economică durabilă și la consolidarea potențialului militar al României și Bulgariei⁸.

Începând cu anul 2004, autoritățile de la București au urmat cu fidelitate politica de parteneriat strategic cu SUA și au consolidat cooperarea cu alți aliați în vederea întăririi interoperabilității cu țările de pe flancul estic al NATO. Aceasta a condus ulterior la semnarea unor acorduri strategice pentru înființarea de baze militare americane și comandamente multinaționale de comandă ale NATO pe teritoriul României și al altor state de pe flancul estic, utilizate de către toți aliații interesați pentru întărirea securității regionale. Aceasta a permis adoptarea de către România a unei posturi decisive în favoarea operaționalizării grupărilor multinaționale integrate din sud-estul Europei și a cartierelor militare comune de comandă pentru coordonarea eforturilor aliate la Marea Neagră.

Din 2014, arhitectura de securitate din Europa s-a deteriorat rapid, iar mentalitatea Războiului Rece reapare în declarațiile și în documentele oficiale. Ultimele concepte strategice adoptate de aliați, cât și declarația finală a summitului de la Vilnius reafirmă această tendință. În declarația finală a summitului NATO de la Vilnius din 2023 (11-12 iulie 2023), Alianța a identificat în mod clar două amenințări principale. Rusia este considerată amenințarea directă și cea mai mare pentru securitatea euroatlantică și europeană, în timp ce terorismul este descris ca fiind cea mai semnificativă amenințare asimetrică pentru Alianță.

Observăm că, prin aplicarea consecventă a unei strategii de îngădare a dominației Rusiei în regiune și pe arena internațională, a fost posibilă în final izolarea sa diplomatică și impunerea unor sancțiuni economice dure din partea comunității internaționale occidentale. Aceste sancțiuni au avut și vor continua să aibă un impact negativ asupra economiei și societății ruse, creând multiple dificultăți pe termen mediu în atragerea de investiții străine,

---

⁸ Radu Andriciuc, *Crimeea și particularitățile spațiului de securitate al României în 2014 și deceniul care urmează*, sursa: https://www.academia.edu/6521499/Crimeea_%C8%99i_particularit%C4%83%C8%9Bile_spa%C8%9Biului_de_securitate_al_Rom%C3%A2niei_%C3%AEn_2014_%C8%99i_deceniul_care_urmeaz%C4%83?sm=b, accesat: 22.11.2023

reducerea nivelului de dezvoltare economică și a capabilităților de proiectare a influenței și prestigiului Rusiei în exterior.

Fără îndoială, agresiunea militară a Rusiei la adresa Ucrainei a avut multiple repercușiuni asupra politicii europene de securitate, determinând o **resetare abruptă a relațiilor internaționale** odată cu violarea Cartei ONU și a principiilor elementare ale dreptului internațional.

Dintre acestea am dori să le menționăm doar pe cele mai importante:

- Intrarea lumii într-o nouă logică de tip Război Rece prin deteriorarea gravă a climatului de securitate internațională și demonstrarea ineficienței formatelor multilaterale de cooperare internațională (ONU) și regională (OSCE, OCEMN, etc.);
- Abandonarea sau suspendarea principalelor instrumente internaționale și regionale de control al armamentelor și de consolidare a încrederii⁹ (*Tratatul Cer Deschis* din 1992 – în vigoare din 2002, *Tratatul CFE* din 1992, în vigoare din 1992, *Acordul de la Budapesta* din 1990 privind nivelurile maxime pentru detinérile de armament și echipamente convenționale pentru șase state membre ale Tratatului de la Varșovia și *Documentul privind flancurile* din 1996¹⁰, *Tratatul de interzicere cuprinzătoare a testelor nucleare din 1996 / CTBT*¹¹, *New Start Treaty*¹², *Tratatul privind interzicerea armelor nucleare / TPNW* din 2017, în vigoare din 2021, etc.);

---

⁹ A se vedea: <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/>, accesat: 20.11.2023.

¹⁰ Declarația Ministerului de Externe al Rusiei în care afirmă că procesul de retragere oficială din Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa (CEF) a fost finalizat pe 7 noiembrie 2023. Sursa: https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1913546/?lang=en, accesat: 24.11.2023

¹¹ Rusia a revocat la 2 noiembrie 2023 ratificarea CTBT, ceea ce a provocat reacția negativă a SUA. Sursa: <https://www.state.gov/russias-planned-withdrawal-of-its-ctbt-ratification/>, accesat: 23.11.2023. CTBT nu a fost încă ratificat de SUA, China, India, Pakistan, Coreea de Nord, Israel, Iran și Egipt.

¹² În februarie 2023, președintele rus a anunțat suspendarea implementării de către Rusia a Tratatului de reducere a armelor strategice (*NewStart*). Acest tratat bilateral dintre SUA și Rusia limitează ambele țări la 1.550 de focoase nucleare strategice desfășurate pe 700 de rachete și bombardiere nucleare desfășurate. Sursa: https://www.icanw.org/what_BlackseaHarmony_is_the_new_start_agreement_russia_suspended, accesat: 24.11.2023.

- Transformarea regiunii Mării Negre într-o zonă de confruntare între Rusia și restul statelor (riverane și neriverane) care sprijină independența și suveranitatea Ucrainei;
- Consolidarea influenței Turciei în regiune prin aplicarea prevederilor Convenției Montreux pe timp de război și restricționarea numărului și a tonajului navelor militare străine în acvatoriu Mării Negre;
- Creșterea din nou a profilului și a importanței NATO ca și alianță colectivă defensivă, îndeosebi pentru statele europene de pe flancul estic;
- Asumarea de către UE a unui profil nou și activ pe dimensiunea de securitate, caracterizat prin impunerea unui regim internațional de sancțiuni, prin eforturile de întărire a securității regionale, prin sprijinirea considerabilă și finanțarea în premieră a cheltuielilor militare și civile ale unor state non-UE.

Datorită promovării consecvente a acestor politici și evoluțiilor specifice etapei de tranziție a sistemului internațional către o ordine multipolară, UE și NATO reprezintă actualmente principalele organizații de securitate și apărare, cu responsabilități și atribuții asumate de către ambele atât pe componenta *soft*, cât și pe cea de *hard-power*.¹³

Rolul stabilizator de tip *hard* și *soft power* al NATO și UE în regiunea Mării Negre este exercitat de către acestea prin intermediul unui set complex de instrumente și acțiuni care vizează consolidarea securității, promovarea stabilității, dezvoltarea instituțională și facilitarea cooperării regionale. Asumarea acestui rol se manifestă printr-un complex de politici, strategii și programe adoptate prin consens de către statele membre/aliate, care sunt implementate de o manieră dinamică, inclusivă și constructivă. Între acestea menționăm în principal următoarele:

---

¹³ *Tratatul de la Lisabona* întărește solidaritatea dintre statele membre ale Uniunii Europene (UE) în abordarea amenințărilor externe prin introducerea unei clauze de apărare reciprocă (articulul 42 alineatul (7) din Tratatul privind Uniunea Europeană). Sursa: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona>, accesat: 20.11.2023.

- **Exercitarea unui rol stabilizator de tip *hard power*:**

1. Prezența militară și cooperarea de securitate. NATO desfășoară operațiuni și exerciții militare în regiune pentru a asigura descurajarea și apărarea colectivă. Prezența militară subliniază angajamentul Alianței față de securitatea regiunii și contribuie la consolidarea capacității de reacție în fața amenințărilor. De asemenea, UE derulează multiple misiuni și operațiuni de tip CSDP pe continentul european, în regiunile din proximitate¹⁴ și în zone de pe alte continente¹⁵.

2. Infrastructură și capabilități de apărare. Alianța investește în dezvoltarea infrastructurii militare și a capabilităților de apărare a statelor membre, inclusiv în țările riverane Mării Negre. Aceasta include modernizarea bazelor militare, consolidarea capacității de apărare antiaeriană și antinavală, precum și dezvoltarea capacitaților cibernetice. De asemenea, UE a lansat și implementează în prezent unele programe ambițioase, complementare cu NATO, pentru întărirea capabilităților militare și a programelor de dezvoltare a industriei de apărare ale statelor membre și ale celor asociate (programele și activitățile derulate de Agenția Europeană pentru Apărare¹⁶, Fondul European pentru Apărare¹⁷ și alte inițiative europene de întărire a securității și capacitaților militare ale statelor membre, *Strategic Compass*).

3. Parteneriate și colaborare regională. NATO promovează parteneriatele cu țările din regiune și susține colaborarea regională pentru consolidarea securității. Exemplele clasice includ programul Parteneriat

---

¹⁴ A se vedea: *EU Civilian CSDP Missions and the Consolidation of the Rule of Law in the Western Balkans*, Publicat: iulie 2023, sursa: https://www.researchgate.net/publication/228152270_The_Internal-External_Security_Nexus_and_EU_PoliceRule_of_Law_Missions_in_the_Western_Balkans

¹⁵ A se vedea studiul: *Peace and Security in 2020 - Evaluating EU approach to tackling the Sahel*, sursa: https://www.researchgate.net/profile/Isabelle-Ioannides/publication/344369712_Peace_and_security_in_2020_Evaluating_the_EU_approach_to_tackling_the_Sahel_conflicts/links/5f6d08ee458515b7cf4c4777/Peace-and-security-in-2020-Evaluating-the-EU-approach-to-tackling-the-Sahel-conflicts.pdf, accesat: 20.11.2023.

¹⁶ A se vedea: *European Defence Agency*, website: <https://eda.europa.eu/>, accesat: 20.11.2023.

¹⁷ A se vedea apelurile de finanțare derulate prin *European Defence Fund*, sursa: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf_en, accesat: 20.11.2023.

pentru Pace și Inițiativa de Cooperare la Marea Neagră, care facilitează schimbul de experiență și consolidarea capacitaților militare. Nu în ultimul rând, UE derulează multiple programe de sprijin și dezvoltare a capabilităților militare ale unor state candidate și non-UE prin Facilitatea Europeană pentru Pace¹⁸, prin grupurile și comitetele sale regionale (*European Development Fund/EDF etc.*¹⁹).

- **Exercitarea unui rol stabilizator de tip *soft power*:**

1. Promovarea valorilor democratice și a drepturilor omului. UE și NATO exercită un rol stabilizator prin promovarea valorilor democratice și respectarea drepturilor omului în regiunea Mării Negre. Aceasta implică sprijinirea reformelor politice și instituționale care urmăresc consolidarea democrației și a statului de drept. Parteneriatul strategic al UE cu NATO este esențial pentru securitatea noastră euroatlantică, aşa cum s-a demonstrat din nou în contextul agresiunii militare a Rusiei împotriva Ucrainei în 2022²⁰.

2. Asistență economică și dezvoltare. UE oferă asistență economică și sprijin pentru dezvoltare în țările din regiune, contribuind la reducerea disparităților economice și la creșterea stabilității. Programele de cooperare economică și investițiile susțin creșterea economică și crearea de locuri de muncă.

3. Diplomaticie preventivă și mediere. Ambii actori, NATO și UE, se implică în diplomaticie preventivă și mediere pentru a preveni escaladarea tensiunilor și pentru a facilita soluționarea pașnică a disputelor. Aceasta implică dialog, negocieri și facilitarea unor acorduri regionale care promovează înțelegerea și cooperarea.

4. Dezvoltarea rezilienței prin parteneriate civile. NATO și UE desfășoară programe de parteneriate civile care vizează consolidarea rezilienței societăților civile la amenințările hibride și la provocările de

---

¹⁸ A se vedea: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>, accesat: 20.11.2023.

¹⁹ A se vedea programele de finanțare derulate prin *Fondul European pentru Dezvoltare / FED*, sursa: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en, accesat: 20.11.2023.

²⁰ A se vedea: https://www.strategic-compass-european-union.com/4_Partner_Strategic_Compass.html, accesat: 23.11.2023.

securitate nonmilitare. Aceste programe includ colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, instituțiile academice și societatea civilă. SM UE și-au reafirmat angajamentul de a rămâne pe deplin angajate să consolideze în continuare acest parteneriat-cheie pentru a stimula legătura transatlantică.

5. Asigurarea securității cibernetice. În contextul noilor amenințări hibride, NATO și UE sunt implicate în eforturi comune pentru a promova securitatea cibernetică și pentru a contracara amenințările cibernetice. Acest aspect devine din ce în ce mai important pentru stabilitatea și siguranța regiunii noastre.

Pe bună dreptate, unii cercetători au constatat că războiul rusogeorgian din 2008 a declanșat un răspuns formal din partea NATO, dar nu a avut un impact semnificativ pentru schimbarea paradigmă internaționale. Abia criza din Ucraina din 2014 și anexarea ilegală a Crimeii de către Rusia, precum și invazia rusă a Ucrainei din februarie 2022 au schimbat complet înțelegerea securității occidentale²¹. Conflictul a determinat o revenire definitivă la mentalitatea de Război Rece pe continentul european, odată cu staționarea de noi arme și trupe americane în țările central și est-europene, trupe care fuseseră retrase cu puțin timp înainte de criza rusuo-ucraineană din 2014.

Astfel, UE și NATO au intrat într-un nou **proces de dezvoltare a instrumentelor de tip hard power²², cât și de tip soft power²³, pentru întărirea securității în regiunea Mării Negre**. Acestea sunt utilizate într-un

---

²¹ Dr. Şafak OĞUZ, *The Vilnius Summit and the Future of NATO*, 26.07.2023, Sursa: <https://www.ankasam.org/the-vilnius-summit-and-the-future-of-nato/?lang=en>, accesat: 23.11.2023.

²² Prin asigurarea unei prezențe militare de descurajare și efectuarea periodică de operațiuni de creștere a interoperabilității aliaților cu țările partenere din anumite regiuni, prin consolidarea parteneriatelor și oferirea de consultări și asistență militară, prin implementarea unor sisteme de apărare antirachetă în regiune (îndeosebi în România și Polonia), prin dezvoltarea infrastructurii militare, a unor baze navale și a altor facilități în proximitate pentru desfășurarea rapidă a forțelor.

²³ Prin dezvoltarea de parteneriate civile și programe de dezvoltare regională, prin măsuri ce vizează reducerea și prevenirea amenințărilor hibride, a riscurilor la adresa securității cibernetice și a provocărilor pe care le aduc schimbările climatice, prin programe de instruire și de consolidare a capacitaților de contracarare a amenințărilor teroriste, extremiste și din partea criminalitații organizate, respectiv prin alte programe de asistență economică și dezvoltare durabilă destinate țărilor din regiune.

mod coordonat pentru a aborda provocările specifice ale regiunii și pentru a asigura securitatea, stabilitatea și cooperarea internațională.

Prin intermediul instrumentelor și acțiunilor promovate, NATO și UE își propun să exercite un rol pozitiv și echilibrat și în regiunea Mării Negre. Cele două organizații își aduc contribuția, pe multiple dimensiuni, la consolidarea securității și la promovarea bunăstării și a statului de drept în această zonă strategică. În prezent, acestea sunt, în fond, singurele organizații internaționale care demonstrează că dispun de strategia, capacitatea și voința necesare pentru a gestiona crizele regionale cu care se confruntă. Instrumentul european de vecinătate (IEV), facilitatea europeană de vecinătate și parteneriat (FENP), fondurile structurale și de coeziune, precum și multiple alte programe și facilități gestionate de UE oferă în prezent sprijinul financiar necesar pentru proiectele care vizează întărirea securității, stabilității în regiune, consolidarea statului de drept, consolidarea instituțiilor politice, promovarea reformelor economice și implementarea *aquisului* comunitar în cazul statelor candidate să adere la UE.

Deocamdată, nu se poate vorbi despre un rol independent și o autonomie strategică a UE, deși acest concept a fost dezbatut pe larg în ultimii cinci ani în contextul instituțional creat de Tratatul de la Lisabona și al recunoașterii de către statele membre a nevoii tot mai accentuate de acțiune solidară. Autonomia strategică este menționată ca un obiectiv important în *Strategia globală de politică externă și de securitate a UE*²⁴. Deși se află încă în curs de definire, aceasta reprezintă mai mult decât un concept teoretic, având valoare de obiectiv strategic, ce marchează în mod fundamental această etapă de formare a identității UE pe palierul de securitate, apărare și politică externă.

În ceea ce privește contribuția Alianței, Inițiativa de Cooperare la Marea Neagră (*NATO Black Sea Initiative*), alături de Programul Parteneriat pentru Pace (PfP) și alte programe de creștere a cooperării și interoperabilității dintre aliați și țările partenere, reprezintă un cadru strategic ce contribuie semnificativ la asumarea de către NATO a unui rol

---

²⁴ Interviu cu domnul Bogdan Aurescu, ministrul Afacerilor Externe al României // Constantin Iacobiciță, *Pulsul Geostrategic*, p. 2, 19.06.2020 <https://www.mae.ro/node/52879>, accesat: 20 noiembrie 2023.

decisiv de securizare și stabilizare post-conflict în regiunea Mării Negre. Prin transferul de bune practici și alocarea de fonduri la proiectele care vizează întărirea securității maritime, a cooperării în gestionarea amenințărilor hibride și în dezvoltarea capacitaților militare ale țărilor partenere, Inițiativa de Cooperare la Marea Neagră poate consolida securitatea și stabilitatea la Marea Neagră, contribuind la obiectivele generale ale NATO și UE în această regiune.

Din perspectiva armonizării politicii externe a României la dinamica relațiilor transatlantice, pentru țara noastră este imperativă obținerea de progrese incontestabile prin adoptarea de **măsuri efective și proactive** ce ar viza:

- asigurarea coerentei, maximizarea eficienței și evitarea duplicității între programele NATO și UE printr-o utilizare mai eficientă a resurselor;
- implementarea unor mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare a proiectelor și alocării fondurilor pentru a evalua impactul și pentru a ajusta strategiile în funcție de nevoi;
- colaborarea strânsă cu organizațiile regionale și statele partenere pentru a dezvolta soluții comune și pentru a consolida parteneriatele regionale;
- alocarea de noi fonduri în domeniile sensibile ca parte a unei strategii coerente și bine coordonate între NATO și UE, luând în considerare specificul și nevoile regiunii Mării Negre;
- adaptarea programelor și a fondurilor alocate la schimbările din mediul de securitate și la noile provocări ce influențează sau periclită eficiența acțiunilor desfășurate;
- implicarea activă a societății civile în procesul de luare a deciziilor și implementare pentru a asigura sustenabilitatea inițiativelor și a proiectelor promovate de țara noastră;
- impulsionarea consultărilor în cadrul instituțional existent, bazat pe încredere între statele membre NATO, UE și partenerii regionali pentru implementarea eficientă a programelor;

- implicarea activă și consultarea periodică cu statele partenere din regiune, asigurându-se că programele derulate de UE și NATO răspund cu adevărat la nevoile și prioritățile lor de dezvoltare.

Așa cum remarcă ministrul Afacerilor Externe, Bogdan Aurescu, o prioritate centrală pe agenda de politică externă a României o reprezintă conștientizarea și promovarea contribuției țării noastre la creșterea capacitaților proprii ale UE, fără a ne raporta negativ la alți actori. Trebuie identificate modalitățile prin care UE poate deveni mai eficientă ca și comunitate, inclusiv în contextul acțiunilor în cooperare cu SUA și alți parteneri regionali²⁵.

În ansamblu, capacitatea factorilor de decizie de a răspunde de o manieră efectivă și constructivă la provocările specifice ale regiunii Mării Negre depinde de colaborarea strânsă între NATO și UE, precum și între acestea și alte organizații (sub)regionale și internaționale. Evaluările realizate de către aceste instituții și consultarea periodică pot juca un rol crucial în ajustarea și optimizarea strategiilor și a programelor implementate în regiunea extinsă a Mării Negre. Printr-o acțiune solidară de adaptare a politicilor acestora la mediul de securitate în continuă schimbare, NATO și UE își pot aduce în continuare o contribuție semnificativă la detensionarea situației și la stabilizarea post-conflict, asigurând în final integrarea europeană/euroatlantică a tuturor țărilor din regiune care îndeplinesc criteriile de aderare.

BIBLIOGRAFIE

Ioan Mircea Pașcu, „Cooperarea dintre NATO și UE, fundamentală pentru menținerea securității regionale”, 28 septembrie 2018, Sursa: https://www.defenseromania.ro/ioan-mircea-pascu-cooperarea-dintre-nato-si-ue-fundamentalala-pentru-mentinerea-securitatii-regionale_593889.html, accesat: 10.11.2023.

Interviu cu domnul Bogdan Aurescu, ministrul Afacerilor Externe al României – de Constantin Iacobiciță, Pulsul Geostrategic, 19.06.2020, sursa: <https://www.mae.ro/node/52879>, accesat: 20 noiembrie 2023.

Dr. Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Provocări actuale pentru Uniunea Europeană*, UNAP, București, 2010, pp. 46.

---

²⁵ Ibidem, p. 3.

Dr. Şafak OĞUZ, *The Vilnius Summit and the Future of NATO*, 26.07.2023,
<https://www.ankasam.org/the-vilnius-summit-and-the-future-of-nato/?lang=en>,
accesat: 23.11.2023.

İskender Tunaboylu, *Comparison of fleets of the Black Sea littoral countries and Black Sea security*, https://academia.edu/10890428/comparison_of_fleets_of_the_black_sea_littoral_countries_and_black_sea_security, p. 5-6.

Col.r. Moisa Constantin, „Capacitatele militare ale F. Ruse pentru atacuri cibernetice, operații psihologice, diversiune și dezinformare, alte misiuni specifice unităților speciale ale GRU”, *Revista Dincolo de Orizonturi*, pp. 57-58.

Popescu Mihail, *Evoluția mediului de securitate în zona extinsă a Mării Negre*, p.26
https://academia.edu/42210028/Evolutia_Mediului_de_Securitate_in_Zona_Extinsa_a_Marii_Negre

Serebrian, Oleg, *Rusia la răspântie: geoistorie, geocultură, geopolitică*, Editura Cartier, 2014,
pp. 138-139.

Facilitatea Europeană pentru Pace, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>, accesat: 20.11.2023.

European Defence Fund, sursa: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf_en, accesat: 20.11.2023.

Fondul European pentru Dezvoltare / FED, https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en, accesat: 20.11.2023.

Operation Althea, <https://shape.nato.int/page39511625>, accesat: 02.11.2023.

Treaties and Regimes, <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/>, accesat: 20.11.2023.

The Strategic Compass of the European Union, https://www.strategic-compass-european-union.com/4_Partner_Strategic_Compass.html, accesat: 23.11.2023.

Russia's Planned Withdrawal of Its CTBT Ratification, Sursa: <https://www.state.gov/russias-planned-withdrawal-of-its-ctbt-ratification/>, accesat: 23.11.2023.

Declarația Ministerului de Externe al Rusiei privind retragerea oficială din Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa (CEF), <https://mid.ru/ru/foreign-policy/news/1913546/?lang=en>, accesat: 24.11.2023.

New Start Treaty, https://www.icanw.org/what_is_the_new_start_agreement_russia_suspended, accesat: 24.11.2023.

Tratatul de la Lisabona privind Uniunea Europeană, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona>, accesat: 20.11.2023.

EU Civilian CSDP Missions and the Consolidation of the Rule of Law in the Western Balkans, publicat: July 2023, https://www.researchgate.net/publication/228152270_The

Marea Neagră, în căutarea hegemonului pierdut / *The Black Sea in Search of the Lost Hegemon*

Internal-External_Security_Nexus_and_EU_PoliceRule_of_Law_Missions_in_the_Western_Balkans.

European Defence Agency, website: <https://eda.europa.eu/>, accesat: 20.11.2023.

Radu Andriciu, *Crimeea și particularitățile spațiului de securitate al României în 2014 și deceniul care urmează*, https://www.academia.edu/6521499/Crimeea_%C8%99i_particularit%C4%83%C8%9Bile_spa%C8%9Biului_de_securitate_al_Rom%C3%A2niei_%C3%AEn_2014_%C8%99i_deceniu_care_urmeaz%C4%83?sm=b, accesat: 22.11.2023.

Peace and Security in 2020 - Evaluating EU approach to tackling the Sahel, sursa: https://www.researchgate.net/profile/Isabelle-Ioannides/publication/344369712_Peace_and_security_in_2020_Evaluating_the_EU_approach_to_tackling_the_Sahel_conflicts/links/5f6d08ee458515b7cf4c4777/Peace-and-security-in-2020-Evaluating-the-EU-approach-to-tackling-the-Sahel-conflicts.pdf, accesat: 20.11.2023.

CAPITOLUL 12.

Belarus as a Ground for Russian Attacks Against the West

Zmicer Mickiewicz

Why is it important to talk about Belarus in the context of regional security of the Black Sea? The fact is that Belarus is closer than it seems. After Aliaksandr Lukashenka announced the deployment of Russian tactical nuclear weapons and their carriers on Belarusian territory on July 6, 2023, Belarus suddenly became extremely close to most of the countries of the European Union. If earlier on, only the nearest neighboring countries would experience hybrid aggression from the regimes of Putin and Lukashenka, now this aggression may not be just hybrid, but turn into a directly military one, while the number of countries exposed to it has increased significantly.

In the beginning, the statements about the deployment of Russian nuclear weapons on Belarusian territory weren't on the agenda in the EU and USA. The Western military and civil officials were reluctant to react publicly. However, already in late autumn 2023, some of them articulated, behind the closed doors, the awareness of the threat and even the wish to act upon the situation in Belarus in order to liquidate any serious direct threat to the EU and the USA. Considering the experience and common practices of the Russian foreign policy, this need to intervene should appear on the agenda in the not-so-distant future.

Here it is necessary to state that, for almost three years, **Belarus has been used by the Kremlin as a ground for hybrid attacks against the West**. Constant tensions on the country's borders with Poland, Lithuania and Latvia, the usage of illegal migrants as a weapon, attempts to create military threats and conduct provocative actions, including those of a military nature, attempts by the special services of the Lukashenka regime to recruit foreign

citizens when they visit Belarus – all this has already become a common practice. Given that Lukashenka is not responsible for the conduct of foreign policy, let alone for the national security of the Republic of Belarus, we can conclude that **these actions are an attempt by the Kremlin to test the effectiveness of certain practices meant to put pressure on the Western countries.**

Presently, **Lukashenka does not have the tools to refuse Putin on issues important to the Kremlin.** This is perfectly illustrated by the almost complete political isolation of Minsk's officials in relation to the West. At the same time, it maintains contact with the EU countries and the USA on quite a regular basis – through diplomatic agencies and special services. This means that, theoretically, there is an opportunity to start the negotiation process on the normalization of relations, much in the same way as it was done after all the previous political crises in Belarus. Now, however, Western politicians are quite openly declaring the pointlessness of talks with the Lukashenka regime on issues of Belarusian security or foreign policy, since these spheres are under the control of Moscow. One has to note that **the dependence of the Lukashenka regime on Russia in the critical fields is only increasing.**

At the same time, **Russian propaganda tends to present Lukashenka as an independent player on the international arena.** Now it is more useful for the Kremlin to have an ally that is fully responsible for its own actions but is supporting Putin's policy. For example, during the migration crisis on the borders of Belarus with Poland and Lithuania, which began in the summer of 2021 (and reached its peak in the fall of 2021) and was planned and organized by the Russian special services in close cooperation with services of the Lukashenka regime, Russian propaganda presented this event without mention of it having any connection to the Kremlin. It was Lukashenka who was the center of attention.

This factor also raises **concerns about the possible usage of the nuclear weapons present in the Belarusian territory by the Kremlin.** The Belarusian army officially possesses possible carriers of nuclear weapons – “Iskander” missile systems (bought from Russia) and Su-25 aircraft (modernized for this purpose in Russia). Although the Kremlin officially

states that it is controlling its nuclear weapons in Belarus, technically it is quite possible to shift the responsibility for an eventual nuclear strike to the officials in Minsk, especially against the background of Lukashenka's statements about his having an influence on the eventual decision to use tactical nuclear weapons.

This becomes a very important factor in the context of Russia's foreign policy, which clearly shows a desire to further escalate the conflict with the West in an attempt to gain a better negotiating position to consolidate its achievements (both on the battlefield in Ukraine and in the global confrontation).

Where is the limit of such an escalation? It is difficult to define. After all, the main thing that now defines the actions of the Kremlin is the Russian word "avos", which can be translated as something like "maybe it will turn out fine." This concept clearly characterizes the attempts, as stated in the Kremlin propaganda itself, "**to test the West.**" Which means **Moscow will conduct another operation (hybrid attack or military provocation)**, and then will act according to the situation, based on the reaction of the West – "maybe it will turn out fine." Accordingly, this "avos" can lead to completely unforeseen results and highlights the problems faced by Russia's top leadership in the assessment of possible risks when making decisions. Here it is necessary to remember the article by Sergey Karaganov – member of the scientific council of the Russian Security Council. He openly proposed carrying out a nuclear strike on Poland. According to him, this would break the will of the West to oppose Russia and will allow Moscow to achieve victory in Ukraine.

In its actions against the West, Russia relies primarily on **the lack of unity among Western countries on a number of fundamental issues**. First of all, Russia itself is evaluated differently by both society and political leadership in different countries. For example, in some states they are still trying to apply the approaches previously used in relations with European countries. Sometimes they simply do not have the necessary knowledge about the specifics of Eastern Europe, Russia, and the history of relations in this region. In addition, there are attempts to extrapolate the phenomena present in the political life of certain countries to Russia and the Russian

society, which ultimately leads to a distorted understanding of the events taking place in Eastern Europe.

Thus, we see several completely different assessments of the threats emanating from the Russian Federation among the Western countries. In general, **there is no common vision of the strategic goal in the current situation** – what the situation should look like after the end of the Russian war against Ukraine and how this war should end. For example, the understanding of the Russian threat is completely different in the countries of Eastern Europe (Poland, Belarus, Ukraine, Lithuania, Latvia) and in Central (Germany, Switzerland) and Western (France, Portugal) Europe. The economic interests and actual agenda are different as well.

So, for some European states, cooperating with Russia can be a part of their economic strategy. Which, of course, is influencing their domestic and foreign policy agenda. Taking advantage of these contradictions, **Russia is trying to impose its agenda in each individual country, using diplomacy, intelligence, as well as hybrid and direct threats.**

Accordingly, it is necessary, at least at the regional level, to develop a common position regarding the strategic issues of the future arrangement in Eastern Europe. It is essential for the countries of the region to find common tactical goals in order to form the political agenda in the domestic information field: cooperation in Eastern Europe is important for the security of the EU and NATO, while the “border states” are able to create a “security belt” on their own and deter Russia and China with their own armies and military industries. We shall not delve into the possible ways of achieving that, as this is a topic for an especially long article.

The construction of a security structure also depends on Belarus. Even from a purely geographical point of view: **Belarus is a stage from which Russia can pose a threat to a much larger number of countries and territories.** Thus, without the inclusion of Belarus in the common security system of Europe, Europe’s border with potentially dangerous territories (as is the current situation) would be more than 1,000 kilometers longer than in the case of Belarus being a part of the European defense system. Simply put, **it would be much more difficult for the Russian Federation to attack Eastern Europe without having Belarus as a leeway.**

At the same time, it is now necessary to work on the development of common approaches against the Kremlin's hybrid aggression and its threats to use direct military aggression in favorable circumstances. For this, it is necessary to establish a system of rapid communication between the states and societies of Eastern Europe, in which the media already available in these countries must play an important role, along with thematic mass information campaigns aimed at creating a common agenda on issues of critical importance for the region.

Deconstructing the Russian propaganda narratives, highlighting the attempts of Russian special services to destabilize the situation in Eastern Europe, fighting corruption, creating a common development and cooperation strategy in different spheres, planning long-term discussions on different topics – these could be the tasks of the common media-platform. It can be an important instrument **to start building a long-term security cluster in Eastern Europe**, one that is able to ensure the stable development and safety of all the states in the region.

CAPITOLUL 13.

Inițiativa celor Trei Mări

ca abordare geopolitică și rolul României în întărirea capacității de securitate europeană

Cătălin-Gabriel Done

ABSTRACT: Capitolul propus explorează Inițiativa celor Trei Mări ca abordare geopolitică și analizează rolul crucial al României în contextul întăririi și extinderii capacității de securitate europeană. Cu o introducere detaliată în contextul istoric al Inițiativei, articolul dezvoltă concepte-cheie precum securitatea europeană și geopolitica Europei Centrale și de Est. O atenție deosebită este acordată Inițiativei celor Trei Mări, evidențiind originile, evoluția și impactul său asupra regiunii. De asemenea, se examinează contribuțiile semnificative ale României la Inițiativă, în lumina parteneriatelor regionale și implicațiilor acestora. Geopolitica Inițiativei este analizată în profunzime, evidențiind interesele globale, influența actorilor majori și implicațiile pentru Uniunea Europeană. Articolul se extinde în explorarea posibilității unei militarizări a Inițiativei, evaluând amenințările regionale și argumentele pro și contra acestei evoluții. Capacitatea de răspuns la amenințări este examinată în detaliu, cu propunerile concrete de îmbunătățire a cooperării regionale și a capacității de reacție la situații de criză. Prin integrarea studiului de caz și a exemplelor practice, capitolul aduce în discuție lectii învățate din experiența altor organizații similare, aplicându-le la contextul Inițiativei celor Trei Mări. Concluziile oferă o perspectivă asupra provocărilor și oportunităților viitoare, susținute de recomandări concrete pentru consolidarea Inițiativei și a securității europene.

INTRODUCERE

Inițiativa celor Trei Mări a devenit un element central în peisajul geopolitic al Europei Centrale și de Est, marcând o abordare inovatoare în consolidarea cooperării regionale și a securității europene (Edwards et al. 2021). Acest capitol își propune să exploreze Inițiativa prin prisma aspectelor sale geopolitice și să analizeze modul în care România își conturează un rol crucial în acest cadru. Într-o epocă ce poate fi caracterizată de evoluții

geopolitice dinamice și schimbări rapide în echilibrul de putere global, Inițiativa celor Trei Mări devine o platformă esențială pentru statele riverane Mării Baltice, Mării Adriatice și Mării Negre.

Pentru a înțelege semnificația Inițiativei celor Trei Mări, este necesar să ne întoarcem în timp și să explorăm contextul istoric care a generat această inițiativă. Europa Centrală și de Est a traversat transformări remarcabile de la sfârșitul Războiului Rece, iar acest proiect politic a apărut ca răspuns la provocările specifice ale acestei regiuni și la dezechilibrele economice și de dezvoltare (Three Seas Initiative 2023). Această zonă geografică, cuprinsă între influențele vestice și estice, s-a confruntat cu necesitatea consolidării economice și politice pentru a-și asigura securitatea și dezvoltarea durabilă (Lightfoot 2010). Inițiativa Celor Trei Mări a evoluat într-un cadru complex, în care statele membre își propun să-și consolideze relațiile economice, energetice și infrastructurale, contribuind astfel la diminuarea discrepanțelor de dezvoltare, precum și la consolidarea securității regionale. Importanța Inițiativei se reflectă în potențialul său de a crea un front comun în fața provocărilor geopolitice actuale, reprezentând un efort colectiv pentru consolidarea independenței și rezilienței statelor din regiune.

În cadrul acestui proiect, România își asumă un rol proeminent, oferind contribuții substanțiale la dezvoltarea economică și a rezilienței regionale. Cu o poziție geografică strategică, aflată la intersecția celor trei mări, România devine un *nexus geopolitic* în proiectele de infrastructură și energetice propuse. Contribuțiiile țării noastre, atât la nivel economic, cât și politic, sunt esențiale pentru întărirea Inițiativei și consolidarea obiectivelor sale, precum și la consolidarea capacitaților de securitate și apărare ale Europei în contextul intensificării amenințărilor regionale și globale.

În continuare, vom examina îndeaproape Inițiativa celor Trei Mări în lumina aspectelor geopolitice în context mai larg, aducând în discuție interesele globale, implicațiile pentru Uniunea Europeană și, de asemenea, explorând posibilitatea unei militarizări a acestei inițiative, cu accent pe întărirea securității europene. Este o călătorie în care trecutul, prezentul și viitorul se întâlnesc într-o confruntare continuă cu provocările și oportunitățile unui peisaj geopolitic complex.

FUNDAMENTARE TEORETICĂ ȘI CONCEPTUALĂ

Inițiativa celor Trei Mări revendică o importanță geopolitică și geostrategică semnificativă în peisajul central-est european. Prin concentrarea pe consolidarea cooperării regionale, această inițiativă devine un instrument vital pentru contrabalansarea influențelor externe din partea marilor actori globali și a puterilor emergente. Aflată între două entități cu valoare geopolitică normativă – Uniunea Europeană (inclusiv NATO) și Federația Rusă – regiunea celor Trei Mări devine un teritoriu de frontieră strategic pentru stabilitatea europeană. Inițiativa reprezintă nu doar un efort de consolidare economică, ci și o platformă geostrategică ce își propune să definească agenda regională într-un mod care să servească intereselor comune ale statelor membre.

Această inițiativă devine astfel un instrument crucial pentru diversificarea economică și securitatea energetică a statelor participante, reducând dependența de sursele tradiționale. Prin proiectele de infrastructură propuse, Inițiativa celor Trei Mări contribuie la creșterea rezilienței regionale, consolidând conexiunile între statele membre și eliminând barierele care au existat în trecut. Acest aspect nu doar întărește independența economică a regiunii, ci și consolidează rolul acestaia în cadrul Uniunii Europene și al NATO, contribuind la coeziunea și solidaritatea europeană. De asemenea, Inițiativa celor Trei Mări are un impact semnificativ în domeniul securității. Prin promovarea cooperării în cadrul Inițiativei, statele membre își întăresc capacitatele de răspuns la amenințări convenționale și neconvenționale, creând un front comun împotriva provocărilor la adresa securității regionale. Deoarece stabilitatea și securitatea regiunii celor Trei Mări sunt intrinsec legate de stabilitatea Europei și de coeziunea între regiunile europene, această inițiativă devine o piesă esențială în complexul peisaj geopolitic european. Pe măsură ce Inițiativa celor Trei Mări continuă să evolueze, devine evident că aceasta nu este doar un proiect regional, ci și un actor cu relevanță globală. **Geostrategic, această inițiativă redefinește harta intereselor regionale și își propune să devină un model pentru alte regiuni ale lumii aflate în situații similare.**

Astfel, în contextul fluctuațiilor geopolitice globale, Inițiativa celor Trei Mări devine nu doar un proiect economic, ci și **o platformă geostrategică**

menită să aducă stabilitate și prosperitate în regiunea centrală și de est a Europei.

Din punct de vedere geopolitic, „lumea se conturează într-o structură duală, caracterizată de state și imperii thalassocratice (putere maritimă) sau tellurocratice (putere terestră)” (Sava 2004, p.I). Evident, conceptul de securitate europeană nu poate fi înțeles în afara contextului geopolitic global și a dualității dintre puterea maritimă și cea terestră. Securitatea europeană, ca efort de stabilizare și cooperare, se încadrează în această paradigmă duală, căutând să asigure stabilitatea și să contracareze presiunile externe într-un context în care influențele thalassocratice și tellurocratice interacționează. Pe de altă parte, Inițiativa celor Trei Mări, cu accentul său pe cooperare regională și dezvoltare economică, se plasează în acest cadru geopolitic distinct. Prin facilitarea proiectelor infrastructurale și energetice, Inițiativa devine un exemplu clar de manifestare a puterii maritime și terestre într-un efort comun pentru consolidarea Europei Centrale și de Est. Bineînțeles, Inițiativa celor Trei Mări și platformele de dezvoltare și cooperare pe care aceasta le oferă nu ar fi posibile în afara cadrelor normative pe care Uniunea Europeană le oferă statelor membre. După cum bine observa Iuliana Udroiu (2021, p.156), „într-un mediu de securitate în care competiția geostrategică a căpătat valori imprevizibile, UE este, în ciuda unor derapaje punctuale determinate de ambițiile personale ale liderilor statelor membre, un pol de stabilitate”.

În cadrul Inițiativei celor Trei Mări, realizarea și consolidarea rezilienței reprezintă aspecte fundamentale pentru asigurarea unei creșteri durabile și a securității în regiune. Construirea unei reziliențe solide devine astfel un element-cheie în adaptarea la schimbările în curs și în contracararea potențialelor vulnerabilități. Reziliența, în contextul geopoliticii, reprezintă capacitatea unei națiuni sau regiuni de a face față și de a se recupera rapid în fața șocurilor, amenințărilor sau provocărilor geopolitice. Este o dimensiune esențială a strategiilor naționale, deoarece asigură capacitatea de adaptare și supraviețuire în fața unui mediu internațional în continuă schimbare. Într-o eră caracterizată de incertitudine geopolitică, reziliența devine un instrument crucial pentru menținerea stabilității și securității naționale.

Devenită de nelipsit din analiza strategică încă de la introducerea ei de către Holling (1973) ca fundament al securității și stabilității, reziliența devine un factor distinctiv în determinarea succesului unei națiuni sau a unei regiuni. Statele și regiunile cu capacitate ridicate de reziliență sunt mai puțin vulnerabile la presiunile externe și au mai multe șanse de a-și menține independența și integritatea teritorială. În timp ce factorii militari și economici rămân esențiali în ecuația geopolitică, capacitatea de a-și gestiona și depăși crizele, adaptându-se la schimbările rapide, conferă societăților un avantaj strategic semnificativ în peisajul competitiv al relațiilor internaționale (Walsh-Dilley, Wolford, și McCarthy 2016; Langeland et al. 2016; Faulkner, Brown, și Quinn 2018; Nistor 2023). Inițiativa celor Trei Mări demonstrează o reziliență remarcabilă în fața provocărilor geopolitice și economice actuale. Proiectele strategice de infrastructură, energetice și digitale propuse în cadrul Inițiativei servesc nu doar ca instrumente de dezvoltare, ci și ca elemente-cheie în consolidarea rezilienței regionale. Prin promovarea unei cooperări solide între statele membre, Inițiativa își propune să creeze o rețea robustă de sprijin, capabilă să facă față schimbărilor neașteptate și să minimizeze impactul negativ al șocurilor externe.

Un aspect deosebit de important îl reprezintă particularitatea rezilienței locale devenită o prioritate esențială în cadrul Inițiativei celor Trei Mări, unde proiectele propuse nu numai că stimulează dezvoltarea economică, ci și contribuie semnificativ la consolidarea rezilienței comunităților locale. Prin investiții semnificative în infrastructură, inclusiv în sectoarele de transport, energie și tehnologie, Inițiativa creează baze solide pentru adaptarea rapidă la schimbările economice și sociale. Proiectele promovate în cadrul Inițiativei servesc nu doar ca mijloace de conectare și integrare regională, ci și ca surse esențiale de reziliență în fața amenințărilor externe și interne.

Aceste proiecte nu doar că îmbunătățesc infrastructura vitală, ci și sprijină inovația și diversificarea economică la nivel local. Prin dezvoltarea unor surse alternative de energie, îmbunătățirea rețelelor de transport și promovarea tehnologiilor avansate, Inițiativa nu doar reduce dependența de factorii externi, ci și întărește capacitatea comunităților de a face față

perturbărilor. Astfel, proiectele din cadrul Inițiativei celor Trei Mări nu sunt doar instrumente de dezvoltare, ci și catalizatori-cheie pentru consolidarea rezilienței la nivel local, național și regional, construind astfel comunități mai puternice și mai adaptabile în fața provocărilor geopolitice contemporane.

Firește, Europa traversează un context geopolitic complex, ce marchează o perioadă caracterizată de provocări majore și schimbări substanțiale în peisajul internațional. Războiul Rusiei la scară largă în Ucraina reprezintă un punct focal al tensiunilor geopolitice, amplificând îngrijorările legate de securitate în Europa Centrală și de Est. Acest comportament agresiv al Federației Ruse a generat îngrijorări semnificative în ceea ce privește suveranitatea și stabilitatea regională, obligând statele membre ale UE și NATO să-și revalueze strategiile de securitate și să caute parteneriate puternice pentru contracararea amenințărilor. Tocmai de aceea, într-un climat în care influența globală devine tot mai contestată, Inițiativa celor Trei Mări reprezintă un efort de consolidare a capacitatii europene de a-și modela propriul destin într-un mod autonom și solidar.

În acest context, geopolitica dezvoltării și intensificarea eforturilor de consolidare a securității europene devin din ce în ce mai importante. Inițiativa celor Trei Mări reprezintă un exemplu concret în sfera geopoliticii dezvoltării, oferind o platformă regională pentru consolidarea capacitatilor economice și a interconexiunilor (Soroka și Stępniewski 2019).

OINIȚIATIVĂ, MAI MULTESENSURI

În analiza Inițiativei celor Trei Mări și a rolului determinant al României în securitatea europeană se poate adopta o abordare teoretică pluridisciplinară, integrând concepte din domenii precum geopolitica, economia politică și relațiile internaționale. Prin prisma geopoliticii, aşa cum am arătat, Inițiativa devine un teren de studiu complex, deoarece reflectă interacțiunile dintre statele europene centrale și de est într-un context regional și global. Aplicând teoria puterii, se poate evalua modul în care statele implicate își utilizează resursele economice, militare și diplomatice pentru a-și consolida influența și securitatea în regiune.

Economia politică aduce o perspectivă crucială, concentrându-se pe modul în care proiectele infrastructurale și energetice promovate de Inițiativă (deci inclusiv de către România) contribuie la dezvoltarea economică și la modelarea relațiilor comerciale. Analiza avantajelor comparative și a interdependențelor economice poate oferi o înțelegere a dinamicii economice rezultate din colaborarea între statele membre. În contextul relațiilor internaționale, teoriile instituționale ar putea fi aplicate pentru a evalua eficacitatea structurilor și mecanismelor de cooperare instituite de Inițiativă, precum și impactul acesteia asupra relațiilor dintre actorii regionali și globali.

Prin adoptarea unei abordări teoretice comprehensive, analiza noastră poate dezvălu interconexiunile complexe dintre factorii politici, economici și strategici care stau la baza acestei inițiative regionale. Integrând multiple perspective teoretice, în mod cert putem furniza o înțelegere comprehensivă a modului în care Inițiativa, în general, și România, în particular, contribuie la modelarea peisajului geopolitic și economic european.

a. Un nou model al cooperării regionale – economie și securitate

Cooperarea regională în cadrul Inițiativei celor Trei Mări devine o expresie clară a **teoriei puterii**, unde statele membre își unesc resursele economice și strategiile de securitate pentru a-și consolida poziția colectivă în peisajul geopolitic și geostrategic global. În lumina teoriei puterii, Inițiativa devine un instrument prin care participanții ajung să exercite o influență crescândă și o autoritate politică și strategică pe continent, prin intermediul proiectelor ambițioase și consolidării capacitaților economice. Autostrăzile, rețelele energetice și digitalizarea devin instrumente strategice care nu doar sporesc dezvoltarea economică, ci și cresc influența colectivă a membrilor conform logicii puterii economice (Bajda 2022; Kečkeš 2022; Kloucek 2022; Lang 2021).

Din perspectiva instituționalismului, Inițiativa celor Trei Mări și formatele de cooperare multilaterală propuse reprezintă un efort concret de creare a unui cadru instituțional care facilitează cooperarea între state și întărirea relațiilor politice regionale. Structurile interguvernamentale și mecanismele de colaborare înființate prin Inițiativă servesc ca instituții care guvernează interacțiunile statelor membre, precum și cadrul general de

acțiune în contextul proiectării intereselor comune în jocul geostrategic european și global. Așadar, Inițiativa devine un exemplu de instituționalizare a cooperării regionale, unde regulile și procedurile stabilitate contribuie la prevenirea conflictelor și la promovarea unei colaborări eficiente.

Pe frontul securității, Inițiativa devine o platformă de cooperare strategică, unde țările din centrul și estul Europei nu doar își consolidează capacitatele de apărare, ci și își instituționalizează mecanisme de răspuns comun la amenințări. Abordarea securității cibernetice și a rezilienței infrastructurii critice este integrată în cadrul instituțional al Inițiativei, unde protocoalele standardizate și schimbul de informații contribuie la construirea unei securități colective (Three Seas Initiative 2022). Astfel, Inițiativa celor Trei Mări devine un exemplu de instituționalism în domeniul securității, generând un model de inițiativă ce contribuie la dublarea eforturilor comune din cadrul Uniunii Europene - NATO.

De aceea, este extrem de important să înțelegem importanța instituționalismului și a instituționalizării unei astfel de inițiative politice. Instituționalismul în contextul cooperării regionale reprezintă un cadru conceptual esențial pentru înțelegerea modului în care procesul de instituționalizare poate influența traiectoria și succesul unei inițiative precum cea a celor Trei Mări. Instituțiile regionale, fie ele formale sau informale, devin structuri care guvernează interacțiunile între statele participante și modelează modul în care acestea colaborează. Procesul de instituționalizare este crucial pentru stabilirea regulilor, procedurilor și mecanismelor care facilitează cooperarea și gestionarea divergențelor, contribuind astfel la eficacitatea inițiativei în ansamblul său.

Observația lui John Duffield (2007, p.3), conform căreia „în mod tradițional, cercetătorii tend să definească instituțiile internaționale ca pe organizații formale internaționale”, este corectă până la un punct, deoarece astăzi, instituționalismul nu mai e mărginit doar de existența organizației *per se*, ci transcede această logică. Instituționalizarea în cadrul Inițiativei celor Trei Mări implică stabilirea unui cadru formal și informațional care să faciliteze dialogul, luarea deciziilor și implementarea proiectelor strategice comune. Prin *instituționalizare* înțelegem conturarea structurilor de guvernare

și a mecanismelor de colaborare care transcend interesele individuale ale statelor membre și promovează coeziunea regională. De pildă, summiturile la nivel de șefi de state și de guverne, precum și forumurile economice și platformele de dialog din cadrul acestora sunt forme de instituții nonformale ce impun viziunea strategică a cooperării regionale. Procesul de instituționalizare astfel determinat asigură durabilitatea și succesul pe termen lung ale Inițiativei. Crearea unor instituții-schelet robuste și a unui cadru cooperativ solid contribuie la creșterea încrederii între statele participante și atrage potențiali parteneri de discuții. De asemenea, instituționalizarea Inițiativei a asigurat continuitatea și predictibilitatea în implementarea conceptelor strategice și a proiectelor regionale, ceea ce este esențial pentru construirea unui mediu favorabil investițiilor și dezvoltării economice, dar și a unei securități și reziliențe regionale.

Figura 1. Harta politică a Inițiativei celor Trei Mări¹

---

¹ Sursa: Friedrich Naumann Fiftung.

b. Rolul României în ansamblul instituțional al Inițiativei celor Trei Mări și securitatea regională

Transformarea complexului de securitate regională într-o ordine bipolară este facilitată de factori multipli, inclusiv creșterea influenței Uniunii Europene și a Rusiei, alături de schimbările geopolitice și geoconomice. Pe măsură ce preocupările privind securitatea Uniunii Europene în Balcanii de Vest și cele ale Rusiei în Cecenia au scăzut în intensitate, regiunea comună de vecinătate a acestor doi actori principali a devenit noul epicentru al problemelor geopolitice din Europa în ultimii ani. În special, regiuni precum Caucazul de Sud, Ucraina și Republica Moldova au intrat în prim-plan, reprezentând noile zone-cheie ale tensiunilor și evoluțiilor geopolitice în cadrul acestei ordini bipolare emergente (Merlingen, Mireanu, și Stavrenská 2009, p.99).

România joacă un rol proeminent în cadrul geopoliticii europene, contribuind semnificativ la consolidarea securității regionale într-un context geopolitic complex. Participarea activă a României în cadrul NATO, al Uniunii Europene, precum și al Inițiativei celor Trei Mări (ca formă regională de securitate) reflectă determinarea țării noastre de a contracara amenințările de securitate și de a promova stabilitatea în Europa Centrală și de Est.

O parte esențială a rolului României în cadrul Inițiativei celor Trei Mări constă în eforturile de consolidare a infrastructurii critice și a cooperării regionale. Cele peste douăzeci de proiecte de conectivitate, precum Autostrada Baltică-Adriatică și Coridorul Energetic Nord-Sud, nu doar îmbunătățesc coeziunea regională, dar și sporesc reziliența împotriva posibilelor amenințări, oferind alternative și diversificând sursele de energie (Şancu și Valică 2023). În plus, în contextul securității regionale, România are o poziție strategică de contrabalansare a influențelor externe, cu accent deosebit pe gestionarea amenințărilor provenite din partea Federației Ruse (Naumescu 2017; Mărcău et al. 2022; Olteanu 2020).

În cadrul Inițiativei celor Trei Mări, România devine un promotor al cooperării regionale în vederea contracarării influențelor nefavorabile și

consolidării capacitaților de apărare. Țara noastră joacă un rol semnificativ în conturarea și consolidarea arhitecturii de securitate regională în Europa Centrală și de Est. Cu o poziție strategică-cheie și angajamente puternice în cadrul organismelor internaționale, România își aduce contribuția esențială la menținerea stabilității și gestionarea amenințărilor la adresa securității regionale. Astfel, Bucureștiul a devenit un *nexus* de importanță majoră a intereselor marilor puteri.

Ca membru al NATO, România contribuie activ la eforturile Alianței în ceea ce privește securitatea europeană. Participarea la exerciții militare comune, dezvoltarea capacitaților de apărare și găzduirea bazelor și facilităților aliate pe teritoriul său consolidează prezența și influența NATO în regiune. Astfel, România devine un pol de stabilitate și un partener de încredere în cadrul arhitecturii de securitate regională.

Prin intermediul Inițiativei celor Trei Mări, România își extinde și diversifică mecanismele de colaborare regională în domeniul securității. Proiectele comune, schimbul de informații și consolidarea capacitaților de reacție la amenințări contribuie la conturarea unei arhitecturi de securitate care se adaptează la provocările contemporane și promovează solidaritatea între statele participante.

România a adoptat o abordare proactivă în gestionarea provocărilor de securitate, inclusiv cele provenite din vecinătatea sa estică. În cadrul arhitecturii de securitate regională, țara acționează ca un mediator și promotor al dialogului între statele membre UE, NATO și partenerii săi, contribuind la prevenirea și soluționarea conflictelor prin diplomație și cooperare, prin deschiderea piețelor către investiții și capital și prin promovarea schimburilor de bunuri și mărfuri. Prin urmare, rolul țării noastre în arhitectura de securitate regională nu se limitează doar la capacitațile sale militare, ci și la capacitatea economică transfrontalieră. Angajamentul său constant în cadrul organizațiilor internaționale și inițiativele regionale reconfirmă astfel poziția țării ca un actor-cheie în modelarea și promovarea securității în complexitatea relațiilor internaționale.

Country	Area in thousand km ²	Population in million	Gross national income	
			in billion USD	per capita
Poland	321,6 (according to GUS* 38,4)	36,5	469,5	12863
Romania	238,4	21,5	186,7	7620
Bulgaria	111,0	7,2	52,4	7277
Hungary	93,0	9,6	124,3	12948
Austria	83,9	8,4	386,4	45999
Czech Republic	78,9	10,5	192,5	18333
Lithuania	65,2	2,9	42,7	17211
Latvia	64,9	2,1	27,4	13047
Croatia	56,5	4,2	50,4	12000
Slovakia	49	5,2	89,5	17212
Estonia	45,2	1,2	23,1	19249
Slovenia	20,3	1,8	44,0	24443
Total	1218,8	111,1	1688,9	15201

Figura 2. Potențialul economic și demografic al membrilor Inițiativei celor Trei Mări²

GEOPOLITICA INITIATIVEI: UN SCENARIU AL DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI ROLUL ROMÂNIEI ÎN ARHITECTURA DE SECURITATE EUROPEANĂ

Europa Centrală și de Est a devenit, în contextul războiului generalizat purtat de Federația Rusă în Ucraina, din ce în ce mai atrăgătoare pentru actorii globali, aceștia canalizându-și interesele și influența în această regiune strategică. State precum China, Statele Unite ale Americii și Rusia își intensifică implicarea, văzând în potențialul economic, energetic și geostrategic al regiunii o platformă de maximizare a propriilor interese. De altfel, China, prin inițiativa sa Belt and Road, a lansat programe intense de investiții în infrastructura regională, amplificându-și influența economică și comercială. În contrapondere, Statele Unite, împreună cu aliații săi din NATO, continuă să își mențină angajamentul în regiune, contribuind la consolidarea securității și la contracararea oricăror amenințări la adresa aliaților. În același timp, Rusia nu ezită în a-și manifesta prezența în mod activ, încercând să-și mențină influența istorică și să contracareze eforturile de integrare europeană.

² Sursa: Soroka și Stępniewski 2019, p. 19.

Inițiativa celor Trei Mări reprezintă un catalizator esențial în consolidarea cooperării în confruntarea intereselor geostrategice și geopolitice regionale. Prin promovarea proiectelor sale de cooperare, Inițiativa sprijină integrarea economică și creșterea competitivității regionale. Aceasta facilitează dialogul și colaborarea între statele membre, creând o platformă pentru consolidarea securității și a dezvoltării durabile. În același timp, aceasta a devenit un instrument prin care statele din regiune pot negocia cu actorii globali, consolidându-și poziția în fața acestora și asigurându-și un rol activ în peisajul geopolitic. În același timp, Inițiativa celor Trei Mări aduce cu sine implicații semnificative pentru Uniunea Europeană în ansamblu și pentru România în particular. Pe de o parte, consolidarea cooperării regionale întărește coeziunea și solidaritatea în cadrul Uniunii Europene, contribuind la abordarea inegalităților economice și de dezvoltare în regiune. Pe de altă parte, Inițiativa poate genera și provocări sistemice pentru țara noastră, cum ar fi posibilitatea unor diviziuni în interiorul Uniunii sau o eventuală intervenție a unor actori globali în încercarea de a perturba ansamblul securității naționale. Totuși, o gestionare inteligentă și coordonată a Inițiativei poate aduce beneficii semnificative pentru toate părțile implicate, consolidându-i rolul semnificativ în gestionarea principalelor provocări la adresa securității și stabilității europene.

Astfel, Inițiativa celor Trei Mări, inițial axată pe colaborarea economică și infrastructură regională, ar putea forța **extinderea sferei de acțiune către dimensiunea militară**, aducând cu sine provocări și oportunități semnificative pentru România și regiunea Mării Negre. Dezvoltarea laturii militare a Inițiativei ar reprezenta un răspuns coordonat la evoluțiile geopolitice complexe din regiune și la creșterea preocupărilor privind securitatea, mai ales că Federația Rusă devine tot mai agresivă și implicată în acțiuni asimetrice de destabilizare.

Sigur, o implicare profundă în dimensiunea militară a Inițiativei celor Trei Mări ar putea consolida securitatea regională prin creșterea interoperabilității și cooperării între statele membre. Acest lucru nu ar trebui văzut ca fiind o încercare de înlocuire a alianțelor militare existente. Din contră, cooperarea militară le-ar dubla, consolidând capacitatea de răspuns

în cazul unei posibile agresiuni din partea unui terț. Exercițiile militare comune, schimbul de informații și standardizarea procedurilor ar contribui semnificativ la creșterea eficacității răspunsului colectiv la amenințări, întărind astfel reziliența întregii regiuni.

Pentru România, această dezvoltare poate reprezenta o oportunitate de a-și consolida poziția în calitate de actor-cheie în asigurarea securității regionale. Cu o prezență militară semnificativă în cadrul Inițiativei, România ar deveni furnizor net de securitate pentru Europa, de exemplu, furnizor al unor capacitați de apărare colectivă coordonate cu partenerii săi strategici.

Cu toate acestea, implicarea cooperării militare în cadrul Inițiativei celor Trei Mări poate aduce și provocări, inclusiv riscul de tensionare a relațiilor cu actorii externi sau posibilitatea percepiei Inițiativei ca un element de divizare în cadrul Uniunii Europene, deși proiecte similare de aprofundare a cooperării militare și în domeniul securității există (NORDEFCO, Consiliul Nordic, Inițiativele internaționale de securitate ale Turciei și contribuțiile la operațiunile NATO și UE). În acest sens, coordonarea strânsă cu partenerii europeni și cu NATO ar fi esențială pentru a asigura coerența și complementaritatea inițiativelor de securitate.

În contextul efervescent al Mării Negre, dezvoltarea militară a Inițiativei ar putea reprezenta un răspuns coerent la creșterea tensiunilor în zonă, consolidând securitatea și stabilitatea regiunii. Totuși, este important ca această dezvoltare să fie gestionată cu atenție pentru a evita escaladarea tensiunilor în zona Mării Negre și pentru a asigura că Inițiativa contribuie la consolidarea, nu la fragmentarea eforturilor existente în domeniul securității în regiune.

O astfel de dezvoltare a Inițiativei ar oferi un cadru propice pentru redimensionarea și reorganizarea potențialelor parteneriate militare și alianțe între statele participante, fără a concura cu NATO. Colaborarea în domeniul militar ar consolida legăturile de securitate între statele din regiune, contribuind la întărirea capacitaților colective de apărare și la gestionarea eficientă a amenințărilor comune, inclusiv la înzestrarea armatelor active.

Marea Neagră ar putea deveni platforma-cadru a Inițiativei pentru consolidarea parteneriatelor dintre statele din regiune și aliați externi (non-UE și NATO). Prin dezvoltarea unor parteneriate robuste, statele participante ar beneficia de expertiza și resursele suplimentare ale aliaților, consolidând astfel coeziunea și capacitatea de răspuns colectiv la amenințări regionale. Totodată, aceasta ar putea contribui, în mod semnificativ, la consolidarea dimensiunii de securitate a Uniunii Europene în ansamblul său.

Altfel spus, întărirea cooperării Nord-Sud în cadrul Inițiativei celor Trei Mări devine crucială pentru abordarea cuprinzătoare a provocărilor regionale. Prin implicarea țărilor din nordul și din sudul regiunii s-ar putea asigura o sinergie europeană și o coerență în dezvoltarea capacitaților militare și în interoperabilitatea infrastructurii aliate. Cooperarea Nord-Sud poate aduce beneficii semnificative în domeniul securității, consolidând securitatea la Marea Neagră și contribuind la stabilitatea pe termen lung în Europa Centrală și de Est.

Trebuie să fim conștienți că Inițiativa celor Trei Mări se intersectează cu alte inițiative regionale și internaționale, deschizând calea către o cooperare extinsă și sinergică. Inițiative precum Grupul de la București, Inițiativa Platformei de Cooperare la Marea Neagră și Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO) pot juca un rol semnificativ în consolidarea Inițiativei celor Trei Mări, în special în ceea ce privește dimensiunea sa militară (mai ales că membrii Inițiativei sunt membri activi și în celealte formate de cooperare). Grupul de la București, de exemplu, compus din țările NATO din Europa Centrală și de Est, reprezintă partenerul natural pentru Inițiativa celor Trei Mări, având obiective similare în consolidarea securității regionale. Prin cooperarea cu Grupul de la București, Inițiativa poate beneficia de experiența acumulată în cadrul NATO și promova standardele și procedurile aliate în cadrul cooperării sale militare la mările Neagră, Baltică și Adriatică. În același timp, Inițiativa Platformei de Cooperare la Marea Neagră, care implică statele din regiunea Mării Negre, poate crea sinergii cu componenta militară a Inițiativei celor Trei Mări. Cooperarea în cadrul acestor două inițiative poate contribui la întărirea securității în regiune, având în vedere importanța Mării Negre în dinamica geopolitică actuală. Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO) a Uniunii Europene reprezintă un alt vector important pentru Inițiativa celor Trei Mări,

ofierind o platformă pentru consolidarea capacităților militare ale statelor membre ale Uniunii Europene, iar prin participarea la proiecte comune PESCO, Inițiativa celor Trei Mări și-ar putea consolida și intensifica dimensiunea de cooperare militară ca ramură fundamentală a stabilității regionale.

Alte inițiative bilaterale și multilaterale, precum Parteneriatul Strategic al Europei Centrale (CEEP), pot crea punți adiționale pentru Inițiativa celor Trei Mări în ceea ce privește securitatea. Aceste parteneriate adiționale pot facilita schimbul de informații, interoperabilitatea și dezvoltarea unor strategii comune de apărare, întărind astfel Inițiativa în ansamblul său.

În mod fundamental, colaborarea între Inițiativa celor Trei Mări și aceste inițiative similare poate contribui la o abordare comprehensivă a securității europene. Integrarea eforturilor în cadrul acestor structuri existente poate maximiza eficiența Inițiativei celor Trei Mări și consolida rolul României în promovarea stabilității și securității regionale.

CONCLUZII

În concluzie, **dezvoltarea ramurii militare a Inițiativei celor Trei Mări** reprezintă un pas semnificativ în consolidarea securității și stabilității în Europa Centrală și de Est, cu accente pozitive pentru întărirea capacității de securitate a României. Această Inițiativă, inițial axată pe dimensiuni economice și de infrastructură, și-a extins treptat obiectivele pentru a putea include și aspecte militare, oferind astfel o perspectivă cuprinzătoare asupra securității regionale.

Importanța dezvoltării ramurii militare a Inițiativei se reflectă în capacitatea sa de a consolida cooperarea regională și de a facilita integrarea europeană. Prin promovarea standardelor și procedurilor comune, precum și prin îmbunătățirea interoperabilității militare între statele participante, Inițiativa ar deveni un catalizator pentru aprofundarea integrării europene și consolidarea coeziunii în cadrul NATO. De asemenea, Inițiativa celor Trei Mări poate juca un rol important în consolidarea capacităților de apărare colectivă în regiune. Prin proiecte comune și exerciții militare, statele participante pot contribui la creșterea rezilienței regionale și la dezvoltarea unui răspuns eficient la amenințările comune.

Importanța Inițiativei nu se oprește doar la nivel regional, ci are și implicații la nivelul Uniunii Europene și NATO. Dezvoltarea capacitaților militare în cadrul Inițiativei poate consolida rolul României în gestionarea securității regionale și poate facilita colaborarea în interiorul celor două organizații, țara noastră putând deveni lider al securității europene.

În final, acest capitol se vrea a fi o **pledioarie pentru redesenarea strategiei de politică externă și de securitate a României** prin dezvoltarea parteneriatelor la care țara noastră participă în mod activ. Acest demers contribuie la consolidarea rolului de furnizor de securitate al României în comunitatea regională și la întărirea poziției de actor-cheie în cadrul Uniunii Europene și NATO.

BIBLIOGRAFIE

- Bajda, Piotr, *Three Seas Initiative ad. 2022 – challenges for Poland*, Warsaw Institute, 2022. <https://warsawinstitute.org/three-seas-initiative-ad-2022-challenges-for-poland/>.
- Duffield, John, „What Are International Institutions?”, *International Studies Review*, 9 (1), 2007, p. 1–22.
- Edwards, Safa Shahwan, Simon Handler, Trey Herr, Adam Marczyński, și Jakub Teska, „Three Seas Initiative”. *Collective Cybersecurity for the Three Seas*. Atlantic Council. JSTOR, 2021.
- Faulkner, Lucy, Katrina Brown, și Tara Quinn, „Analyzing community resilience as an emergent property of dynamic social-ecological systems”, *Ecology and Society*, 23 (1), 2018. <https://www.jstor.org/stable/26799048>.
- Holling, C. S., „Resilience and Stability of Ecological Systems”. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1973, p. 1–23.
- Kečkeš, Matej., *The Three Seas Initiative*, Warsaw Institute, 2022. <https://warsawinstitute.org/three-seas-initiative/>.
- Kloucek, Rinhard., *Let's use the potential*, Warsaw Institute, 2022. <https://warsawinstitute.org/lets-use-the-potential/>.
- Lang, Kai-Olaf, *Die Drei-Meere-Initiative: wirtschaftliche Zusammenarbeit in geostrategischem Kontext*, Deutsche Institut für Internationale Politik und Sicherheit, 2021. https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2021A16_Drei-Meere-Initiative.pdf.
- Langeland, Krista S., David Manheim, Gary McLeod, și George Nacouzi, „Definitions, Characteristics, and Assessments of Resilience”, în *How Civil Institutions Build Resilience*, 5–10. Organizational Practices Derived from Academic Literature and

Case Studies. RAND Corporation, 2016.

Lightfoot, Simon, „The Europeanisation of International Development Policies: The Case of Central and Eastern European States”. *Europe-Asia Studies*, 62 (2), 2010, p. 329–50.

Mărcău, Flavius Cristian, Cătălin Peptan, Horațiu Tiberiu Gorun, Vlad Dumitru Băleanu, și Victor Gheorman, „Analysis of the impact of the armed conflict in Ukraine on the population of Romania”. *Frontiers in Public Health*, 10 (iulie), 2022, 964576. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.964576>.

Merlingen, Michael, Manuel Mireanu, și Elen B. Stavrenská, „Europäische Sicherheit: Wo stehen wir heute?”, *IFSH*, 2009, p. 97–129.

Naumescu, Valentin, „Stability, Ambiguity and Change in the Discourses of NATO allies in the Black Sea region: The Cases of Romania, Bulgaria and Turkey”, *Croatian International Relations Review*, 23 (80), 2017, p. 187–209. <https://doi.org/10.1515/cirr-2017-0025>.

Nistor, Daniel Ionel Andrei, „Manifestări ale culturii de securitate la nivel național”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, 12 (2), 2023, p. 87–104. <https://doi.org/10.53477/2065-8281-23-21>.

Olteanu, Andreea-Roxana, „Romania – NATO Relations: Three Decades Of Dialogue And Transformation Concerning Security”, *Impact Strategic*, nr. 75, 2020, p. 7–24.

Sava, Ionel Nicu, *Geopolitical Patterns of Euro-Atlanticism. A Perspective from South Eastern Europe*, Conflict Studies Research Centre, 2004.

Soroka, George, și Tomasz Stępniewski, „The Three Seas Initiative: Geopolitical Determinants and Polish Interests”. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 17 (3), 2019, p. 15–29. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2019.3.2>.

Şancu, Sabina, și Carmen Valică, „Inițiativa celor Trei Mări. De la autostrada Via Carpatia la calea ferată Gdańsk – Constanța. Cum evolăză proiectele României”, *Europa Liberă România*, 2023. <https://romania.europalibera.org/a/trei-mari-proiecte-romania/32578113.html>.

Three Seas Initiative. 2022. „The Future of Cybersecurity and the Three Seas Initiative: Ultimately It All Boils Down to Trust”. 2022. <https://3seas.eu/media/news/the-future-of-cybersecurity-and-the-three-seas-initiative-ultimately-it-all-boils-down-to-trust>.

—. 2023. „Objectives”. Three Seas Initiative. 2023. <https://3seas.eu/about/objectives>.

Udroiu, Iuliana, „New Geopolitics, New Arguments. Can the EU Keep Up the Peace In the Global Security System?” *Romanian Intelligence Studies Review*, nr. 26, 2021, p. 156–67.

Walsh-Dilley, Marygold, Wendy Wolford, și James McCarthy, „Rights for resilience: food sovereignty, power, and resilience in development practice”. *Ecology and Society*, 21 (1), 2016.

CAPITOLUL 14.

South Caucasus and its Regional Players

Gela Vasadze

The reformation of the security system in the northern part of Eurasia, which in general means the global security system, took the world and regional centers of power by surprise. Until February 2022, the security system in the largest region of the world, with some reservations, was in a dynamic equilibrium. It seemed that nothing could sharply upset this balance. However, the historical perspective showed that the Russian Federation, deprived of technology and getting by on the remnants of the Soviet legacy, is gradually losing its influence in the world and in the South Caucasus in particular.

Since the 1990s, relations between the countries of the South Caucasus (Azerbaijan, Georgia, and Armenia) and their neighbors (Russia, Turkey, and Iran) have formed a regional balance based on geographical location and the results of armed conflicts. None of the neighbors had direct borders with all three countries of the South Caucasus, except for Turkey, which borders all but shares a border with Azerbaijan through the Nakhchivan Autonomous Republic.

RUSSIA

Russia felt more than confident in the South Caucasus. However, after the 44-day war, its influence in Azerbaijan somewhat decreased. In Armenia, on the other hand, it heavily increased, according to the principle - where will they go now? And the irritating factor in the form of Georgia, which has haunted us since the late nineties, has, if not disappeared altogether, then at least ceased to bother us. Ultimately, the presence of tanks 40 km away from

the capital is a serious argument. And with Azerbaijan, in general, everything was not so sad. Ultimately, Baku could not or did not want to refuse the agreement on “allied interaction”. Although who and when in Moscow was ever interested in other people's motivation?

RUSSIA-ARMENIA

The Armenian authorities did everything possible to strengthen relations with Russia after their defeat in the 44-day war. Russia was the only guarantor for maintaining the “status quo” in Karabakh. Moscow is not going to withdraw its military forces from Karabakh unless something unexpected happens, which is now called a “black swan”.

In February 2022, Russia began a military adventure in Ukraine that turned the chessboard of world politics upside down. This could only affect the South Caucasus. Since the collapse of the USSR, Russia has been a key player in Caucasian politics, and its influence has been slowly but surely declining. However, after the start of the Russian aggression, we witnessed a cascading collapse of Russian influence in the South Caucasus. The old security system resembles a pyramid from which the cornerstone is being pulled out. Nobody knows when it will collapse, but no one has any doubt that it will collapse.

The Armenian political leadership made mistakes after 1994, but there was little room for other options. The concept of Miatsum, directed against Azerbaijan and Turkey, determined the course of development. Even the attempt to move away from this idea led to serious consequences. The leadership counted on Russian support and Azerbaijan's weakness, but things did not work out that way. The leadership's mistakes aggravated the consequences of the war but had no strategic impact.

Armenia's process of reorientation will be a long and difficult one due to Russia's institutional presence in all spheres of Armenian society. Public opinion towards Russia is extremely negative, and Russia does not have the resources to support Armenia. The Armenian leadership is trying to minimize the risks of leaving Russia, but the success of the Armenian national project depends on the weakening of Moscow's influence. As long

as Russia has at least minimal resources, and Russia has such resources, Armenia's transition to the West is impossible.

The level of economic relations between Armenia and Russia shows positive dynamics: Russia remains Armenia's main trading partner, its share in foreign trade increasing to 35%. Trade turnover from 2021 to 2022 increased by 90% and reached \$5 billion. Armenian exports to Russia during this period have increased almost 3 times, reaching \$2.4 billion. Russia also remains the main investor in the Armenian economy; its share in the total volume of accumulated foreign investment is about 40%.

Russia appears to be in no hurry to "punish" Armenia for its activity in the western direction, and Armenia, in turn, is in no hurry to effectively sever its ties with Russia. Prime Minister Pashinyan's visit to St. Petersburg and his statement that Armenia intends to separate the economic and political tracks in its relations with Russia is another confirmation of this.

RUSSIA-AZERBAIDJAN

In the early '90s, Azerbaijan experienced a change of three presidents in three years, while Armenia continued to occupy the country's territories. During this period, Azerbaijan became an unpredictable country in Russia's view. Expectations for relations with Russia became clearer in the mid-90s, when a constructive position on solving the problem of the territories occupied by Armenia was required. At the same time, the Azerbaijani leadership has taken steps to ensure predictability in relations with Russia without sacrificing its sovereignty in its domestic policy, the economy, and the international arena. Azerbaijan did not allow the Armenian-Azerbaijani conflict in Karabakh to affect its sovereignty.

In 2020, Russia enjoyed a military presence in Azerbaijan, and exclusive rights to mediate negotiations between Azerbaijan and Armenia, established a physical presence between the central structures of Azerbaijan and the Armenian population of Karabakh, and was also potentially expected to receive additional functions to control communications on the territory of Armenia.

Russia planned to increase its participation in the negotiations between Azerbaijan and Armenia through an invasion of Ukraine. In response, Azerbaijan concluded a declaration of alliance with Turkey and deepened its strategic partnership with Ukraine, and then signed a declaration of alliance with Russia.

With the deterioration of political interactions and the potential loss of military presence in the region, economic indicators are growing. A change of the peace treaty between Azerbaijan and Armenia will change the strategic balance in favor of Turkey and the Western bloc. Russia will have to share its exclusivity in transport communications with other countries. The border checkpoint on the Lachin corridor is only the beginning of this process.

The Russian leadership understands that a military presence provides predictability in the region, but increased economic interaction can change the situation and make the economic leverage more significant. That is why Russia will not withdraw its peacekeeping contingent from Karabakh until 2025, as stipulated in the trilateral statement, despite the fact that none of the Armenians whom the peacekeepers are supposed to protect remain in Karabakh.

Following the activity of the US and EU, Russia and Iran also joined the peace process. They have informed the Turkish and Azerbaijani sides about their initiatives and proposed a 3+3 format. The proposition is being discussed bilaterally, arousing great interest. The representative of the President of Azerbaijan expressed his desire to include a dispute resolution mechanism in the agreement.

Moscow understands perfectly how important Azerbaijan is for building economic ties with Iran and the countries of the Middle East. Therefore, no drastic actions will be taken against Azerbaijan. In turn, Baku does not want to aggravate relations with Moscow against the backdrop of the successes achieved by Azerbaijan in 2020-23. The current situation of dynamic balance and mutually beneficial cooperation suits both sides.

RUSSIA-GEORGIA

Since the '90s, Georgia has faced the consequences of this policy. During the civil confrontation in Tbilisi, the Russians supplied weapons to both supporters and opponents of President Z. Gamsakhurdia; in 1992, they instigated the conflict that followed the war in Abkhazia, Georgia; then it was the turn of the Tskhinvali region. The peak of direct confrontation was the first 21st century war in Europe - the Russian invasion of Georgia in August 2008.

At that time, Georgian diplomats tried to explain to the capitals of friendly states that Russia's war against Georgia was not an exception to its policy. We argued that this was an extreme manifestation of Russia's usual foreign policy towards its neighbors. Obviously, the arguments were not entirely convincing. The result was business as usual, "reset policy", "Nord Streams", former Western political leaders serving in Russian energy corporations, continued membership in the G8, etc. The partners began to fully understand reality only after the annexation of Ukraine's Crimea.

Russia's priorities in the region have never been particularly complex and were based on one main postulate – weaken Georgia by provoking internal conflicts, and instill in the Georgian society the idea that Georgia cannot succeed without Russia, ultimately gaining control of the country. Over the past 30 years, we have observed Russia's policy in the South Caucasus. It should be recognized that, until recently, Russia was quite successful in implementing this policy.

TURKEY

Turkey is actively involved in regional projects with Azerbaijan and Georgia, which has become a priority for its foreign policy. Azerbaijan has become a strong player in the South Caucasus and a natural ally of Turkey. Turkey sees this as a chance to strengthen its northeastern flank, especially given the turbulent situation in the eastern part of the country. Given the strategic weakening of Russia, Turkey is increasing its activity in the region.

The conflict in Karabakh lasted 30 years and was the main instrument of Russian policy in the region. In addition, Russia occupied the territories

of Georgia – Abkhazia and the Tskhinvali region. However, after the 2008 war and the “recognition” of these regions, Russia found itself in a difficult situation. This “recognition” prevented cooperation with the Georgian authorities, especially regarding the opening of communications. In 2020, Azerbaijan, with the support of Turkey, managed to change the “eternal” status quo in Karabakh, and in 2023, taking advantage of Russia’s weakening position, it completely restored its territorial integrity.

The new geopolitical situation in the region poses new challenges for Ankara. The Karabakh issue is closed, but a diplomatic and information struggle is underway for the future configuration of the region. The key issue is Zangezur (Syunik) – the internationally recognized territory of Armenia connecting the western regions of Azerbaijan with the Nakhichevan Autonomous Republic. For the Russian Federation, control over this territory means acquiring a new function in Armenia. For Turkey, this is the success of Erdogan’s policy in the Caucasus, which is of great importance from the realpolitik viewpoint.

This issue is directly related to the conclusion of a peace treaty between Azerbaijan and Armenia, as well as the normalization of relations between Armenia and Turkey. However, the situation is far from ideal. Too many interested parties want to delay the conclusion of a peace treaty. This is a topic for a separate discussion. Without a complete settlement of relations between Armenia and Azerbaijan, it is impossible to resolve relations between Turkey and Armenia. This creates additional opportunities for the Russian Federation, which remains a serious factor in the region, despite the loss of part of its military potential and reputation due to Ukraine. Moscow's institutional, economic, informational and agent resources in the South Caucasus exceed, even today, those of Turkey.

TURKEY-AZERBAIJAN

Since 2020, the level of interaction between Turkey and Azerbaijan has reached a historical maximum. The experts' main focus is on military and political cooperation, as well as personal relationships between leaders. However, it is worth noting that, until recently, Turkey was focused on the

Middle East and the Balkans, but due to the events that occurred in these regions, it turned its eyes to the east, including the Turkic world through the Caucasus and Azerbaijan.

Turkey is the largest Turkic state, but until 1991 it was the only such country. After the collapse of the USSR, other Turkic states appeared on the political map of the world. Russia had a strong position in Central Asia, but now its influence is declining, and China's influence is growing. It may be difficult for Turkey to compete with China and under Russian influence, but the situation is mixed.

Ankara made a move that brought the leaders of the Central Asian countries closer to the Azerbaijani power elite than to Moscow's. This move has already brought forward its first results: the special relationship between the presidents of Uzbekistan and Azerbaijan brings Tashkent closer to Ankara than to Moscow or Beijing. Turkish influence in the region is not yet as strong as the Chinese and Russian ones, but Ankara is playing for the long haul.

Using the common identity and mental proximity of the power elites of the post-Soviet space gives Turkey certain chances in the struggle for influence in Central Asia. The Organization of Turkic States also represents a toolkit for this struggle. It is also impossible not to take into account the prospects of the Turkic peoples of Russia, who also have their own state motives.

Azerbaijan plays an important role in Turkey's plans to create a regional transport, logistics and energy center. However, Azerbaijani resources are not enough for this, so Turkey is looking for other sources, including Central Asian resources, which can be delivered through the South Caucasus.

TURKEY-GEORGIA

Despite almost two centuries of imposing anti-Turkish narratives upon the Georgian society, since the declaration of independence of Georgia, Tbilisi and Ankara have managed to create almost a textbook image of correct, rational relations between close neighbors based on the win-win

principle. For more than thirty years, the leadership teams in both countries have changed (and often changed radically), but the understanding of the importance of the strategic partnership between Turkey and Georgia has only strengthened. Regional projects connecting Turkey, Georgia and Azerbaijan today are not just the foundation of good neighborly relations, but also represent Turkey's main interest for maintaining stability in Georgia.

I will not describe the institutional nature of the Georgian-Turkish cooperation, as it is well known. Let's delve into the problems that do exist. On the one hand, one glance at a geographical map is enough to understand Turkey's critical interest in guaranteeing Georgia's national security. After all, internal destabilization or external aggression would practically cut off Turkey from its allied Azerbaijan and make its policy of advancing into the countries of Central Asia impossible.

In fact, the situation can be explained very simply - it is not profitable for Turkey to spoil its relations with Russia, which still has enough resources in the region. Ankara considers it much more expedient to negotiate with Moscow, rather than enter a confrontation with it. And this has its own logic. Turkey has already received and is still enjoying direct benefits from the weakening of Russia, which is now forced to reorient its exports and its markets to the south.

The red lines in Georgia's relations with Moscow are the same regional projects, logistics and Adjara. The latter was demonstrated during the August 2008 war, when the Russian Federation bombed Batumi just as Erdogan was on his way to Moscow. There was no public reaction from Turkey to this, but the bombings were not repeated, and Russian troops, who at that time occupied most of the Georgian territory, never entered Adjara.

In Georgia, there is an imbalance between Turkey's economic activity and its political influence. Turkey does not have instruments ensuring its influence on the Georgian society, and does not seek to create them, leaving relations with Tbilisi to Baku. Azerbaijan has more resources to influence Georgia. Despite the past peak of mutual understanding of interests with Georgia, Ankara and Baku managed to institutionalize relations with Tbilisi to such an extent that they are unlikely to be threatened by anything today.

On the Georgian track in Ankara, it is important to maintain a balance with Moscow, while recognizing the territorial integrity of Georgia and cooperating in areas that do not affect Russian interests. The military cooperation agreement between Turkey, Georgia and Azerbaijan concerns the security of communications and regional projects.

Ultranationalist groups in Georgia oppose Turkey's expansion of influence. They use anti-Turkish and anti-Islamic narratives inherited from the Russian Empire and the Soviet Union. These groups receive active support both from within Georgia and from Moscow, but their attempts to create a political movement have failed. Despite their modest popular support, the danger they pose should not be underestimated.

There is another group that negatively affects the attitude of the Georgian society towards Turkey. It has emerged recently and includes non-governmental organizations and media with a left-liberal orientation. Despite its small numbers, this group has a significant influence on the society, shaping a negative perception of Turkey, especially among public opinion leaders.

Western countries do not agree upon maintaining the status quo in Georgian-Turkish relations. The United States, European Union countries and Turkey are interested in countering the expansion of the Russian influence in Georgia. Turkey's position regarding the expansion of Chinese influence in Georgia is still unclear, but this is a new question to which a definitive answer has not yet been found.

TURKEY-ARMENIA

Turkey needs to regulate relations with Armenia in order to improve its foreign policy position and resolve its problems with the Armenian lobby. The normalization of relations will be perceived as a success in the Turkish society. However, the Turkish diplomacy faces a difficult task between the Armenian narratives and the radicalism on the streets.

Three groups of forces are opposing the successful completion of the task of normalizing relations between Ankara and Yerevan. The first group is present within Turkey, viewing Armenia and Armenians as historical

enemies. It includes opinion leaders, media, and ultra-nationalist political parties.

The second group comprises Armenians located in Armenia itself and in the diaspora. They believe that any normalization of relations with Turkey is a betrayal of the memory of the victims of 1915. They also believe that Turks (including Azerbaijanis) are the historical enemies of all Armenians.

And the third group is a whole series of external forces, primarily from Russia, Iran, France, and the USA, each of which has its own reasons, the analysis of which is the subject of a separate study.

The South Caucasus is important to Turkey as a region with certain successes and potential for successful foreign policy projects. It relies on Azerbaijan's resources in relation with post-Soviet countries, but faces opposition from other players. However, Turkey has a strategic plan to expand its influence in the region.

IRAN

Iran does not consider the region so critical, since they have not had reliable allies in this region in a very long time. Their interest is mainly focused on Azerbaijan, which is perceived as a potential threat and target of intervention. However, to achieve its goals in the Shiite corridor, other countries such as Iraq, Syria and Lebanon are more important to Iran.

Iran has much fewer resources in the region than Turkey and Russia, so it is trying to achieve its geopolitical goals through the 3+3 format, in which Georgia categorically refused to participate. Iran's allied relations with Russia today are a basic component of their policy in the South Caucasus. Iran has failed to play an independent game in its relations, even with Armenia. However, Tehran managed to improve relations with Baku, which, at the beginning of 2023, were on the verge of a military conflict.

CONCLUSIONS

Interest in the South Caucasus today is due to several factors. The strong global powers are spending their resources to “resolve” conflicts in the region, but their interest is more related to domestic political agendas than long-term geopolitical aspirations. In addition, the land corridors through Iran and Russia, which are under European Union sanctions, create a complex geopolitical alignment.

The South Caucasus region is of strategic importance to Russia, Iran and Turkey. For Russia, the loss of influence in this region means the loss of its status as a global player. This will also lead to a loss of control over communications with the Middle East and other regions.

Partea a patra

RECUZITELE

**Instrumente, reacții,
efecte, vecinătăți**

CAPITOLUL 15.

Statele Unite, Israel și Iran: un trio al paradoxurilor ideologice și al (dis)continuităților geopolitice

Ioana Constantin-Bercean

*Ca toate zidurile,
și acesta era ambiguu, cu două fețe.
Ce era dincoace de el, ce era dincolo de el
depindea de locul unde te aflai.
Ursula K. Le Guin, Deposedații*

INTRODUCERE: #AL TREILEA RĂZBOI MONDIAL

În dimineața de 7 octombrie 2023, un hashtag (#) de rău augur care prevestea Al Treilea Război Mondial începea să aibă tendințe globale. Era pentru a treia oară în cel de-al doilea deceniu al secolului 21 când acest tip de (dez)informare prindea contur, de la Tel Aviv la New York și de la Paris la Tokyo.

Prima inflamare a rețelelor de socializare pe acest subiect, în acest deceniu, a fost cauzată de un atac cu drone americane asupra capitalei Irakului, Bagdad, în data de 3 ianuarie 2020, atac în urma căruia generalul iranian Qassem Soleimani, comandantul Forțelor Quds – ramura operațiunilor externe a Corpului Gărzilor Revoluționare Islamice (IRGC) din Iran – a fost ucis. Atunci, lumea a intrat în panică și mulți nu au știut cum să reacționeze. Soleimani a devenit dintr-o dată cunoscut dincolo de zidurile agenților de informații, iar publicul a aflat că acesta a condus o armată globală de zeci de mii de luptători musulmani și și, că se deplasa în lumea arabă precum o umbră și că era unul dintre personajele cele mai influente nu doar la Teheran, ci și la Beirut, Bagdad, Damasc, Sanaa, Kabul sau în Fâșia

Gaza. Eliminarea unor oponenți din Orientalul Mijlociu nu era ceva nou pentru Statele Unite¹, însă, din 1943, când americanii au doborât avionul în care se afla amiralul Isoroku Yamamoto din Marina Imperială Japoneză, SUA nu mai eliminaseră un oficial militar de rang înalt. Lumea și-a ținut respirația neștiind ce avea să urmeze. Iranienii au înălțat steagul roșu² pe domul moscheii Jamakaran din Qom, prin care anunțau că pe teritoriul proxim se află trupul unui martir (în tradiția șiiismului duodeciman³, steagul roșu este arborat o dată pe an, în semn de doliu, în Muhharam – luna sfântă în care se comemorează tragedia morții nedrepte a califului Ali, ginerele și nepotul Profetului, și a familiei acestuia), Divizia 82 Aeropurtată și-a trimis mii de soldați în regiune, Marina Regală Britanică a început să escorteze navele care tranzitau Golful Persic, din Mexic până în Nigeria sau Thailanda, forțele de poliție au fost alertate pentru a fi pregătite pentru consecințe, iar în Brazilia a izbucnit o panică pe rețelele de socializare, utilizatorii fiind îngrijorați că Iranul s-ar putea răzbuna în mod greșit împotriva întregii Americi.

Însă cel de Al Treilea Război Mondial avea să mai aștepte, cel puțin până pe 24 februarie 2022, când, din nou, celebrul hashtag a prins viață în dimineață în care Federația Rusă, condusă de președintele Vladimir Putin, a invadat Ucraina.

Răspunsul occidental în fața agresiunii coordonate de Kremlin a transformat mediul de securitate occidental și a deturnat (din nou) atenția SUA de la *pivotal asiatic*. Celebra sintagmă lansată de fosta secretară de stat a SUA Hillary Clinton, într-un articol publicat în *Foreign Policy* în 2011, trasa noua orientare strategică americană, subliniind că „viitorul politicii va fi decis în Asia, nu în Afganistan sau Irak, iar Statele Unite vor fi chiar în centrul acțiunii”⁴. Însă evenimentele de pe flancul estic al Alianței Nord-Atlantice au obligat Washingtonul și pe partenerii săi să își regândească strategia și relațiile cu Federația Rusă și să treacă de la încercarea eșuată de

¹ Arash Azizi, *The Shadow Commander*, Oneworld, Londra, 2020, p. 2.

² Ioana Constantin-Bercean, „Generalul și drona sau când Coranul întâlnește Realismul: Casus Belli sau diplomație de compromis?”, *Adevărul*, 6 ianuarie 2020. <<https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/generalul-si-drona-sau-cand-coranul-intalneste-1993280.html>>.

³ Ed Husain, *The House of Islam*, Bloomsbury, Londra, 2019, pp. 57-59.

⁴ Hillary Clinton, „America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, 11 octombrie 2011. <<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>.

socializare post-Război Rece la una de (re)îngrădire diplomatică, economică și militară⁵.

Astfel, în primele luni ale anului 2022, prezența SUA în Europa a crescut cu aproximativ un sfert, Germania ajungând să găzduiască aproape 40.000 de militari americani, Polonia aproximativ 10.000, în România au ajuns 2.500 și alți 2.000 în regiunea baltică⁶. Obsesia președintelui Vladimir Putin privind conceptul de *Russkiy Mir* (Lumea Rusiei)⁷, pretențiile Moscovei privind dreptul de a „proteja” rușii și vorbitorii de limbă rusă, oriunde ar locui aceștia, precum și insinuările privind utilizarea arsenalului nuclear rus au alarmat în special statele baltice, deoarece aproximativ un sfert din populația din Estonia și Letonia este vorbitoare nativă de limbă rusă⁸. Iar aceste neliniști s-au extins rapid în statele din estul și centrul Europei. Însă descurajarea militară occidentală, convențională și nucleară, a funcționat, invazia Rusiei limitându-se în granițele Ucrainei, în afara oricărui teritoriu al unui stat membru al NATO.

---

⁵ Ioana Constantin-Bercean, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2017, p. 70.

⁶ Michael E. O'Hanlon, „Strengthening the US and NATO defense postures in Europe after Russia’s invasion of Ukraine”, *Brookings Institution*, 21 iunie 2022. <<https://www.brookings.edu/articles/strengthening-the-us-and-nato-defense-postures-in-europe-after-russias-invasion-of-ukraine/>>.

⁷ „MIR” a fost numele stației spațiale sovietice și mai târziu ruse. În limba rusă modernă, cuvântul „мир” are două sensuri diferite. Poate fi tradus ca „pace” sau „lume”. Înainte de Revoluție, acest cuvânt desemna și „societate”. Uneori este tradus ca „lume”, „pace” sau „sat”, dar o traducere dintr-un singur cuvânt își pierde semnificația deplină. Conceptul a fost introdus de intelectuali, academicieni și jurnaliști apropiati de Kremlin în jurul anilor 1995–2000 și folosit public în discursul politic de președintele Vladimir Putin în 2001. În anii care au urmat, factorii de decizie pro-Kremlin au conectat sistematic conceptul la eforturile lor de a legitima politica internă și externă. Ei l-au aplicat la o serie de dimensiuni: ideologică, politică bazată pe identitate și geopolitică. Odată cu înființarea „Fundației Russkiy Mir”, termenul a fost înrădăcinat în discursul public al Rusiei.

⁸ A se vedea Vladimir Putin, „Article by Vladimir Putin ‘On the Historical Unity of Russians and Ukrainians,’” *President of Russia*, 12 iulie 2021,<<http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>>; Robert Coalson, „Putin Pledges to Protect All Ethnic Russians Anywhere. So, Where Are They?” *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 10 aprilie 2014, <<https://www.rferl.org/a/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>>; Angela E. Stent, *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the 21st Century*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2015.

La mai puțin de doi ani după al doilea hashtag prevestitor al Armagedonului, organizația teroristă Hamas a atacat Israelul, punând în aplicare o strategie sofisticată care, într-un mod inexplicabil, s-a desfășurat sub radarul vigilant și ultratehnologizat al Institutului de Informații și Operațiuni Speciale israelian, celebrul Mossad. Impactul și semnificația atacului terorist din dimineața zilei de 7 octombrie 2023 (la exact douăzeci și doi de ani de la începutul „războiului împotriva terorismului”⁹ din Afganistan) au fost mai mari decât ale războiului de Yom Kippur, fiind considerat un *11 septembrie* și un *Pearl Harbor* combineate. Agresiunea a provocat dureroase pierderi de vieți în rândul israelienilor și al palestinienilor, a socat societatea israeliană, a cărei percepție privind securitatea a fost distrusă și a făcut ca plăcile tectonice ale Orientului Mijlociu să se miște din nou. Iar utilizatorii rețelelor de socializare, precum și o parte a presei și a mediului analitic nu au irosit prea mult timp pentru a anunța, din nou, începutul sfârșitului.

Războiul dintre Hamas și Israel nu este o lebădă neagră și nici rezultatul unei „lipse de înțelegere reciprocă”¹⁰. Ambele părți se înțeleg suficient de bine pentru a ști că interesele lor fundamentale nu pot fi împăcate. Soluțiile diplomatice care au fost propuse au eşuat toate pentru că niciuna dintre părți nu și-a dorit cu adevărat pacea, iar maturitatea și managementul diplomatic au fost aproape inexistente. Astfel, mediatorii nu au înțeles că cele două părți au căutat doar să câștige timp pentru a gestiona în mod acceptabil, din punctul de vedere al pierderilor, conflictul, până în momentul în care una dintre părți va obține rezultatul maximal dorit.

Însă efectul pervers al acestei așteptări strategice este apariția altor actori regionali în acest contencios religios, exacerbând ostilitatea reciprocă, motivată nu doar de pretenții teritoriale, ci și de viziuni ideologice și religioase militante asupra lumii. Pe lângă statele arabe sunnite, susținătoare naturale ale autodeterminării palestiniene și creații unui stat recunoscut *de jure* de întreaga comunitate internațională, Iranul, republica islamică cu

---

⁹ Arash Azizi, *op. cit.* 2020, p. 137.

¹⁰ Jose Miguel Alonso-Trabanco, „Lessons from The Fifth Arab-Israeli War”, *Geopolitical Monitor*, 1 noiembrie 2023. <<https://www.geopoliticalmonitor.com/lessons-from-the-fifth-arab-israeli-war/>>.

majoritate řită, a devenit o piesă importantă în puzzle-ul regional. La rândul lor, și marile puteri – SUA, Uniunea Europeană, China și chiar Federația Rusă – au sau doresc să joace un rol în dinamica regională, implicit în conflictul dintre Israel și Hamas.

Însă cel mai sensibil *trio* include SUA, Israelul și Iranul, actori în jurul căror s-a construit și narațiunea celui de Al Treilea Război Mondial al anului 2023. Tensiunile dintre Teheran și Washington, deși la un nivel mai scăzut decât în trecut, rămân totuși considerabile. Însă în acest nou conflict regional, dintre teroriștii Hamas și Israel, SUA au optat pentru o abordare precaută, încercând să atenueze emoția și dorința de răzbunare a Israelului, avertizând în același timp Iranul să își calculeze atent strategia externă, fie directă, fie prin interpușii săi din Orientalul Mijlociu.

Pentru prim-ministrul israelian Benjamin Netanyahu, un război extins, de uzură, ar însemna, pe de o parte, menținerea sa la putere, iar pe de altă parte, punerea în aplicare a unei strategii de multă vreme calculată, aceea de a angrena SUA într-un război cu Iranul¹¹. Pentru conducerea Iranului, principalul obiectiv este menținerea la putere și continuitatea republicii sub umbrela jurisprudenței islamică – *velayat-e faqih*¹² –, aşa cum a fost ea instituită

¹¹ A se vedea Dana H. Allin, Steven N. Simon, *Our Separate Ways. The Struggle for the Future of the U.S.-Israel Alliance*, Public Affairs, New York, 2016; Nicole Perlroth, *Cum se va sfârși lumea? Cursa înarmării cibernetice* (tr. Ioana Constantin-Bercean), Editura RAO, București, 2022; John J. Mearsheimer, Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, Farrar, New York, Straus and Giroux, 2007.

¹² Doctrina *velayat-e faqih* formează axa centrală a gândirii politice řite contemporane. Susține un sistem politic bazat pe tutelă, care se bazează pe un jurist just și capabil (*faqih*) pentru a-și asuma conducerea guvernului în absența unui imam infalibil. Cu toate acestea, deși tutela unui savant religios de rang înalt este universal acceptată în toate teoriile řite ale guvernării, orice dezacord pleacă de la detaliu precum rolul juristului și domeniul de aplicare a autorității sale. După revoluția din 1978-1979, primul lider suprem al Republicii Islamice, Ruhollah Khomeini, a devenit egal cu figurile centrale ale řismului, deoarece termenul *faqih* – de la *velayat-e faqih* – ilustrează „asociațiile sale liniare cu imamii sacri” și rolul său de locuitor al Imamului ascuns. A se vedea Seyyed Hossein Nasr, „Introduction”, în William C. Chittick (ed.), *A Shi'ite Anthology*, Imam Ali Foundation, Beirut, 1981; Constance Duncombe, *Representation, recognition and respect in world politics. The case of Iran-US relations*, Manchester University Press, Manchester, 2019; Ervand Abrahamian, *A History of Modern Iran*, Cambridge University Press, New York, 2008; Homa Omid, *Islam and the Post-Revolutionary State in Iran*, St. Martin's Press, New York, 1994.

după revoluția din 1978-1979, iar un război direct cu Israelul susținut de SUA ar însemna începutul sfârșitului pentru actuala elită politică iraniană.

Desigur, războiul este întotdeauna o posibilitate, fie din cauza percepțiilor greșite ale intențiilor celuilalt, fie ca urmare a unor calcule strategice eronate. Însă și de această dată, în ciuda susținătorilor unui război total în care SUA să se implice alături de Israel împotriva Iranului (unul dintre statele care au susținut finanțiar și militar gruparea Hamas), conflictul a fost limitat în granițele imaginare și între zidurile reale ale Fâșiei Gaza. Acest articol va prezenta argumente teoretice și empirice care contrazic, cel puțin pe termen mediu, scenariul unei confruntări directe între SUA alături de Israel și Iran.

PARADOXURI IDEOLOGICE ȘI (DIS)CONTINUITĂȚI GEOPOLITICE

Ideea că un război poate fi soluționat acolo unde dedicarea, imaginația și încrederea în instituțiile internaționale sunt omniprezente se află în centrul culturii politicii externe occidentale, iar istoria are un rol esențial în construcția acestei percepții. După încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, occidentalii nu au mai cunoscut *mari războaie* și au dezvoltat un simț al incomodității și nerăbdării față de adversitățile și conflictele care nu pot fi soluționate rapid și, pe cât posibil, în conformitate cu propriile norme și valori. Potrivit lui Thomas Sowell¹³, acesta nu este un fenomen limitat la relațiile internaționale. Dimpotrivă, el susține că o temă dominantă a gândirii și acțiunii politice occidentale este credința în posibilitatea de a ajunge la soluții de care să beneficieze toate părțile implicate. Sowell se referă la o vastă gamă de domenii, de la controlul capabilităților militare la negocierea contractelor de muncă, dar în mod special la diferite tipuri de rivalități și conflicte din restul lumii (cea „ne-occidentală”), a căror agravare ar altera relațiile Vestului, în special pe cele americane, cu fiecare parte implicată și ar putea prezenta un potențial de escaladare în care să fie atrase și marile puteri globale.

---

¹³ Thomas Sowell, *A Conflict of Visions: Ideological Origins of Political Struggles*, William Morrow, New York, 1987, p. 61.

Relațiile dintre SUA/Israel și Iran rămân un mister pentru majoritatea analiștilor, în ciuda impactului profund pe care tensiunile dintre aceste state l-au avut asupra Orientului Mijlociu, a securității naționale a SUA și, din cauza efectului de domino, asupra sistemului internațional. Sensibilitatea politică a problemei i-a determinat pe majoritatea experților americanî să se abțină de la a studia subiectul în detaliu, iar în rarele ocazii când au făcut-o, aceștia au fost criticați fie de o tabără, fie de cealaltă. În schimb, starea precară a relațiilor dintre acești trei foști aliați a fost tratată fie ca un fenomen inexplicabil, fie pur și simplu ca rezultatul unui antagonism ideologic adânc înrădăcinat. În tot acest timp, impactul său asupra politicii externe a SUA a fost ignorat în mod convenabil cu un mare cost pentru interesele naționale americane. Deși se crede că soluția păcii în Orientul Mijlociu este soluționarea conflictului israeliano-palestinian, s-a acordat puțină atenție rivalității geopolitice cheie dintre Israel și Iran, variabilă care a avut o influență decisivă asupra evoluției mediului de securitate regional.

Adversitatea actuală dintre cei trei actori are mai mult de-a face cu schimbarea echilibrului de putere din Orientul Mijlociu (survenită odată cu încheierea Războiului Rece și după înfrângerea Irakului în primul război din Golful Persic) decât cu Revoluția Islamică din 1979. Deși revoluția iraniană nu prevestea nimic bun pentru Israel, schimbarea conducerii de la Teheran nu a împiedicat statul evreu să sprijine Iranul și să caute să-și îmbunătățească relațiile cu noul guvern condus de Ruhollah Khomeini, considerând că prin această strategie va contracara asediul lumii arabe. În mod ironic, la începutul anilor '80, în timp ce liderii noii Republici Islamice susțineau distrugerea Israelului, guvernul de la Tel Aviv și lobbyul pro-israelian de la Washington cereau SUA să nu acorde atenție retoricii iraniene, iar neoconservatorii americanî planificau o apropiere de guvernul lui Khomeini¹⁴. Mai mult, după invazia Irakului condus de Saddam Hussein în Iran, Israelul a oferit asistență militară guvernului de la Teheran, considerând că astfel își întărește propria securitate. „Marea noastră speranță era ca acele două părți să se slăbească una pe cealaltă într-o asemenea

---

¹⁴ Trita Parsi, *Treacherous Alliance. The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States, New Heavenand*, Yale University Press, Londra, 2007, p. 110.

măsură, încât niciuna dintre ele să nu [mai] fie o amenințare pentru noi”¹⁵, a explicat David Kimche, fost director adjunct al Mossadului.

Logica era simplă: atâta timp cât Irakul și Iranul se luptau, niciunul nu putea ataca Israelul. De asemenea, în 1985, Iranul a făcut o înțelegere secretă și cu SUA, pentru a cumpăra arme, în ciuda embargoului impus chiar de americani. Robert McFarlane, consilierul pentru securitate națională al președintelui Ronald Reagan, a explicat că vânzarea de arme nu numai că ar fi îmbunătățit relațiile SUA cu Iranul, dar putea îmbunătății și relațiile cu Libanul, acolo unde iranienii țineau ostacări șapte cetăteni americani. Trei dintre aceștia au fost eliberați în schimbul a 1.500 de rachete, dar, la scurt timp, alți trei americani au fost capturați de iraneni, în ceea ce secretarul de stat George Shultz a numit „un bazar de ostacări”¹⁶.

Cooperarea dintre SUA și Iran a continuat și în următoarele decenii, pe dosare punctuale care afectau securitatea ambelor state. Între 1990 și 2000, Iranul a fost sponsorul principal al forței antitalibane din Afganistan, Alianța Nordului, iar acest aspect a pus Teheranul pe primul loc de pe lista actorilor regionali care puteau ajuta SUA în războiul din Afganistan. În 2001, Flynt Leverett, consilier de securitate pe problematica Orientului Mijlociu, a declarat: „Iranienii aveau contacte reale cu jucători importanți din Afganistan și erau pregătiți să-și folosească influența în moduri constructive, în coordonare cu Statele Unite”¹⁷.

Apogeul colaborării dintre SUA și Iran a avut loc în timpul Conferinței de la Bonn din 10 decembrie 2001, când a fost decis un nou plan de guvernare pentru Afganistan, influența politică a Teheranului asupra diferitelor grupuri afgane rivale fiind un element important al acelui proces. Doi ani mai târziu, în 2003, Sadegh Kharrazi, ambasadorul Iranului la Paris, a pregătit o ofertă pentru negocieri cu SUA, document ce avea să devină cunoscut sub numele de „The Grand Bargain” (Marea Negociere). Documentul a ajuns la Departamentul de Stat prin intermediul

---

¹⁵ Ibid., p. 114.

¹⁶ PBS, „The Iran-Contra Affair”, 11 august 2011. <<https://www.pbs.org/americanexperience/features/reagan-iran/>>.

¹⁷ Flynt Leverett, Hillary Mann Leverett, *Going to Tehran*, Metropolitan Books, New York, 2013, p. 117.

ambasadorului Elveției în Iran, Tim Guldimann, iar apoi a fost publicat chiar și în *The New York Times*¹⁸.

Însă contextul post-9/11, precum și îngrijorarea Israelului față de o posibilă apropiere între Washington și Teheran au fost factorii principali care au anulat orice reconciliere. Cu toate acestea, deși, în discursul său din 29 ianuarie 2002, George W. Bush a plasat Iranul pe „axa răului”, alături de Irak și Coreea de Nord, în 2007, după ce diplomația nucleară dintre SUA și Republica Islamică eșuase, același președinte Bush a refuzat să cedeze la presiunile israeliene și le-a cerut consilierilor săi „o a treia opțiune” care să nu atragă SUA într-un război. Analistii de la Pentagon începuseră să facă scenarii despre felul în care Teheranul ar putea răspunde la un atac al Israelului și ce ar însemna asta pentru trupele militare americane aflate în regiune. O invazie ar fi aruncat, cu siguranță, prețul petrolului în aer și Orientul Mijlociu în haos. Keith Alexander, fost director al Agenției Naționale de Securitate, a propus în acest context varianta a treia, solicitată de președintele Bush – un atac cibernetic distructiv asupra instalațiilor nucleare ale Iranului¹⁹.

Acestea sunt doar câteva exemple de colaborare punctuală sau de evitare a unui război direct între SUA, Israel și Iran. Lovitura de stat din 1953 și înlăturarea subsecventă a prim-ministrului Mohammad Mosaddegh, cele 444 de zile ale crizei ostacticilor din Ambasada SUA în Teheran, amenințările iraniene la adresa Israelului, asasinatele comise în mod direct sau prin interpuși sunt doar câteva dintre cauzele tensiunilor dintre SUA, Israel și Iran. Însă, ocazional, atunci când interesele comune au cerut-o, cei trei actori s-au angajat în mariaje de conveniență pentru a rezolva problemele înainte ca acestea să escaladeze spre un punct fără întoarcere.

---

¹⁸ Nicholas D. Kristof, „Iran’s Proposal for a ‚Grand Bargain’”, *The New York Times*, 28 aprilie 2007. <<https://archive.nytimes.com/kristof.blogs.nytimes.com/2007/04/28/irans-proposal-for-a-grand-bargain/>>.

¹⁹ Atacul cibernetic propus de Keith Alexander a primit numele de Olympic Games, iar virusul creat a devenit cunoscut sub denumirea de Stuxnet. La predarea mandatului către succesorul său Barack Obama, președintele George W. Bush l-a îndemnat pe noul președinte să continue două programe secrete: programul american de drone în Pakistan și Olympic Games. Nicole Perlroth, *op. cit.*, 2022, pp. 163-175.

CONCLUZII: REGRETE MORALE VS REGRETE TACTICE

Zona gri în care funcționează această relație permite ambiguități strategice prin care fiecare actor folosește mijloacele cele mai potrivite în anumite situații pentru a-și atinge scopurile de politică externă și de securitate națională. Israelul știe că o campanie militară convențională împotriva Iranului, fără sprijin american, este sortită eșecului, iar SUA cunosc foarte bine avantajele oferite de geografie, fiind favorizate de aceasta. Iranul, la rândul său, este definit de două trăsături geografice esențiale: munții săi, care formează un inel de protecție pe aproape toată lungimea granițelor sale și, respectiv, deșerturile de sare, în mare parte plate, din interior, de-a lungul cărora se întind dealuri aproape paralele între ele. Munții și dealurile fac din Iran o fortăreață²⁰ și toți cei trei actori implicați în acest scenariu de tip *Kobayashu Maru*²¹ știu că un război convențional este imposibil de câștigat fără costuri immense, pentru fiecare dintre părțile implicate. O campanie care s-ar baza pe puterea aeriană și navală, pentru a ocoli barajul natural oferit de geografie, ar trebui să facă față unor provocări semnificative. Armata iraniană este concepută pentru a preveni o astfel de invazie și pentru a impune costuri semnificative oricărui potențial atac aerian sau maritim. Republica Islamică are rachete de croazieră și sisteme avansate de apărare cu rază medie și lungă de acțiune, sisteme de apărare aeriană cu rază scurtă de acțiune, rachete antiaeriene, 3.000 de rachete balistice, 6.000 de mine navale și cele mai performante drone militare din regiune²².

---

²⁰ Tim Marshall, *The Power of Geography*, Elliot&Thompson, Londra, 2021, p. 40.

²¹ Kobayashi Maru este un termen familiar fanilor Star Trek: o simulare în care este imposibil să câștigi – un test al Flotei Stelare în care cadeții trebuie să aleagă între salvarea unei nave civile aflate în dificultate, expunerea lor însăși la pericol, începerea unui război intergalactic sau lăsarea civililor în urmă, care cel mai probabil vor muri. James T. Kirk – căpitan al USS Enterprise – a trecut testul reprogramând simularea. Astfel, printre iubitorii serialului Star Trek a apărut un clivaj între cei care susțineau că James T. Kirk a trișat și cei care au apreciat ingeniozitatea căpitanului de a reprograma jocul. Întrebarea etică în această situație este dacă, în mod similar, caracteristicile unei situații considerate de la sine înțelese sunt cu adevărat fixe sau pot fi supuse unor modificări, o abordare mai flexibilă al cărei rezultat ar putea fi un câștig comun.

²² Clayton Thomas, „Iran: Background and U. S. Policy”, *Congressional Research Service* /R47321, 29 septembrie 2023.

Într-o simulare de război din 2002, li s-a cerut planificatorilor americani să schimbe regulile la mijlocul conflictului; simularea a arătat că Iranul ar putea scufunda cu ușurință navele americane, iar în 2019, oficialii Pentagonului au estimat că o astfel de strategie ar necesita un minim de 120.000 de militari. Un război clasic, cu o invazie la sol, ar necesita, conform analiștilor americanii, 1,6 milioane de soldați²³, iar un asemenea război de uzură care ar implica atâtea costuri umane și financiare ar eroda totodată atât voința politică a factorilor de decizie, cât și a publicului american.

Luând în considerare toate aceste variabile tactice, devine cert faptul că atacul terorist din 7 octombrie 2023 a poziționat SUA, din nou, într-o intersecție complicată. După retragerea din Irak și Afganistan, Washingtonul se regăsește în situația de a elabora o nouă strategie pentru Orientul Mijlociu, care să se confrunte cu realitățile pe care le-a ignorat multă vreme. Una dintre acestea este „problema palestiniană”, iar cealaltă o reprezintă emergența Iranului ca putere regională. Pentru SUA va fi foarte complicat să își recâștige credibilitatea pe plan regional dacă nu va susține o cale credibilă pentru un viitor stat palestinian, iar pentru a face asta și pentru a evita posibile regrete morale, America este obligată să găsească noi modalități de a limita acțiunile prin interpuși ale Iranului, dar, în același timp, să își controleze dorința de a contesta ordinea regională. Acest nou tip de *Grand Bargain* va fi, probabil, unul dintre cele mai complicate procese diplomatice în care SUA s-au angajat de la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial și nu va începe cu normalizarea israeliano-saudită și nici nu se va încheia cu o alianță arabo-israeliană împotriva Iranului. Dar, spre deosebire de acordurile anterioare, acest nou cadru este realizabil. Îi, dacă este făcut corect, va reduce tensiunile regionale și va stabili o pace durabilă.

Pentru Israel, regretele morale ale unei confruntări directe cu Iranul sunt legate de cei aproape zece mii de evrei a căror securitate ar fi pusă în pericol într-un astfel de scenariu. După Israel, Iranul găzduiește a doua populație evreiască ca mărime din Orientul Mijlociu, în special în Teheran, Isfahan și Shiraz. După eșecul acțiunii militare de eliberare a osticilor luati

---

²³ Max Boot, „A war with Iran would be the mother of all quagmires”, *The Washington Post*, 20 mai 2019. <<https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/05/20/war-with-iran-would-be-mother-all-quagmires/>>.

de gruparea teroristă Hamas, guvernul israelian nu își mai poate permite să pună în pericol niciun membru al comunității evreiești, fie din interiorul Israelului, fie din afara granițelor sale.

Pentru Iran, problema dilemei morală *vs* tactică înclină net în favoarea pragmatismului. Iranul a demonstrat în timpul războiului cu Irakul că știe să poarte un război intelligent, de uzură și să evite escaladările care ar putea amenința continuitatea regimului stabilit în 1979. După cum a remarcat și generalul Martin Dempsey, fostul comandant al Statului-Major american, comportamentul iranian este *rational*, nu sinucigaș²⁴. Iranul va căuta să exploateze vulnerabilitățile americane din Qatar, Arabia Saudită, Irak sau Bahrain, precum și pe ale Israelului din Liban și ale saudiilor din Yemen. Altfel spus, Iranul ar extinde frontul către alte țări în care ar putea exploata vulnerabilitățile de securitate americane sau israeliene. În plus, un război direct cu Iranul s-ar putea dovedi în cele din urmă a fi catalizatorul care împinge țara definitiv spre finalizarea programului nuclear militar, un deznodământ pe care SUA și partenerii săi occidentali încearcă să îl împiedice încă din 2002.

În cartea sa *Conflicts Unending. The United States and Regional Disputes* (1990), Richard N. Haass scria că în relațiile internaționale, conflictul este normă, iar ambicia, ideologia, lăcomia, securitatea, nesiguranța, calculul greșit, accidentul, ignoranța, ura sunt doar câteva dintre caracteristicile comportamentului uman care explică prevalența tensiunii și, uneori, războiul²⁵. Fostul diplomat și politolog american merge chiar mai departe și susține că „eliminarea surselor de conflict este rareori o posibilitate realistă”²⁶, iar americanii și alții „făuritori ai păcii”²⁷ trebuie să se mulțumească uneori cu gestionarea tensiunilor, înțelegerea realităților și, eventual, cu o posibilă

²⁴ Fareed Zakaria, „Chairman of the Joint Chiefs of Staff: We are of the opinion that the Iranian regime is a ‘rational actor,’” *CNN Pressroom*, 21 februarie 2012. <https://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2012/02/21/chairman-of-the-joint-chiefs-of-staff-we-are-of-the-opinion-that-the-iranian-regime-is-a-rational-actor/>.

²⁵ Richard N. Haass, *Conflicts Unending. The United States and Regional Disputes*, Yale University Press, Londra, 1990, p. 1.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

construcție viitoare, în care managementul diplomatic să producă efectele dorite.

BIBLIOGRAFIE

- Abrahamian, Ervand, *A History of Modern Iran*, Cambridge University Press, New York, 2008.
- Allin, Dana H., Simon, Steven N., *Our Separate Ways. The Struggle for the Future of the U.S.-Israel Alliance*, Public Affairs, New York, 2016.
- Alonso-Trabanco, Jose Miguel, „Lessons from The Fifth Arab-Israeli War”, *Geopolitical Monitor*, 1 noiembrie 2023. <<https://www.geopoliticalmonitor.com/lessons-from-the-fifth-arab-israeli-war/>>.
- Azizi, Arash, *The Shadow Commander*, Oneworld, Londra, 2020.
- Boot, Max. „A war with Iran would be the mother of allquagmires”, *The Washington Post*, 20 mai 2019. <<https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/05/20/war-with-iran-would-be-mother-all-quagmires/>>.
- Clinton, Hillary, „America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, 11 octombrie 2011. <<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>.
- Coalson, Robert, „Putin Pledges to Protect All Ethnic Russians Anywhere. So, Where Are They?” *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 10 aprilie 2014. <<https://www.rferl.org/a/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>>.
- Constantin-Bercean, Ioana, *Reinforcing Deterrence on NATO’s Eastern Flank*, Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2017.
- Constantin-Bercean, Ioana, „Generalul și drona sau când Coranul întâlnește Realismul: Casus Belli sau diplomație de compromis?”, *Adevărul*, 6 ianuarie 2020. <<https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/generalul-si-drona-sau-cand-coranul-intalneste-1993280.html>>.
- Duncombe, Constance, *Representation, recognition and respect in world politics. The case of Iran-US relations*, Manchester University Press, Manchester, 2019.
- Haass, Richard N., *Conflicts Unending. The United States and Regional Disputes*, Yale University Press, Londra, 1990.
- Husain, Ed., *The House of Islam*, Bloomsbury, Londra 2019.
- Kristof, Nicholas D., „Iran’s Proposal for a ‘Grand Bargain’”, *The New York Times*, 28 aprilie 2007. <<https://archive.nytimes.com/kristof.blogs.nytimes.com/2007/04/28/irans-proposal-for-a-grand-bargain/>>.
- Leverett, Flynt, Mann Leverett, Hillary, *Going to Tehran*. Metropolitan Books, New York,

2013.

Marshall, Tim, *The Power of Geography*, Elliot&Thompson, Londra, 2021.

Mearsheimer, John J., Walt, Stephen M., *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, Farrar, StrausandGiroux, New York, 2007.

O'Hanlon, Michael E., „Strengthening the US and NATO defense postures in Europe after Russia's invasion of Ukraine”, *Brookings Institution*, 21 iunie 2022. <<https://www.brookings.edu/articles/strengthening-the-us-and-nato-defense-postures-in-europe-after-russias-invasion-of-ukraine/>>.

Omíd, Homa, *Islam and the Post-Revolutionary State in Iran*, St. Martin's Press, New York, 1994.

Parsi, Trita, *Treacherous Alliance. The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*, Yale University Press, New Heaven and London, 2007.

PBS. „The Iran-Contra Affair”, 11 august 2011. < <https://www.pbs.org/americanexperience/features/reagan-iran/>>.

Perlroth, Nicole, *Cum se va sfârși lumea? Cursa înarmării cibernetice* (tr. Ioana Constantin-Bercean), Editura RAO, București, 2022.

Putin, Vladimir. „Article by Vladimir Putin ‘On the Historical Unity of Russians and Ukrainians’”. *President of Russia*, 12 iulie 2021, <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>>.

Nasr, Seyyed Hossein, „Introduction”, în William C. Chittick (ed.), *A Shi'ite Anthology*. Imam Ali Foundation, Beirut, 1981.

Sowell, Thomas, *A Conflict of Visions: Ideological Origins of Political Struggles*, William Morrow, New York, 1987.

Stent, Angela E., *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the 21st Century*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2015.

Thomas, Clayton, „Iran: Background and U. S. Policy”, *Congressional Research Service*/R47321, 29 septembrie 2023.

Zakaria, Fareed, „Chairman of the Joint Chiefs of Staff: We are of the opinion that the Iranian regime is a ‘rational actor’” *CNN Pressroom*, 21 februarie 2012. <<https://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2012/02/21/chairman-of-the-joint-chiefs-of-staff-we-are-of-the-opinion-that-the-iranian-regime-is-a-rational-actor/>>.

CAPITOLUL 16.

Regiunea Odesa: model de conviețuire a minorităților naționale la Marea Neagră?

Radu Carp

REZUMAT: Obiectul acestei contribuții este situația minorităților naționale care trăiesc în regiunea Odesa și în orașul Odesa. Perioada avută în vedere este cea de înainte de războiul Federației Ruse împotriva Ucrainei, declanșat la 24 februarie 2022, dar sunt folosite și evenimentele relevante petrecute ulterior. Sunt explicate motivele istorice care au făcut din Odesa o regiune diversă din perspectiva identității naționale, cu multe minorități naționale care locuiesc aici de secole. Deși există un număr semnificativ de studii pe tema minorităților naționale din această regiune, niciunul nu a surprins până acum relația complexă a Ucrainei cu statele înrudite: România, Bulgaria și, într-o oarecare măsură, Turcia. Numărul persoanelor strămutate pe plan internațional din Ucraina era deja mare înainte de începerea războiului, cu un impact important asupra relației majoritatii ucrainene cu minoritățile naționale și, cu siguranță, va fi mult mai mare după război. Se ține cont de această situație în special pentru regiunea Odesa. Cercetarea examinează modul în care instituțiile de stat și cultele religioase au influențat această relație; cum o va modela războiul rămâne o întrebare deschisă. Se oferă o perspectivă asupra legii ucrainene din 2017 în domeniul educației, cum a fost aplicată până la 24 februarie 2022 și de ce este foarte important să existe un nou cadru pentru minoritățile naționale care trebuie creat de Ucraina după încheierea războiului.

Cuvinte-cheie: *educație, persoane strămutate pe plan național, state înrudite, minorități naționale, regiunea Odesa, schismă religioasă.*

SCOP ȘI PROBLEME DE CERCETARE

Această contribuție oferă o introducere în problema minorităților din Ucraina, care sunt, printre altele, români, turci, bulgari și grupuri de persoane de alte origini, precum și minorități religioase și lingvistice. Dupa cum se menționează atât în literatura existentă, cât și în scurta revizuire

critică a literaturii de specialitate, majoritatea studiilor se concentrează pe discriminarea minorităților din Odesa (sau/și Ucraina), cu referire redusă la relațiile Ucrainei cu statele vecine și modul în care aceasta se reflectă asupra relațiilor minorităților cu majoritatea și modului în care guvernul tratează aceste minorități.

Ne propunem să acoperim anumite lacune identificate și să prezentăm în detaliu (1) relația dintre minorități și majoritate din Ucraina și, în special, din Odesa, în funcție de statutul acestora și natura lor (dacă sunt religioase, lingvistice sau naționale/etnice), precum și (2) modul în care relațiile, drepturile și poziția minorităților se schimbă și sunt afectate de schimbările din sistemul internațional și de relațiile dintre Ucraina și alte țări. Articolul abordează rolul religiei în tratamentul și poziția minorităților din Ucraina și, în special, în regiunea Odesa, precum și în orașul Odesa.

În afară de simpla comparare și contrastare a datelor calitative și cantitative privind tratamentul minorităților din regiune, acest articol ilustrează (a) rolul instituțiilor în extinderea și reducerea decalajelor sociopolitice și economice între diferitele grupuri de oameni din Ucraina și Odesa, (b) rolul Bisericii Ortodoxe în formarea relațiilor dintre majoritate și minorități și impactul schismei asupra problemelor minorităților din Ucraina și în special din Odesa, (c) în ceea ce privește Federația Rusă, cum sunt afectate minoritățile de conflictele și tensiunile cu Ucraina, culminând cu războiul declanșat la 24 februarie 2022 și (d) relația dintre Ucraina și statele înrudite, anume Bulgaria, România și, într-o oarecare măsură, Turcia, cu accent pe importanța acesteia pentru studiul relației complexe dintre minorități și majoritate din Ucraina și, în special, din Odesa.

Deși există diverse studii asupra minorităților din regiunea Odesa, niciunul dintre acestea nu a încercat până acum să surprindă relația complexă cu majoritatea ucraineană și relația cu statele înrudite (România, Bulgaria și, într-o oarecare măsură, Turcia) și, de asemenea, modul în care Federația Rusă privește problemele minorităților din sudul Ucrainei. Regiunea nu a făcut parte dintr-o cercetare din perspectivă religioasă, deoarece schisma din interiorul Bisericii Ortodoxe Ucrainene a afectat și aceste minorități în mare măsură.

Următoarele întrebări sunt esențiale din perspectiva noastră:

(1) Care sunt motivele istorice care fac din Odesa o regiune cu caracteristici deosebite și care este importanța sa politică, economică și strategică?

(2) Care este componența populației și cum se manifestă tensiunile și conflictele dintre diferențele grupuri etnice din zonă?

(3) Cum gestionează Ucraina, țările învecinate și organizațiile internaționale relația dintre minoritățile naționale/etnice, religioase, lingvistice, precum și persoanele strămutate pe plan național și majoritate?

(4) Care este rolul Bisericii Ortodoxe în gestionarea conflictelor dintre majoritate și minoritățile din Ucraina și, în special, din Odesa?

(5) Cum se poate studia, luând ca exemplu regiunea Odesa, problema influenței religiei și a diferențelor religioase în relațiile dintre minorități și majoritate în cadrul unui stat?

MINORITĂȚILE NAȚIONALE DIN REGIUNEA ODESA: REALIZĂRI TRECUTE, PERSPECTIVE ACTUALE

Protecția drepturilor tuturor cetățenilor, participarea democratică, protecția minorităților, gestionarea frontierelor naționale și menținerea securității internaționale în cadrul sistemului internațional sunt problemele cele mai importante care sunt abordate. În ciuda obligației statelor, în temeiul dreptului internațional și al Cartei ONU, de a păstra granițele naționale și de a respecta autodeterminarea popoarelor, chiar și astăzi, multe dintre conflictele transnaționale care privesc minoritățile nu au fost rezolvate. Problema zonelor în litigiu este discutată nu numai din perspectivă juridică, ci și din perspectivă economică, geopolitică și politică, precum și din perspectivă socială și culturală (Bigo 2006; Conca 2015; Goldmann 2002; Wulf 2007).

Multe părți ale lumii se confruntă cu probleme legate de faptul că, în ultimele secole, au fost locuite de diferențe etnii. După cum a susținut Hannah Arendt, legătura dintre naționalitate și cetățenie este relativ modernă și a apărut mai intens în secolul al XX-lea. În detaliu, după două războaie mondiale, dintre care unul a inclus Holocaustul și o exterminare în masă a

popoarelor bazată pe puritatea națiunii, cercetătorii au început să se concentreze asupra originilor statului național și să pună sub semnul îndoielii idealurile de rudenie și naționalitate. (Rege 2007)

Aceleași probleme rămân actuale și astăzi. În multe părți ale Balcanilor și Europei de Est, disputele dintre etnii încă există, sunt active și bazate pe revendicări naționale. Câteva exemple clare ale acestor dispute sunt cele privind regiunile Crimeea și Odesa, Cipru (relația dintre comunitățile greacă și turcă) și problemele identitare din Macedonia de Nord. Deși pentru o parte dintre ele (îndeosebi relația dintre majoritatea macedoneană și minoritatea albaneză) au fost făcuți pași pentru rezolvarea crizelor, nu este cazul în alte regiuni în care există relații complexe între majoritate și minoritate.

Un caz aparte este cel al Odesei. Potrivit lui Skvirskaja (2012; 2014), Odesa s-a conturat în epoca ocupației otomane, fiind o regiune importantă pentru comerț. În această regiune s-au adunat oameni și grupuri din diferite etnii, în timp ce, în același timp, au existat chiar și din acea perioadă conflicte și rivalități între musulmani, creștini, slavi și alte religii și etnii. Aceste rivalități persistă și astăzi, devenind și mai importante, având în vedere dimensiunea istorică, economică, geopolitică și culturală a acestor conflicte.

O problemă paralelă care este examinată se referă la modul în care se manifestă, precum și la modul în care este cauzat fenomenul de conflict între minorități și majoritate. Pe baza literaturii disponibile, la baza controversei se află diferențele istorice, revendicările naționale, limba, religia și cultura, printre multe altele. Prin urmare, gestionarea acestor situații devine o provocare științifică. Accentul nostru este pus pe analiza minorităților din Odesa, Ucraina, concentrându-ne totodată și pe rolul transformării statului în anii '90, în atenuarea sau exacerbarea diferențelor dintre aceste minorități.

În legătură cu situația actuală din Ucraina, principalele probleme pot fi rezumate după cum urmează:

- Minoritățile naționale și-au câștigat autodeterminarea în perioada 1919-1939, imediat după Primul Război Mondial și perioada interbelică (Buchyn și Dutchak 2019).
- Când vine vorba de ucrainenii vorbitori de limbă rusă, aceștia au fost, în general, și încă sunt considerați persoane cu o identitate „dublă” (Pogrebinskiy 2015).

- Un motiv important pentru apariția acestor minorități a fost faptul că multe etnii s-au mutat în masă din cauza Primului Război Mondial (Buchyn și Dutchak 2019).
- În zilele noastre, populația devine, din nou, din ce în ce mai omogenă, în ciuda faptului că există încă diverse grupuri de minorități naționale, etnice și lingvistice care locuiesc în Ucraina și în regiunea Odesa.
- Legea educației din 2017, precum și „schisma” din Biserica Ortodoxă din Ucraina au dus la înrăutățirea situației minorităților din Ucraina.
- Rămâne de văzut cum va afecta actualul război dintre Ucraina și Federația Rusă situația minorităților naționale din Ucraina, în contextul în care Ucraina a făcut îmbunătățiri în acest domeniu datorită dorinței sale de a adera la Uniunea Europeană.

Având ca fundament lucrarea lui Skvirskaja (2014), se poate spune că, în regiunea Odesei, în orașul Odesa și în Ucraina în general, există diferite comunități eterogene. Aceste comunități se disting în funcție de momentul în care s-au format, ce limbă vorbesc, ce religie urmează și de ce grup etnic aparțin. Tânăr în timpul Războiului Rece, dar mai ales după prăbușirea Uniunii Sovietice, diferențele dintre aceste minorități au devenit și mai pronunțate. Astăzi, pe baza literaturii și cercetărilor existente, se poate argumenta că în Odesa, minoritățile trăiesc în zone geografice și regiuni specifice. Competiția minorităților se manifestă în diferite domenii, deoarece nu există un sentiment de universalitate și se menține o „nostalgie” pentru patria și locul de origine ale multora dintre membrii acestor minorități (Skvirskaja 2014).

Așadar, în lipsa politicilor oficiale, atât din partea statului, cât și a instituțiilor religioase și a comunității internaționale de soluționare a conflictelor, există posibilitatea să se producă extinderea decalajelor dintre diferențele grupuri sociale din Ucraina. Richardson (2008) a afirmat că Odesa a fost și este o zonă în care sunt păstrate și cultivate tradițiile diferitelor minorități etnice, naționale, lingvistice și religioase. Cu toate acestea, există diferențe importante între istorie și memorie. Pentru a înțelege decalajele, diferențele, experiențele și problemele dintre minorități și majoritate, este necesar să le studiem istoriile personale, experiențele și narațiunile subiective, și nu doar statisticile și experiențele înregistrate.

Sicher (2015) subliniază importanța evaluării rolului și tratamentului (de către majoritate) ale diferitelor minorități din Ucraina și, mai ales, din regiunea Odesa. Astfel, autorul evaluează exemplul evreilor din zonă și ajunge la concluzia că aceștia rămân un grup invizibil. Unul dintre principalele motive pentru aceasta a fost Holocaustul – în mod corelat, reducerea la tăcere cu privire la ceea ce s-a întâmplat cu acest grup de populație în timpul Războiului Rece. Sicher (2015) a mai subliniat cum cosmopolitismul proiectat astăzi de conducerea oficială ucraineană este în concordanță cu discriminarea sistematică între minorități care a avut loc în timpul conducerii staliniste.

CADRUL JURIDIC INTERNAȚIONAL AL PROTECȚIEI MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN UCRAINA: CONSILIUL EUROPEI, OSCE, UNIUNEA EUROPEANĂ

Pentru a aborda problemele menționate mai sus, Consiliul Europei a pus accent pe transformarea juridică și instituțională în Ucraina. Pe baza unei analize a bazei de date a Consiliului Europei se poate susține că Ucraina este o țară în tranziție și are nevoie de reformă solidă din perspectiva protecției minorităților naționale.

Consiliul Europei este foarte activ în ceea ce privește problema minorităților naționale din Ucraina. Căutarea rezoluțiilor privind Ucraina și minoritățile sale a condus la 454 de rezultate numai în limba engleză. Documentele-cheie identificate sunt rezumate mai jos (Consiliul Europei 2022):

- *Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale*

Convenția-cadru este în vigoare în majoritatea țărilor din Europa – treizeci și nouă de țări. Este un instrument obligatoriu din punct de vedere juridic care stabilește baza protecției minorităților în țările membre ale Consiliului Europei și definește o minoritate națională, drepturile, obligațiile acestora și modalitățile în care sunt monitorizate. Convenția-cadru nu este singurul document obligatoriu din punctul de vedere juridic al Consiliului Europei, totuși, este foarte importantă, fiind un acord care, în 1994, a stabilit

standardele pentru construirea încrederii minorităților în societate, reducerea violenței împotriva minorităților și protejarea drepturilor omului.

- *Rezoluția ResCMN (2003)5 privind implementarea convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Ucraina*

Pe baza ResCMN (2003)5, Consiliul Europei a ridicat întrebări cu privire la protecția minorităților și și-a exprimat îngrijorarea cu privire la toleranța față de diversitate, precum și la oportunitățile de dialog interetnic în Ucraina. În plus, rezoluția subliniază problema interacțiunii cu anumite minorități din Ucraina, cum ar fi romii, și monitorizarea gradului în care drepturile minorităților etnice, lingvistice, naționale și religioase sunt respectate și protejate.

- *Rezoluția CM/ResCMN (2013)8 privind punerea în aplicare a convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Ucraina*

ResCMN (2013)8 salută eforturile guvernului ucrainean de a spori în continuare eforturile de protecție a minorităților din Ucraina. Miniștrii au convenit să pregătească țara pentru următorul recensământ, să sensibilizeze populația cu privire la protecția minorităților naționale, să sprijine activitățile culturale, să reformeze legislația, să clarifice criteriile stabilite pentru protecția minorităților, inclusiv învățarea și predarea limbilor minoritare, protecția copiilor romi și eliminarea segregării școlare pentru etnicii romi, luarea de măsuri imediate pentru combaterea discriminării și consolidarea eforturilor de dialog între guvernul ucrainean și membrii minorităților.

- *Planul de acțiune al Consiliului Europei pentru Ucraina 2018-2022*

O altă prioritate-cheie pentru Consiliul Europei este protecția cetățenilor ucraineni și a drepturilor acestora. De asemenea, organizația precizează ca priorități pentru problemele minorităților din țară (a) necesitatea protecției minorităților conform *Cadrului de protecție a minorităților naționale*, (b) protecția limbilor minorităților și (c) protecția drepturilor omului. În plus, *Planul de acțiune* stabilește obiective clare pentru țară, care includ: sporirea protecției drepturilor omului pentru persoane

strămutate pe plan internațional și toți membrii societății; prevenirea violenței împotriva femeilor și protejarea drepturilor copiilor; creșterea participării democratice și a democrației regionale/locale; promovarea egalității de gen; protejarea grupurilor sociale vulnerabile din societate, cu accent pe femei, copii și tineri; creșterea aplicării standardelor Consiliului European; protejarea drepturilor minorităților și creșterea coeziunii sociale; sprijinirea reformelor democratice care vizează educația, cetățenia și activitățile de tineret.

- *Rezoluția ResCMN (2020)13 privind punerea în aplicare a convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Ucraina*

Recomandările pentru Ucraina sunt, printre altele: să respecte principiul neintervenției statului în viața religioasă a ucrainenilor; să introducă flexibilitate în implementarea reformei administrativ-teritoriale pentru a se asigura că disponibilitatea și calitatea educației în școlile cu limbile minoritare nu suferă ca urmare a regionalizării; să implementeze recomandările cuprinse în avizul Comisiei de la Veneția cu privire la prevederile Legii Educației din 2017.

La 28 februarie 2022, la numai cinci zile după ce Federația Rusă a început agresiunea ilegală și nejustificată împotriva Ucrainei, această țară și-a prezentat cererea de aderare la Uniunea Europeană. La 17 iunie 2022, Comisia Europeană a lansat un aviz (Comisia Europeană, 2022) în care afirmă că țara va尊重 drepturile minorităților naționale din Ucraina și va lua în considerare recomandările Comisiei de la Veneția privind Legea Educației, precum și ultima rezoluție emisă, *ResCMN (2020)13 privind punerea în aplicare a convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale de către Ucraina*.

În ceea ce privește relația dintre minoritățile naționale care trăiesc în regiunea Odesa și statele înrudite ale acestora, implicarea OSCE este extrem de relevantă, în special prin *Recomandările de la Bolzano/Bozen privind minoritățile naționale în relațiile interstatale*, document care a fost adoptat în 2008 (OSCE/ HCMN, 2008). Potrivit acestui document, un stat nu poate exercita jurisdicție asupra cetățenilor sau asupra unei părți a cetățenilor unui alt stat, pe teritoriul acelui stat, fără consimțământul acestuia, iar respectarea

și protecția drepturilor minorităților revin în primul rând statului în care minoritatea rezidează. Cu toate acestea, un stat poate avea interes de a sprijini persoanele aparținând minorităților naționale care locuiesc în alte state pe baza unor legături etnice, culturale, lingvistice, religioase, istorice sau orice alte legături. Statele-gazdă ale minorităților nu ar trebui să restrângă în mod nejustificat drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv drepturile de a stabili și de a menține contacte nestingherite și pașnice cu persoane care au reședință legală în alte state – în special cu acelea cu care împărtășesc o identitate națională, etnică, religioasă, culturală sau o moștenire culturală comună. Statele pot extinde beneficii precum oportunități educaționale persoanelor care locuiesc în străinătate, dar ar trebui să se abțină de la pași unilaterali și pot oferi asistență pentru a sprijini educația în străinătate, în ceea ce privește manualele, formarea lingvistică, formarea profesorilor și facilitățile școlare. Statele pot oferi sprijin ONG-urilor care lucrează în țările în care locuiesc minorități, dar nu și partidelor politice. Mass-media poate fi, de asemenea, încurajată. Toate aceste recomandări sunt deosebit de relevante în cazul relației dintre țări precum România și Bulgaria, pe de o parte, și cu Ucraina, pe de altă parte, în ceea ce privește problema minorităților naționale care locuiesc în regiunea Odesa.

PROTECȚIA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ÎN REGIUNEA ODESA ȘI ÎN UCRAINA

Tserkovnaya (2017) a studiat statisticile oficiale și recensământul în legătură cu compoziția populației din Odesa din 1989 până în 2001 pentru a formula concluzii cu privire la dinamica populației totale a orașului. Autorul notează că la momentul respectiv, în zonă locuiau aproximativ 25 de milioane de oameni, număr care corespunde cu aproximativ 5% din populația totală a Ucrainei. Cu toate acestea, populația Odesei este în continuă scădere.

O altă problemă-cheie care trebuie luată în considerare este comparația dintre situația minorităților din Ucraina înainte și după anul 1991. Pornind de la studiul minorității ruse din Ucraina, Pogrebinskiy (2015) susține că

există o diferență între modul în care aceste populații au fost tratate încă din Revoluția din 1917, în timpul Războiului Rece și după prăbușirea Uniunii Sovietice. Într-adevăr, după cum afirmă autorul, în perioada secolului al XVIII-lea până la începutul secolului al XX-lea, oamenii care nu s-au identificat ca localnici nu erau minorități distințe și a existat, de asemenea, o lipsă clară a unei definiții a minorităților naționale, în timp ce existau minorități religioase și lingvistice. În plus, se susține că, în general, în ceea ce privește minoritățile, s-a dorit ca acestea să fie considerate ca parte a Marei Imperii Rus și, ulterior, ca parte a Uniunii Sovietice. Prin urmare, deși au existat diferențe, tensiuni, lacune și distanțe între oameni la nivel local/regional, la nivel oficial a existat o lipsă de legislație și de recunoaștere a minorităților în Ucraina, precum și în Federația Rusă (Pogrebinskiy 2015).

În plus, potrivit lui Buchyn și Dutchak (2019), problema protecției minorităților devine din ce în ce mai complexă și trebuie abordată critic. În detaliu, motivele necesității de a gestiona decalajul dintre minorități și majoritate în Ucraina sunt atât istorice, cât și contemporane. Conform datelor prezentate de Buchyn și Dutchak (2019), peste 10 milioane de persoane din Ucraina aparțin minorităților și, prin urmare, problemele care apar sunt complexe. De-a lungul istoriei moderne a Ucrainei a existat o nevoie puternică de recunoaștere a drepturilor minorităților naționale.

Odesa este considerată atât o regiune, cât și un oraș. Când vine vorba de orașul Odesa, acesta este al patrulea ca mărime din Ucraina și a fost un port important cu o puternică influență grecească și otomană, precum și rusă. Cu toate acestea, regiunea este mai complexă, deoarece are propriile sale particularități și caracteristici specifice care ar trebui luate în considerare atunci când se studiază relațiile dintre minorități și majoritate (ucraineni monoetnici) din Odesa. În ceea ce privește Odesa ca regiune, se poate observa că este una dintre cele mai importante regiuni din Ucraina, ce se află la Marea Neagră și relativ aproape de capitala Ucrainei (Kyiv). Aceasta are un climat bun, care permite creșterea economică, turistică și comercială în regiune (Yavorska et al. 2018).

O altă particularitate a regiunii Odesa este că are potențial de creștere, fapt susținut de creșterea investițiilor străine și naționale în afaceri și turism. Într-adevăr, începând cu anii 2000, a existat o creștere rapidă a activității

turistice în regiune, ceea ce, la rândul său, a condus la o creștere și mișcare a capitalului. Pentru țară, precum și pentru populația locală, acest lucru este considerat atât o oportunitate, cât și un motiv pentru a se concentra în continuare pe stabilizarea politică. Evenimentele din 2014 au condus la o scădere a sosirilor de turiști și la creșterea economică în toată Ucraina, inclusiv în Odesa (regiunea) și, în același timp, la creșterea tensiunii, deoarece proprietarii de afaceri și populația locală sunt grav afectați de pierderea veniturilor (Dobrianska, Stoyanova-Koval și Nikoliuk 2018). Războiul dintre Federația Rusă și Ucraina, declanșat la 24 februarie 2022, cu încălcarea tuturor normelor de drept internațional, a avut drept consecință o scădere dramatică a economiei în întreaga Ucraină, iar regiunea Odesa a fost și ea grav afectată.

Evenimentele din 2014 au condus la o scădere a vizitelor turistice anuale de la aproximativ 123 de mii de persoane în 2003 la doar 11260 de persoane în 2015 (Dobrianska, Stoyanova-Koval și Nikoliuk 2018). Tulburările politice din Ucraina au dus la necesitatea de a trece de la o perspectivă naționalistă la o perspectivă mai civică. Pentru Ucraina, unitatea și participarea civică sunt la fel de cruciale în prezent ca și acum mai bine de treizeci de ani, în 1991, după prăbușirea Uniunii Sovietice. Mai mult, aşa cum subliniază Barrington (2021), Ucraina urmează o abordare mai mult monoetică. Ucrainenii vorbitori de ucraineană sunt în centrul discuției și identitatea lor este baza procesului de formare a identității în Ucraina.

În plus, Barrington (2021) susține că, încă din 1991, doar ucrainenii vorbitori de ucraineană sunt cei ale căror scopuri, nevoi și drepturi sunt susținute în cea mai mare parte de autoritățile statului și care apar ca principalul grup național din țară. În regiuni precum Odesa – în mare parte vorbitoare de limbă rusă înainte de începerea războiului (Consiliul Europei, 2017), dar unde acum se vorbește în principal limba ucraineană – este crucial să abordăm modul în care această proiecție a unei majorități ucrainene vorbitoare de ucraineană va afecta relațiile țării cu alte state înrudite.

În cazul Federației Ruse, o întrebare importantă care se ridică este modul în care relația țării cu Ucraina a fost transformată ca rezultat indirect al implementării politicilor care vizează o creștere a deschiderii către o identitate civică națională (ucraineană). Problema care se pune este că

Federația Rusă s-a concentrat pe menținerea influenței sale asupra țărilor vecine prin diplomație culturală, religie, precum și sprijinirea minorităților vorbitoare de rusă. O altă problemă-cheie care se ridică este că în Ucraina și în anumite regiuni precum Odesa, începând cu 1993, a avut loc o criză de identitate (Giuliano, 2018), iar aceasta a fost accelerată de războiul actual dintre Ucraina și Federația Rusă.

După cum subliniază Sicher (2015), Odesa, atât în trecut, cât și în prezent, este considerat un oraș metropolitan, care are o istorie complexă. În mod similar, Skvirskaja (2014), Sicher (2015) observă cum conducerea sovietică nu a reușit să integreze minoritățile și, ca urmare, chiar și orașul de astăzi este considerat ca fiind multicultural și multilingv, conflictele lingvistice și religioase conducând la crearea decalajelor între populație. De exemplu, după cum subliniază Sicher (2015), minoritățile se autoidentifică în funcție de faptul că sunt vorbitoare de ucraineană sau rusă, precum și dacă aparțin unei minorități religioase.

Pogrebinskiy (2015) include date cantitative pentru a-și susține cercetarea cu scopul de a identifica relația complexă dintre diferitele minorități din Ucraina. Autorul folosește un tabel pentru a compara procentele populațiilor monoetnice, bietnice și alte populații din Ucraina.

Identitate	Anii studiului				
	1994-1999	2001-2003	2012	2013	2014
Ucraineni monoetnici %	59,8	62,9	65,6	66,6	73,8
Ruso-ucraineni, bietnici %	24,4	22,5	22,9	21,8	20,0
Ruși monoetnici %	11,3	10,0	9,0	8,3	4,8
Alte categorii	4,5	4,6	3,2	1,4	2,4

Figura 1: Sondaj asupra minorităților din Ucraina. Pogrebinskiy 2015, 92

Pe baza celor de mai sus se arată că în Ucraina, raportul dintre ucrainenii monoetnici și alte grupuri de populație s-a schimbat semnificativ. Mai exact, în timp ce, între 1994 și 1999, ucrainenii monoetnici reprezentau 59,8% din populație, în 2014, acest procent a crescut la 73,8%. De asemenea, în raport cu rușii monoetnici, procentul acestora a scăzut de la 11,3% între 1994 și 1999 la 4,8% în 2014. O scădere mai mică, dar evidentă, apare și în procentul de etnici russo-ucraineni, procent care a scăzut de la 24,4% între

1994 și 1999 la 20% în 2014. Mai mari sunt abaterile și fluctuațiile tuturor minorităților din 1994-1999 (4,5%) până în 2001-2003 (4,6%) și perioada modernă (3,2% în 2012, 1,4% în 2013 și 2,4% în 2014). Această schimbare este semnificativă, deoarece evidențiază situația actuală a minorităților din Ucraina, care, conform lui Pogrebinskiy (2015), se confruntă cu standarde de viață mai scăzute, sunt sceptice față de relațiile Ucrainei cu Federația Rusă (mai ales minoritatea maghiară) și au un sentiment scăzut de unitate națională, mai ales în comparație cu alte minorități din alte țări europene.

Estimăm că 22,2% din populația totală a Ucrainei, înainte de începerea războiului din 2022, erau membri ai minorităților naționale. Peste 17,3% din populația totală este vorbitoare de limbă rusă (în prezent, mulți dintre ei au trecut la o identitate lingvistică ucraineană), deci aproape 5% sunt alte minorități care alcătuiesc imaginea cosmopolită a Ucrainei (Buchyn și Dutchak 2019; Consiliul Europei 2017). De asemenea, conform datelor recensământului oficial al populației din Odesa, imigranții moderni care activează pe piața muncii și în economia regiunii sunt oameni de afaceri. Aceștia sunt în principal ruși (19%), turci (11%), polonezi (6%), belaruși (5%) și germani (4%). Există, de asemenea, persoane strămutate intern sau persoane care au fost expulzate ori s-au mutat din alte regiuni și au ajuns la Odesa (Buchyn și Dutchak 2019; Consiliul Europei 2017). Mai exact, 1,77 milioane din cetățenii de pe întregul teritoriu ucrainean erau considerați persoane strămutate pe plan național, înainte de începerea războiului din 2022. Acest număr este, cu siguranță, mai mare în prezent ca urmare a războiului, dar greu de evaluat acum. Integrarea și recunoașterea drepturilor egale pentru aceste persoane, în special pentru minoritățile române, bulgare, turce, tătare și cecene, constituie obiectivul principal al guvernului ucrainean (Consiliul Europei 2017).

Potrivit Tserkovnaya (2017), motivele acestei scăderi sunt: (a) diferențele etno-lingvistice care au dus la tensiuni între populație în anii '90, (b) creșterea mortalității datorată diversilor factori, (c) scăderea naturală a fertilității, care duce la probleme demografice în multe țări europene, (d) creșterea migrației către țări străine, (e) deteriorarea situației socioeconomice și (f) o scădere generală a nivelului de trai în regiune. Ca urmare, regiunea este o zonă cu probleme care împreună cu Crimeea constituie regiunile de

cel mai mare interes geopolitic din Ucraina și regiunea mai largă a Europei Centrale și de Est (Tserkovnaya 2017).

Pe baza analizei de mai sus se poate argumenta, de asemenea, că Ucraina avansează și devine din ce în ce mai puțin etnică – și mai civică –, iar războiul din 2022 va accelera această tendință. Acest lucru se explică prin faptul că, după cum arată cercetările (Consiliul Europei 2017; Pogrebinskiy 2015; Tserkovnaya 2017), aceasta este o tendință generală de reducere a decalajelor și de îmbunătățire a cadrului legislativ în ceea ce privește poziția minorităților în societatea ucraineană. De asemenea, există o tendință similară de cercetare, evidențiere și abordare a problemelor la nivel societal care duce la tensiuni politice, sociale, economice, precum și un mod în care relațiile internaționale influențează relațiile dintre minorități și majoritate. Cu toate acestea, deși este un interes academic general pe tema menționată mai sus, există încă o lipsă de cercetare relevantă cu privire la Ucraina.

Potrivit lui Giuliano (2018), în cazuri similare, cum ar fi regiunea Donbas, în special Lugansk, înainte de 24 februarie 2022, locuitorii erau încinați să susțină mai multă autonomie față de Kyiv. Autorul a afirmat că, pentru a înțelege complexitatea situației minorităților din Ucraina, trebuie să se țină seama și că separația nu constituie decât un mic procent din populația totală, deoarece (a) există grupuri naționaliste care influențează majoritatea, (b) există o teamă de violență și război civil în țară, (c) oamenii sunt influențați de diviziunea est-vest și de conflictul dintre ucrainenii vorbitori de limbă rusă, rușii și alte minorități, (d) există un puternic sentiment pro-Moscova în regiunile ocupate de Federația Rusă, cum ar fi Crimeea, înainte de 2014, (e) cetățenii s-au confruntat cu conflictele armate și acest aspect are un impact puternic asupra situației actuale din Ucraina.

LEGEA-CADRU A EDUCAȚIEI DIN 2017

O altă problemă-cheie care trebuie tratată se referă la impactul *Legii asupra educației* în Ucraina (votată în 2017 și implementată integral în 2020), care urmărea „occidentalizarea” sistemului de învățământ ucrainean. Dupa cum explică Fiala-Butora (2019), legea educației este un document juridic controversat. Există mai multe motive pentru aceste controverse; cele mai

importante sunt bazate pe articolul 7, care introduce o nouă secțiune privind limbile minoritare.

Koval (2021) susține că legea educației din 2017 stabilește o reformă în domeniul educației și al politicii în general. Totuși, această reformă tinde să limiteze accesul minorităților la limba maternă. De fapt, actul normativ nu este în conformitate cu standardele europene și liberale privind educația și protecția minorităților, deoarece prevede că studenții vor primi lecții în limba maternă doar pentru 4 din 12 ani de educație oficială în Ucraina. Deși guvernul a încercat să explice că această schimbare va duce la protecția limbilor minoritare, criticii susțin că aceasta va duce la o scădere a accesului la drepturi și demonstrează că minoritățile nu au acces și influență asupra proceselor de luare a deciziilor guvernamentale.

Fiala-Butora (2019) subliniază în detaliu că noua lege a educației a provocat noi conflicte și tensiuni între Ucraina și alte țări. Aceste țări includ Ungaria, România, Polonia, Bulgaria și Grecia. Articolul 7 este influențat de percepția generală că limbile oficiale ale Ucrainei sunt ucraineană și rusă. Această noțiune a devenit o poziție oficială a statului în perioada Uniunii Sovietice și rămâne o percepție generală asupra situației din Ucraina. Cu toate acestea, ucraineană nu este nici singura limbă de stat, nici limba principală pe care toți cetățenii/rezidenții din țară o folosesc pentru comunicarea lor.

În plus, potrivit Petrov (2018), legea din 2017 privind educația a fost aspru criticată public, în primul rând de minoritatea maghiară din Ucraina, care susține că legea respectivă limitează accesul la limba și drepturile sale. În detaliu, legea a introdus noi prevederi care includ: (1) reducerea predării lecțiilor în limbile minoritare în învățământul secundar, (2) oferirea de cursuri de învățământ secundar – și superior – numai în ucraineană, (3) doar învățământul primar este oferit în limbile minoritare.

În ceea ce privește minoritățile, programele preexistente de educație duc la scăderea eforturilor de protejare a limbilor minoritare și, în schimb, favorizează sau suprimă dreptul minorităților vorbitoare de limbă rusă de a învăța și vorbi această limbă în funcție de regiune, precum și relația statului cu Federația Rusă la un moment dat. În ceea ce privește celelalte minorități din țară, aranjamentele juridice anterioare erau, de fapt, în favoarea altor

limbi minoritare. Acest lucru se datorează, în parte, faptului că, începând cu anul 2000, guvernul ucrainean, precum și organizațiile internaționale, în special Consiliul Europei, au susținut eforturile naționale de adoptare a unor măsuri lingvistice, societale, culturale și politice mai incluzive. Mai mult, legea educației din 2012 a favorizat, de fapt, limba rusă și, prin urmare, a fost puternic criticată atât de grupurile naționaliste din Ucraina, cât și de Parlamentul European (Fiala-Butora 2019).

Concomitent, potrivit Petrov (2018), Comisia de la Veneția a recomandat o reformă a acestei legi, pe motivul protecției drepturilor minorităților. Introducerea articolului 7 a fost, de fapt, un rezultat al efortului guvernului de a reduce tensiunea, precum și de a limita reacțiile guvernelor naționale ale țărilor vecine și de origine, în special ale Ungariei.

Interesantă este și reacția comunității internaționale. După cum menționează Petrov (2017), Federația Rusă (la nivelul Dumei de Stat și Consiliului Federației) a considerat că legea încalcă drepturile minorității ruse din țară. De asemenea, guvernul român a avertizat că legea va duce la noi probleme în ceea ce privește aderarea Ucrainei la Uniunea Europeană. Ungaria s-a exprimat în mod deosebit împotriva noii legi, acuzând Ucraina că și-a încălcă angajamentul în temeiul acordului de asociere cu Uniunea Europeană. Acordul menționat anterior se referă la obligația Ucrainei de a respecta principiile democratice (conform acordului), drepturile minorităților, precum și libertățile fundamentale ale tuturor cetățenilor. Mai mult, guvernul maghiar a susținut că Ucraina își încalcă angajamentele în conformitate cu Rezoluția 2145 din 2017 a Consiliului European.

SCHISMA RELIGIOASĂ ÎN UCRAINA ȘI IMPACTUL ACESTEIA ASUPRA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Un alt subiect important care trebuie discutat în acest context este schisma religioasă din octombrie 2018, respectiv despărțirea Bisericii Ortodoxe Ucrainene de Biserica Ortodoxă Rusă. Aceasta a fost rezultatul unei dispute de lungă durată între cele două biserici și al cererilor clerului ucrainean de (1) a deveni independent (a obține autocefalie), (2) a suspenda slujbele împreună cu Patriarhia Moscovei, (3) a întrerupe comuniunea cu

Biserica Ortodoxă Rusă și (4) a câștiga jurisdicție canonica asupra Ucrainei (Liik 2019).

Schisma religioasă din Ucraina ridică alte întrebări cu privire la modul în care vor evolu relațiile dintre Ucraina și Federația Rusă. Dintr-o perspectivă geopolitică, este esențial să se ia în considerare modul în care schisma a avut efecte asupra relațiilor internaționale dintre țările din regiunea Mării Negre, precum și ce demonstrează schisma despre poziția Ucrainei în sistemul internațional.

După începutul războiului din 2022, tensiunile dintre Biserica Ortodoxă a Ucrainei (care este acum autocefală) și Biserica Ortodoxă Ucraineană a Patriarhiei Moscovei au crescut. La 27 mai 2022, aceasta din urmă a eliminat toate mențiunile Patriarhiei Moscovei din statutul său din cauza sprijinului patriarhului Chiril pentru agresiunea rusă. Înainte de această decizie, peste 400 de parohii părăsiseră Patriarhia Moscovei ca o consecință a invaziei. În ciuda eliminării mențiunilor directe ale Bisericii Ortodoxe Ruse, statutul acestei biserici se referă în continuare la dependența canonica de Biserica Ortodoxă Rusă. Cei mai mulți membri ai minorităților din regiunea Odesa, care sunt ortodocși, au făcut parte, înainte de 24 februarie 2022, din Biserica Ortodoxă Ucraineană a Patriarhiei Moscovei, deoarece li se putea oferi slujba în limba maternă. Cum va afecta războiul în cele din urmă schisma religioasă din Ucraina și cum va afecta această schismă minoritățile din regiunea Odesa este încă o întrebare deschisă.

PROBLEMA MINORITĂȚII „MOLDOVENEȘTI”

Este important să se țină seama și de poziția și tratamentul minorității române în Ucraina. Nu există o minoritate „moldovenească” separată, în timp ce Ucraina a încercat să creeze – sau mai degrabă să perpetueze – această distincție falsă. Ucraina a considerat multă vreme că moldovenii constituie al treilea grup minoritar ca mărime, în timp ce au existat critici cu privire la faptul că minoritatea „moldovenească” este „rusificată”, mai ales în regiunile urbane (Minority Rights, 2021).

Potrivit Minority Rights (2021), chestiunea lingvistică a fost un motiv de dezacord, întrucât ucrainenii au încercat să evite apropierea de România

și predarea limbii române pentru minoritatea menționată. Mai mult, pe baza aceluiași raport, Republica Moldova a depus eforturi pentru a sprijini activitățile lingvistice și culturale cu Ucraina pentru a se îndepărta de o poziție pro-românească. Dreptul de a proteja religia, identitatea, limba și, în general, drepturile sociale ale minorităților este o componentă esențială a tuturor politicilor Consiliului Europei privind protecția minorităților și devine din ce în ce mai evident că relațiile Ucrainei cu statele înrudite ale minorităților naționale care trăiesc pe teritoriul său, precum și situația politică din regiunea Mării Negre se reflectă asupra politicilor și acțiunilor privind protecția minorităților și a drepturilor acestora (Carp et al. 2007). Ucraina și-a asumat în octombrie 2023 angajamentul de a elimina orice referință la „limba moldovenească” și de a înlocui această sintagmă cu cea de „limbă românească”. Rămâne de văzut dacă în acest context va fi recunoscută în continuare o „minoritate moldovenească” în regiunea Odesa.

CONCLUZII

Ucraina este o țară în care trăiesc diferite minorități naționale, aceasta fiind, înainte de războiul declanșat la 24 februarie 2022, una dintre cele mai diverse țări din Europa din această perspectivă. Regiunea Odesa și în special orașul Odesa sunt printre cele mai diverse regiuni și orașe din Ucraina, cu un număr semnificativ de persoane aparținând minorităților naționale. Acesta este motivul pentru care, pentru a surprinde esența modului în care Ucraina a tratat problema minorităților naționale înainte de război, regiunea Odesa este cel mai interesant caz de studiat.

Sunt foarte greu de evaluat în momentul de față schimbările care au avut loc după începerea războiului. Cu toate acestea, există motive să credem că numărul persoanelor strămutate pe plan intern, deja mare în Ucraina înainte de război, mai ales după 2014, a crescut dramatic. Câte persoane de la minoritățile naționale aparțin noilor persoane strămutate pe plan internațional rămâne de văzut, dar războiul a afectat în mod nediscriminatoriu majoritatea și minoritățile naționale. Unii dintre membrii minorităților naționale au plecat în state vecine sau în alte părți ale Europei. Multe persoane strămutate pe plan național (și, printre acestea, membri ai

minorităților naționale) din alte regiuni ale Ucrainei și-au găsit refugiu în regiunea Odesa. Există o populație nouă și în continuă schimbare în regiune. Minoritățile naționale au fost deja afectate de conflictul din Donbas și de poziția agresivă a Federației Ruse; războiul a exacerbat acest impact.

Ucraina a construit încă de la independență o relație foarte complexă cu Federația Rusă, Turcia, Ungaria, Bulgaria și România, ca state înrudite ale minorităților naționale care trăiesc în Ucraina. Toate aceste relații bilaterale sunt și vor fi influențate de evoluția și rezultatul războiului. Contribuția noastră examinează modul în care instituțiile și actorii religioși au influențat dezvoltarea relației dintre majoritate și minoritățile naționale din regiunea Odesa, luând în considerare atât sentimentul complex local al unor cetăteni de a avea o identitate mixtă ucraineană și rusă în același timp, precum și situația în care membrii minorităților naționale din regiunea Odesa împărtășesc unele caracteristici cu majoritatea ucraineană. Cum va modela războiul toate aceste relații rămâne o întrebare deschisă.

Este redată perspectiva Consiliului European, OSCE și a Uniunii Europene asupra problemei minorităților naționale din Ucraina, întrucât aceste instituții oferă cea mai obiectivă descriere a acestei probleme de până acum. Războiul va afecta această evaluare, dar într-un mod care nu este cunoscut în prezent. Analiza noastră se referă la legea ucraineană din 2017 privind educația, lege care a făcut obiectul unor ample discuții în rândul minorităților naționale ce trăiesc în regiunea Odesa și în state înrudite precum România.

Războiul a perturbat întregul sistem educațional al Ucrainei. Rămâne de văzut cum va fi aplicată legea menționată după război, dar Ucraina a promis un nou cadru pentru minoritățile naționale, mai ales că state precum România sau Bulgaria au ajutat foarte mult Ucraina în fața agresiunii Federației Ruse.

Tot ceea ce este legat de Ucraina, regiunea Odesa și toate minoritățile naționale care trăiesc în această zonă va fi afectat de război; prin urmare, este foarte important să existe o evaluare exactă *ex ante* pentru a se compara cu noua situație care va apărea ca rezultat al războiului.

BIBLIOGRAFIE

- Barrington, L., „Citizenship as a cornerstone of civic national identity in Ukraine”. *Post-Soviet Affairs*, 37(2), 2021, p. 155-173.
- Bigo, D., „When two become one: internal and external securitisations in Europe”, *International relations theory and the politics of European integration*, Routledge, Londra, 2006, p. 171-204.
- Buchyn, M., Dutchak, K., “State policy of Ukraine and Poland for the protection of national minorities: comparative analysis”, *Гуманітарнівізії*, (2), 2019, p. 21-26.
- Carp, R., Nevaci, M., Nicolae, M., Runceanu, C., Saramandu, N., *Multilingualism and intercultural dialogue in the European Union: A Romanian perspective* (Nr. 6), 2007. Strategy and Policy Studies (SPOS).
- Conca, K., *An unfinished foundation: The United Nations and global environmental governance*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- Consiliul Europei, 2017, *City of Odesa – Intercultural Profile*. <https://rm.coe.int/Odesa-intercultural-profile/1680759d6c>.
- Consiliul Europei, 2021, *Resolutions*, <https://www.coe.int/en/web/europarisks/resolutions>.
- Dobrianska, N., Stoyanova-Koval, S., Nikoliuk, O., „Reality today of the present and prospects of development of touristic business of the Odesa region”, *Food Industry Economics*, 10(1), 2018, p. 9-15.
- Comisia Europeană, 2022. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council, Commission Opinion on Ukraine application for membership of the European union, Brussels 17.6.2022, COM (2022) 407 final,https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/opinion-ukraines-application-membership-european-union_en.
- Fiala-Butora, J., „The Controversy Over Ukraine’s New Law on Education: Conflict Prevention and Minority Rights Protection as Divergent Objectives?”, *European Yearbook of Minority Issues*, 17(1), 2019.
- Giuliano, E., „Who supported separatism in Donbas? Ethnicity and popular opinion at the start of the Ukraine crisis”, *Post-Soviet Affairs*, 34(2-3), 2018, p. 158-178.
- Goldmann, K., *The logic of internationalism: Coercion and accommodation*, Routledge, Londra, 2002.
- Herlihy, P., *How Ukrainian Is Odesa? From Odesa to Odesa*. In *Odesa Recollected*, Academic Studies Press, 2019, p 74-82.
- King, P., *Hannah Arendt and the uses of history: imperialism, nation, race and genocide*, Berghahn Books, 2007.
- Koval, D., „Ukraine’s new education law: why the process of legislation matters”, 2017.

- [https://democracy-reporting.org/ukraines-new-education-law-why-the-process-of-legislation-matters/.](https://democracy-reporting.org/ukraines-new-education-law-why-the-process-of-legislation-matters/)
- Liik, K., „Defender of the faith? How Ukraine’s Orthodox split threatens Russia”, *European Council on Foreign Relations*, 2019 https://ecfr.eu/publication/defender_of_the_faith_how_ukraines_orthodox_split_threatens_russia/.
- Minority Rights. 2021. Moldova. <https://minorityrights.org/minorities/ukrainians-2/>.
- Petrov, R., *EU common values in the EU-Ukraine Association Agreement: Anchor to democracy?*, 2018
- OSCE/HCNM 2008. The Bolzano/Bozen Recommendations on National Minorities in Inter-State Relations & Explanatory Note, <https://www.osce.org/hcnm/bolzano-bozen-recommendations>.
- Pogrebinskiy, M., „Russians in Ukraine: Before and after Euromaidan.”, *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*, 2015, p. 90-99.
- Sicher, E., „Odesa time, Odesa space: rethinking cultural space in a cosmopolitan city”, *Jewish Culture and History*, 16(3), 2015, p. 221-241.
- Skvirskaja, V., *At the city's social margins: Selective cosmopolitans in Odesa. Postcosmopolitan cities: Explorations of urban coexistence*, 2012, p. 94-119.
- Skvirskaja, V., „The many faces of Turkish Odesa: Ecumenical communities and multiple alliances across the Black Sea”, *Focaal*, 2014(70), p. 49-63.
- „An Orthodox Christian schism in Ukraine echoes around the world”, *The Economist*, 2020. <https://www.economist.com/europe/2020/02/20/an-orthodox-christian-schism-in-ukraine-echoes-around-the-world>.
- Tserkovnaya, V., „Numerical and Ethnic Composition of the Population of Odesa Region (On the Materials of the Population Censuses of 1989 and 2001)”, *Journal of Danubian Studies and Research*, 7(2), 2017.
- Wulf, H., *Challenging the Weberian concept of the state: The future of the monopoly of violence*, Australian Centre for Peace and Conflict Studies, Brisbane, 2007.
- Yavorska, V. V., Hevko, I. V., Sych, V. A., Kolomiyets, K. V., „Organization of tourist and recreational activity within the objects of the natural protected fund in the Odesa region”, *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 27(2), 2018.

CAPITOLUL 17.

Marea Neagră nu trebuie să devină o „mare moartă” și cu atât mai mult un „lac rusesc”

Vasile Simileanu

ABSTRACT: The obstacles created by watercourses and watersheds have always influenced the development of a population in a geographical area. The painful episode of the demarcation of the zones of influence - Yalta 1945 - was to lead to the drawing of the "Iron Curtain", transforming the Black Sea into an area of dispute between two great powers: Soviet Russia and the USA. The current regime of the Black Sea straits was enshrined, with all its imperfections, in the Montreux Convention (1936), which was recognized and signed by Great Britain, the USSR, Austria, Bulgaria, France, Italy (1938), Greece, Yugoslavia, Japan, Romania and Turkey. The provisions of the Convention enabled Turkey to unilaterally close the straits when it considered it necessary for its security. The geopolitical and strategic axis of force has become the Caspian-Point axis, through the real interweaving of the geographical, geopolitical, economic, political-military and geostrategic aspirations of the state actors of the United Europe and NATO. The Eastern border has been transformed from a "bridge of flowers" into an anti-Putinist fortress for the defense of democracy. History and geopolitical games are able to give credibility or deny the importance of the Pontic Basin. We believe that Romania is a reliable partner and has the resources to export stability and security to the Black Sea area. Unfortunately, the lack of dialogue persists, and the pride of old empires destroys the shred of tolerance that we often must resort to. We believe we have enough arguments to consider that the Black Sea must not become a "dead sea" and even less a "Russian lake".

Cuvinte-cheie: CSI, Rusia, R. Moldova, România, Turcia, Georgia, Ucraina, M. Neagră, axa ponto-baltică, axa ponto-caspică.

Keywords: CIS, Russia, Moldova, Romania, Turkey, Georgia, Ukraine, Black Sea, Pontic-Baltic axis, Pontic-Caspian axis.

MAREA NEAGRĂ, SCURT ISTORIC RELEVANT

Dintotdeauna obstacolele create de cursurile de ape și bazinile hidrografice și-au pus amprenta asupra dezvoltării unei populații într-un

areal geografic. Acestea au influențat, pe parcursul istoriei, marile migrații, dezvoltarea comerțului și evoluția conflictelor politico-militare. Bazinul Mării Negre – „lac” în epoca paleolitică, de care Marea Caspică era legată printr-un „ombilic” – avea să devină, în urmă cu 40.000 de ani, o mare intracontinentală, fiind situată pe axa ponto-baltică și axa mediană a Europei.

Pe malul mării se află cea mai veche colonie, Istria – ca loc de confluență a Istrosului (Dunărea de astăzi) cu Mare Majus –, colonie care a dezvoltat pentru prima dată comerțul pe fluviu, către Europa de Vest. Dezvoltarea relațiilor comerciale, dar și militare a avut evoluții pozitive și pe timpul dominației romane, continuante și dezvoltate de regii Bizanțului, dar și de comercianții genovezi și venețieni.

Pe timpul dominațiilor otomano-țariste, Marea Neagră a devenit zonă de dispute militare între cele două imperii. Cu toate acestea, Constanța și Istanbulul devin centrele polarizante ale comerțului pe axa Marea Neagră – Marea Mediterană. Lichidarea monopolului otoman din bazinul pontic de către Rusia avea să atragă după sine dispute privind „chestiunea orientală” – la care părți s-au constituit puterile centrale, care aveau să sprijine mișcările de eliberare națională în defavoarea Imperiului Otoman.

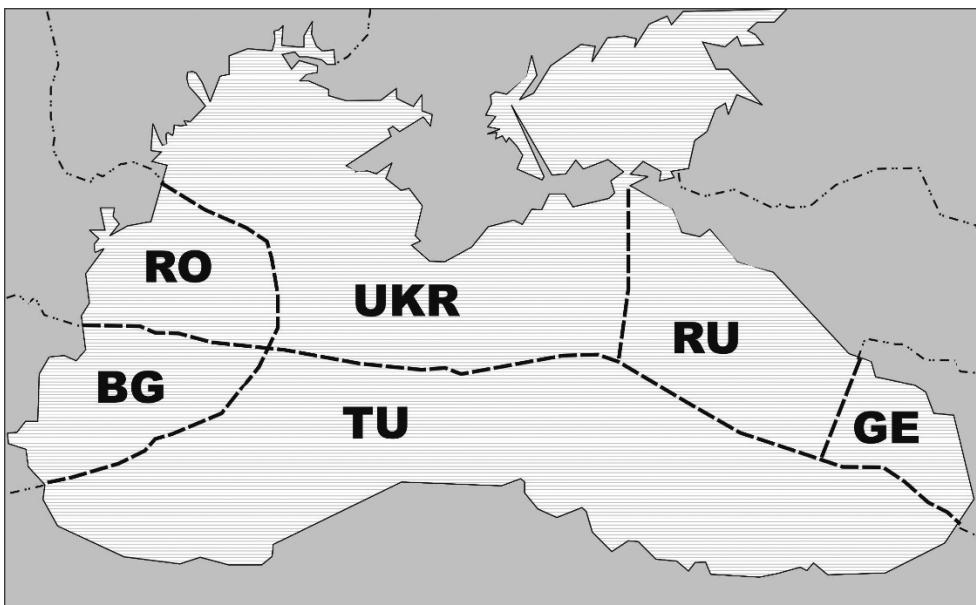
Gh. I. Brătianu (1898-1953) arăta în lucrarea „*Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*” că Pontus Euxin prezintă unele particularități care îi conferă o poziție unică pe glob, determinată de sistemul creat de strâmtorile Bosfor și Dardanele, considerate un adevărat „zăvor” ce limitează, datorită adâncimii garantate pentru navigație de circa 20 m, numărul de vase pe 24 de ore de trafic naval.

„Zăvorul” a fost descuiat de puterile centrale în perioada în care Rusia țaristă era suverană în Marea Neagră. Jaques Ancel – în lucrarea „*Peuple et Nations des Balkans*” – explica astfel politica țaristă în Balcani: „Într-adevăr, numai între 1711 și 1812, cu teritoriul și cu resursele Principatelor Române s-au purtat șase războaie între Rusia și Turcia (pentru detinerea supremătiei în zona Mării Negre – n.a.), soldate în final cu răpirea Basarabiei (de către Rusia – n.a.) și Bucovinei (de către Austria – n.a.)”. În aceeași idee, A.I. Soljenițîn consideră că „cea mai mare greșeală a Rusiei a constat în amestecul ei în Balcani, în trecut ca

și azi", amestec care avea să afecteze pentru secole stabilitatea în zona Mării Negre.

Episodul dureros de delimitare a zonelor de influență – Yalta 1945 – avea să atragă după sine trasarea „cortinei de fier”, transformând Marea Neagră în zona de dispută a două mari puteri: Rusia sovietică și SUA.

Actualul regim al strâmtorilor Mării Negre a fost consacrat, cu toate imperfecțiunile, prin Convenția de la Montreux (1936), care a fost recunoscută și semnată de Marea Britanie, URSS, Austria, Bulgaria, Franța, Italia (1938), Grecia, Iugoslavia, Japonia, România și Turcia. Prevederile Convenției au dat posibilitatea Turciei să închidă unilateral strâmtorile atunci când aceasta consideră că este necesar pentru securitatea sa.

Figura 1. Delimitarea zonelor economice în Marea Neagră

Astfel, bacinul Mării Negre, cu o suprafață de 413.488 kmp, însuțind o lungime de coastă de 4.075 km, din care 245 km revin României (față de 345 km cât dețineam în perioada interbelică), a fost izolat artificial, iar transportul de petrol interzis. Cu toate acestea, închiderea strâmtorilor pentru petroliere ar trebui să ne mobilizeze în a prezenta consorțiilor internaționale proiecte viabile, care să contracareze interesele altor state, cu

efekte benefice pentru revitalizarea investițiilor românești din bazinul Mării Negre.

În prezent, zona costieră este repartizată astfel: Turcia 33,2%, Ucraina 36,6%, Rusia 9,4%, Georgia 8,1%, Bulgaria 6,7%, România 6%. Cu o lungime de 1.148 km, o lățime de 615 km și o adâncime care variază între 30 și 2.211 m, Marea Neagră însumează în bazin un volum de apă de 537.000 kmc. Acest volum este asigurat în proporție de peste 57% prin scurgere de debit (310 kmp), diferența fiind asigurată de precipitații. Prin volumul său, Marea Neagră depășește volumul Mării Nordului, cât și pe cel al Mării Baltice. Bazinul de alimentare fluvială de aproximativ două milioane kmp acoperă o mare parte din sud-estul continentului european (Rusia, Ucraina, Belarus), cât și a zonei central-europene (România, Ungaria, Bulgaria, Polonia, Serbia, Croația, Slovenia, Slovacia, Austria și Germania).

În noul context geopolitic și geostrategic, **Marea Neagră aduce echilibrul în relațiile de putere din regiune**, confruntările rezultând în repercușiuni asupra echilibrului global de forțe. În acest proces, România poate și trebuie implicată în toate aspectele: geopolitice, politice, economice, culturale și confesionale, militare și financiare, pentru a-și proiecta, proteja și apăra interesele naționale, de multe ori reconstruite și resincronizate cu schimbările istorice, nivelul de dezvoltare, sistemul de alianțe și aspirațiile de securitate ale statului. Statutul actual de membru NATO și de membru UE oferă României posibilitatea de a-și concepe viitorul într-un mediu sigur și stabil, gata să atingă parametrii înalte de performanță și prosperitate.

România poate da Mării Negre rolul de **pivot geopolitic**, cu valențe geoeconomice și geostrategice pentru întreaga zonă, ajutând procesul de internaționalizare prin implicare directă a puterilor globale și regionale. Printr-o exploatare creativă a resurselor și inițiatiivelor, România va putea să devină un puternic donator de securitate pentru Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Armenia, Macedonia și Albania. Important este să ne proiectăm relațiile de putere în noul context al conflictelor din Balcani, Ucraina-Rusia, Georgia-Rusia, Armenia-Azerbaidjan, Transnistria și.a. care sufocă regiunea Mării Negre.

Chiar dacă bazinul pontic nu constituie o unitate politică, culturală sau religioasă, el reprezintă răscruccea migrațiilor euroasiatice, locul de

interferență a civilizațiilor, culturilor și religiilor europene, asiatiche și arabe, concentrând și zone fierbinți, în care conflictele sunt pe cale să evolueze – cum ar fi zona Caucazului și a Mării Caspice, dar și influența conflictelor din Asia Centrală și statele arabe.

În prezent se manifestă conflicte deschise pe axa Balcani-Caucaz, pe falia caspico-arabă și pe axa mediterano-arabă, care influențează negativ securitatea și stabilitatea statelor din bazinul pontic¹.

Marea Neagră este, în același timp, un areal geografic care a dat consistență geostrategică și geopolitică în decursul mai multor fenomene istorice: colonizarea greacă, hegemonia bizantină, marile migrații asiatiche, colonizarea venețiană și genoveză, invazia otomană, expansiunea rusă și, în prezent, reconsiderarea sa geopolitică de către NATO și UE.

În aceste perioade istorice, sistemul geopolitic al Mării Negre a cunoscut evoluții paradoxale. Dacă pe timpul marilor imperii s-a dezvoltat un comerț înfloritor, după Al Doilea Război Mondial a devenit un spațiu închis, ce a contrapus flota militară sovietică bazelor militare NATO din Turcia și Marea Mediterană.

După 1989, cu toate demersurile părții române, Marea Neagră nu și-a recăpătat puterea de sistem geopolitic regional, în condițiile în care disoluția Rusiei sovietice lăsa să se întrevadă o nouă perspectivă a dezvoltării relațiilor internaționale în această zonă strategică. În această perioadă, deși s-au înființat diverse organizații internaționale, evoluția pozitivă a fost stopată de intervenția rusă, de interesele ucrainene și turce și de dezinteresul arătat de alianțele internaționale. Odată cu declanșarea crizei petrolului, având loc odată cu „revoluțiile” din spațiul islamic, Marea Neagră a atras atenția prin potențialul său strategic încă exploarat. Reorientarea politicii economico-militare a Occidentului a deschis perspective noi de abordare a spațiului pontic, aflat la intersecția unor axe vitale pentru alianțele internaționale: axa ponto-baltică, axa ponto-caspică, axa caspico-arabă, axa mediterano-arabă,

---

¹ La acestea se adaugă conflictele diplomatice privind statutul Insulei Şerpilor, delimitarea platformei continentale, problema cipriotă, statutul pomacilor în Bulgaria, problema abhză în Georgia, tensiunile rusuo-ucrainene privind statutul Crimeii, statutul comunității tătare din Crimeea, delimitarea zonelor de exploatare petrolieră din Marea Caspică, efectele conflictului cecen asupra securității și integrității Federației Ruse, dificultăți de cooperare între Rusia și statele din Asia Centrală și Caucaz și.a.

axa balcano-caspică, fiind parte a sistemului geopolitic al mărilor europene intracontinentale. Considerăm că această aşezare în arealul geografic leagă România vital de Marea Neagră, transformând-o în principala poartă de acces către Europa (prin intermediul celui mai mare port de la Marea Neagră – portul Constanța, dar și prin dezvoltarea portului Agigea), iar prin intermediul canalului Dunăre – Marea Neagră (din nefericire, neexploatat la capacitatea sa strategică), principala interfață caspico-pontică cu Occidentul. Situată în zona centrală a sistemului geopolitic al mărilor intracontinentale, România are posibilități multiple de a se transforma în „*cheia orientală*” a legăturilor NATO și UE cu Rusia, Asia și statele arabe².

În această perioadă de căutări determinate de complexul proces de globalizare, România are infrastructurile necesare prelucrării, stocării și transportului resurselor energetice, fiind un partener real al alianțelor la care este parte. Ca fondator al Comunității Economice a Mării Negre (CEMN) împreună cu Bulgaria, Georgia, Rusia, Turcia și Ucraina, România s-a implicat activ în intensificarea legăturilor comerciale, lucrărilor publice, de telecomunicații, în protejarea mediului (în special în Delta Dunării), în realizarea de schimburi culturale, dar și de susținere politică a Moldovei, Ucrainei, Georgiei, Azerbaidjanului și Turciei în arena mondială.

Comerțul din perioada Războiului Rece (statele membre al CAER fiind coordonate, dar și îngrădite de Moscova, prin KGB) a generat o involuție a dezvoltării structurilor economice navale și portuare, care a lăsat urme adânci asupra dezvoltării flotelor comerciale, iar statele care au rezultat după disoluția Rusiei sovietice nu au moștenit resurse maritime semnificative. Această stare, de fapt, a generat evoluții imperceptibile în relațiile economice până în anul 2000.

Odată cu schimbările impuse de revoluția portocalie, lucrurile s-au schimbat. Structurile de cooperare și alianțele zonale au început să funcționeze și să se impună în Occident. Odată cu aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, dar și cu negocierile inițiate de aceasta cu Turcia, bazinul Mării Negre a devenit o zonă de dezvoltare economică, dar și un partener demn de luat în seamă în doctrina NATO. Odată cu colapsul

---

² Această perspectivă a fost recunoscută și de președintele George W. Bush în discursul de la București, rostit în cadrul celebrei vizite a acestuia în România, în noiembrie 2002.

din 2014, când Rusia a invadat Ucraina, practic, independența statelor independente din compunerea CSI a rămas o himeră, iar acel moment a influențat considerabil geopolitica euroatlantică.

Am asistat și asistăm la evoluții istorice în spațiul euroasiatic, privit ca monospațiu de o complexitate foarte mare, în care strategiile ruse, euroatlantice, islamiche și chineze se confruntă. Rusia dorește să controleze zonele strategice maritime de interes geopolitic³: atlantică, arctică, Oceanul Pacific, Marea Mediterană, Marea Neagră, Marea Caspică și Oceanul Indian.

Extinderea NATO și UE în regiune a determinat reacții din partea Moscovei, care și-a reconfigurat obiectivele prioritare pentru Marea Neagră: „reînnoirea comunicațiilor maritime și fluviale, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii litorale și portuare”, precum și cel referitor la „perfecționarea bazei juridice a activității flotei din Marea Neagră a Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei; păstrarea orașului Sevastopol în calitate de bază principală.”⁴ În ceea ce privește interesele strategice pe axa ponto-mediterană, este de reținut menținerea obiectivului care „asigură potențialul militar naval necesar al Federației Ruse în regiune”, prin menținerea a două puncte strategice, Crimea și Tartousse. Chiar dacă, geografic, Crimea – puternic militarizată și vitală pentru strategiile militare ruse – împarte Marea Neagră în două părți simetrice de câte 250 km fiecare, relațiile statelor cuprinse în arealul sistemului geopolitic determinat de bacinul Mării Negre, chiar dacă sunt antagonice din punct de vedere politico-militar, au evoluat și în sensul dezvoltării unei colaborări privind securitatea zonală.

Simion Mehedinți, împreună cu geografi români, a abordat în studiile sale aria de interferență a geografiei cu istoria, politica și etnologia, îmbinând criteriul universalității istoriei cu cel al organicității geopolitice și geoetnologice a popoarelor. Prin această abordare geopolitică, profesorul român a subliniat rolul important al înțelegerii geopolitice a unui popor, afirmând că acesta trebuie să îndeplinească două serii de exigențe și repere: cele legate de dinamica spațiilor și cele legate de dinamica popoarelor. Tema centrală dezvoltată de Mehedinți a fost cea a statului național în raport cu

---

³ Vezi și V.I. Kuroiedov, M.V. Moskovenko.

⁴ *Idem*

vecinătățile sale, considerând de maximă importanță strategică istmul ponto-baltic, strâmtorile ponto-mediteraneene, Dunărea și Carpații⁵.

Raportarea la spațiul carpato-danubiano-pontic ca spațiu de însemnatate strategică pentru Europa, această teză a rămas și astăzi una de actualitate, în sensul că cele trei elemente geografice ale acestui spațiu (Munții Carpați, fluviul Dunărea și Marea Neagră) au configurat jocurile actorilor geopolitici europeni de-a lungul istoriei. Această temă geopolitică este de actualitate și pentru alianțele geopolitice actuale: Uniunea Europeană și NATO, având o importanță geostrategică deosebită în relațiile cu partenerii euroatlantici, demonstrată cu prisosință de cele două conflagrații mondiale, dar și de scenariile din sfera georesurselor energetice prezente.

Marea Neagră reprezintă un sistem geopolitic foarte important pe relația eurasiatrică, chiar dacă strategiile UE sunt defavorizante pentru statele situate în vecinătatea acestei mari interioare, iar deciziile luate pentru unele state est-europene au determinat schimbări structural-teritoriale pentru Republica Moldova, Ucraina și Georgia.

Axa de forță geopolitică și strategică a devenit axa ponto-caspică, prin împletirea reală a aspirațiilor geografice, geopolitice, economice, politico-militare și geostrategice ale actorilor statali din Europa unită și NATO. Frontiera estică s-a transformat de la „podul de flori” la fortăreața antiputinistă pentru apărarea democrației.

Aceste *atuuri* oferă României rolul de poartă comercială sud-estică (comparată adesea cu Olanda⁶, care este considerată poarta nord-vestică a Europei), prin:

- constituirea zonelor libere economice Sulina la Marea Neagră, Ungheni și Giurgiulești la Galați, cele realizate cu Ungaria, de la Siliștea, Călărași cu Bulgaria și cu fostă Iugoslavie;

---

⁵ Chestia orientală din punct de vedere geografic și etnografic (1914), România în marginea continentului. O problemă de geopolitică românească și europeană (1941), Fruntea României spre răsărit (1941) și Qu'est-ce que la Transylvanie ? (1940).

⁶ Situația reală din Marea Nordului ar da posibilitatea dezvoltării rutelor comerciale pe relația cu Marea Neagră și mai departe către Asia Centrală, portul Constanța fiind un *hub* strategic european pentru canalul ponto-caspic și pentru calea ferată de mare viteză transasiatică, ce va reactiva istoricul „Drum al Mătăsii”.

- conectarea României la rețeaua internațională de transport a resurselor de gaze naturale și petrol pe relația eurasiană;
- schimburile comerciale care se realizează, în principiu, de-a lungul litoralului de vest și de nord: Burgas și Varna în Bulgaria, Constanța în România, Odessa și Crimeea în Ucraina și Novossibirsk (complex petrolier accesibil navelor de 200.000 t) în Rusia, Istanbul și Trabzon (Turcia);
- traficul comercial în Strâmtoarea Bosfor, de valoare apropiată cu cele din Panama și Suez; dezvoltarea exporturilor de produse petroliere ale CSI va reactiva portul Constanța precum cel mai mare port la Marea Neagră și, posibil, refacerea flotei românești;
- libertatea de navigație în strâmtorile turcești, care a constituit întotdeauna o preocupare importantă a Rusiei; renegocierea Convenției de la Montreaux (1936) nu este acceptată de Moscova. Totuși, Turcia, invocând securitatea navegației și protecția mediului marin, solicită ca exporturile petroliere din CSI să nu se realizeze prin strâmtori. Ankara propune o conductă care să lege câmpurile petroliere din Caucaz cu un port mediteranean/turcesc⁷.
- trecerea sub controlul turcesc a unei părți a exporturilor energetice, care nu pare a fi pe placul Moscovei;
- navigația liberă în strâmtorii; aceasta nu se va putea desfășura dacă ieșirea spre Marea Mediterană, respectiv prin Marea Egée, nu va cunoaște o anumită libertate. Acest element este esențial în diferendul greco-turc privind delimitarea zonelor de suveranitate maritimă, precum și în revendicările Ankarei față de anumite insule grecești situate în apropierea litoralului turcesc. Dacă Marea Neagră a putut fi

---

⁷ Studiile lui Gheorghe I. Brătianu, concretizate în lucrarea „Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană”, scot în evidență importanța majoră a două poziții geopolitice pe care România trebuie să le includă obligatoriu în calculele ei strategice: sistemul de strâmtori Bosfor-Dardanele – care „nu sunt altceva decât prelungiri ale gurilor Dunării” (continuând tezele lui Iorga și Titulescu privind importanța strâmtorilor turcești din Marea Marmara) și Crimeea – „care prin porturile ei naturale, prin cetățile ei din timpurile cele mai vechi, prin bastionul maritim înaintat pe care-l reprezintă în Marea Neagră este evident o poziție stăpânitoare peste tot complexul maritim de aici”, ca un „avanpost” peste tot complexul maritim al Mării Negre.

considerată un câmp de bătălie în marile confruntări dintre Est și Vest, ea va deveni spațiu al colaborărilor locale și regionale;

- statutul regiunii de zonă de legătură între Est și Vest, de la Marea Neagră la Asia Centrală, dincolo de Marea Caspică și, între Nord și Sud, de la lumea slavă până în Golful Persic;
- zăcăminte bogate în hidrocarburi. Țările din estul mării sunt supuse incertitudinilor atât economice, cât și politice, legate de consecințele războiului din Iugoslavia (în special pentru Bulgaria și România) și, pe de altă parte, de modificările teritoriale regionale apărute ca urmare a dispariției URSS și a Pactului de la Varșovia (Ucraina și, de exemplu, Moldova). În acest context geopolitic perturbator apare clar că miza cea mai importantă, de valoare strategică, o constituie dominația asupra Mării Negre.
- pentru România, dezvoltarea relației Marea Caspică – Marea Neagră – Marea Mediterană este vitală din punct de vedere economic și comercial, această perspectivă poate fi de amploare în relațiile statului nostru cu lumea occidentală, prin dezvoltarea navegației maritime și fluviale.

EVOLUȚII RECENTE ALE REGIUNII

Potrivit specialiștilor politico-militari francezi, Rusia nu a abandonat niciodată proiectul său de „a deschide o fereastră” spre sud. Suveranitatea Ucrainei are efecte negative asupra geopoliticii ruse. Rusia se simte încorsetată la Marea Neagră, care nu îi mai oferă, în prezent, ieșirea la „mările calde” și îi limitează, din punct de vedere geopolitic, controlul asupra strâmtorilor Bosfor și Dardanele – devenite elemente de presiune euroatlantică și folosite de o expansiune potențială a influenței turcești, prin promovarea neootomanismului. **Prin războiul actual împotriva Ucrainei, Moscova încearcă să își deschidă fereastra spre sud.**

Totodată, acest război revalidează relevanța Caucazului. Caucazul, ca spațiu tangențial aflat pe axa ponto-caspică, are în compunere două areale geopolitice: Caucazul de Nord și teritoriul a trei republici caucaziene – Georgia, Armenia și Azerbaidjan, unde să regăsesc populații de origine

turcică, ce incomodează foarte mult strategiile ruse din regiune, mai ales că Turcia euroatlantică controlează, din punct de vedere strategic, zona de frontieră care aparține spațiului unitar montan al Caucazului. „Noua ordine geopolitică în Caucaz” presupune o reîmpărțire totală a realităților politice existente și trecerea de la modelul corelației stat-stat sau națiune-națiune la un sistem centru-periferie – totodată, structura periferiei trebuie să fie determinată nu de o diferențiere politică, ci de una etnoculturală.

Pe de altă parte, Rusia rămâne vulnerabilă în relațiile cu spațiile geopolitice clasice: Heartland și Rimland – Turcia și Iran. Pentru contracararea strategiilor occidentale privind influențele Turciei în zona de securitate, Rusia a generat un cordon de securitate compus din Azerbaidjanul de Sud (situat pe teritoriul Iranului) și raioanele nordice ale Turciei.

Principalele evoluții ale regiunii ar putea fi consemnate sintetic astfel:

- deși Ucraina a balansat până în anul 2014 între Rusia și UE, în prezent, aceasta s-a transformat în stat-pivot al UE și NATO, mai ales în condițiile războiului de agresiune al Rusiei împotriva acesteia;
- R. Moldova balansează în continuare între Rusia (nefinalizând retragerea din CSI) și România, în același timp exercitând presiuni pe linia colaborării cu UE, realizând că în jocul geopolitic rusesc, Moldova nu va fi lăsată să părăsească lagărul rusesc pe cale pașnică. În prezent nu știm care va fi traectoria militară a R. Moldova, în absența unei perspective de aderare la NATO. Soluția neutralității este dificilă, Republica Moldova fiind un stat care nu se poate autogestionă economic, dar și militar;
- Georgia, Armenia, Azerbaidjan și statele din Caucaz vor constitui o provocare a bazinului, dar și a comunității europene. Statele dispuse pe axa ponto-caspică nu trebuie să fie neglijate de economia europeană, deoarece există riscul atragerii acestora în spațiul islamo-asiatic;
- dacă Turcia va deveni stat membru al UE (stat cu cel mai mare teritoriu, cu cea mai mare populație, cu cea mai mare rată de creștere demografică și cel mai mare ritm de dezvoltare economică din

Europa), conceptul actual al Uniunii Europene va suferi modificări relevante, cu caracter bulversator pentru actuala organizație;

- tendințele separatiste ale Transcarpatiei și tentativele de creare a unui district autonom maghiar la Ujgorod creează o presiune suplimentară Chișinăului și, respectiv, Kievului;
- în paralel cu războiul ruso-ucrainean, comuniștii lui Dodon au încercat să creeze crize artificiale, în Bucovina de Nord și Hotin, în special în rândul românilor care se declară moldoveni;
- ocuparea Peninsulei Crimeea a determinat eșecul autonomiei tătarilor din Crimeea;
- în orice moment se poate consemna escaladarea conflictului din Transnistria și reluarea fazei active a expansiunii ruse către R. Moldova;
- sprijinul acordat de către Moscova comunității găgăuze reprezintă un risc major pentru R. Moldova;
- reactivarea conflictelor din Balcani ar putea readuce pe agenda de lucru *problema macedoneană*, care poate afecta relațiile dintre Grecia, Bulgaria și Macedonia, cu implicații în România și Turcia;
- reluarea/reescaladarea conflictului în enclava Nagorno-Karabah poate afecta pe termen lung transportul petrolului caspic către UE;
- tendințele Rusiei de a „reatrage” în sfera sa de influență statele baltice.

MULTICULTURALITATEA ÎN REGIUNE

În lucrările de specialitate, etnopolitica este definită ca o disciplină de ramură în cadrul științelor politice care se ocupă cu relația dintre politică și etnicitate, atât sub aspectul impactului pe care etnicitatea îl exercită asupra proceselor politice, cât și al modului în care politica influențează formele de manifestare ale etnicității. În termeni generali, etnopolitica studiază consecințele politice ale diversității.

Conform celebrei teorii a *vitalității popoarelor*⁸, dimensiunea spirituală a unui popor reprezintă factorul determinant al rezistenței la asimilare,

---

⁸ Nicolae Iorga, teorie în care se reliefa rolul culturii naționale și al religiei ca factori de rezistență la agresiunea externă.

„frontierele culturale” fiind deschise multiculturalismului în scopul eliminării discriminărilor unor state împotriva altora, prin folosirea elementelor etnico-confesionale ca elemente de presiune.

Sociologul Ion Chelcea^{9,10} vorbea totodată despre *flux și reflux etnic*, de raportul dintre dimensiunea etnică, culturală și politică a unui popor. Printre altele, teoria sa despre fluxurile și refluxurile etnice este apreciată de specialiști ca fiind o viziune etnopolitică „înalt reprezentativă”, alături de cea a lui Simion Mehedinți, de exemplu¹¹. Tezele sociologului român sunt de strictă actualitate, având în vedere noile abordări privind etnicitatea și multiculturalismul, în condițiile construcțiilor structurale ale organizațiilor de tip suprastatal.

În spațiul adiacent Mării Negre, pe axa europeană mediterano-ponto-caspică este necesar să se manifeste multiculturalitatea, care poate avea efect benefic în rezolvarea conflictelor înghețate din regiunea eurasiană. Deși s-a afirmat că multiculturalismul a fost un eșec total ca strategie europeană, cu toate acestea s-a demonstrat că voința comună a statelor din zona adiacentă Mării Negre a avut ca efect conex reconsiderarea statutului minorităților naționale. Marea majoritate a statelor pontice sunt state multiculturale, în care regăsim manifestări ale pluralismului moral și religios, care nu exclud valorile și principiile comune statului național din care fac parte.

Un posibil model de *export* în regiune a bunelor practici în domeniul conviețuirii interetnice îl reprezintă Dobrogea. Toleranța reciprocă dezvoltată de grupurile etnice din Dobrogea a fost, este și va fi una de tip pasiv, în care culturile coexistă în același areal, dezvoltând relații comunicative și nu de izolare, fără a determina conflicte permanente și consistente. În spațiul dobrogean asistăm la coexistența diferitelor valori și moduri de gândire, a practicilor culturale și educaționale (situație definită uneori drept multiculturalism), la o articulare mozaicată a ideilor și a stilurilor. Binomul unitate-diversitate definește structura umană a populației Dobrogei, conservată istoric, și nu tranzitoric.

⁹ Obiceiurile noastre populare și grija noastră de a le păstra, în Șoimii Carpaților, Cluj. (1938) și Neam și țară. Pagini etnografice și folclor, București (1940).

¹⁰ Ion Chelcea, *Privire către noi înșine, ca popor*, Pitești, 2002.

¹¹ Bădescu, Ilie, Dungaciu, Dan, „Ion Chelcea”. În I. Bădescu și M. Ungheanu (coord.) *Enciclopedia valorilor reprimate*, vol.I, 2000, București, pp. 478-486.

Dacă respingerea infuziilor culturii de tip occidental în spațiul islamic a dus la apariția de resentimente reciproce, acest lucru nu s-a manifestat și în cadrul comunității turco-tătare din Dobrogea. Integrarea culturală nu s-a manifestat prin asimilarea grupurilor etnico-confesionale de către populația majoritar română.

Multiculturalismul dobrogean¹² poate reprezenta un model în regiune.

Pentru mulți factori de decizie politică, pentru negoziatori și organizații mondiale, este important de analizat modelul dobrogean de conviețuire pașnică, culturală și confesională. În timp ce în state aşa-zise democratice nu sunt respectate minoritățile etnico-confesionale, România, prin modelul său dobrogean, are un atu foarte important: un model ce poate fi exportat în contextul remodelării unor areale conflictuale. Aici ne referim la conflictul palestinian, conflictele înghețate din spațiul ex-sovietic, unele zone de instabilitate etnico-confesională.

Influența Turciei și României în spațiul adiacent Mării Negre trebuie să aibă la bază dezvoltarea unor proiecte comune, prin implicarea comunității turco-tătare din Dobrogea și sprijinirea comunităților discriminate din statele din fostă URSS.

În același timp se impune **generarea de modele culturale, confesionale, politice și economice pentru grupurile etnice din zonă**, pentru conservarea și păstrarea acestora. România și Turcia au potențial pentru îndeplinirea dezideratelor acestor grupuri discriminate.

CONCLUZII

Evoluțiile geopolitice recente din regiune au reconfirmat importanța strategică a bazinului pontic.

În pofida problemelor recurente ale regiunii (lipsa de dialog, orgoliile vechilor imperii etc.) și a noilor conflicte, regiunea are numeroase resurse de

---

¹² În care se manifestă grupuri etnico-confesionale demne de o mini-Europă, având în vedere că în acest spațiu avem etnii reprezentate de români, turci, tătari, romi, evrei, greci, aromâni, macedoneni, bulgari, lipoveni, ucraineni, ruși, bulgari și.a., dar și religii diferite: creștină de diferite orientări, islamică, iudaică și.a. Are la bază cadrul conceptual și mental în care se înscriu demersurile cognitive și simbolice evoluante istoric.

coeziune și cooperare, care se vor exprima în perioada post-conflict. În acest context, avem destule argumente pentru a aprecia că Marea Neagră nu trebuie să devină o „mare moartă” și cu atât mai mult un „lac rusesc”.

România este un actor statal de încredere în regiune și are resursele necesare pentru a promova și *exporta* stabilitate și securitate în zona Mării Negre.

BIBLIOGRAFIE

- Bodocan, V., *Geografie politică și geopolitică*, Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Geogr., XL, 1-2, Cluj-Napoca, 1995.
- Brătescu, Constantin, „Unitatea și individualitatea fizică a pământului românesc”, publicat în *Biblioteca informativă a SRRG*, 1943.
- Brzezinski, Zbigniew, „Parteneriatul prematur”, în *Europa Centrală și de Est în ciclonul tranziției*, Iași, 1995.
- Brzezinski, Zbigniew, *Game Plan*, 1986.
- Brzezinski, Zbigniew, *Triada geostrategică. Conviețuirea cu China, Europa, Rusia*, Ed. Historia, București, 2006.
- Chelcea, Ion, *Privire către noi înșine, ca popor*, Ed. Universității, Pitești, 2002.
- Claval, P., *Geopolitică și geostrategie. Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*, Ed. Corint, București, 2001.
- Conea, Ion, „Carpații, hotar natural”, în *Geopolitica și Geoistoria*, II, București, 1942.
- Conea, Ion, „Cu privire la «teritoriul nucleu» de formare a poporului român”, în *Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică și Geografie*, Geografie XIV, 1, București, 1967.
- Conea, Ion, „Transilvania, inimă a pământului și statului românesc”, în *Geopolitica și Geoistoria*, I, 1, București, 1941.
- Conea, Ion, „La géographie des langues”, (A. Demangeon – recenzie), *Buletinul Societății Regale de Geografie*, ediția XLVIII, Tipografia Cartea Medicală, București, 1929.
- Conea, Ion, „Actualele aspecte ale economiei internaționale”, *Buletinul Societății Regale de Geografie*, ediția XLVIII, Tipografia Cartea Medicală, București, 1929.
- Conea, Ion, „Drumurile aeriene ale Atlanticului”, *Buletinul Societății Regale de Geografie*, ediția XLVIII, Tipografia Cartea Medicală, București, 1929.
- Conea, Ion, „Geopolitica, o știință nouă”, vol. *Geopolitica*, 1994.
- Conea, Ion, „Geopolitica, o știință nouă”, în *Sociologie Românească*, II, 9-10, 1937.

- Conea, Ion, „Însemnare cu privire la definirea preocupării geopolitice”, vol. *Geopolitica*, 1994.
- Conea, Ion, „O poziție geopolitică”, în *Geopolitica și Geoistoria*, III, 1942.
- Conea, Ion, *Geopolitica*, Ed. Fundației România de Mâine, București, 2005.
- Conea, Ion; Golopenția, Anton; Popa-Veres, Mihai, *Geopolitica*, Ed. Ramuri, Craiova, 1940.
- Dungaciu, Dan, *Națiunea și provocările (post)modernității*, București, 2004.
- Fourcher, M., *Fragments d'Europe. Atlas de l'Europe médiane et orientale*, Fayard, Paris, 1993.
- Gallois, P., *Géopolitique. Les voies de la puissance*, Ed. Plon, Paris, 1990.
- Held, David; McGrew, Anthony; Goldblatt, David; Perraton, Jonathan, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Ed. Polirom, 2004.
- Hlihor, Constantin, *Geopolitica și geostrategia în analiza istoriei imediate a relațiilor internaționale și a istoriei artei militare contemporane*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.
- Manuilă, Sabin, „Etude ethnographique sur la population de la Roumanie”, MO, București, 1938.
- Mihăilescu, Vintilă, „Frontul carpatic apusean”, în *Geopolitica și Geoistoria*, I, 1, 1941 și *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, LXI, 1942.
- Nazare, Vasile, *Politologie și geopolitică*, Constanța, 2005.
- Popa, M., „Geocultură și geoeconomie în regiunea Mării Negre. Considerații geoculturale privind interesele economice în spațiul pontic”, în vol. *Securitate și stabilitate în Bazinul Mării Negre*, Ed. Universitatea de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Rădulescu, N. Al., „Poziția geopolitică a României”, în *Revista Geografică Română*, Cluj, I, 1, 1938.
- Sanguin, A. L., *La géographie politique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1977.
- Simileanu, Vasile, „Geopolitica resurselor energetice”, în *GeoPolitica nr. 23: Asimetria resurselor energetice*, Ed. Top Form, București, 2007.
- Simileanu, Vasile, *Geopolitica României*, Ed. Top Form, București, 2010.
- Simileanu, Vasile, *Geopolitică și centre de putere*, Ed. Top Form, București, 2011.
- Simileanu, Vasile, *Globalizarea spațiului islamic*, Ed. Top Form, București, 2010.
- Simileanu, Vasile, „Încotro, Rusia?”, în *GeoPolitica nr. 16-17: Spațiul ex-sovietic, provocări și incertitudini*, Ed. Top Form, București, 2006.
- Simileanu, Vasile, „Lumea globală între falii și axe”, în *GeoPolitica nr. 19: Axe și falii geopolitice*, Ed. Top Form, București, 2006.

Simileanu, Vasile, „Marea Neagră nu trebuie să devină o «mare moartă»”, în *GeoPolitica nr. 14-15: Marea Neagră - confluențe geopolitice*, Ed. Top Form, București, 2005.

Simileanu, Vasile, „România – actor politic în interiorul elipsei geostrategice”, în *GeoPolitica nr. 11: Tensiuni generate de ținuturile istorice*, Ed. Top Form, București, 2004.

Simileanu, Vasile, *România. Tensiuni geopolitice*, Ed. Top Form, București, 2003.

Simileanu, Vasile, „Securitate-stabilitate în Europa unită”, în *GeoPolitica nr. 13: Uniunea Europeană, încotro?*, Ed. Top Form, București, 2004.

Simileanu, Vasile, „Sistemul geopolitic ponto-danubian – realități și perspective”, în *GeoPolitica nr. 6: Geopolitica spațiului ponto-danubian*, Ed. Top Form, București, 2004.

Tămaș, Sergiu, *Geopolitica – o abordare prospectivă*, Ed. Noua Alternativă, București, 1995.

Tobă, Francisc, *Decizia politică și securitatea națiunii*, București, 2003.

CAPITOLUL 18.

Regiunea extinsă a Mării Negre: interferențe politice și eforturi pentru securitatea regiunii

Dorin Melnic

ABSTRACT: In this paper we aimed to analyze the geopolitical framework of the extended Black Sea region, which throughout history has acted as a “theatre” of expansionist confrontations, a status that became more evident than ever after the breakup of the Soviet Union, an event that was followed by frozen wars, a change in the balance of power in the extended area, the increased interest of international organizations in maintaining order and security, but also the discovery of new natural resources in the Pontic basin. Obviously, all these factors that marked the geopolitical potential of the region are due to the “enclavisation”, the distance from the Planetary Ocean, the position at the confluence of two former great empires, the Russian and the Ottoman, and China’s attempts to recreate the “Silk Road”, a series of trade routes connecting the country to Eastern Europe. Russia, as the main perpetrator of most of the frozen conflicts in the wider region, wants to return to the great power status of the days of the Soviet Union, investing heavily in its military fleet since the return of Vladimir Putin to the presidency in 2012. Its economic and political influence on the Pontic basin reached new heights with the annexation of the Crimean peninsula and the start of the large-scale war in Ukraine, one purpose of these aggressions being to deter the expansion of NATO in the extended space of the Black Sea. For its part, Turkey is trying to act as a guarantor of stability in the region, but wants to maintain successful relations with both Russia and the US-European Union transatlantic bloc and keep its NATO membership status from becoming an impediment in its own attempts to be a significant regional power. In an area where the risks of a new conflict escalating are so high, the collective West must step up its diplomatic efforts to initiate a new common security policy and strengthen partnerships with the landlocked state actors in the extended region. Otherwise, we can only expect it to remain dominated by tensions and new conflicts in the long term.

REZUMAT: În această lucrare ne-am propus să analizăm cadrul geopolitic al regiunii extinse a Mării Negre, fiind de-a lungul istoriei un „teatru” al confruntărilor expansioniste, statut care a devenit mai evident ca oricând după destrămarea Uniunii Sovietice, eveniment care a fost urmat de războiuri înghețate, modificarea balanței puterilor în zona extinsă, interesul sporit al organizațiilor internaționale de a menține ordinea și securitatea, dar și descoperirea unor noi resurse naturale în

bazinul pontic. Evident, toți acești factori care au marcat potențialul geopolitic al regiunii se datorează „enclavării”, depărtării de Oceanul Planetar, situării la confluența a două foste mari imperii, Rus și Otoman, și încercărilor Chinei de a recrea „Drumul Mătăsii”, o serie de rute comerciale care să lege țara de Europa de Est. Rusia, ca principal autor al majorității conflictelor înghețate din regiunea extinsă, dorește să revină la statutul de mare putere de pe vremurile Uniunii Sovietice, investind considerabil în flota sa militară odată cu revenirea lui Vladimir Putin în funcția de președinte în 2012. În prezent, influența economică și politică asupra bazinului pontic a atins noi cote uriașe odată cu anexarea peninsulei Crimeea și începerea războiului la scară largă din Ucraina, un scop al acestor agresiuni fiind și de a descuraja extinderea NATO în spațiul extins al Mării Negre. La rândul ei, Turcia încearcă să acționeze ca un garant al stabilității în regiune, dar dorind să mențină relații de succes atât cu Rusia, cât și cu blocul transatlantic SUA-Uniunea Europeană, iar statutul ei de membru NATO să nu devină un impediment în propriile încercări de a fi o putere regională semnificativă. Într-o zonă unde riscurile escaladării unui nou conflict sunt atât de ridicate, Occidentul colectiv trebuie să își intensifice eforturile diplomatice de a iniția o nouă politică comună a securității și de a consolida parteneriatele cu actorii statali fără ieșire la Marea Neagră din regiunea extinsă. În caz contrar, nu ne putem aștepta decât ca aceasta să rămână dominată de tensiuni și noi conflicte pe termen lung.

INTERFERENȚE STATALE ȘI NONSTATALE ÎN REGIUNE

Deși, în plan teoretic, o mare, o regiune sau un stat se pot bucura de un potențial geostrategic considerabil încă de la apariția lor, acesta poate fi valorificat *de facto* în funcție de mulți parametri diacronici, precum cursul istoriei, conflictele și războaiele, schimbările teritoriale, descoperirea unor noi resurse naturale, intensificarea rivalităților dintre actorii statali etc.

Într-o lume orientată prioritar pe competiții directe sau indirecte pentru glorie și statut, nicio regiune nu este exclusă pe termen lung din vizorul marilor puteri atât timp cât interesele și acțiunile acestora se intersectează datorită obiectivelor comune de politică externă pe care le adaugă în propria agenda.

Ce spațiu definițioriu ca zonă de tranziție și de răscruce între Europa și Asia poate reprezenta în zilele noastre un exemplu mai consistent decât regiunea extinsă a Mării Negre?

Fiind privită, alternativ, drept o „mare uitată” de navigatorii lumii libere, un „hotar” al comerțului internațional la gurile Dunării sau Niprului, o „mare practic închisă” sau o prețioasă „placă turnantă” între Europa, Asia

Mică și stepele nesfârșite ale Rusiei, **potențialul geostrategic al acestei mări a revenit în actualitate la începutul secolului al XXI-lea.**

Regiunea extinsă a Mării Negre include și implică, prioritar, un element geografic esențial pentru țările riverane și cele învecinate lor, grație unor trăsături care o evidențiază. Datorită „enclavării” și depărtării față de ocean, regiunea reprezintă un **focar permanent de conflicte între multiple „interese expansioniste”**.

A doua trăsătură importantă este aceea că regiunea se află la confluența, pe de o parte, a două religii, creștinismul și islamismul, și, pe de altă parte, a două familii de popoare, slave și turcice. Ca urmare a acestor două trăsături, o mare putere contemporană, Federația Rusă, și o putere regională, Turcia, își construiesc concepțiile strategice, politice și economice nu doar *în* de această zonă, ci *chiar* în această zonă.¹

Importanța regiunii este relevată recent și de reactivarea „Drumului Mătăsii”, proiect care își propune să realizeze legături strategice de transport între Europa, zona caucaziană, Asia Centrală și Orientul Mijlociu; finalizarea acestui „pod economic” Europa-Asia are în prim-plan conectarea portului Liayun și a celorlalte porturi chinezești de pe coasta de est a Chinei la porturile est-europene și apoi la restul Europei.²

Astfel, după încheierea Războiului Rece și dispariția monopolului sovietic asupra Mării Negre, se poate observa cu ușurință *o nouă internaționalizare a regiunii*.

Pe lângă interesele comerciale și economice plasate în acest spațiu avantajos de legături între numeroase continente și civilizații sau conectarea sa rapidă la piața mondială există și alți factori contemporani care au influențat coordonatele strategice ale regiunii Mării Negre:

- apariția unor linii de demarcare între actualele și potențialele conflicte din jurul bazinului pontic (Balcanii, Transnistria, Nagorno-Karabah, Crimeea și nordul Caucazului);

---

¹ Oleg Serebrian, *Va exploda estul? Geopolitica spațiului pontic*, Editura Dacia, Chișinău, 1998, p. 10.

² Nicolae Mocanu, Ion Marin, Constantin Hlihor, *Interferențe geopolitice și geoculturale în bazinul Mării Negre*, Editura Universității din București, București, 2005, p. 219.

- creșterea continuă a activității navale a statelor riverane în Marea Neagră;
- transformarea treptată a bacinului Mării Negre în posibil centru al unui proces de integrare economică; Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN) include în acest moment Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Republica Moldova, România, Rusia, Ucraina și Turcia, relația strategică fundamentală conturându-se pe axa Ankara-București³; conflictele recente din regiune inhibă însă acest proces.

Ne așteptăm ca zona extinsă a Mării Negre să rămână pe termen mediu și lung în **epicentrul eforturilor occidentale de a-și proiecta interesele spre Caucaz**. Odată ce NATO și-a asumat o serie de responsabilități în Orientalul Mijlociu, regiunea și-a generat o dinamică mult mai activă.⁴ Necesitatea creării unei strategii durabile pentru combaterea terorismului islamic este întărită de o serie de factori structurali prezenți în regiunea Mării Negre, cum ar fi: state neconsolidate, dispute teritoriale, corupție și crimă organizată.

Există însă tendințe multiple recente de **abordare multisectorială a relevanței Mării Negre**, nu doar din perspectiva exploatarii ei ca spațiu de proiectare a puterii în afara regiunii. Acest aspect este analizat chiar de numeroși analiști occidentali în felul următor: finalizarea proiecției unei Europe libere și unite, care să includă țări candidate din regiune, ar putea deveni un avans impresionant pentru cauza democrației, securității și integrării în întreaga regiune euroatlantică, ar contribui totodată și la implementarea unei poziții mai bune a Statelor Unite și Europei în gestionarea provocărilor din Orientalul Mijlociu largit. Unica întrebare este **dacă acest lucru este realizabil**.⁵

---

³ Gabriela Stănciulescu, *Managementul turismului durabil în țările riverane Mării Negre*, Editura All Beck, București, 2000.

⁴ „Punctul de plecare al abordării actuale a blocului transatlantic SUA-Uniunea Europeană în Marea Neagră pare a fi fost 11 septembrie 2001, eveniment care a contribuit la o modificare totală a viziunii Vestului față de întreaga zonă”, Costin Ionescu, *Marea Neagră – un pivot geopolitic în dispută?*, Geopolitica, Nr. 1, 2005, anul IV.

⁵ Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, 2004, p. 26.

Zona bacinului pontic prezintă un **grad înalt de vulnerabilitate** determinată de diversitatea etnică și religioasă a statelor din zonă, diversitate care poate constitui destul de ușor un factor generator de conflict; manageriera defectuoasă a acestei diversități ar putea să creeze premise/pretexte pentru intervenția Rusiei în afacerile interne ale acestor state, cu efecte și consecințe favorabile revenirii lor în sfera de influență a Moscovei.⁶ În contrapartidă, construcția politică și militară a Vestului în regiune este încă fragmentată.

Importanța regiunii este reprezentată totodată de elemente concrete ce țin de geostrategie și geopolitică, bunăoară resursele energetice pe care bacinul pontic le deține. Resursele naturale și geografia sunt enunțate de numeroși experți, de altfel, ca fiind cei mai stabili factori de care depinde potențialul unei națiuni.⁷

Un element esențial care nu poate fi exclus îl constituie **interesul energetic al mai multor actori statali (nu doar al Federației Ruse) pentru resursele regiunii**.⁸

Statele riverane își evaluează poziționarea geografică la Marea Neagră în funcție de istoria lor, de accesul la resurse naturale, de nevoia de a elabora politici consolidate de securitate și de a rămâne alerte la orice eveniment petrecut în zona extinsă care le-ar putea amenința integritatea teritorială și suveranitatea.

---

⁶ Alina Lefter, *Marea Neagră: aspecte de drept și geopolitică*, disponibil pe <https://www.juridice.ro/511624/marea-neagra-aspecte-de-drept-si-geopolitica.html>, publicat la 18.05.2017, consultat la 13.12.2023.

⁷ În aceste analize, accentul este pus pe petrol drept principala sursă de energie încă de la începutul Primului Război Mondial, Hans Morgenthau, *Politica între națiuni*, Editura Polirom, București, 2013, pp. 151-159.

⁸ Chiar și al SUA: Washingtonul ar fi interesat de hidrocarburile central-asiatice, iar Marea Neagră reprezintă corridorul principal de tranzit al acestora. Deși principala sursă de aprovizionare va rămâne zona Golfului Persic, instabilitatea din această regiune și continuarea conflictului israeliano-palestinian pot determina administrația americană să identifice posibile alternative, una dintre acestea fiind Marea Caspică, ceea ce face ca rutele de transport al hidrocarburilor să includă și țări riverane ale Mării Negre, conform Ionuț Mircea, „Interesele geopolitice ale Rusiei în bacinul Mării Negre”, în *Geopolitica. Marea Neagră și confluențe geopolitice*, anul III, nr.14-15, Editura TOP Form Asociația de Geopolitică Ion Conea, București, 2005, p. 107.

Din această perspectivă, unii actori statali riverani se bucură de o poziționare distinctă în raport cu ceilalți. Rusia a prezentat permanent, din multiple rațiuni, interes față de chestiunea Mării Negre.

Potrivit tradiției sale diplomatice, această țară își prezervă dreptul de influență în zona Balcanilor, Caucazului și a Mării Negre. Pentru ea, aceste spații sunt vitale în vederea menținerii securității și *statu-quou lui* actual. Astfel, orice inițiativă de ampoloare din afara regiunii este percepță negativ la Kremlin, iar Moscova reacționează multiplu și hibrid: cu întreruperi de gaz, cu inițierea unor proiecte alternative, cu întărirea unor situații geopolitice complicate (în cazul statelor din zona extinsă care au făcut parte din Uniunea Sovietică) sau cu tentative inclusiv militare de a opri apropierea blocului transatlantic SUA-UE de granițele sale.

A existat încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea o dublă presiune asupra Mării Negre, una venind din partea Rusiei, iar alta din partea Europei Occidentale, ceea ce forță liberalizarea comerțului bazinului pontic⁹ și reinventarea periodică a acestui spațiu ca unul de intersecție.

Pierzându-și în mod substanțial și continuu, în urma destrămării URSS, superioritatea sa geostrategică și istorică în regiune, regimul de la Kremlin răspunde în momentul de față prin demersul de construire a unui „spațiu tampon” larg, cu state vecine dezbinate și simplu de manipulat, pentru a-și securiza frontieră sa vestică; Rusia vede în politica de extindere a NATO/UE cu Ucraina un atac direct la adresa securității sale, atac la care prezicează că trebuie să răspundă în mod corespunzător, cu un **proiect expansionist ce utilizează plenar resursele energetice și potențialul militar**.

Odată cu revenirea la putere a președintelui Vladimir Putin, în mai 2012, a devenit cert un obiectiv important al politicii externe a Moscovei, **transformarea sa în pol de putere în Europa și Asia**. Scopurile strategice ale Rusiei nu vizează doar extinderea spre vest, ci și **impunerea influenței asupra întregului continent euroasiatic**, ceea ce include: diminuarea și chiar subminarea rolului NATO în Europa de Est, presiune asupra statelor învecinate de a deveni membre ale Uniunii Euroasiatice, încercări de

---

⁹ Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Polirom, București, 2000, p. 76.

influențare a statelor care sunt deja membre UE și NATO pentru a nu bloca scopurile Rusiei în regiunea extinsă și în cadrul organizațiilor internaționale etc.

În februarie 2007, în cadrul Conferinței de Securitate de la München, Putin a declarat ferm că nu mai are de gând să tolereze ceea ce a descris ca fiind *intruziunea NATO în zonele de interes privilegiat ale Rusiei*. Câteva luni mai târziu, forțele aeriene ruse au hotărât ca bombardierile strategice să-și reia zborurile la mare distanță, în special în spațiul Mării Negre. Potrivit declarațiilor lui Serghei Karaganov, cunoscut analist politic rus, aceasta a marcat *începutul unei noi ere a confruntării*, în care Rusia se orientează după un set distinct de valori, bazat atât pe tradiționala „aspirație către dreptate dincolo de legi și reguli formale”, cât și pe planul de a-și „proteja interesele naționale prin utilizarea forței”.¹⁰

Războiul georgian din august 2008 s-a dovedit, în mare parte, un semnal și un avertisment relevant pentru ceea ce urma să se întâpte, un avertisment ignorat de Occident. Una dintre concluziile la care au ajuns planificatorii militari ruși după operațiunea din Georgia a fost aceea că au nevoie de capacitați moderne pentru misiuni navale combine. În toamna anului 2008, Comandamentul Marinei Militare ruse a anunțat obiective ambițioase privind consolidarea flotei din Marea Neagră, mai ales în vederea desfășurării de operațiuni în Marea Mediterană. Totodată, s-a decis accelerarea dezvoltării portului militar de la Novorossiysk, având în vedere că la acea dată, Rusia nu avea cum să își majoreze prezența navală la Sevastopol datorită limitărilor impuse de înțelegerile corespunzătoare cu Ucraina.

Anexarea ilegală a peninsulei Crimeea, în martie 2014, i-a oferit Federației Ruse un **nou avantaj geostrategic**. Transformarea imediată a acesteia într-un bastion aerian și naval în sensul creării unei zone antiacces a reconfigurat peisajul de securitate și apărare în Europa și a reprezentat, în același timp, o provocare pe care NATO nu o mai putea ignora din cauza

---

¹⁰ Serghei Karaganov, *Novaia ideologicheskaiia borba?*, interviu în cotidianul Izvestia, 23 aprilie 2016, <https://iz.ru/news/610812>

consecințelor asupra capitalului său de descurajare.¹¹ Rusia a obținut din acel moment un *place d'armes strategic* pentru incursiuni viitoare în „**vecinătatea apropiată**”, văzută de această dată într-un sens mai larg, incluzând Balcanii, estul Mediteranei și Levantul. Apăruseră și cele mai plauzibile semne că, pe lângă amenințările la adresa suveranității Ucrainei, Georgiei și Republicii Moldova, Rusia are în plan să **controleze navigația în spațiul Mării Negre**, să-și protejeze liniile de comunicații și rutele energetice de transport, să intimideze membrii NATO precum România și Bulgaria și să interzică accesul forțelor NATO în Marea Neagră.

În același timp, formatorii de opinie ruși s-au arătat ofensați de măsurile strict defensive de răspuns luate de statele NATO. O doavadă în acest sens o constituie reacția disproportională de nemulțumită a acestora la inaugurarea formală a sistemului antirachetă de la Deveselu, în România, la 12 mai 2016. Propaganda rusă a prezentat în mod insidios acest proiect ca fiind o amenințare la adresa securității naționale a Rusiei, evocând în mod repetat posibilitatea denunțării Tratatului privind Forțele Nucleare Intermediare din 1987, ceea ce ar anula ultimele vestigii ale regimului de control al armamentelor și ar deschide drumul către reluarea cursei înarmărilor.¹²

Zona extinsă a Mării Negre s-a transformat astfel rapid într-un „butoi cu pulbere” în 2014; de atunci, fiecare eveniment petrecut în bazinul pontic este tratat cu seriozitate și vigilență de către comunitatea internațională, vocile care militează pentru o prezență sporită a NATO în regiune devenind treptat din ce în ce mai numeroase.

Desigur, odată cu forțarea unei lumi multipolare, am putea asista și la **apariția unor noi puteri globale și regionale**, care se vor confrunta pentru putere economică și politică, iar dinamica regiunii extinse o va putea transforma într-un „**teatru strategic**” al evenimentelor respective de tip

---

¹¹ George Vișan și Octavian Manea, *The emerging access-denial challenge for NATO's Eastern Flank*, în *Black Sea in Access Denial Age*, Romania Energy Center (ROEC), raport special realizat cu sprijinul NATO, București, 2016, p. 19.

¹² Pavel Felgenhauer, „INF Treaty Increasingly in Danger, as Russia Balks at New Missile Defense Base in Romania”, în *Eurasia Daily Monitor*, vol. 13, 2016, Jamestown Foundation, Washington, D.C.

hegemonic, indiferent că vorbim de agresiuni militare, încercări de consolidare a pozițiilor geostrategice sau rivalități bazate pe acaparare de resurse.

În acest context, **Turcia** revine din ce în ce mai relevantă – un actor statal care își demonstrează recent **ambițiile de a deveni o putere regională** din ce în ce mai semnificativă, acționând ca un „gardian” al bazinei pontice, care mizează maximal pe principiul conform căruia securitatea în Marea Neagră ar trebui asigurată cu implicare maximă locală, de către țările din regiune.

Turcia a jucat încă din cele mai vechi timpuri un rol esențial în bazinele pontice, Marea Neagră fiind o perioadă chiar „**lac turcesc**”. Pe parcursul anilor, garant al stabilității în Marea Neagră a fost Convenția de la Montreux (1936) privind statutul strâmtorilor din Marea Neagră, al căror păstrător este Turcia. În calitatea ei de inițiator și susținător al colaborării statelor din bazinul Mării Negre, Ankara se străduiește să folosească factorul interdependenței lor și al istoriei comune pentru câștigarea încrederii și formării de relații de bună vecinătate. Neschimbăț pare a fi rămas și orientarea politicii turce la Marea Neagră pentru sprijinul potențialului BlackSeaFor, celebrul program de cooperare navală stabilit în 2001 la inițiativa Turciei cu participarea României, Bulgariei, Ucrainei, Rusiei și Georgiei. Ankara depune totodată eforturi susținute în special pentru extinderea colaborării economice regionale.

Celealte state membre NATO cu ieșire la Marea Neagră (România și Bulgaria) manifestă un interes legitim față de propunerile Turciei de a înființa o zonă de cooperare economică între țările riverane ale Mării Negre, dată fiind situația geografică unică pentru realizarea unui spațiu de colaborare pontico-danubiană, motiv pentru care astfel de proiecte stârnesc un interes particular. Totuși, printre partenerii acestei piețe comune economice regionale se numără și Rusia, iar aceasta pare a prefera instrumente militare și coercitive de prezență și *cooperare*, ținând cont de potențialul economic și militar al acesteia și de extinderea teritorială până la Pacific.¹³

---

¹³ Anne Planche, *Cemoti, Cahiers d'Études sur la Méditerranée Orientale et le monde Turco-Iranien*, nr. 15, 1993, pp. 121-122.

În ceea ce privește colaborarea dintre Turcia și Rusia, în anul 2002, acestea au inaugurat prima conductă de transportare a gazelor naturale între aceste două țări. Construită de ruși, pe parcursul a doi ani, conducta leagă sudul Rusiei, pe sub apele Mării Negre, de nordul Turciei. Ankara continuă să coopereze cu Moscova din mai multe considerente. Un motiv principal îl reprezintă faptul că Turcia este aprovisionată cu resurse energetice de către Rusia. Pe de altă parte, Turcia, având interes să păstreze cât mai limitat traficul prin strâmtorile Bosfor și Dardanele, pentru a controla fluxurile de combustibil prin conductele din Marea Neagră, deține și instrumente eficace de control asupra regiunii, prin atribuțiile conferite de Convenția de la Montreux.¹⁴

Politica externă turcă în Marea Neagră a fost și este influențată în mod prioritar de tendințele tradiționale de a menține securitatea maritimă, suveranitatea asupra strâmtorilor Bosfor și Dardanele și nevoile energetice crescânde ale Turciei. Pentru a menține Convenția de la Montreux, Ankara s-a străduit să diminueze intrarea puterilor externe în Marea Neagră.¹⁵

Fiind un obiectiv asupra căruia este complet dedicată, Turcia a devenit și mai activă și a declarat pe 16 decembrie 2023 că intenționează să semneze în anul următor un acord privind deminarea comună a Mării Negre, alături de România și Bulgaria. Acest acord s-a semnat la 11 ianuarie 2024.

Yaşar Güler, ministrul turc al Apărării Naționale, a menționat deminarea mării în contextul invaziei pe scară largă a Ucrainei de către Rusia, subliniind că Ankara implementează „cu atenție, imparțialitate și responsabilitate” Convenția de la Montreux. Această operațiune reprezintă prima acțiune militară comună majoră a aliaților la Marea Neagră de când Putin a ordonat armatei sale să invadizeze Ucraina, în februarie 2022. Totodată, de la izbucnirea războiului, echipele militare de scufundări românești, bulgare, turce au curățat în mod regulat minele identificate în apele lor teritoriale. În octombrie 2023 au apărut pentru prima dată rapoarte

---

¹⁴ Ibidem, p. 110.

¹⁵ Filiz Tutku Aydin, „Turkey’s Black Sea Policy a Balancing act or russian roulette?”, publicat în *Black Sea Security*, Nr. 1 (29), 2017, p. 53.

că cele trei țări au discutat despre crearea unei forțe comune pentru curățarea de mine a Mării Negre.¹⁶

În timp ce comunitatea internațională a fost în ultimul deceniu mai atentă la inițiativele Turciei de a menține ordinea în bazinul pontic, între regiunea Balcanilor și a Caucazului, și la mișcările strategice agresive ale Rusiei, **China** (deși situată în Asia de Est, dar cu un rol care merită analizat în detaliu) a reușit să își extindă sfera de influență în regiunea extinsă a **Mării Negre** într-un mod tenace și discret. Pornind de la propriile sale planuri, Beijingul a identificat oportunități atractive în regiune, circumscrise conceptului trans-euroasiatic „One Belt, One Road”. Prima etapă a ambițiilor lui proiect privind Ruta de Transport Internațional Transcaspică (TCITR), care leagă China de Kazahstan, Azerbaidjan, Georgia, Turcia și mai departe de Europa, a fost inaugurată în august 2015. Schimburile comerciale cu UE au ajuns de atunci să depășească un miliard de euro pe zi.¹⁷

În comparație cu Rusia, China nu a văzut integrarea fostelor republici sovietice ca pe o amenințare, ci mai degrabă ca **o oportunitate realistă de afaceri, cu rezultate de tip win-win**¹⁸.

Indiferent de planurile pe care China le-ar putea avea în zona extinsă, **China se menține distantă de aventurile militariste ale Rusiei**, războiul la scară largă din Ucraina fiind cel mai bun și recent exemplu.

RUSIA SLĂBEȘTE GEOPOLITIC LA MAREA NEAGRĂ

Războiul împotriva Ucrainei a slăbit Rusia.

Moscova și-a retras unele dintre cele mai profesioniste trupe ale sale din Abhazia, Osetia de Sud și „pacificatorii” săi din Nagorno-Karabah și le-a înlocuit cu recruți. Răspunsul slab al Rusiei față de escaladarea din

¹⁶ <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/12/16/7433371/>, site accesat la data de 17.12.2023, ora 12:41.

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ În 2012, la Varșovia a avut loc un nou summit China – Europa Centrală și de Est la nivel de prim-miniștri, unde au fost dezbatute aspecte practice privind dezvoltarea cooperării economice, dar și în alte domenii. Ca un prim pas, țările central și est-europene au primit din partea Beijingului promisiunea unui credit în valoare de 10 miliarde de dolari, în special pentru proiecte de infrastructură în regiunea Mării Negre.

septembrie 2022 dintre Azerbaidjan și Armenia demonstrează că chiar și un stat destul de mic ca Azerbaidjan este interesat să profite de vulnerabilitățile regimului de la Kremlin pentru a experimenta cât de departe poate acționa pe cont propriu riscând să se confrunte cu o reacție a Rusiei.

La rândul ei, Turcia nu a susținut până acum sancțiunile occidentale împotriva Rusiei. Totuși, președintele turc Recep Tayyip Erdogan este dornic să se asigure că țara sa nu intră sub sancțiunile financiare și bancare occidentale. În același timp, poziția de negociere a Turciei cu Rusia s-a îmbunătățit în ceea ce privește reducerile de preț pentru petrol și gaze rusești, iar Erdogan joacă un rol-cheie în negocierile dintre Rusia, Occident și Ucraina în Marea Neagră¹⁹.

O problemă majoră care trebuie luată în calcul în ecuația de putere a regiunii este că **UE nu a manifestat în ultimii doi ani suficient interes pentru a juca un rol semnificativ** în regiunea extinsă a Mării Negre și a Mării Caspice, evitând constant o dezbatere strategică reală asupra importanței zonei pentru securitatea europeană pe termen de război.

Bruxelles-ul și-a dorit să îmbunătățească mai degrabă conectivitatea regiunii cu UE prin noi proiecte majore de infrastructură, dezvoltate încă din anii 90', în cadrul programului de rețele transeuropene. Totodată, anumite proiecte, cum ar fi gazoductul Nabucco, au eşuat, iar cele importante din punct de vedere geo-economic, precum portul de adâncime Anaklia de pe coasta Mării Negre a Georgiai, nu au avut parte de sprijinul necesar.

Astfel, este nevoie de noi inițiative paneuropene pentru construcția de infrastructură și capacitați de tranzit între Marea Caspică și Marea Neagră către Europa. În viitor, ar fi posibilă dezvoltarea unei infrastructuri pentru surse alternative de energie, cum ar fi cea eoliană, solară și de hidrogen, care au un potențial enorm atât în Turcia, cât și în Caucazul de Sud. Acest lucru ar face ca țări precum Turcia și Armenia să fie mai puțin dependente de aprovizionarea cu gaze din Rusia și ar permite

---

¹⁹ În cadrul summitului Organizației de Cooperare de la Shanghai din Uzbekistan de la jumătatea lunii septembrie 2022, președintele turc a precizat că crede în posibilitatea unor negocieri cu Moscova pentru a pune capăt războiului, dar numai după ce Rusia va returna toate teritoriile ocupate.

Azerbaidjanului să își diversifice economia fără să se bazeze exclusiv pe exporturile de petrol și gaze.

Instituțiile financiare europene susțin în mod intensiv țările din zona extinsă a Mării Negre, dar fără ca aceste investiții să fie combinate pentru o strategie generală pentru întreaga regiune.

Slăbirea Rusiei va duce la o nouă dezintegrare a spațiului post-sovietic, cu o nouă ordine regională, în Asia Centrală, Caucazul de Sud și Europa de Est. Dacă UE nu își schimbă politica față de această regiune, **alți actori statali sau nonstatali îi vor modela în mod strategic viitorul**. În acest context, integrarea statelor precum Ucraina, Moldova și Georgia în Uniunea Europeană este la fel de importantă pentru Uniune ca și **îmbunătățirea relațiilor cu Turcia ca țară-cheie în regiune**.²⁰

CONCLUZII. MĂRII NEGRE ÎI PLAC LEBEDELE NEGRE

În concluzie, următoarele **recomandări** pot sta la baza unei strategii de succes și eficiente pentru zona extinsă a Mării Negre:

- sprijinirea eforturilor României și Bulgariei pentru aderarea la spațiul Schengen;
- diminuarea influenței Rusiei în organizații internaționale precum G20, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială;
- restabilirea Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa ca principală forță de aplicare și monitorizare a stabilității de la Marea Neagră;
- după încheierea războiului din Ucraina, **constrângerea Rusiei de a-și retrage forțele militare din teritoriile ocupate din Transnistria, Abhazia și Osetia de Sud** în schimbul unor posibile concesii comerciale și scutirii de sancțiuni;
- intensificarea eforturilor de a limita influența și investițiile Chinei în regiune;
- recalibrarea relațiilor dintre Turcia și celelalte state membre NATO, recredibilizarea Turciei ca țară membră NATO, țară-cheie în plan regional;

---

²⁰ <https://ip-quarterly.com/en/geopolitical-shifts-black-sea-region>, site accesat la 17.12.2023.

- încurajarea creșterii investițiilor în întreaga regiune din partea aliaților-cheie și a țărilor prietenoase din Asia-Pacific (Japonia, Coreea de Sud, Australia) și Orientul Mijlociu/Golf (Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Israel, Iordania).

Cu o conducere determinată a Statelor Unite, implementarea acestor variante este realizabilă.

Într-un scenariu mai pesimist, în situația în care aliații și partenerii se opun creșterii ajutorului pentru Ucraina sau accelerării aderării la NATO/UE a statelor candidate din regiunea extinsă a Mării Negre (de exemplu, din cauza friciei de escaladare nucleară), armata rusă își va păstra pe termen mediu și lung ocupația și/sau controlul asupra unor teritorii în Ucraina, Republica Moldova și Georgia, cu șanse minime ca regiunea să redevină în viitor stabilă și prosperă.²¹

Datorită importanței sale geopolitice, Marea Neagră a fost întotdeauna un teritoriu al competiției și conflictelor. Ea a fost în egală măsură zonă de contact și de separare, spațiu *al nimăului și al tuturor*, factor care a și accentuat dinamismul regiunii extinse, care a căpătat noi proporții odată cu încheierea Războiului Rece și destrămarea Uniunii Sovietice, atrăgând asupra ei și o mulțime de riscuri, datorită resurselor energetice enorme și a conflictelor înghețate care domină zona. Evoluțiile recente au tulburat și mai mult liniștea regiunii, creând multiple unpredictibilități.

La finalul studiului nostru rămân astfel deschise marile întrebări: *Va ajunge zona extinsă a Mării Negre un spațiu al cooperării sau va rămâne o arena de confruntare între forțe străine? Prezența cui va deveni dominantă în următoarele decenii?* Răspunsuri credibile pe termen lung încă se lasă așteptate. **Mării Negre îi plac lebedele negre...**

BIBLIOGRAFIE

Asmus, Ronald D., Dimitrov, Konstantin, Forbrig, Joerg, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI „Nicolae Titulescu”, 2004.

---

²¹ <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-security-strategy-for-the-black-sea/>, site accesat la 19.12.2023.

Aydin, Filiz Tutku, „Turkey's Black Sea Policy a Balancing act or russian roulette?”, publicat în *Black Sea Security*, Nr. 1 (29), 2017.

Brătianu, Gheorghe I., *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Polirom, Bucureşti, 2000.

Felgenhauer, Pavel, „INF Treaty Increasingly in Danger, as Russia Balks at New Missile Defense Base in Romania”, în *Eurasia Daily Monitor*, Jamestown Foundation, Washington, D.C., vol. 13, 2016.

Ionescu, Costin, „Marea Neagră – un pivot geopolitic în dispută?”, *Geopolitica*, Nr. 1, 2005, anul IV.

Mircea, Ionuț, „Interesele geopolitice ale Rusiei în bazinul Mării Negre”, publicat în *Geopolitica. Marea Neagră și confluențe geopolitice*, anul III, nr. 14-15, Editura TOP Form Asociația de Geopolitică Ion Conea, Bucureşti, 2005.

Mocanu, Nicolae, Marin, Ion, Hlihor, Constantin, *Interferențe geopolitice și geoculturale în bazinul Mării Negre*, Editura Universității din București, București, 2005.

Morgenthau, Hans, *Politica între națiuni*, Editura Polirom, Bucureşti, 2013.

Planche, Anne, *Cemoti, Cahiers d'Études sur la Méditerranée Orientale et le monde Turco-Iranien*, nr. 15, 1993.

Serebrian, Oleg, *Va exploda estul? Geopolitica spațiului pontic*, Editura Dacia, Chișinău, 1998.

Stănciulescu, Gabriela, *Managementul turismului durabil în țările riverane Mării Negre*, Editura All Beck, Bucureşti, 2000.

Vișan, George, Manea, Octavian, *The emerging access-denial challenge for NATO's Eastern Flank*, în *Black Sea in Access Denial Age*, Romania Energy Center (ROEC), raport special realizat cu sprijinul NATO, Bucureşti, 2016.

<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-security-strategy-for-the-black-sea/>

<https://www.juridice.ro/511624/marea-neagra-aspecte-de-drept-si-geopolitica.html>

<https://ip-quarterly.com/en/geopolitical-shifts-black-sea-region>

<https://iz.ru/news/610812>

<https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/12/16/7433371/>

CAPITOLUL 19.

Războaiele din Caucaz, Ucraina și Israel – războaie hegemonice către o nouă ordine mondială

Marian Zidaru

ABSTRACT: The wars between Russia-Ukraine, Armenia-Azerbaijan, and Israel-Hamas are territorial conflicts aimed at changing the territorial configuration between these states, as well as hegemonic conflicts that change the structures of the hegemonic order that emerged after the Second World War. Whether this order will be a monopolistic, bipolar or multipolar one is quite difficult to determine at the current stage of research by scholars specializing in the field of international relations. This paper aims to investigate the role of the wars in the Caucasus, Ukraine and Israel in shaping the new international order emerging from the unipolar model formed at the end of the Cold War.

REZUMAT: Războaiele Rusia-Ucraina, Armenia-Azerbaidjan și Israel-Hamas sunt conflicte teritoriale care urmăresc schimbarea de configurație teritorială între aceste state, dar și conflicte hegemonice care schimbă structurile ordinii hegemonice apărute după cel de Al Doilea Război Mondial. Dacă această ordine va fi una monopolară, bipolară sau multipolară este destul de greu de stabilit în actualul stadiu al cercetărilor savanților specializați în științele circumscrise domeniului relații internaționale. Această comunicare își propune să cerceteze ce rol au războaiele din Caucaz, Ucraina și Israel în configurarea noii ordini internaționale care se naște după modelul unipolar format la încheierea Războiului Rece.

MODALITĂȚI DIACRONICE DE SCHIMBARE A ORDINII ÎN SISTEMUL INTERNAȚIONAL

Lumea contemporană dă semne tot mai puternice și mai clare de schimbare; prioritar, în acest studiu ne vom ocupa de **schimbarea raporturilor de putere în sistemul internațional și implicit a ordinii globale¹**.

---

¹ <https://www.dw.com/ro/r%C4%83zboiul-lumii-noi-%C3%AEmpotriva-lumii-vechi-unde-se-plaseaz%C4%83-ue-dar-rom%C3%A2nia-spotmediaro/a-54962268>

Bazându-se pe modelul sistemic, Robert Gilpin pune la baza teoriei sale cinci teze fundamentale: a. sistemul internațional este stabil atâtă vreme cât un stat consideră că nu este în beneficiul lui să-l schimbe;

b. un stat va dori schimbarea *statu-quoulii* dacă beneficiile obținute vor fi mai mari decât costurile;

c. statul va căuta schimbarea sistemului dacă viitoarele costuri marginale vor fi inferioare beneficiilor marginale obținute;

d. când echilibrul dintre costuri și beneficii este atins, costurile menținerii *statu-quoulii* sunt mai mari decât resursele ce pot fi atrase. Echilibrul se obține când nicio mare putere nu crede că mai poate obține un beneficiu marginal adițional;

e. dacă dezechilibrul din cadrul sistemului și redistribuția puterii nu sunt rezolvate, sistemul se va schimba și, astfel, un nou echilibru va reflecta modul în care capabilitățile sunt distribuite. **Schimbarea se poate realiza prin diplomație sau prin război².**

Diplomația. Istoria relațiilor internaționale oferă numeroase exemple în care diplomația a realizat schimbări fundamentale ale structurii sistemului internațional în cadrul unor conferințe și congrese internaționale.

Sunt cunoscute realizări substanțiale, în acest sens, ale Congreselor de pace din sistemul Westphalia (1648)³, Congresului de la Viena (1815)⁴, Congresului de la Paris (1856)⁵, Congresului de la Berlin (1878)⁶, Congresului de pace și sistemului de pace din 1919-1920⁷, Congresului de pace de la Paris din 1947⁸ etc.

---

² <https://www.scribd.com/document/375605016/Teoria-Relatiilor-Internationale>.

³ D.M.L. Onnekink, *War and Religion after Westphalia (1648–1713)*, Ashgate Publishing, Ltd., 2009.

⁴ Valentin-Codrin Chirică, „Congresul de la Viena și politica externă engleză (1815-1820)”, *Cercetări Istorice*, XVII/2, Iași, 1 998, pp. 143-153.

⁵ Congresul de la Paris (1856), [http://encyclopediaromaniei.ro/wiki/Congresul_de_la_Paris_\(1856\)](http://encyclopediaromaniei.ro/wiki/Congresul_de_la_Paris_(1856)).

⁶ România, Marea Britanie și Marile Puteri la Congresul de la Berlin (1 iunie-1 iulie 1878).

⁷ „Conferința de pace de la Paris (1919-1920), Liga Națiunilor și problema minorităților”, Lucian Leuștean, în *Xenopoliana*, V, 1997, 1-4, http://ad xenopol.academiaromana-is.ro/xenopolitana/xeno_97/xeno_97_20.pdf, link accesat la 20 decembrie 2023.

⁸ *Paris Peace Treaties*, <https://www.britannica.com/topic/Paris-Peace-Treaties-1947>.

Sistemul european a devenit astfel, în urma acestor reușite diplomatice, un *sistem multipolar de state europene*, fiecare dintre acestea având tendința de a lua decizii de pace și de război pe baza interesului național, și nu pe motive religioase sau alte cauze transnaționale (în mod similar a suferit transformări și sistemul internațional). Alianțele nu se mai bazează pe aspecte religioase, ci pe calcule care seamănă mai degrabă cu *Realpolitik*. Țări care au fost inamice într-un război ar putea deveni aliate într-un alt război.

Exemplul istoric este relevant pentru a ilustra această stare de fapt.

Anglia, Franța și Provinciile Unite au avut o perioadă de Renaștere economică de tip capitalist, în timp ce cele din Est, Austria, Prusia și Rusia, s-au întors la practicile feudale⁹. Pacea din 1814 se realizează printr-un **tratat de pace** încheiat de Franța cu statele membre ale coaliției. De aici rezultă că un **congres european va rezolva toate problemele litigioase ale continentului**, locul de desfășurare a congresului fiind stabilit la Viena (congres la care participă majoritatea statelor mari, mijlocii și mici ale Europei). Actul final a fost semnat doar de reprezentanții a șapte mari puteri: Anglia, Austria, Rusia, Prusia, Franța, Suedia, Portugalia. „Actul final” trasează de facto o nouă hartă politică a Europei¹⁰.

Războiul Crimeii se încheie cu **Congresul de pace** de la Paris (25 februarie 1856), congres deschis cu 2 reprezentanți ai fiecărui stat din concertul european (7 state). Rusia acceptă cele 4 condiții de pace impuse, dar deschiderea oficială a negocierilor are loc abia în martie 1855. Conferința de la Viena (Anglia, Franța, Turcia, Austria, Rusia) este, în opinia mulțor istorici români, o conferință cu un rol important pentru români, pentru că acum, în mod oficial, se rezolvă *problema românilor*, adusă astfel în fața concertului european. Conferința realizează recunoașterea formală a *problemei românilor*, aprobată în mod oficial proiectul european al sistemului de garantare europeană asupra Țărilor Române (în locul protectoratului

---

⁹ Zidaru Marian, *The History of International Relations from Antiquity to Modernity. A Level Course*, Editura Etnologică, București, 2019, p. 95.

¹⁰ Ibidem, p. 133.

exclusiv al Rusiei). Conferința subliniază necesitatea libertății pe Dunăre și rolul țărilor române în problema Dunării¹¹.

RĂZBOAIE HEGEMONICE ÎN ISTORIE

Războiul hegemonic este foarte bine reprezentat în istoria relațiilor internaționale. Sunt semnificative, în acest sens, ca **războaie de tip hegemonic**, exemple precum: războiul de 30 de ani¹², războiul de 7 ani¹³, războaiele napoleoniene¹⁴, războiul Crimeii¹⁵, Primul și Al Doilea Război Mondial¹⁶ etc.

Odată cu secolul 19, acestea sunt *războaie totale*, chiar dacă, față de cel de-al doilea conflict mondial, nu au afectat toate formele de manifestare socială. Zeci de milioane de oameni sunt implicați în războaie de acest gen („marea armată” a lui Napoleon împotriva Rusiei avea doar 600.000 de oameni, considerată atunci o imensă masă de oameni). Conflictele hegemonice implicau încă de pe atunci mari mobilizări de forțe. Pentru a evita epuizarea resurselor de muniții, a fost creată o industrie de război, au fost organizate fabrici de armament, au fost aduse femei ca forță de muncă în aceste fabrici etc. Rolul statului ca organizator, controlor al resurselor pentru armată și populație este în creștere. Statul reușește să controleze întreaga activitate economică și socială. Noi forme de luptă intră în uz: războiul economic, războiul submarin, războiul de poziție, războiul de propagandă.

Din punct de vedere tehnologic, Primul Război Mondial nu numai că depășește toate precedentele conflicte, ci și anunță fără dubiu evoluția

---

¹¹ *Ibidem*, p. 162.

¹² Gabriel Lilian, *Războiul de 30 de ani*, https://www.academia.edu/5598576/Razboiul_de_30_de_ani.

¹³ *History of Western Civilization II*<https://courses.lumenlearning.com/suny-hccc-world-history2/chapter/the-seven-years-war/>.

¹⁴ *Napoleonic Wars (1799–1815)*, <https://www.britannica.com/summary/Napoleonic-Wars>

¹⁵ Troubetzkoy, Alexis S A, *Brief History of the Crimean War: History's Most Unnecessary Struggle*, Carroll & Graf, New York, 2006

¹⁶ *World War I 1914–1918*, <https://www.britannica.com/event/World-War-I>; *World War II 1939–1945*, <https://www.britannica.com/event/World-War-II>

instrumentelor marțiale din următoarele confruntări. Mitraliera, artleria grea, grenada, gazul de luptă, toate inventate în secolul precedent, produc milioane de victime în ceea ce s-a numit primul război „industrializat”. Moartea este deja un produs standardizat, profund eficient. La acest moment există deja tancuri (puțin și ineficient folosite), aviație (înital pentru observație și apoi avioane de bombardament și vânătoare), aruncătorul de flăcări și submarinul, toate perfecționate în perioada următoare și folosite în cel de Al Doilea Război Mondial.

Durata Primului Război Mondial, pierderile umane și materiale uriașe, dificultățile economice, criza morală/de conștiință au determinat apariția, înainte de sfârșitul conflictului, a unui curent pacifist, a numeroase **proiecte și programe de organizare a lumii pe baze noi**, cum ar fi *pacea și securitatea, dezvoltarea și bunăstarea pentru toate națiunile*. Un impact puternic asupra celor două tabere beligerante l-au avut decretul de pace lansat de guvernul bolșevic la 8 noiembrie 1917 și programul de pace american cunoscut sub numele de „cele 14 puncte ale președintelui Woodrow Wilson”. Ambele au proclamat câteva puncte foarte importante și nobile, printre care *diplomația deschisă, dreptul la autodeterminare, pacea democratică, fără anexiuni*¹⁷.

Programul american prevedea, de asemenea, egalitatea între state, libertatea de navigație pe mare, libertatea comerțului, reducerea armelor, crearea unei Ligi a Națiunilor pentru apărarea păcii și realizarea cooperării între state.

La sfârșitul celor aproape cinci ani de război, președintele Statelor Unite, Woodrow Wilson, a fost îndreptățit să îi declare lui Raymond Poincaré, președinte al Republicii Franceze, că în noile condiții „va fi mai dificil să se ajungă la pace decât la război”. Acest lucru a fost evidențiat inclusiv în timpul celor aproape doi ani de negocieri și dispute între învingători, discuții care au caracterizat activitatea conferinței de pace.

Sistemul tratatelor de pace se baza pe ideea de vinovătie a statelor învinse, din care reieseau clauzele și obligațiile grele impuse acestora. Războiul, mișcările sociale și naționale au contribuit în mod decisiv la dispariția sau distrugerea a patru imperii: al Rusiei, al Austro-Ungariei, al

¹⁷ Bogdan Antoniu, Mihai Rudolf Dinu, *Istoria relațiilor internaționale în secolele XIX-XX*, Ministerul Educației și Cercetării, 2005, pp. 80-81.

Germaniei și cel Otoman. Conferința de pace a pus în practică principiul naționalităților, care a dus la modificarea hărții politice a Europei prin trasarea de noi granițe și reconstruirea unor state independente (Polonia, Austria, Ungaria), prin apariția unor noi state (Cehoslovacia, Regatul sârbo-croato-sloven – mai târziu Iugoslavia, țările baltice) sau prin completarea unității teritoriale a altora (România, Italia)¹⁸.

În Al Doilea Război Mondial, cel mai mare război din istorie, a fost pentru prima dată când un număr semnificativ de noi descoperiri tehnice, inclusiv bomba atomică, au fost folosite pe scară largă împotriva militarilor și civililor deopotrivă. Al Doilea Război Mondial a provocat moartea directă sau indirectă a aproximativ 60 de milioane de persoane, adică aproximativ 3% din populația mondială la acea vreme. În plus, multe alte persoane au fost grav rănite, au suferit răni grave, și-au pus viața în pericol (urmare a unor boli care le-au periclitat viața din cauza armelor de foc, bombardamentelor clasice sau nucleare, din cauza unor tratamente inumane și a numeroaselor experiențe militare și medicale). S-a estimat că acest război a costat mai multe resurse decât toate celelalte războaie la un loc – circa 1 miliard de dolari până în 1945, fără a pune la socoteală sumele cheltuite pentru reconstrucția postbelică. Consecințele războiului, inclusiv noile tehnologii și schimbările geopolitice și culturale rezultate, precum și noile aranjamente economice au fost fără precedent¹⁹.

În introducerea la istoria războiului peloponeziac, Tucidide scria că se adresează acelor savanți care vor o cunoaștere exactă a trecutului ca instrument pentru analizarea viitorului, care, în cursul lucrurilor umane, trebuie să fie asemănător cu el și chiar să îl reflecte.... Tucidide a pornit de la ideea că fenomenele și comportamentele pe care le-a trăit se vor repeta de-a lungul istoriei lumii și a intenționat să dezvăluie natura subiacentă și imuabilă a ceea ce astăzi numim *relații internaționale*.

În terminologia științelor sociale contemporane, Tucidide consideră că a descoperit legea generală a dinamicii relațiilor internaționale. Deși există diferențe între concepțiile lui Tucidide despre legea și metodologia științifică

---

¹⁸ Zidaru Marian, *The History of International Relations from Antiquity to Modernity. A Level Course*, Editura Etnologică, București, 2019, p. 219.

¹⁹ *Ibidem*, p. 242

și cele ale oamenilor de știință contemporani ai relațiilor internaționale, este important faptul că Tucidide a exprimat pentru prima dată ideea că schimbarea în relațiile internaționale este determinată de creșterea diferențiată a puterii între state. Ideea fundamentală potrivit căreia creșterea inegală a puterii între state joacă rolul de forță motrice a relațiilor internaționale poate fi considerată drept baza teoriei războiului hegemonic²⁰.

TREI RĂZBOAIE ACTUALE DE PROXIMITATE, EXISTENȚIALE ȘI HEGEMONICE

În termeni de timp și spațiu, Ucraina, Nagorno-Karabah și Gaza sunt *trei războaie de proximitate*. Ele și-au făcut *ecou* unul altuia în decurs de trei ani (2020-2023), într-un perimetru euro-mediteranean restrâns, în care este în joc o nouă competiție a puterilor.

Dar, de la un teatru la altul, deși această proximitate este izbitoare, convergența acestor războaie ține mai degrabă de noi tipuri de conflicte decât de o simplă reprezentare geopolitică clasică. Aceste trei crize se încadrează în *categoria războaielor existențiale* care leagă popoarele lor de o traumă colectivă: Holocaustul pentru israelieni, Nakba pentru palestinieni, Holodomor pentru ucraineni și Medz Yeghern („marea crimă”) pentru armeni. Memoria genocidelor și a altor tragedii a fost purtată peste minti și generații.

Dar, dincolo de această istorie, aceste războaie de supraviețuire au ridicat problema rolului statelor ca protectori ai populațiilor și ca gardieni ai propriului viitor, aspect care rezultă din actul care atestă dreptul de reprezentare. Ucrainenii, armenii și israelienii se întreabă despre eșecurile securității naționale și sunt cuprinși de anxietate. Cu cât statul este mai zdruncinat, cu cât tragediile trecutului ies la suprafață, războiul devine tot mai mult unul existențial și se zdruncină tot mai mult fundamentele națiunii. Imaginea este la fel de sumbră în cazul palestinienilor, cei mai mulți dintre aceștia fiind ostaci ai teroriștilor Hamas și neavând nicio acoperire

---

²⁰ <https://www.cambridge.org/core/books/abs/origin-and-prevention-of-major-wars/theory-of-hegemonic-war/0EB6D532E0E1919D8EB004927BD4F03C>

instituțională credibilă. Misiunea asumată a acestora este de a-și extinde influența până la *reînvierea războiului teritorial*.

Dar aceste trei conflicte conexe au depășit cu mult teritoriul lor și **pot fi considerate deja războaie hegemonice**.

NOUA ORDINE ÎN SISTEM: UNIPOLARĂ, BIPOLARĂ SAU MULTIPOLARĂ

Este imposibil să analizezi schimbările geopolitice prin care trece lumea în prezent fără să conexezi ideea de *multipolaritate*. Dincolo de fascinația exercitată de subiecte precum *China în ascensiune*, *Europa după BREXIT*, *primăvara arabă*, *BRICS* sau *declinul relativ al Statelor Unite*, secolul XXI a adus un **apetit reînnoit pentru discuțiile privind configurația internațională a puterii**.

În timp ce o tranzitie a ordinii mondiale pare să se petreacă sub ochii noștri, comentariile geopolitice au devenit o industrie în creștere.

Dar, dacă lumea intră într-o eră multipolară, ce învățăminte putem extrage din teoria relațiilor internaționale? Care sunt lecțiile relevante ale istoriei? Care este specificitatea situației noastre? Cum putem lucra împreună pentru a ne asigura că multipolaritatea devine un mijloc de dezvoltare durabilă și de pace durabilă?

Pentru a începe examinarea acestor întrebări, avem nevoie de o dezbatere multipolară inclusivă. Următoarele reflecții sunt prezentate în acest spirit.

Multipolaritatea se referă la situația geopolitică ce apare atunci când *mai multe centre de putere se echilibrează reciproc*. Politologii și cercetătorii în domeniul relațiilor internaționale folosesc de obicei termenul pentru a descrie ceea ce se întâmplă atunci când niciun stat-națiune nu are o putere covârșitoare asupra celorlalte. Multipolaritatea a fost folosită pentru prima dată în acest context după cel de Al Doilea Război Mondial. Atunci a devenit clar că Statele Unite nu vor mai funcționa ca singura mare putere la nivel global.

Conceptul de *polaritate* se aplică statelor-națiune și unei varietăți de alte entități internaționale.

O lume multipolară ar putea avea două sau mai multe mari puteri ori puteri regionale care concurează pentru influență.

Multipolaritatea poate fi pusă în contrast cu unipolaritatea sau cu o singură putere dominantă pe scena mondială.

Multipolaritatea a ajuns să ocupe un loc proeminent în vocabularul cotidian al diplomaților și al liderilor mondiali. De exemplu, primul summit BRICS din iunie 2009 și-a exprimat sprijinul pentru „o ordine mondială multipolară mai democratică și mai dreaptă”²¹. Comunicatele succesive ale BRICS au continuat să atingă această *coardă sonoră*, la fel ca și declarațiile Mișcării Nealiniate în perioada Războiului Rece.

În 2010, fostul secretar de stat al SUA, Hillary Clinton, a sugerat că „asistăm la o deplasare a puterii către o lume mai multipolară, spre deosebire de modelul bipolar al Războiului Rece”²². Fostul secretar general al ONU, Ban Ki-moon, a declarat în 2013, la Universitatea Stanford, că am început să „ne îndreptăm din ce în ce mai mult și ireversibil către o lume multipolară”²³. Potrivit declarațiilor ministrului rus de Externe, Serghei Lavrov, făcute la cea de-a doua conferință anuală Rusia-China (2016), „relațiile internaționale au intrat într-o etapă istorică nouă din punct de vedere conceptual. O etapă care constă în apariția unei ordini mondiale multipolare ce reflectă consolidarea noilor centre de dezvoltare economică și a centrelor de putere”²⁴.

Aceste manifestări relevă o acceptare generală a faptului că multipolaritatea a devenit un concept inevitabil în cadrul dinamicii internaționale contemporane.

---

²¹ Antonio de Aguiar Patriota, *Is the world ready for a cooperative multipolarity*, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjF4_2Mme2CAxVo3QIHHTYsDBUQFnoECBgQAQ.

²² Dr Dalbir Sigh, *The Future of Multipolar World*, <https://unitedworldint.com/30788-the-future-of-multipolar-world>.

²³ Ban Ki-moon, *Remarks at Stanford University*, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2013-01-17/remarks-stanford-university>.

²⁴ Antonio de Aguiar Patriota, *Is the world ready for a cooperative multipolarity*, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjF4_2Mme2CAxVo3QIHHTYsDBUQFnoECBgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.globus.ui.o.no%2Fpublications%2Fglobus-research-papers%2F2019%2F2019-06-globus-research-paper-patriota.pdf&usg=AOvVaw1Sl4RtM6dm0yJJoSEUaj-I&opi=89978449

Cu toate acestea, pare să existe mai puțin acord cu privire la cât de inevitabilă sau ireversibilă este tranziția către multipolaritate. Unele dintre declarațiile de mai sus semnalează o **reticență în a recunoaște dispariția completă a unipolarității**. Acesta este mesajul care stă la baza declarației doamnei Hillary Clinton privind o „lume *mai* multipolară”. Ar fi sigur să presupunem că o rezistență mult mai puternică de a renunța la unipolaritate impregnează sloganurile care jură să „facă America măreață din nou”.

Serghei Lavrov, la rândul său, vorbește despre incapacitatea unora de a recunoaște că astăzi „o ordine mondială unipolară este nesustenabilă”.

S-ar putea să ne confruntăm cu **o suprapunere inevitabilă a realităților unipolare și multipolare?** Fără îndoială, SUA vor rămâne o putere mondială formidabilă în viitorul apropiat. Din punct de vedere militar, este probabil ca SUA să rămână *numărul unu* timp de decenii, chiar dacă China va prelua poziția de lider economic.

Alte economii dezvoltate majore vor continua să exercite o influență semnificativă la nivel mondial. Cu alte cuvinte, puterile consacrate nu trebuie să fie considerate puteri în curs de dispariție. China și Rusia, deși sunt descrise uneori ca **puteri emergente**, se bucură deja de statutul de *mare putere* în calitate de membri permanenți ai Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Un alt grup de națiuni, denumite adesea **puteri în ascensiune**, dobândește o extindere crescândă la nivel mondial, influență și noi capacitați diplomatice: Brazilia, India și Africa de Sud sunt exemple relevante în acest sens. Rolul lor în modelarea agendei internaționale prin intermediul cadrelor multilaterale nu poate fi subestimat, după cum indică negocierile recente privind dezvoltarea durabilă și schimbările climatice.

Înainte de a lua în considerare specificitatea contextului nostru geopolitic, merită să analizăm câteva perspective teoretice și precedente istorice relevante pentru situația noastră. Pentru început, este interesant de observat că nu există un consens privind o mai veche dilemă – dacă **multipolaritatea este mai instabilă în mod inherent decât bipolaritatea sau unipolaritatea**.

La apogeul Războiului Rece, Kenneth Waltz a prezentat un set de argumente care susțineau „stabilitatea lumii bipolare”. La rândul lor, Karl Deutsch și David Singer au argumentat în favoarea unei mai mari stabilități a multipolarității într-un articol publicat tot în 1964, intitulat „Multipolar Systems and International Stability”²⁵.

Mai recent, și dintr-un unghi diferit, Amitav Acharya, în „The End of the American World Order”²⁶ („Sfârșitul ordinii mondiale americane”), respinge temerile – atribuite unor cercetători din Occident – asociate cu sfârșitul hegemoniei unipolare a SUA. Simon Reich și Richard Ned Lebow, în cartea lor din 2014 „Goodbye Hegemony”²⁷, pun, de asemenea, la îndoială convingerea – atât a universitarilor realiști, cât și a celor liberali din SUA – că un sistem global fără un hegemon ar deveni instabil și mai predispus la război.

Tranziția actuală către multipolaritate este poate mai transformatoare. În ceea ce privește guvernanța, aceasta a presupus deja încorporarea BRICS, printre altele, în grupul informal G20 al principalelor economii. Deși nu s-a ajuns încă la un acord cu privire la o extindere a numărului de membri ai Consiliului de Securitate al ONU, încă de la sfârșitul Războiului Rece există un consens cu privire la faptul că actuala compoziție a acestuia nu este suficient de reprezentativă pentru realitățile geopolitice contemporane. În același timp, este posibil să se argumenteze că astfel de ajustări la multipolaritate – unele au avut loc deja, altele urmează să aibă loc – nu vor implica neapărat o contestare a ordinii mondiale dominante, aşa cum a fost ea modelată în ultimii șaptezeci de ani, având în centrul ei Carta ONU și instituțiile de la Bretton Woods. **Aşa-numita „ordine mondială condusă de americani” este, de fapt, susceptibilă să supraviețuiască sfârșitului momentului unipolar și pare potrivită pentru a forma baza unei noi ordini multipolare.**

---

²⁵ Karl W. Deutsch, J. David Singer, *Multipolar Power Systems and International Stability*, *World Politics*, Vol. 16, No. 3 (Apr., 1964), The Johns Hopkins University Press, pp. 390-406.

²⁶ Amitav Acharya, *The End of American World Order*, Ediția I, Polity Press, 2014.

²⁷ Simon Reich, Richard Ned Lebow, *Goodbye, Hegemony! Power and Influence in the Global System*, Princeton University Press, 2014.

Prezența unei puternice escadre navale americane în Mediterana cu ocazia operațiunii militare din Gaza pare a însemna un **moment unipolar la nivelul puterii militare**. Practic, forța navală americană nu a putut fi contestată de nimeni. Kissinger²⁸ se întreabă dacă **vor mai fi SUA dominante la etajul militar al puterii**.

Potrivit acestuia, SUA încep să aibă probleme la *etajul militar al puterii*. Cheltuielile mari cu arme și muniții, precum și pierderile de vieți omenești în Ucraina ar trebui să reprezinte un semnal de alarmă în acest sens. Iar SUA trebuie să reflecteze dacă modelul său de reacție exclusiv voluntară este de ajuns să genereze capacitatele militare necesare – mai ales când discutăm despre rezervele antrenate²⁹.

America pare a fi nevoită să își revizuiască modul în care își construiește forțele armate și armele. Un exemplu în acest sens: în 2022, armata americană a avut un deficit de recrutare de 25%, iar anul trecut, înrolații au ratat din nou ținta. Marina nu și-a atins nici ea obiectivele de recrutare, iar dotarea navelor americane devine din ce în ce mai dificilă. Astfel, SUA trebuie să treacă dincolo de actualele declarații reactive despre „apărarea ordinii bazate pe reguli” și să transmită publicului care este cu adevărat miza politicii externe a Washingtonului.

Este momentul oportun ca SUA să înceteze să mai vorbească despre „competiția marilor puteri” și să se întrebe, în schimb, cum ar arăta, de fapt, „câștigarea” acestui conflict între *democrații* și *dictaturi*; cum ar arăta o hartă geostrategică aptă să favorizeze interesele sale și ale altor democrații.

De asemenea, SUA trebuie să aleagă ce centre geopolitice sunt capitale pentru securitatea internă și pentru prosperitatea continuă a cetățenilor lor. Trebuie să readucă prioritățile de securitate națională în procesul de luare a deciziilor în materie de politică economică și de securitate, învățând din nou ceea ce generațiile anterioare știau (și noi se pare că am uitat în ultimii 30 de ani) – că nu poți fi dependent de adversar pentru elementele esențiale

---

²⁸ Henry Kissinger: *Secolul XXI va fi dominat de relațiile dintre SUA și China*, <https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/henry-kissinger-secolul-xxi-va-fi-dominat-de-701842.html>

²⁹ Radu Jacotă, <https://www.national.ro/politica/adversarii-americii-se-pregatesc-de-razboi-dar-america-nu-este-pregatita-sa-raspunda-marilor-puteri-804908.html>

necesare pentru a susține societatea și apoi să te aștepți să câștigi în cazul în care un inamic alege să intre în război.

Resortarea lanțurilor de aprovisionare critice și crearea de redundanțe în sistemul nostru de aprovisionare prin „friend-shoring” nu mai reprezintă o chestiune de rediscutare a globalizării. Este o prioritate vitală de securitate națională atât pentru SUA, cât și pentru aliații săi.

În cazul în care SUA vor fi forțate să intre într-un război, nu va fi timp pentru a compensa deficiențele sau pentru a stoca arme și muniții. Lecturile care trebuie învățate din Ucraina, și acum din Israel, sunt că SUA și aliații săi trebuie să regândească modul în care sunt construite armatele lor, astfel încât să existe o cale de urmat pentru a pune în teren o forță mare cu masa necesară – în cazul în care o urgență națională o cere³⁰.

ELEMENTE ALE NOII ORDINI: PUTEREA, DREPTUL, IDEOLOGIA

Pentru Rusia, Azerbaidjan, Israel, problema nu este una de supraviețuire ca stat, ci de **(re)afirmare a puterii lor în mijlocul unei lumi dereglementate**.

Agenda penală internațională se aglomerează rapid.

Aceste trei războaie de vecinătate au scos la iveală lentoarea sistemului internațional, în care cooperarea multilaterală este la cel mai scăzut nivel din toate timpurile, iar dreptul internațional și aspectele sale umanitare sunt încălcate în mod repetat: agresiunea rusă împotriva Ucrainei, epurarea etnică din Nagorno-Karabah, atacurile teroriste împotriva populațiilor israeliene și bombardarea civililor palestinieni. Crimele de război și crimele împotriva umanității se adună: agenda justiției penale internaționale se umple, în timp ce ordinea mondială devine tot mai instabilă.

Această punere sub semnul întrebării a arhitecturii de pace de după 1945, în care Occidentul se îndoiește de sine și restul lumii speră să aibă o

---

³⁰ Tudor Borcea, *SUA, nepregătite pentru un război cu dictaturile lumii. China, Iranul și Coreea de Nord, axa anti-Occident care se strângă în jurul Rusiei*, <https://www.fanatik.ro/sua-nu-sunt-pregatite-pentru-un-razboi-intre-marile-puteri-axa-inamicilor-care-se-strange-in-jurul-lui-putin-20520441>

șansă, plasează un **triunghi neoimperial** – Turcia, Rusia, Iran – **în prima linie a acestor trei conflicte**³¹.

Prima dintre acestea, Turcia, pare a-și extinde influența în Caucaz și ar dori să fie **hegemon regional** în Orientalul Mijlociu și în Asia Centrală. În același timp, raportându-ne la momentul bipolar, deși pare a se depărta de sfera de influență occidentală, ea nu pare să se alăture celei chineze.

Cât despre Rusia și Iran, deși acestea luptă în războiul hegemonic în Orientalul Mijlociu și Ucraina, nu au același succes ca Turcia și **consumă resurse semnificative, pierzând de facto putere**. Acest fapt le determină să graviteze tot mai mult în sfera de influență chineză.

Problema reformării dreptului internațional este însă cea mai importantă. Este evident că vechiul sistem de drept internațional nu mai funcționează. Aceasta înseamnă reformarea instituțiilor de drept internațional, în frunte cu ONU. Un exemplu semnificativ în acest sens îl reprezintă Consiliul de Securitate. Lipsa de funcționalitate a acestui organism este emblematică în ultimii treizeci de ani pentru funcționalitatea ONU. Faptul că această instituție rareori reușește să adopte o rezoluție duce la blocarea ONU – o organizație care nu-și mai poate duce la îndeplinire menirea pentru care a fost creată, cea de garant al păcii și securității internaționale.

DUBLUL STANDARD

Războiul dintre Israel și Hamas este o (nouă) veste proastă pentru Ucraina. Conflictul a mutat deja acoperirea știrilor și atenția publicului din Occident de la agresiunea rusă. De asemenea, acesta ar putea forța exportatorii occidentali să redirecționeze părți din livrările de arme din Ucraina către Israel, aşa cum se crede că au făcut deja Statele Unite. Premierul israelian Benjamin Netanyahu a avertizat recent cu privire la un „război lung și dificil care ne așteaptă”, ceea ce i-ar putea oferi președintelui rus Vladimir Putin un stimulent suplimentar pentru a prelungi războiul din

---

³¹ Gaïdz Minassian, *Ukraine, Gaza and Nagorno-Karabakh: Three interacting wars*, <https://www.lemonde.fr/en/signataires/gaidz-minassian/>

Ucraina, Mizând pe scăderea interesului Occidentului pentru acest război sau a menținerii capacitatea de a înarma Kievul.

Dar o problemă potențial mai dăunătoare pentru Ucraina o reprezintă acuzațiile de ipocrizie pe care observatorii și factorii de decizie politică din întregul Sud Global le aduc Occidentului. Mulți politicieni din țările în curs de dezvoltare consideră de mult timp că există un posibil *dublu standard în cazul Occidentului*, care condamnă o ocupație ilegală în Ucraina, în timp ce susține cu fermitate Israelul, țară despre care vocile Sudului Global spun că ocupă Cisiordania și Fâșia Gaza din 1967 și menține așezări în prima, acțiuni considerate ilegale de majoritatea comunității internaționale. De asemenea, din 2007, potrivit acestora, Israelul ține Gaza sub o blocadă terestră, aeriană și maritimă.

În timp ce guvernele occidentale s-au grăbit să condamne Rusia pentru încalcarea dreptului internațional atunci când a lansat invazia la scară largă împotriva Ucrainei în februarie 2022, observatorii din țările în curs de dezvoltare spun că Occidentul a fost mult mai reticent în a condamna cu fermitate Israelul atât pentru „ocupația durabilă”, cât și pentru că nu ar fi făcut suficient pentru a preveni moartea a mii de civili în atacul său actual asupra Fâșiei Gaza. Asediul pe care Israelul îl impune enclavei în această perioadă reprezintă, evident, un răspuns la atacurile teroriste din 7 octombrie 2023 asupra Israelului, comise de gruparea militantă palestiniană Hamas, care a ucis peste 1.400 de persoane și a luat peste 200 de ostatici³².

Capitalele occidentale, în frunte cu Statele Unite, au denunțat cu fermitate atacul Hamas și au subliniat dreptul Israelului de a se apăra. Însă, până în prezent, acestea au ales să nu exercite prea multe presiuni asupra Israelului pentru a adopta o încetare a focului, chiar dacă numărul victimelor civile din cauza bombardamentelor israeliene crește, iar condițiile umanitare din Gaza se înrăutățesc. Organizația Națiunilor Unite și-a exprimat

---

³² Fara Najjar, Joseph Stepansky, *Israel-Hamas war updates: Israeli leaders vow to keep up Gaza bombardments*, <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2023/11/7/israel-hamas-war-live-one-month-of-conflict-10000-dead-in-gaza>

îngrijorarea cu privire la „încălcările clare ale dreptului umanitar internațional” care au loc în Gaza³³.

În Sudul Global, această inconsecvență percepță se poate dovedi a fi deosebit de dăunătoare pentru pretențiile occidentale privind o „ordine bazată pe reguli” – *refrenul* central pe care liderii din Europa și Statele Unite îl invocă pentru a obține sprijin pentru lupta Ucrainei împotriva Rusiei. Multe țări în curs de dezvoltare consideră că poziția Occidentului cu privire la Israel-Palestina ar reprezenta o dovadă că acesta ar aplica în mod selectiv regulile și normele internaționale mai degrabă în funcție de interesele geopolitice decât în mod universal. Mai mulți diplomați, atât din Occident, cât și din Sudul Global, apreciază că acest dublu standard va dăuna eforturilor de a aduce țările nonoccidentale în colțul Ucrainei³⁴.

CONCLUZII

În termeni de timp și spațiu, Ucraina, Nagorno-Karabah și Gaza sunt **trei războaie de proximitate**. Ele și-au făcut ecou unul altuia în decurs de trei ani (2020-2023), într-un perimetru euro-mediteranean restrâns, în care este în joc o nouă competiție a puterilor.

Este evident că vechiul sistem de drept internațional nu mai funcționează. Aceasta înseamnă reformarea instituțiilor de drept internațional, în frunte cu ONU. Un exemplu semnificativ în acest sens îl reprezintă Consiliul de Securitate. Lipsa de funcționalitate a acestui organism este emblematică în ultimii treizeci de ani pentru funcționalitatea ONU. Faptul că această instituție rareori reușește să adopte o rezoluție duce la blocarea ONU – organizație care nu-și mai poate duce la îndeplinire menirea pentru care a fost creată, cea de garant al păcii și securității internaționale.

---

³³ Secretarul general al ONU: *Încălcări clare ale dreptului umanitar în Gaza*, <https://www.youtube.com/watch?v=c1v3iOXUri4>

³⁴ <https://foreignpolicy.com/2023/11/02/israel-palestine-hamas-gaza-war-russia-ukraine-occupation-west-hypocrisy/>

Partea a cincea

RUBICONUL

În loc de *epilog*,
un scenariu hegemonic apocaliptic
la Pontul Euxin

CAPITOLUL 20.

Rubiconul de la Pont.

Matrioșka hegemonică a Rusiei în regiunea extinsă a Mării Negre

Dorin Popescu

ABSTRACT: For Moscow's new hegemonic project, no other space in the former territory of the USSR matches up with the strategic value of the Extended Black Sea region. Here is the Rubicon. If Russia passes it, it will win its new hegemonic project. We estimate that Russia will miss its goal of hegemonic reinvention at the global and regional levels. Russia will become, geopolitically, smaller and smaller in the contemporary world. Russia will depart from the gravitational field specific to a great power. Moscow seems to be unable to reinvent itself as a hegemon in the Black Sea region. The unique hegemon will remain lost in the Black Sea for another historical cycle.

1. RUBICONUL DE LA PONT. REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE, POLIGONUL RECONFIGURĂRII HEGEMONICE

Am *amenințat*, în deschiderea volumului, că vom detalia, la finalul cărții¹, noul proiect hegemonic al Federației Ruse, care se manifestă turbulent, toxic și revizionist, prioritar în regiunea Mării Negre. *Aici este Rubiconul.*

Tentativa de reconfigurare hegemonică regională a Federației Ruse se produce prioritar în teritorii ale fostei URSS.

Proiectul reconfigurării hegemonice la nivel regional s-ar realiza, conform celor mai probabile date analitice, după schema **Novorusia (Ucraina)** –

---

¹ Înarmați deja cu multiple instrumente analitice, din multiple perspective de interpretare, propuse aici de către contributorii volumului, cărora nu îmi ajung cuvintele limbii române spre a le mulțumi îndeajuns.

Transnistria (Republica Moldova) – URSS 2.0 (Republica Belarus): crearea/anexarea Novorusiei (anexări de teritorii în sudul și estul Ucrainei), anexarea raioanelor transnistrene ale Republicii Moldova și joncțiunea cu Transnistria și, respectiv, vasalizarea Republicii Belarus prin proiectul unional actual Uniunea Rusia-Belarus.

Următoarea etapă a proiectului hegemonic o reprezintă, cel mai probabil, **recuperarea controlului hegemonic în Caucaz (ulterior Asia Centrală)**, acolo unde mirajul Europei crește pantagruelic.

Punctul de origine al acestui vast proiect hegemonic îl reprezintă anexările teritoriale din cadrul Novorusiei (culoarul teritorial de la nord-vestul Mării Negre până la gurile Dunării). Cu excepția Republicii Belarus, **întregul parcurs belicos al armatei roșii neosovietice se realizează la litoralul nordic al Mării Negre** (Ucraina, Republica Moldova, Georgia), respectiv în regiunea extinsă a Mării Negre.

Nu atât teritoriul fostei URSS, cât în special actuala regiune extinsă a Mării Negre reprezintă **spațiul sacrosanct al noii Rusii hegemonice**. Dacă Federația Rusă nu se va putea reinventa ca actor hegemonic în regiunea extinsă a Mării Negre, toate noile sale ambiții hegemonice (pe teritorii mai largi și la nivel global) vor deveni rapid istorie. Aici, **în regiunea extinsă a Mării Negre se construiește proiectul hegemonic al noii Rusii**.

În regiunea extinsă a Mării Negre se dispută anexarea teritoriilor ucrainene din culoarul pontic, *Novorusia*; aici se dispută posibilitatea joncțiunii cu regiunea transnistreană; aici se dispută obiectivul Rusiei de a tăia pe termen lung accesul Ucrainei la Marea Neagră; aici se dispută revasalizarea Caucazului, fără de care extensia ulterioară de hegemonie înspre Asia Centrală ar deveni imposibilă; niciun alt spațiu din fostul teritoriu al URSS nu egalează, pentru noul proiect hegemonic al Moscovei, valoarea strategică, aş spune chiar paradigmatică, pe care o are regiunea extinsă a Mării Negre.

Aici este Rubiconul. Dacă noul proiect hegemonic al Rusiei reușește aici, dacă armata rusă trece aici Rubiconul, *zarurile vor rămâne aruncate* pentru mult timp, iar proiectul hegemonic al Rusiei va mai putea întâmpina ulterior prea puține și prea mărunte obstacole. Pe această linie (rezistența în nord-

vestul Mării Negre) se dispută cu adevărat şansele proiectului hegemonic rusesc de a creşte până la plenitudine, până la maturizare.

Şansa Rusiei de a redeveni hegemon global se dispută aici, în nordul Mării Negre. Şansa Rusiei de a redeveni hegemon regional se dispută aici, în nordul Mării Negre. În mlaştinile Niprului; în Bugeac; în porturile maritime şi dunărene de la Marea Neagră; în apărarea antiaeriană a Odesei; la gurile Dunării. Aici este Rubiconul: la Pont.

Anticipam fără greş, încă de dinaintea invaziei ruse pe scară largă din februarie 2022, că „Moscova mută geopolitic în zona Mării Negre... Regiunea Mării Negre are o semnificaţie specială în calibrarea geopolitică de dată recentă a Kremlinului²... Regiunea Mării Negre reprezintă, pentru Federaţia Rusă, câmpul tactic real care testează capacitatea ei de rezistenţă geopolitică la avansul politic euroatlantic şi deopotrivă vectorul strategic al parcursului Rusiei în noua conjunctură geopolitică, perimetru geografic şi geopolitic care decide viitoarele sale poziţionări în negocierile privind noua ordine mondială”³.

---

² „Un eşec geopolitic al Europei la ea acasă, în Europa, ca efect indirect al mutărilor neconvenționale ale Kremlinului, însotit de un eşec corelat al ambiției Americii de a deveni măreață din nou, lasă Rusiei culoar liber pe un teritoriu care de sute de ani aparține priorității absolute de poziționare externă – vecinătatea imediată, spațiul ex-sovietic, Caucazul, Asia Centrală, Marea Neagră și Caspica. Acest teritoriu, prioritizat permanent de toate regimurile rusești cel puțin de la Ecaterina cea Mare încoace, devenit în ultimii 25-30 de ani teatru de confruntare între logica Rusiei de menținere a influenței proprii și logica euroatlantică de extensie, poate fi acum recâștigat de Rusia ca spațiu de influență. Cea mai vulnerabilă verigă a acestui spațiu, din perspectiva intereselor strategice rusești, o reprezintă linia geografică a posibilei extinderi NATO/UE: Ucraina, Republica Moldova, Georgia. Recâștigarea acestui avanpost impune acțiuni geopolitice de impact și concentrarea eforturilor pe această direcție. **Federația Rusă mută geopolitic în zona Mării Negre** pentru că vede în această regiune culoarul de înaintare strategică euroatlantică spre zonele tradiționale de influență proprie și spre propriile granițe, viitoarea amenințare de izolare geopolitică perfectă a Rusiei. Spre deosebire de Asia Centrală sau de zona Mării Caspice, unde turbulențele geopolitice și/sau amploarea efectelor pe termen lung sunt mult mai reduse, zona Mării Negre reprezintă culoarul sanitar care trebuie protejat, din perspectiva intereselor strategice ale Kremlinului”, Dorin Popescu, în studiul „Eseu geopolitic despre narativele iliberale”, publicat în volumul *Captivi la Pontul Hibrid. Studii și eseuri geopolitice*, Dorin Popescu (coordonator), volum publicat sub egida Asociației Casa Mării Negre / Black Sea House din Constanța, Editura Ideea Europeană, Colecția Istoria mentalităților, București, 2020, pp. 28-29.

³ *Ibidem*, p. 30.

Invitam atunci la o reflecție analitică de adâncime pe tema valorii strategice și paradigmaticе a regiunii extinse a Mării Negre pentru competiția hegemonică dintre Marile Puteri și pentru configurația noii ordini mondiale; concluziile erau încă de atunci fără echivoc: „Toată această ecuație geopolitică face din regiunea Mării Negre poligonul perfect al noilor teste privind negocierea hibridă a noii ordini globale. În penumbra bătăliilor pentru public (Siria, Orientul Mijlociu etc.), această regiune va da combinația alchimică de tip hibrid a noii ordini mondiale”⁴.

2. RESURSELE NOULUI PROIECT HEGEMONIC⁵

Cunoaștem acum, în detaliu, descris mai sus, pe baza celor mai credibile date analitice, cel mai probabil scenariu privind actualul proiect geopolitic și hegemonic rusesc. Este **un proiect hegemonic care se testează prioritari și inițial în regiunea extinsă a Mării Negre**⁶, un proiect hegemonic care include largi ocupări/anexări teritoriale și vasalizări (geo)politice, pe un areal extins, în foste teritorii ale URSS, după schema simplificată *Novorusia (estul și sudul Ucrainei) – regiunea transnistreană – Republica Moldova – Republica Belarus – Caucaz – Asia Centrală*.

---

⁴ Mai mult: „Vecinătatea estică a Europei și în mod particular regiunea extinsă a Mării Negre au devenit tot mai mult un *Eldorado* al războaielor și influențelor hibride. Regiunea a devenit astfel, alături de Siria și de Balcanii de Vest, una în care se testează/negociază viitoarea ordine a lumii”, *ibidem*, p. 35.

⁵ O analiză a profilului hegemonic actual al Federației Ruse a întreprins, pornind de la studiile lui R. O. Keohane (d.e. R. O. Keohane, J. S. Nye, *Power and Interdependence Revisited, „International Organization”*, Vol. 41, #4, Autumn 1987, pp. 725-753), Silviu Nate, în *Russia’s Quest for Regional Hegemony: Appearances vs. Realities*, Ukraine Analytica, Issue 2 (24), 2021, 12-19, <https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/NATE.pdf>; potrivit acestuia, „în cazul Rusiei (n.n. pe care Silviu Nate o vede ca pe un hegemon în declin), putem vedea aspirații pentru un statut hegemonic regional, fără o greutate economică și politică. Atunci când primordialitatea acestuia nu-i mai poate fi asigurată prin soft power sau diplomație coercitivă, ea recurge la forța militară directă”, Silviu Nate, *op. cit.*, p. 14.

⁶ „Marea Neagră a fost și este în interiorul sau în apropierea centrului competiției istorice și moderne a marilor puteri... Marea Neagră reprezintă o zonă-țintă esențială pentru orice potențial hegemon eurasianic”, Scutaru, George, Cropsey, Seth, Hale, Harry și Colibășanu, Antonia, *Strategic Nexus: The Black Sea, Great Power Competition, and the Russo-Ukrainian War*, Yorktown Institute and New Strategy Center, 2023, https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/06/YI_NSC_Monograph.pdf, pp. 18-19.

Un proiect hegemonic URSS 2.0 sau URSS plus.

Declanșarea acestuia de către Kremlin implică existența unor **resurse strategice/pe termen lung** care pot susține, în evaluările Moscovei, ambițiile hegemonice ale *micului țar*.

Principalele resurse strategice/pe termen lung pe care mizează Federația Rusă în susținerea proiectului său hegemonic par a fi:

a. În plan global:

a.1. Structura resurselor strategice: statutul de membru în Consiliul de Securitate al ONU, galaxia de sateliți geopolitici, aliații conjuncturali și hidrocarburile

În plan global, **singura resursă certă (formală) o reprezintă statutul de membru permanent cu drept de veto în cadrul Consiliului de Securitate al ONU (CS ONU)**. Prin intermediul acestui statut, Moscova își poate articula propriul joc geopolitic la nivel global, poate bloca inițiative strategice ale Occidentului, poate dezarticula proiecte care exprimă hegemoniei regionale ale Vestului, poate crea alianțe conjuncturale sau sistemicе cu alți membri permanenți ai CS ONU din aceeași familie ideologică de tip contestatar/revanșard (China).

Declanșarea invaziei pe scară largă împotriva Ucrainei a generat unele discuții și acțiuni politice periferice privind **posibila și necesara reevaluare a statutului Federației Ruse de membru permanent în CS ONU**, în sensul eliminării, limitării/restrângerii sau retragerii acestui statut. Autoritățile de la Kiev au insistat asupra convergenței unor acțiuni neechivoce ale comunității internaționale în acest sens, însă dezideratul Kievului nu a fost atins încă și nu pare a fi realizabil.

Modificarea/limitarea/retragerea statutului Federației Ruse de membru permanent al CS ONU pare a fi o **țintă politică greu de atins**. Ar fi nevoie în acest sens de o voință politică pantagruelică a mai multor actori statali și nonstatali, de o conjugare masivă a acțiunilor lor politice, precum și de o majoritate stabilă, coerentă și funcțională la nivelul Adunării Generale a ONU.

Această majoritate nu se va crea curând. Dimpotrivă, larga majoritate inițială, care, în primăvara anului 2022, a condamnat fără echivoc

agresiunea pe scară largă a Federației Ruse împotriva Ucrainei⁷, se destramă treptat.

Vocile puternice ale Sudului Global au creat un nou *pol de putere* neutru/pasiv în Adunarea Generală, prea puțin dispus să intervină în competiția geopolitică dintre Occident și Federația Rusă. Pe de altă parte, interesele comune ale Moscovei și Beijingului privind limitarea hegemoniei Occidentului fac ca Beijingul să se opună în mod programatic unui demers de acest gen. Sunt, astfel, pe termen mediu și lung, puține șanse ca Federației Ruse să i se retragă sau limiteze statutul de membru permanent în CS al ONU.

Pe de altă parte, **deținerea statutului de membru permanent al Consiliului nu mai exprimă roluri hegemonice similare celor care au potențat acest statut în ultimele decenii**. Foarte puține decizii se mai adoptă în prezent la nivelul CS al ONU, foarte puține pârghii de acțiune mai există cu adevărat în portofoliul Consiliului.

Unele dezbateri incipiente pe tema reconfigurării componenței Consiliului au loc, în multiple formate, în marja discuțiilor privind

---

⁷ La reuniunea de urgență a Adunării Generale a ONU din 2 martie 2022, la votul pentru condamnarea agresiunii Rusiei în Ucraina, 141 de țări au votat pentru condamnarea agresiunii, în timp ce doar 5 țări au votat împotrivă (Rusia, Belarus, Coreea de Nord, Siria și Eritrea) și alte 35 de țări s-au abținut; la reuniunea Adunării Generale a ONU din 7 aprilie 2022, la votul pentru suspendarea Rusiei din Consiliul ONU pentru Drepturile Omului (proiectul de rezoluție, inițiat de SUA, a fost cosponsorizat de peste 50 de state membre ale ONU), 93 de țări au votat în favoarea moțiunii propuse de SUA, în timp ce 24 de țări au votat împotrivă și 58 de țări s-au abținut; voturi împotrivă notabile: Rusia, China, Cuba, Coreea de Nord, Iran, Nicaragua, Siria, Kazahstan, Vietnam, iar Beijingul a numit această inițiativă „un demers pripit” și un „precedent periculos, care produce consecințe grave”; abțineri notabile: India, Brazilia, Mexic (membri nepermanenți ai Consiliului de Securitate), Africa de Sud, Egipt, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Iordania, Qatar, Kuweit, Irak, Pakistan, Singapore, Thailanda, Malaysia, Indonezia, Cambodgia. În octombrie 2022, Adunarea Generală a ONU a condamnat, cu o largă majoritate, în sesiune de urgență, „anexările ilegale” ale teritoriilor ucrainene din sudul și estul țării de către Rusia. Rezoluția a fost adoptată cu 143 de voturi pentru, 5 împotrivă și 35 de abțineri, printre care China, India, Pakistan și Africa de Sud. În februarie 2023, 141 de state membre ale Adunării Generale a ONU au votat „pentru” rezoluția privind retragerea imediată a trupelor ruse din Ucraina. Rezoluția a primit 141 de voturi pentru, 7 împotrivă (Rusia, Belarus, Siria, Coreea de Nord, Mali, Nicaragua, Eritrea). China, India și alte 30 de state membre ONU s-au abținut de la vot.

multiplele proiecte de reformă a Consiliului de Securitate și a Organizației Națiunilor Unite ca întreg. În general, aceste proiecte vizează numărul și distribuția geografică a membrilor nepermanenți⁸. Există un consens în mediile analitice potrivit căruia modificări semnificative ale grupului membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate (organ colectiv a cărui compoziție exprimă sintetic actuala ordine mondială postbelică) nu pot fi posibile decât în urma unui conflict de mari proporții (scenariu care implică o reglementare post-conflict diferită de cea specifică actualei ordini mondiale postbelice) sau a reîmpărțirii prin consens a sferelor de influență între diferenți actori globali (*Marile Puteri*), scenariu foarte puțin probabil.

O a doua resursă de hegemonie la nivel global a Federației Ruse din același registru o reprezintă aşa-numita *galaxie de sateliți geopolitici*, moștenită din perioada sovietică și/sau cultivată de Federația Rusă prin diferite tactici și instrumente hibride; ca membri permanenți ai *galaxiei* sunt evocați în mod constant actori statali precum Republica Belarus, Siria, Nicaragua, Venezuela, Iran, Coreea de Nord, Eritrea, chiar și Cuba, Mali sau Vietnam⁹. Numeroase alte state membre ONU oscilează între un parteneriat sistemic cu Federația Rusă și alianțe conjuncturale cu aceasta. Pot fi incluse în *galaxie*, cu unele rezerve notabile, și țări membre ale Comunității Statelor Independente (Caucaz și Asia Centrală), precum Azerbaidjan, Kazahstan¹⁰, Republica Kârgâză, Tadzhikistan, Turkmenistan și Uzbekistan.

⁸ Cu notabilă excepție a dorinței și demersului Germaniei de a ocupa un loc de membru permanent în cadrul Consiliului, prin derularea aşa-numitei *reformă comprehensive a Organizației Națiunilor Unite*. Berlinul propune ca Germania și Japonia să devină noi membri permanenți ai Consiliului: „The current composition of the Security Council reflects the geopolitical situation of 1945. The Council's present composition is no longer representative of a world that has seen 142 new countries join the United Nations since 1945. Alongside the call for a geographically balanced distribution of seats, the Charter of the United Nations also expressly states that countries that make considerable contributions to the UN should be members of the Security Council. This is why Germany and Japan are regarded as candidates for new permanent seats”, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/reformsr-fragen/231618>

⁹ Ca membri cu relevanță secundară ai *galaxiei* pot fi adăugați Nauru și Tuvalu (țări membre ONU care recunosc formațiunile separatiste pro-ruse Abhazia și Osetia de Sud).

¹⁰ Prudențele și rezervele menținerii Kazahstanului pe această listă au crescut și cresc exponential în ultimii ani. Un (nou) caz similar – Armenia.

Instrumentele Moscovei de menținere a alianțelor și relațiilor bilaterale privilegiate cu aceste state (*de facto* a vasalității lor) sunt multiple, de la sprijin militar și sprijin tehnico-militar la sprijin politic, geopolitic și economic acordat regimurilor autoritariste până la criterii preferențiale de tranzacționare a resurselor energetice¹¹.

Numeroase alte state își exprimă raporturile cu Federația Rusă în mod conjunctural, sunt **parteneri sau aliați conjuncturali** ai acesteia, chiar și la nivel strategic. **Vom insista să deschidem această listă cu China.**

În pofida numeroaselor declarații reciproce de fidelitate, angajamentelor de cooperare strategică, poziționărilor comune (identice sau similare) pe multiple teme și dosare sensibile, intereselor strategice comune de a submina hegemonia Vestului, similitudinii demersurilor privind schimbarea actualei ordini mondiale și crearea unui tipar multilateral și multipolar al Noii Ordini Mondiale, **raporturile dintre Rusia și China rămân deopotrivă** (simultan și complementar) **de cooperare și concurență/competiție strategică simultană**. **Axele răului** care includ Moscova și Bejingul au motoarele neturate încă.

Poziția Chinei, de **expectativă strategică**, manifestată în multiple forme de-a lungul acestor primi doi ani de agresiune a Federației Ruse în Ucraina, exprimă convingător **dualitatea raporturilor sino-ruse, de cooperare și competiție/concurență** (încă nu de conflict)¹².

---

¹¹ Ca o particularitate pentru fostul spațiu al URSS: și conflictele înghețate de pe teritoriul unora dintre noile state rezultate din destrămarea URSS.

¹² „Noul proiect geopolitic rusesc implică **antagonisme directe cu Vestul și cu ordinea liberală a lumii, dar și antagonisme hibride cu China**; China este, în acest scenariu, doar un partener tactic al Moscovei în nou ei proiect hegemonic – pe termen lung, dimpotrivă, China va rămâne un competitor, un rival strategic al Federației Ruse; de aici și rolul moderat și pasiv de susținere a agresiunii militare ruse în Ucraina în cercurile de la Bejing. Contestarea rusească a actualei ordini bipolare a lumii (sino-americane) este totală; tranșeele noii ordini globale se sapă nu neapărat pe linia de demarcație democrație (SUA) – autoritarism (Rusia, China), ci și pe toate direcțiile strategice ale triunghiului SUA-China-Rusia. În acest context, Rusia nu mizează pe sprijinul geopolitic pe termen lung al Chinei, ci pe o alianță tactică, de compromis, ideologică și geopolitică, ce va funcționa în limitele intereselor comune ale Moscovei și Bejingului de a eroda capacitatea hegemonică a Statelor Unite; „noua ordine mondială multipolară, justă și democratică, în parteneriat cu China, enunțată ritos de către ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov, chiar la Bejing, este văzută la Moscova ca fiind una de relansare în lume a Moscovei ca pol geopolitic global, și nu ca satelit al Chinei, ambiție care generează la Bejing (în pofida analizelor de

Beijingul nu pare interesat de o victorie strategică a Federației Ruse în Ucraina, care i-ar permite acesteia să prindă un tren de mare viteză spre concurenții săi strategici la nivel global, SUA și China. *Nici un eșec al Federației Ruse nu deschide șampanii la Beijing*, întrucât ar facilita și mai mult (sau cel puțin ar menține) actuala hegemonie a Vestului. **O victorie à la Pirus a Rusiei în Ucraina**, care să slăbească substanțial și pe termen lung atât Federația Rusă, cât și SUA/Vestul, care să aducă Moscova la remorca proiectului hegemonic propriu al Chinei, transformând-o într-un *partener-junior* al alianței contestatare și revizioniste sino-ruse – o astfel de soluție a războiului trece drept dezirabilă, de multă vreme, în cercurile elitiste și de decizie de la Beijing.

Lista lungă (și, din păcate, în creștere) a **partenerilor sau aliaților conjuncturali** reprezintă o a treia resursă a proiectului hegemonic al **Federației Ruse la nivel global**.

Sudul Global a devenit în mod neechivoc un agent al neutralității, într-un context în care comunitatea internațională liberală visa să realizeze izolarea geopolitică a lui Vladimir Vladimirovici și a Rusiei încrustate în hlamida de mic țar a acestuia.

Un **continent geopolitic în creștere**, de la Turcia la India, de la Brazilia la Africa de Sud, care include țări și piețe emergente, mișcări nealiniate, fostă lume a treia, chibиti neutri la războiul hibrid dintre Rusia, China și Occident etc., acesta este **noul aliat conjunctural al Rusiei** în războiul declanșat de Moscova actualei ordini mondiale.

Cei mai mulți dintre actorii Sudului Global se văd mai bine poziționați și reprezentați într-o viitoare ordine mondială care transcende clivajele tradiționale și liberale (d.e. *democrații* vs *autocrații*, *China/Rusia* vs *Occident* etc.), astfel încât neutralitatea pe care o exprimă în mod programatic (neutralitate văzută, percepută și taxată drept *trădare* în Occident) permite Rusiei să aşeze mai multe guri de tun în Ucraina.

---

suprafață recurente în mediile analitice occidentale) îngrijorări (aproape) la fel de mari precum cele de la Washington”, Dorin Popescu, „Russia: Back to Utopia: Escaping the Long Siberian Winter”, în Valentin Naumescu (ed.), Great Powers’ Foreign Policy. Approaching the Global Competition and the Russian War against the West, Leiden & Boston: Brill, 2023, pp. 300-329.

Este cert că **Moscova și-a pregătit cu minuțiozitate reacțiile și rezervele strategice pentru scenariul unui blocaj total al relațiilor cu Vestul** odată cu declanșarea invaziei pe scară largă, în februarie 2022. A comprimat timpii mutării marilor rute de export de hidrocarburi spre piețele *înfometate* din Asia și Africa. A desenat scheme preferențiale creative pentru noii mari importatori. A deschis noi angajamente de *business* în Turcia, India, Brazilia, China etc. A promis *huburi* energetice și centre de securitate energetică peste tot în afara Europei și Americii. A hrănит și hrănește permanent iluziile Sudului Global potrivit cărora *steagul antioccidental pe care l-a ridicat prin actualul război va apăra deopotrivă și Sudul.*

Moscova a reușit să introducă Sudul Global în marea fotografie analitică a luptei/competiției pentru putere; i-a oferit, ipocrit, oportunitatea de a se exprima global.

Deocamdată, Sudul Global pare a juca în favoarea Moscovei. Neutralitatea și duplicitățile sale favorizează fie și indirect planurile hegemonice și belicoase ale Moscovei. Alături de muniția propriu-zisă pe care o primește de la aliați (dronele din Iran, rachetele din Coreea de Nord, tehnologia militară și duală primită prin diverse scheme din exterior care ocolesc sancțiunile actuale), **Moscova primește muniție geopolitică din Sudul Global.**

În câmpul geopolitic actual, care își recombină și redesenează relațiile între subiecții de drept internațional în noua paradigmă deschisă de războiul de amplitudine al Federației Ruse împotriva Ucrainei și ordinii globale actuale, **Federația Rusă este obligată să își revalueze constant sistemul de relații internaționale.**

În acest sens, autoritățile de la Moscova au inițiat, în 2022, **procedura deschiderii unei liste publice/oficiale a țărilor neprietenoase.** În mod evident, încă de la bun început, Statele Unite ale Americii sunt *cap de listă* pe documentele publice din această categorie ale Kremlinului. Reacțiile ferme ale comunității internaționale liberale/euroatlantice la agresiunea ilegală a Federației Ruse împotriva Ucrainei au creat premisele extinderii constante/periodice a *listei țărilor neprietenoase.*

Prima listă a *țărilor neprietenoase* a fost publicată de autoritățile ruse la 7 martie 2022. Potrivit documentului emis de Guvernul Federației Ruse, pe

lista respectivă au fost incluse 48 de state, inclusiv țările membre ale Uniunii Europene; Guvernul Federației Ruse apreciază că aceste *țări și teritorii neprietenioase* ar fi întreprins acțiuni *ostile* la adresa Federației Ruse, firmelor/companiilor și cetățenilor ei. Ulterior, au mai existat extinderi succesive ale acestei liste, pe măsură ce noi state membre ONU se aliniau politicii internaționale de sancțiuni împotriva Federației Ruse; ultima dintre actualizările/extinderile listei a avut loc în august 2023; în momentul de față există **62 de state și/sau teritorii aflate pe listele respective¹³**.

Potrivit ministrului rus de Externe, Serghei Lavrov, statele care nu sunt incluse în lista oficială a țărilor neprietenioase sunt *țări prietenoase și neutre*.

În toamna anului 2023, Guvernul Federației Ruse a adoptat Hotărârea nr. 2530 din 20 septembrie 2023, care include *lista cu țările ale căror organizații bancare și de credit au acces la piața valutară și financiară rusească*¹⁴. Lista respectivă, văzută de experții ruși ca fiind **lista țărilor prietenoase ale Federației Ruse**, conține 32 de state membre ONU: Azerbaidjan, Armenia, Belarus, Republica Kârgâză, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Algeria, Bangladesh, Bahrein, Brazilia, Venezuela, Vietnam, Egipt, India, Indonezia, Iran, Kazahstan, Qatar, China, Cuba, Malaezia, Maroc, Mongolia, Emiratele Arabe Unite, Oman, Pakistan, Arabia Saudită, Serbia, Thailanda, Turcia, Africa de Sud.

Cel mai recent indicator cu privire la lista țărilor prietenoase îl reprezintă, *de facto*, lista șefilor de stat și de guvern cărora președintele rus Vladimir Vladimirovici Putin le-a transmis felicitări scrise cu ocazia sărbătorilor de iarnă 2023/2024¹⁵: aşa-numita „**Republiecă Abhazia**”, formațiune secesionistă autoproclamată și nerecunoscută pro-rusă din **Georgia** (președintele aşa-numitei „Republici Abhazia”, Aslan Bjania); **Azerbaidjan** (președintele Azerbaidjanului, Ilham Aliyev); **Armenia**

---

¹³ Pe lista „țărilor neprietenioase” regăsim Australia, Albania, Andorra, Marea Britanie, Islanda, Canada, Liechtenstein, Monaco, Noua Zeelandă, Norvegia, Coreea de Sud, San-Marino, Macedonia de Nord, Singapore, SUA, Taiwan (China), Ucraina, Muntenegru, Elveția, Japonia, Austria, Belgia, Bulgaria, Ungaria, Germania, Grecia, Danemarca, Irlanda, Italia, Cipru, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Olanda, Polonia, Portugalia, **România**, Slovacia, Slovenia, Finlanda, Franța, Croația, Cehia, Suedia, Estonia etc.

¹⁴ <http://static.government.ru/media/files/poYm9h7cdAtDOA3cLrou3zAf0tYpIShV.pdf>

¹⁵ <http://kremlin.ru/events/president/news/73197>

(președintele Republicii Armenia, Armen Sarkissian și premierul Armeniei, Nikol Pashinyan); **Republica Belarus** (președintele Alexandr Lukașenko); **Kazahstan** (președintele Kasâm Jomart Tokaev); **Republica Kârgâză** (președintele Sadâr Japarov); **Tadjikistan** (președintele Emomali Rahmon); **Turkmenistan** (președintele Gurbangulî Berdîmuhamedov și președintele Parlamentului, Gulşat Mammedova); **Uzbekistan** (președintele Shavkat Mirziyoyev); aşa-numita „**Osetia de Sud**”, formațiune secesionistă autoproclamată și nerecunoscută pro-rusă din **Georgia** („președintele” Alan Gagloev); **Bolivia / Statul plurinațional al Boliviei** (președintele Luis Arce Catacora); **Brazilia** (președintele Luiz Inácio Lula da Silva); **Ungaria** (prim-ministrul Viktor Orbán); **Venezuela/Republica Bolivariană a Venezuelei** (președintele Nicolas Maduro); **Republica Socialistă Vietnam** (secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist și președintele Republicii, Nguyễn Xuân Phúc); **India** (președintele Draupadi Murmu și premierul Narendra Modi); **China/ Republica Populară Chineză** (președintele, secretarul general al Partidului Comunist Chinez și șeful Comisiei Militare Centrale, Xi Jinping); **Cuba** (președintele Miguel Mario Díaz-Canel Bermúdez și generalul de armată Raul Castro); **Republica Populară Democratică Laos** (președintele Thongloun Sisoulith); **Nicaragua** (președintele Daniel Ortega); **Serbia** (președintele Aleksandar Vučić); **Siria** (președintele Bashar al-Assad); **Turcia** (Recep Tayyip Erdoğan); **Africa de Sud** (președintele Matamela Cyril Ramaphosa).

În lista de mai sus se află, *de facto*, **resursa externă de sprijin** (fie și conjunctural) pe care mizează președintele rus în ecuația impunerii proiectului hegemonic al Federației Ruse la nivel global și regional.

a.2. Exploatarea/valorificarea acestor resurse la nivel global

În primii doi ani de război în Ucraina, exploatarea resurselor globale de mai sus de către Federația Rusă pare a nu fi răspuns așteptărilor strategice ale Kremlinului.

Principalul aliat, **China**, a preferat să rămână în **penumbra/expectativa strategică** în care se complace de câteva decenii. Evadările din expectativă ale Beijingului au fost sporadice și neconvincătoare. Rolul emblematic al Chinei a fost cel de a inhiba, din poziția de aliat/partener, posibile planuri ale Kremlinului privind urgentarea înaintării militare prin

utilizarea armelor nucleare, soluție care va fi fost analizată în cercurile de la Kremlin în unele *momente fierbinți* ale războiului.

Vestul/Occidentul a ieșit rapid și convingător din paradigma acțiunii sale colective tradiționale de tip amorf¹⁶.

Statele Unite au reușit să consolideze coeziunea euroatlantică, poziționându-se încă de la începutul conflictului ca **lider global al sprijinului internațional pentru Ucraina**. La Washington s-au reușit articularea și funcționarea unei politici externe bipartizane de sprijin pentru Ucraina, ale cărei fisuri au început să apară abia la finele anului 2023, în antecamera alegerilor prezidențiale care vor avea loc în SUA în 2024.

Mobilizarea europeană de sprijin pentru Ucraina a depășit așteptările Kremlinului. Uniunea Europeană și țările membre au renunțat la inhibițiile tradiționale de relație cu Moscova, au găsit resurse pentru reduceri substanțiale ale dependenței istorice de hidrocarburile rusești, și-au modificat paradigmă de neutralitate care limitau drastic politicile de sprijin pentru Ucraina (d.e. Germania, care a inițiat, în premieră, livrarea de armament și tehnică militară în estul Europei), **au reconfigurat în mod paradigmatic relațiile cu Federația Rusă**.

Uniunea Europeană a convenit și aplicat¹⁷ 12 pachete de sancțiuni împotriva Federației Ruse¹⁸; sancțiuni similare au adoptat în mai multe rânduri și Statele Unite, dar și numeroase alte state ale lumii (fie la nivel național, fie prin aliniere la sancțiunile paneuropene). În cadrul acestora au fost *înghețate* circa 21,5 miliarde de euro ale Federației Ruse în UE și au fost blocate active ale Băncii Centrale a Rusiei, în UE și țările G7, în valoare de circa 300 miliarde de euro (Kievul solicită insistent ca activele rusești *înghețate* la nivelul UE/G7 să poată fi utilizate în proiectul reconstrucției post-conflict a Ucrainei). Au fost interzise exporturi de produse și mărfuri UE către Federația Rusă în valoare de circa 43,9 miliarde de euro, precum și

---

¹⁶ Profilul reactiv al Vestului părea a nu avea eficiență și manifesta multiple vulnerabilități interne față de imixtiunile, interesele și acțiunile hibride ale Moscovei.

¹⁷ Până la 31 decembrie 2023.

¹⁸ https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en#timeline-measures-adopted-in-2022-2023

importuri de produse și mărfuri rusești către UE în valoare de circa 91,2 miliarde de euro¹⁹.

Deși politica de sancțiuni nu a generat rezultatele scontate, sancțiunile au atrofiat capacitatea de război a Federației Ruse, au întârziat trecerea economiei ruse la starea de război, **au fragilizat mașinaria de război a Moscovei.**

În paralel, au fost adoptate **ample măsuri de solidaritate și sprijin cu Ucraina**. UE, statele membre și instituțiile financiare europene au pus la dispoziție, prin proiectul *Team Europe*, sub formă de asistență macrofinanciară, sprijin bugetar, asistență de urgență, răspuns la criză și ajutor umanitar, circa 40,6 miliarde de euro pentru a sprijini rezistența economică, socială și financiară a Ucrainei. În plus, măsurile de asistență militară s-au ridicat la aproximativ 27 miliarde de euro, dintre care 5,6 miliarde au fost mobilizate în cadrul facilității europene pentru pace. Astfel, sprijinul total pus la dispoziție până acum Ucrainei de la începutul agresiunii Rusiei până la 31 decembrie 2023 a depășit 67,7 miliarde de euro. Împreună cu resursele puse la dispoziție pentru a ajuta statele membre să răspundă nevoilor ucrainenilor care s-au refugiat în țările Uniunii, sprijinul total pentru Ucraina și ucrainenii al UE se ridică la aproape 85 miliarde de euro²⁰. Noi măsuri de sprijin sunt așteptate a fi convenite până la finele lunii ianuarie 2024, în pofida opoziției Ungariei.

Totalul sprijinului finanțier acordat Ucrainei de către comunitatea internațională (în principal, SUA și Uniunea Europeană) în perioada 22 februarie 2022 – 31 decembrie 2023 s-a ridicat la peste 200 miliarde de dolari.

UE a deschis ample **culoare de solidaritate** pentru sprijinirea exporturilor ucrainene. Prin intermediul acestora s-a reușit, în aceeași perioadă, facilitarea exportării a peste 60 milioane de tone de produse agricole ale Ucrainei și a peste 52 de milioane de tone de bunuri nonagricole²¹.

---

¹⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

²⁰ De la începutul războiului de agresiune al Rusiei până la 31 decembrie 2023; sursa: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine_en

²¹ *Ibidem.*

România a fost poarta principală a exporturilor ucrainene. La 31 decembrie 2023, la circa 5 luni de la crearea, de către Ucraina, a unui culoar maritim alternativ de transport de cereale prin acvatoriu Mării Negre, după retragerea Federației Ruse²² din acordul privind exportul de cereale prin acvatoriu Mării Negre, numai prin acest nou corridor maritim (care folosește apele teritoriale ale României și Bulgariei) au fost exportate 15 milioane de tone de produse ucrainene, dintre care cca 10 milioane de tone de produse agricole, cu ajutorul a peste 470 de nave care au realizat escale pentru încărcare în porturile ucrainene Odesa, Chornomorsk și Pivdennyi. S-a convenit recent ca, prin proiectele de dezvoltare a infrastructurii locale, volumul lunar de cereale ucrainene exportate prin România să fie de cca 4 milioane de tone începând cu finalul toamnei anului 2023.

Sprijinul, solidaritatea și asistența paneuropeană s-au manifestat în multiple domenii, precum: asistență umanitară și protecție civilă, asistență macrofinanciară, măsuri pe baza mecanismului de protecție temporară pentru refugiații ucraineni, culoare de solidaritate pentru exportul produselor și mărfurilor ucrainene, sprijin pentru integrarea școlară și socială a copiilor refugiaților ucraineni din țările UE, sprijin pentru sectorul energetic, sprijin pentru echipamente militare și instruire militară (prin intermediul Facilității europene pentru pace și al Misiunii de asistență militară pentru Ucraina), noi facilități de sprijin pentru reconstrucția și modernizarea Ucrainei în perioada estimată 2024-2027, platforme de coordonare a donațiilor pentru reconstrucția Ucrainei etc.

Vestul a alimentat în mod constant **nevoile de sprijin tehnico-militar ale Ucrainei**. Peste 54 de state, membre ale unei coaliții de sprijin tehnico-militar, au contribuit la ample livrări de tehnică militară, armament (inclusiv armament greu), muniție etc. către Ucraina; sprijinul tehnico-militar al Vestului a împiedicat punerea în aplicare a planurilor strategice ale Moscovei de ocupare teritorială a celei mai mari părți a Ucrainei și a capitalei, de forțare a schimbării regimului politic de la Kiev și de re-vasalizare a Ucrainei. Cu sprijinul tehnico-militar al Vestului, armata ucraineană a reușit să deturneze planul inițial al Moscovei (ocuparea capitalei Kiev și schimbarea prin forță a

---

²² În august 2023.

conducerii antirusești a Ucrainei), să impună retragerea armatei ruse de pe aliniamentele înaintate (Kiev, nordul Ucrainei, Harkov, Herson etc.) și să stabilizeze confruntarea directă a trupelor pe actuala linie a frontului, cu o lungime de cca 2.000 km.

Nu au existat fisuri substanțiale în coeziunea euroatlantică a formatului de sprijin față de Ucraina, cu notabilă excepție a Ungariei (în sens larg, și a Turciei).

Liderii de la Budapesta au practicat în regim permanent o **politică duplicitară față de Federația Rusă și Ucraina**: au participat în mod condiționat la convenirea politicilor europene de sprijin față de Ucraina și la reziliență față de Rusia, tranzacționându-și în mod cinic sprijinul și adeziunea față de măsurile paneuropene. În același timp, au facilitat, direct și indirect, unele dintre acțiunile iliberale și expansioniste ale Moscovei; premierul maghiar Victor Orban a cauționat în dese rânduri, inclusiv în mod deschis, în spațiul public, retorica și acțiunile hegemonice ale președintelui rus Vladimir Vladimirovici Putin.

O politică duplicitară și tranzacțională a practicat, în mod permanent, și Turcia. Președintele Recep Erdoğan a manageriat un *balet diplomatic* riscant și unpredictibil, **la limita roșie a admisibilității** presupuse de obligațiile de membru al Alianței Nord-Atlantice. Acest *balet diplomatic* a generat suspiciuni și confuzii permanente în rândul aliaților²³.

„**Marea strategie a Turciei la Marea Neagră**”, bazată pe prevalența „controlului regional”²⁴ asupra intruziunilor și înrudită ideologic cu

---

²³ „Exitarea Turciei de a alege exclusiv o tabără este alimentată de mizele regionale ale președintelui Erdoğan, dar și de instabilitatea proximității sale geografice. Politica ramificațiilor diplomatice promovată de președintele Erdoğan este percepută ca fiind extrem de controversată în Occident. Așadar, vorbim despre un act de măiestrie diplomatică sau despre o dezangajare în raport cu Vestul?... Efectul îndepărțării Turciei de partenerii de care are cea mai mare nevoie o face mai vulnerabilă, dând naștere unor potențiale scenarii privind dinamica puterii și dependențele în regiunea extinsă a Mării Negre”, Silviu Nate, în articolul „Identitatea geopolitică a Turciei între balansare strategică regională și decuplare transatlantică”, publicat în volumul „Turcia la Centenar. Quo Vadis?”, coordonatori Ioana-Constantin-Bercean și Matei Blănaru, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, Colecția LARICS, 2023, pp. 114-116.

²⁴ „Ankara dorește ca mediul de securitate din regiune să fie controlat de statele riverane... Deloc surprinzător, viziunea Ankarei a rezonat cu viziunea vecinătății apropiate a Moscovei,

perspectiva regională a Kremlinului, pare a avea, cel puțin deocamdată, succes: un succes parțial, o **creștere relativă a influenței în plan regional a Turciei**, obținută însă cu prețul accentuării, pe termen mediu și lung, a unor mai vechi clivaje în raport cu SUA și NATO, clivaje ce pot avea efecte și consecințe nocive inclusiv pentru Turcia. Astfel, „în regiunea extinsă a Mării Negre, unde promitea să se reinventeze geopolitic Federația Rusă, se reinventează acum Turcia”²⁵.

Partenerii tradiționali, care promiteau relații tari „ca stânca” (d.e. China), au devenit anxioși și conjuncturali. Numeroși vasali geopolitici ai Federației Ruse (precum Kazahstan sau Armenia) au migrat către zona de alianțe conjuncturale. ***Galaxia de sateliți geopolitici s-a transformat într-o galaxie de parteneri conjuncturali. Clubul aliaților Moscovei a îmbogățit solul Sudului Global.***

Pe durata primilor doi ani de război în Ucraina, **mirajul Europei s-a reinventat la Kiev și Chișinău**; Ucraina și Republica Moldova au primit

care își dorește o sferă de influență în legătură cu fostele republici sovietice. Această sferă de influență implică și *interese privilegiate* legate de Marea Neagră, regiune în care Moscova dorește să dețină o influență strategică decisivă... În pofida faptului că Turcia deține și un (mare) principiu de acțiune strategică în Marea Neagră, dar și un (mare) pattern comportamental în regiune, nu se poate afirma că Turcia are o mare strategie în regiune. Mai degrabă marea strategie a Turciei este *tranzacționalismul* generalizat în diferitele regiuni de interes pentru Ankara, respectiv Marea Neagră, Marea Mediterană și Orientalul Mijlociu... Inițiativele strategice ale Turciei din Marea Neagră sunt subordonate acestui *tranzacționalism* generalizat, prin intermediul căruia Turcia balanseză între marile puteri pentru a-și promova interesele în vecinătatea apropiată”, Lucian Dumitrescu, în articolul „Marea strategie a Turciei la Marea Neagră”, publicat în volumul *Turcia la Centenar. Quo Vadis?*, coordonatori Ioana-Constantin-Bercean și Matei Blănaru, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, Colecția LARICS, 2023, pp. 47-53. Autorul își fundamentează concluziile pe studiile lui Boris Toucas („Turkey Has No Allies in the Black Sea. Only interests”) și Siri Nesen, Mustafa Aydin, Evren Balta, Kaan Kutlu Ataç („Turkey as a regional security actor in the Black Sea, the Mediterranean, and the Levant Region”), citate în articolul menționat.

²⁵ Dorin Popescu, în articolul „Mixul geopolitic al Turciei la Marea Neagră. Reinventări paradigmaticе”, publicat în volumul colectiv menționat, coordonat de Ioana Constantin-Bercean și Matei Blănaru: „În loc ca regiunea să funcționeze ca poligon de testare a noii ordini mondiale în paradigma rusească de reconstituire a acesteia, ea pare a fi ajuns astăzi mai degrabă un poligon de experimentare a creșterii rolului și profilului Turciei în sistemul actual de relații internaționale. **Rusia se prăbușește geopolitic, iar Turcia pare a fi furat startul regional către noul vid de putere**”, ed. cit., pp. 96-97.

statutul de candidați la Uniunea Europeană, iar ulterior s-a decis inițierea negocierilor de aderare; Georgia a primit, de asemenea, statut de candidat la Uniunea Europeană.

Finlanda a fost acceptată în NATO, iar zilele până la aderarea Suediei în Alianță sunt numărabile pe degete. *Dispozitivul geopolitic al Vestului continuă goana imperturbabilă spre Est*, facilitat(ă) de opțiunea liberă a țărilor și popoarelor din fostul lagăr sovietic.

Ucraina și Republica Moldova par a fi evadat (sperăm) ireversibil din cușca ideologică a Imperiului rus, iar Georgia pare a le urma în mod convingător²⁶.

Cad treptat fostele zone-tampon între Rusia și Vest, sub povara opțiunii obligatorii, chiar imperitive, pe care a adus-o în regiune trompeta războiului Moscovei. Nu mai există ambiguități, promiscuități, mituri reinventate ale neutralității. *Neutralitatea devine trădare*, în contextul paradigmelor opțiunilor obligatorii deschise de agresiunea rusă.

Vladimir Vladimirovici Putin, căutat cu mandat internațional de arestare emis prin decizie a Curții Penale Internaționale, nu mai este frecventabil în mari capitale ale lumii, unde micul țar a devenit *paria*. **Zadarnic mașinaria propagandistică a Kremlinului mai colorează gardurile lui Potemkin**. În spatele marilor narative, *împăratul e gol*.

Între timp, Federația Rusă este exclusă din Consiliul Europei, din mari organizații și structuri globale (G7, G20), din comitete relevante ale Organizației Națiunilor Unite, iar președintele său a devenit *persona non grata* în mari capitale ale lumii.

Singurul succes relativ notabil al construcției hegemonice globale al Federației Ruse este cel de a fi resuscitat rădăcinile, tenebrele conștiinței

---

²⁶ „Mirajul lumii ruse se stinge pentru comunitățile rusești din țările aflate în sfera de influență a Rusiei. Desprinse fără preaviz din propria colivie ideologică, în care vegetau contemplativ, comunitățile rusești din fostele țări sovietice văd în aceste zile, în dezastrul umanitar de la Mariupol, «modelul binefăcător» pregătit pentru acestea de Moscova. *Russki mir își stinge lumina peste tot în fostele teritorii ale URSS*, cu o precizie devastatoare și cu o viteză pe măsură, care arde etape; într-o singură lună, **mirajul lumii ruse s-a stins în mai multe opațe decât în treizeci de ani, pe o geografie simbolică ce include ample comunități rusești din Ucraina, Moldova, Georgia etc.**”, Dorin Popescu, „URSS 2.0 – ieșirea din scenă și din istorie”, <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/urss-2-0-iesirea-din-scena-si-din-istorie>

antiamericane și antioccidentale în mai multe părți ale lumii, în special în autocratiile din Asia și Africa, de a fi reinventat conștiința autonomă a Sudului Global.

În particular, **Sudul Global** încearcă să se reinvențeze în cadrul organizației **BRICS** – singura structură controlată de Federația Rusă și China care și-a sporit atraktivitatea, componența și rolurile în cei doi ani de război în Ucraina. Însă și aici creșterile hegemonice ale Rusiei sunt modeste. Mirajul BRICS sporește ca platformă a tuturor contestatarilor actualei ordini globale (în sens restrâns ca platformă de acțiune globală conjugată a Beijingului și Moscovei) și nu *stricto sensu* ca satelit sau instrument de hegemonie al Moscovei. Mai degrabă prezența Chinei în format (și nu a Rusiei) asigură (șanse de) creștere acestui format.

În noul proiect hegemonic, Rusia mizează maximal pe statele emergente și nealiniate. Moscova intenționează să devină portavocea globală a statelor nealiniate și emergente, nemulțumite de bipolaritatea sino-americana și neinteresate de aderarea la blocurile antagoniste actuale de putere. În acest război geopolitic, Moscova pierde Vestul fără echivoc și pe termen lung, dar „Vestul nu este lumea... lumea se deplasează gradual spre o nouă logică a relațiilor economice globale, spre un sistem finanțiar revizuit”²⁷, iar Rusia se va reorienta paradigmatic spre noi piețe, noi alianțe, noi parteneri, în special în Asia și Africa.

În concluzie, noul proiect hegemonic rusesc este unul care restructurează rapid și pe termen lung actuala ordine globală postbelică.

Acesta poate fi privit din două perspective complementare: **dimensiunea regională – URSS *redivivus*, URSS 2.0**²⁸ și dimensiunea globală – *Alianța nealiniatilor*; proiecția planetară a acestei puteri se va

---

²⁷ Dmitri Medvedev, fost președinte al Federației Ruse, vicepreședinte al Consiliului de Securitate al Federației Ruse: „While our opponents continue their fruitless work, the world is gradually moving towards a new logic of global economic relations, and to a revised financial system”, https://tass.com/economy/1429895?utm_source=google.ro&utm_medium=organic&utm_campaign=google.ro&utm_referrer=google.ro

²⁸ Care are în vedere restaurarea forței coercitive a Moscovei pe continentul mental eurasiac dominant politic, teritorial, geopolitic, ideologic și economic de Moscova, urmată de proiecțarea acestei forțe în plan global.

realiza însă tot din spațiul vecinătății apropiate a Rusiei, spațiul postsovietic, ca atare, **proiectul geopolitic²⁹ al Moscovei este *de facto* un URSS plus, nu doar URSS redivivus.**

În plan global, în poseda ambițiilor sale pantagruelice, *trădată* de China, sabotată de parteneri tradiționali, izolată de Vest și *paria* în lumea liberală, rămasă fără *miraj* și fără instrumente de coerciție, *cu cisterna și canistra la marile intersecții ale lumii*, **Rusia devine, geopolitic, tot mai mică în lumea contemporană**, aşa cum anticipam exact în urmă cu doi ani, la declanșarea invaziei³⁰.

b. În plan regional: alianțele regionale, nostalgia imperiului sovietic, lumea rusă, ortodoxismul/panslavismul, războiul hibrid, conflictele înghețate și forța militară / impunerea dreptului forței.

Singura șansă a Federației Ruse de a se reinventa hegemonic prin acest război, în condițiile **ratării recuperării hegemonice la nivel global**, rămâne cea a reconstruirii unui **profil hegemonic funcțional la nivel regional**.

b.1. În acest sens, Rusia pare a se fi pregătit îndelung pentru acest război. Si-a construit din timp **roluri și funcții hegemonice prin intermediul unei vaste rețele de organizații și structuri regionale** – Comunitatea Statelor

---

²⁹ Contestarea ordinii bipolare actuale prin crearea unui pol de putere bazat pe convergența tendințelor și mișcărilor de nealiniere, ai căror actanți statali pot găsi în Moscova centrul gravitațional de care aceștia au nevoie pentru a le fi exprimate interesele în plan global.

³⁰ În articolul „URSS 2.0 – ieșirea din scenă și din istorie”, publicat la 23 martie 2022, pe portalul Contributors, preziceam fără echivoc că „**Rusia devine, geopolitic, mai mică. Rolurile sale geopolitice se atrofiază cu fiecare zi**”. Proiectul imperialist postsovietic (mai degrabă neosovietic) al țărilui Putin a ostilitat întreaga lume contemporană, creând coeziuni aproape eroice. O largă majoritate a statelor lumii condamnă fără echivoc agresiunea militară rusească din Ucraina. Se discută tot mai mult despre privarea Rusiei de dreptul său de veto în Consiliul de Securitate sau chiar despre excluderea ei din Consiliu; Rusia a fost exclusă deja din Consiliul Europei. G7, NATO, UE, alte organizații internaționale și regionale și-au redus în mod substanțial legăturile cu Rusia. Cu fiecare zi care trece, Rusia devine geopolitic mai modestă, mai mică, mai izolată. **Cu fiecare zi care trece, Rusia ieșe din câmpul gravitațional specific unei mari puteri.** Cu un public intern captiv total mașinăriei propagandistice a Kremlinului, cu o populație retrasă în suburbii mentale ale unei ideologii revolute, cu expresii cinice în spațiul public care proslăvesc crima și războiul, cu o mașină de război incapabilă de succese pe teren și o economie în cădere liberă, cu granițe și cortine narative de fier în interiorul cărora se ucid libertăți și se inhibă gândirea critică, proiectul imperialist URSS 2.0 declanșat de Putin este unul catastrofal pentru Rusia și pentru cetățenii săi”, <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/urss-2-0-iesirea-din-scena-si-din-istorie>.

Independente (CSI), Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS), Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), Uniunea Economică Eurasiană (UEE) etc.

Declanșarea războiului nu a adus nici în planul funcționării acestor alianțe modificări substanțiale sau creșteri spectaculoase.

În **Comunitatea Statelor Independente** au rămas doar *foste feude* din Asia Centrală, care își caută soluții la anxietatea existențială între Federația Rusă, China, Uniunea Europeană și Statele Unite; cel mai elocvent exemplu în acest sens îl reprezintă Kazahstanul. Acestora li se adaugă Republica Belarus și Caucazul (fără Georgia), însă și aici mixtura geopolitică reduce din ce în ce mai mult spațiul de intervenție al Moscovei.

Revoltații CSI și-au sporit gesturile de rebeliune față de centrul geopolitic; Ucraina și Republica Moldova nu mai există *de facto* în Comunitate. În toată această perioadă, Republica Moldova a denunțat pe bandă rulantă zeci de acorduri încheiate în cadrul Comunității, iar finalizarea denunțării juridice a întregului set legislativ (circa 200 de acorduri, tratate, convenții etc.) este așteptată să se producă spre finele anului 2024; în 2023, Ucraina și Republica Moldova (următoare Georgia) au boicotat toate reuniunile Comunității.

Ultimul summit al șefilor de stat din Comunitatea Statelor Independente, desfășurat în toamna anului 2023, la Bișkek, a consemnat în mod direct acest *fiasco instituțional*. În discursul său oficial, președintele Federației Ruse a recunoscut (în absență liderilor din țările menționate) scăderea dramatică a atractivității CSI pentru Ucraina, Republica Moldova și Georgia; trimiterile la Republica Moldova în discursul președintelui Putin au fost unele chiar istorice dintr-o anumită perspectivă³¹. Summitul șefilor

---

³¹ „Unele state care anterior au fost membre CSI, dar poate că și astăzi sunt, nu mai activează în acest format. Totul a început cu Georgia, după mai multe încercări eşuate ale președintelui Georgiei de a rezolva anumite probleme prin violență în Osetia de Sud și astăzi vedem care sunt consecințele acestei aventuri. (...) Ucraina nu a ratificat aceste documente. Ea s-a ferit din start de o cooperare mai largă. (...) Dar o țară ca Moldova își pierde practic identitatea. Elitele acestei țări, în general, cred că nu sunt moldoveni, se numesc români. Dar aceasta este alegerea lor, pierderea completă a identității țării este alegerea actualei conduceri a Moldovei. Dar, repet, ei vor să, nimici nu poate opri asta decât își să moldovenii, dacă mai sunt oameni în această țară care se mai consideră moldoveni”, <http://special.kremlin.ru/catalog/keywords/21/events/72500>; „Aceasta este

de stat de la Bișkek s-a finalizat cu adoptarea unor declarații politice fără relevanță³², iar exercitarea președinției organizației, în 2024, de către Federația Rusă, se anunță modestă³³.

Obiectivul tactic al Moscovei este să mențină formatul actual al Comunității³⁴, fără noi pierderi, până la momentul unei posibile *victorii* în procesul de refacere prin forță a sferelor de influență, la nivel regional și global; în acest sens, va sincroniza activitatea CSI cu celelalte pârghii hegemonice regionale și, mai ales, va importa în plan regional **mirajul global al creșterii de popularitate și atraktivitate al BRICS, folosindu-se de acest miraj pentru a-l replica la nivel regional³⁵.**

În pofida acestor demersuri, **Federația Rusă nu mai reușește să impună coerciție la nivelul foștilor săi vasali ideologici în niciuna dintre organizațiile regionale**. Rebeliunile repetitive ale unor diferiți lideri locali, precum președintele kazah, enunță **dificultăți sporite pentru Moscova în a-**

---

alegerea lor" – spune resemnat Vladimir Vladimirovici la Bișkek, conștient că sărăcirea depozitelor rusești cu rachete *Kinjal* în războiul din Ucraina nu mai lasă loc pentru noi aventuri militariste riscante ale Moscovei, mai aproape de Europa. „Aceasta este alegerea lor” – spune resemnat Vladimir Vladimirovici la Bișkek, văzând neocupat, gol, scaunul cu tricolor românesc rezervat oficialului de la Chișinău la summitul defunctei Comunități a Statelor „Independente” / CSI, Dorin Popescu, „Republica Moldova și epistola lui Vladimir. Știm a construi pe nisipuri mișcătoare?”, <https://www.contributors.ro/republica-moldova-si-epistola-lui-vladimir-stim-a-construi-pe-nisipuri-miscatoare/>

³² <https://e-cis.info/page/3463/104111/>

³³ La 1 ianuarie 2024, Kremlinul a publicat *Concepția Președinției ruse în CSI pentru anul 2024* (*Концепция председательства Российской Федерации в Содружестве Независимых Государств в 2024 году*), unde, în domeniul politicii externe, se reia retoric teza *Marelui Parteneriat Eurasiac* la care CSI poate contribui în mod substanțial, dar și *nevoia adaptării CSI la noua arhitectură a lumii multipolare*; „un domeniu important de activitate îl va reprezenta poziționarea externă a CSI, dezvoltarea relațiilor sale cu statele partenere, organizații și asociații internaționale, în special cu Uniunea Economică Eurasiacă, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, Organizația de Cooperare de la Shanghai, asociația interstatală BRICS, Forumul de Cooperare Economică Asia-Pacific și altele”, <http://kremlin.ru/events/president/news/73203>.

³⁴ Și deopotrivă al tuturor celorlalte organizații și structuri regionale în care Moscova este relevantă.

³⁵ Vladimir Putin la summitul șefilor de stat ai CSI de la Bișkek, 13 octombrie 2023: „Ținând cont de faptul că Rusia va prezida BRICS în 2024, asociație care s-a extins și în cadrul căreia sunt în prezent dezvoltate criterii și principii de cooperare cu statele partenere, vom urmări o politică de consolidare a interacțiunii dintre statele membre CSI și această asociație”, <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/72501>

și menține rolul hegemonic la nivelul organizațiilor și structurilor controlate strict de Kremlin (CSI, OTSC).

După refuzul Organizației Tratatului de Securitate Colectivă / OTSC de a interveni în favoarea sa în conflictul din Nagorno-Karabah³⁶, Armenia și-a pierdut total interesul și disponibilitatea de a mai participa la activitatea organizației; se anticipează discuții publice tot mai largi, în această țară, cu privire la denunțarea *de jure* a participării Armeniei la OTSC și chiar a statutului de membru al Organizației; totodată, nu se exclude nici posibilitatea ca Erevanul să denunțe inclusiv acordurile bilaterale cu Federația Rusă privind staționarea bazei militare rusești în această țară. Revenirea *de facto* a regiunii Nagorno-Karabah în componența Azerbaidjanului, în urma intervenției militare din 2023, a contribuit la scăderea substanțială a influenței ruse la Erevan. În momentul de față, Armenia caută soluții de schimbare a vectorului său de orientare strategică, mutându-și treptat cursul de politică externă spre Uniunea Europeană și NATO, după modelul mai vechi al Georgiei.

Sunt deja prime reacții dure la Moscova în acest sens³⁷. Armenia va deveni astfel, după Ucraina, Republica Moldova și Georgia, *noul fugar din spațiile captivitatei rusești inventate de Moscova în fostul spațiu al URSS*.

---

³⁶ Refuz *de facto* al Moscovei.

³⁷ Ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov: „Din păcate, oficialii de la Erevan, cedând în fața presiunii occidentalilor, încearcă să-și reformeze linia de politică externă. Schimbă alianța testată în timp cu Moscova nici măcar pentru un ajutor concret din partea Occidentului, ci doar pentru promisiuni vagi. Pentru a justifica astfel cursul acestei inversiuni strategice, ei încearcă să dea vina pe Rusia pentru toate necazurile republicii, inclusiv pentru pierderea Karabahului... Considerăm că dăunătoare discuțiile despre oportunitatea menținerii bazei militare ruse 102 de pe teritoriul Armeniei. Acordul privind desfășurarea acestuia acolo a fost încheiat la 16 martie 1995, fiind bazat în primul rând pe interesele naționale și pe obiectivul comun al statelor noastre de a consolida stabilitatea în Caucazul de Sud. Astăzi, armata noastră este un element-cheie în asigurarea păcii în această regiune... Recent, Erevanul a dezvoltat cooperarea cu NATO și țările sale membre individuale. Acest lucru nu poate decât să ne provoace îngrijorare. Am atras în repetate rânduri atenția colegilor noștri armeni că adevăratul scop al NATO este de a-și consolida pozițiile în regiune și de a crea condiții pentru manipulare conform schemei «dezbină și stăpânește». Sper că Erevanul este conștient de faptul că aprofundarea interacțiunii sale cu Alianța va duce la o pierdere a suveranității în domeniul apărării și securității naționale”, https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1923539/

În numai doi ani de război, Moscova a reușit să își piardă masiv influența și controlul asupra Ucrainei, Republicii Moldova, Georgiei și Armeniei, iar pierderea de influență este deja masivă și ireversibilă la Kiev, Chișinău și Tbilisi.

Pierderea de influență a Rusiei este percepță și taxată și în republicile din Asia Centrală, unde *ieșirile rebele în decor* ale unor lideri odinioară obediienți total Moscovei, în Kazahstan, Tadjikistan și Uzbekistan, amenință să recidiveze. Unele state din Asia Centrală și Caucaz, bogate în resurse, care gravitață în jurul Moscovei prioritar din rațiuni economice, își redescoperă acum *vocația suveranismului economic*, în contextul recent creat de reorientarea piețelor locale și regionale de hidrocarburi. Tadjikistanul și Kazahstanul se reinventează pe noile piețe, iar **asertivitatea Chinei în Asia Centrală crește** convingător.

În plan regional, miza hegemonică a Rusiei o reprezintă Eurasia, Marele Parteneriat Eurasiatric – proiect pe care Moscova visează să îl creeze și să îl controleze direct, prin intermediul unui sistem stratificat de influență și control, care mizează prioritar pe *regimentul de benzinării Lukoil*, pe *batalioanele Gazpromului* și pe amenințarea replicării scenariului belicos din Ucraina în țările care îndrăznesc să își exprime rebeliuni ireversibile.

În demersul reinventării hegemonicice rusești la nivelul paradigmatic al proiectului Eurasia, Rusia a pierdut deja Europa, iar în Asia sporește hegemonic Beijingul.

În condițiile reconfigurării totale a rutelor și piețelor de export al hidrocarburilor rusești spre Asia și Africa, **miza economică a vasalității rusești își pierde valoarea strategică** pentru actori statali din regiune care își descoperă vocația autonomă a propriilor exporturi de hidrocarburi (Kazahstan, Azerbaidjan).

Creșterea de influență a Chinei în țările din Asia Centrală, în Caucazul de Sud și în Belarus, precum și **influența sporită a Turciei** la Baku reduc rapid și semnificativ influența și controlul Moscovei, iar reinventările în regiune ale Uniunii Europene, în diferite formate care își caută încă eficiență, fac ca ambițiile hegemonicice ale Rusiei să rămână fără suport și în plan regional.

În concluzie, obiectivul paradigmatic al Federatiei Ruse de a se reinventa hegemonic la nivel global va fi ratat; „echilibrul strategic global

se va schimba, cu pierderea de către Federația Rusă a statutului de mare putere mondială și retrogradarea la statutul de putere de rang mediu, regională, eurasiană, în schimb cu ascensiunea puternică a Chinei... Competiția pentru suprematie globală va reveni, în esență, sino-americă"³⁸.

Două instrumente hegemonice îi rămân astfel Moscovei pentru proiectul său imperialist: mirajul și frica; mirajul lumii ruse și frica de război.

b.2. Nostalgia imperiului sovietic, lumea rusă, ortodoxismul (panslavismul)

Primii doi ani ai invaziei din Ucraina au adus o **degradare substanțială a mirajului lumii ruse pe un areal extins**, de la Kiev la Chișinău, de la Tbilisi la Erevan, de la Baku la Minsk.

Indicatorii statistici indică restrângerile ale aspirației *lumii ruse* în toate țările regiunii.

În **Ucraina**, comunitatea etnică rusă, care s-a manifestat plenar în viață publică și socială a Ucrainei de la declararea independenței acestei țări, nu mai există *de facto* ca vector exponențial al politicilor interne și al orientării externe/geopolitice a Ucrainei: reprezentanții acesteia s-au refugiat în Federația Rusă și în țările europene, s-au strămutat în regiunile centrale și vestice ale Ucrainei, au fost victime ale atacurilor rusești în teritoriile ocupate și anexate ilegal din sud și din est sau au rămas în aceste teritorii ocupate temporar. **Comunitatea rusă nu mai există ca voce publică semnificativă în Ucraina**; ea nu va mai avea numeroși reprezentanți în Rada Supremă a Ucrainei, nu va mai fi reprezentată plenar la nivel politic, nu va mai conta la alegerile prezidențiale și nici chiar la cele parlamentare, nu va mai avea lideri care să îi poată apăra și reprezenta drepturile la nivel local și central etc.

Învățământul cu predare în limba rusă devine treptat istorie. Circulația și influența limbii ruse în Ucraina redevin periferice.

Cea mai mare structură religioasă din Ucraina, Biserica Ortodoxă Ucraineană (fosta Biserică Ortodoxă Ucraineană – Patriarhia Moscovei), s-a dezis în mod repetat (formal) de Patriarhia Moscovei și și-a declarat autonomia administrativă și religioasă, ea nu mai aparține canonice Patriarhiei Ruse și **are aspirații autocefale**, comportându-se ca o biserică

³⁸ Valentin Naumescu, „Intrarea în lumea postliberală”, în Naumescu, Valentin, Moldovan, Raluca și Tolnai, Thomas (coordonatori), *Criza. Vocile ICDE în timpul pandemiei*, Editura Universității de Vest, Seria Științe Politice, Timișoara, 2020, pp. 28-29.

autocefală a Ucrainei, alături de Biserica Ortodoxă a Ucrainei (care, deși a primit tomusul de autocefalie din partea Patriarhiei Constantinopolului, are numeroase probleme de legitimitate internă și internațională)³⁹.

Între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Ucraineană se înmulțesc în mod constant disputele privind apartenența eparhiilor din teritoriile ucrainene ocupate (Biserica Ortodoxă Rusă revendică samavolnic proprietatea asupra acestora și controlul lor canonic), iar actele de rebeliune și dezicere ale Bisericii Ortodoxe Ucrainene de Biserica Rusă provoacă multiple îngrijorări la cel mai înalt nivel, la Kremlin. Episoadele în care Biserica Ortodoxă Rusă pozează în garantul drepturilor canonice ale Bisericii Ortodoxe Ucrainene fără acordul acesteia (d.e. în cazul Lavrei Pecerska din Kiev) au devenit deja emblematicе pentru clivajul dintre cele două Biserici.

În Republica Moldova, lumea rusă pare a muri mai lent. Dar moare...
„Republiка Moldova se dezmetește pe toate fronturile, se dezbracă încet și sigur de narațiunile toxice pe care estul ruseșc le-a construit aici, cu tancurile, spre a o ocupa”⁴⁰.

Date sociologice credibile relevă o slăbire (deși modestă) a opțiunii pro-Rusia manifestată în mod tradițional în unele *fiefuri* ale stângii pro-ruse, coroborată cu o ușoară creștere a opțiunii pro-europene, opțiune care însă este și exprimă conștientizarea, de către largi pături ale populației, a sprijinului politic și finanțier semnificativ pe care Republiка Moldova îl primește din Uniunea Europeană (în particular din România) și SUA. **Este nevoie însă de mai multă Europă în Republiка Moldova.**

Resursele principale ale influenței și controlului Kremlinului în Republiка Moldova le reprezintă, desigur, prezența militară ilegală rusească din raioanele transnistrene (prezență care poate fi asimilată unui *regim de ocupație*), menținerea funcționării acestor raioane ca amenințare directă la adresa securității și integrității teritoriale a Republiکи Moldova și provocările hibride la adresa securității și stabilității orchestrate în regim cvasipermanent

---

³⁹ Biserica Ortodoxă Ucraineană mai păstrează numeroase legături canonice și chiar administrative cu Patriarhia Moscovei, însă aceste legături slăbesc în mod constant.

⁴⁰ Dorin Popescu, „Republiка Moldova și epistola lui Vladimir. Știm să construim pe nisipuri mișcătoare?”, Contributors, <https://www.contributors.ro/republica-moldova-si-epistola-lui-vladimir-stim-sa-construim-pe-nisipuri-miscatoare/>, link accesat la 30 decembrie 2023

cu ajutorul vasalilor și locotenentilor ideologici ai Kremlinului din UTA Găgăuzia.

Mașinăria propagandistică a Kremlinului, agenții săi de influență, mitul neutralității ca soluție de supraviețuire și *performanță* statală, funcționarea defectuoasă a instituțiilor, depopularea constantă, fuga în Europa a elitelor, nostalgiile sovietice ale generațiilor de seniori crescute în URSS, capacitatea redusă de *lobby* a elitelor europene (inclusiv a celor de la București) în Republica Moldova, precaritatea reformelor în spațiul public, persistența presei de limbă rusă etc. alcătuiesc aici **terenul fertil ideal pentru Kremlin**, vulnerabilități pe care Kremlinul încă își construiește proiectul de menținere a primatului lumii ruse în Republica Moldova.

Un semnal paradigmatic recent de **evadare a Republicii Moldova din lumea rusă în care a fost introdusă cu tancurile și cu deportările în Siberii** îl reprezintă tendințele sistemice ale structurii religioase din Republica Moldova subordonate Patriarhiei Ruse de a se rupe de *patriarhul cu vîpușcă de la Kremlin*. Am analizat în detaliu acest amplu *episod* de rebeliune într-un studiu tematic anterior (concluziile studiului: „Această răzmeriță aşază noi kilometri mentali în distanța față de Moscova și față de proiectele ei imperialiste privind Republica Moldova. Această răzmeriță semnează *de facto actul de deces al Bisericii ruse în Republica Moldova*, Biserică adusă acolo de (și ținută în brațe cu) tancuri... În această fotografie analitică mai largă, semnele de recunoaștere, dinspre lumea rusă, a pierderii masive a influenței proprii pe teritoriul R. Moldova se multiplică ... **Republica Moldova fugă în galop de promisiunile deșarte ale «lumii ruse»...** Amănuntul că armata rusă mai zace încă în cazematele de peste Nistru nu mai provoacă frici”)⁴¹.

Măsurile sistematice de apropiere de România și de Europa ale clasei politice aflate la guvernare în Republica Moldova, în special cele adoptate la nivelul Președinției Republicii Moldova și al Guvernului Republicii Moldova, reușesc totuși să degradeze, să atrofieze controlul ideologic, cultural și mental pe care Kremlinul îl are în vedere pentru a revaloriza

---

⁴¹ Dorin Popescu, „*Republica Moldova și epistola lui Vladimir. Știm a construi pe nisipuri mișcătoare?*”, Contributors, <https://www.contributors.ro/república-moldova-si-epistola-lui-vladimir-stim-a-construi-pe-nisipuri-miscatoare/>

Republica Moldova. Rolul paradigmatic pe care președinta Maia Sandu și premierul Dorin Recean îl au, în Republica Moldova, pentru a contrabalansa amenințările hibride, directe și indirekte ale Moscovei asupra securității, stabilității și intereselor Republicii Moldova, este salutar și trebuie menținut.

Realegerea Maiei Sandu ca președinte al Republicii Moldova în toamna anului 2024 și votul masiv pentru Europa la referendumul anunțat a se desfășura în ziua alegerilor prezidențiale pot crea **ireversibilitatea îndelung așteptată a parcursului european al Republicii Moldova**. Realegerea Maiei Sandu va *cumpăra* timp și noi oportunități pentru parcursul european al Republicii Moldova și ar crea ireversibilitatea fugii/evadării Republicii Moldova din lumea tiranică și opresivă pe care obișnuiește să o construiască Moscova în spatele narațiunilor mincinoase privind *laptele și mierea din URSS*.

Realegerea Maiei Sandu în 2024 (urmată de scoruri favorabile opțiunii pro-europene la alegerile parlamentare din 2025) ar putea garanta **evadarea Republicii Moldova din Siberia ideologică** pe care Kremlinul o construiește din nou pentru români de peste Prut.

Principala preocupare privind Republica Moldova este legată de **crearea unui mecanism colectiv de securitate** care să garanteze apărarea și protejarea acesteia împotriva unor amenințări militare directe ale Federației Ruse, în cazul în care armata rusă ar putea înainta militar, terestru spre Odesa și *dincoace* de Buceag. **Un mecanism cu garanții externe colective de securitate similar celui care se elaborează în prezent pentru Ucraina; sau același.**

Sunt date din care rezultă că atât Chișinăul, cât și Bucureștiul sunt conștiente de gravitatea uriașă a acestei teme. Foarte probabil, în culise se discută deja mai multe scenarii de sprijin care ar putea implica sprijinul unor țări membre NATO relevante (inclusiv/prioritar România) în cazul unei înaintări militare a armatei ruse pe flancul de sud al Ucrainei, până la gurile Dunării, în imediata vecinătate a frontierelor actuale sudice și estice ale Republicii Moldova și/sau *dincoace* de acestea. **Acest sprijin trebuie negociat și creat acum, cu lobby masiv și creativ al Bucureștiului⁴²**. Garanții

---

⁴² Dorin Popescu, „Evadarea din *Lumea Rusă / Russki Mir* a Republicii Moldova este echivalentul, sinonimul și garanția reintegrării Republicii Moldova în *Lumea Europeană*/

ale acestui sprijin ar putea fi găsite, prioritar, în **disponibilitatea totală a României** de a articula o schemă de sprijin extern pentru Chișinău, precum și în **angajamentul american** pe termen lung pentru stabilitatea regiunii.

Odată cu ratarea instrumentelor de diplomație coercitivă (*lumea rusă*, ortodoxismul, panslavismul, nostalgia moștenirii sovietice etc.) și a celor hibride (conflicte înghețate, provocări și destabilizări interne, vaste narațiuni propagandistice și război informațional în țările din regiune⁴³ etc.), **ultima resursă hegemonică a Moscovei la nivel regional o reprezintă războiul însuși**.

3. AGRESIUNEA MILITARĂ – ULTIMUL INSTRUMENT DE HEGEMONIE

Obiectivele inițiale ale Kremlinului în acest război, de vasalizare a Ucrainei prin ocuparea rapidă a capitalei Kiev, alungarea de la putere a conducerii actuale a Ucrainei și înlocuirea acesteia cu un regim-marionetă (aşa-numitul scenariu *blitzkrieg*), au eșuat în primele două luni ale invaziei.

Din primăvara anului 2022, Federația Rusă utilizează resurse umane, materiale, tehnice, economice și sociale masive pentru a învinge în acest război conform **scenariului de rezervă** care ar include (potrivit datelor analitice coroborate și evaluărilor noastre), pe **termen mediu și lung**, următoarele obiective/dimensiuni:

- **anexări teritoriale:** ocuparea în integralitatea lor a regiunilor Donețk și Lugansk, ocuparea și anexarea de teritori complementare prin cuceriri teritoriale în culoarul estic și sudic (partial, regiunile Zaporozie și Herson), lărgirea ulterioară a culoarului teritorial pe toată lățimea acestuia (ocuparea integrală a regiunilor Zaporozie și Herson) și în adâncime/lungime (forțarea înaintării militare pe culoarul sudic spre orașele Herson, Nikolaev, Odesa și ocuparea/anexarea regiunilor omonime), realizarea joncțiunii cu raioanele transnistrene și ocuparea

---

Occidentală pe care și-o dorește și pe care o merită. Iar România își asumă în mod deschis și plenar sprijinul strategic pentru integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană – altfel spus, **își asumă sprijinul strategic pentru evadarea Republicii Moldova din Lumea Rusă**", *idem*.

⁴³ Aceste ultime instrumente hegemonice sunt analizate detaliat în alte studii incluse în volumul de față.

acestora (posibile extinderi ale anexărilor, scenariu extins: Republica Moldova în integralitatea sa);

- **destrămarea teritorială a Ucrainei**, după scenarii probabile similare celui de mai sus;
- **distrugerea infrastructurii militare, politice, economice a Ucrainei și readucerea acesteia în sfera de influență a Moscovei („denazificarea”);**
- **tăierea/interzicerea totală a accesului Ucrainei la litoralul Mării Negre;**
- **reducerea/limitarea strategică și pe termen lung a amenințărilor pe care le reprezintă avansul infrastructurii NATO spre est** (crearea premiselor pentru nepermisarea amplasării de baze militare NATO pe teritoriul Ucrainei, inclusiv în forma teritorială restrânsă a Ucrainei pe care Moscova o dorește);
- realizarea unei joncțiuni terestre/teritoriale cu raioanele transnistrene și **formalizarea/impunerea noilor granițe sud-vestice ale Federației Ruse în partea de nord-vest a Mării Negre**, pe întregul litoral nord-vestic al Mării Negre, de la Marea Azov până la gurile Dunării;
- crearea *de facto* a unor noi **realități, noi frontiere, noi granițe, noi amplasamente și aliniamente militare rusești în zona de litoral a Mării Negre**, inclusiv realizarea prin forță a unei granițe directe cu România/NATO, în zona gurilor Dunării;
- **vasalizarea Republicii Moldova** după un scenariu similar celui de vasalizare a Ucrainei (scenariu combinat: anexări teritoriale, amenințări directe, agresiuni militare clasice/tradiționale și hibride etc.);
- crearea condițiilor pentru **refacerea URSS printr-o structură unională inițială** din care ar urma să facă parte Federația Rusă (în noile granițe rezultate din anexări, cu Novorusia și actualele raioane transnistrene, respectiv cu dezmembrări teritoriale în Ucraina și Republica Moldova) și Republica Belarus; în scenariul favorabil, acestora li se pot adăuga Ucraina și Republica Moldova (dezmembrate teritorial), dacă Moscova va reuși în prealabil atingerea obiectivelor privind vasalizarea acestora;
- extinderea structurii unionale inițiale spre Caucaz;
- nouă extindere a structurii unionale spre Asia Centrală.

Unele etape ale acestui posibil proiect hegemonic pot fi realizate simultan, dacă viitoarele evoluții vor fi favorabile strategiei Kremlinului.

Pe termen scurt, Federația Rusă nu dispune de rezervele, forțele, mijloacele, instrumentele necesare pentru atingerea acestor obiective, având nevoie de pauze operaționale succesive în derularea acestui proiect hegemonic.

Dacă, în regiunea extinsă a Mării Negre, Federația Rusă pune în scenă acest proiect hegemonic *URSS 2.0.*, aşa cum l-am detaliat anterior, pare că, din rațiuni de securitate regională, le revine celorlalte țări din regiune, precum și aliaților lor strategici sarcina de a răspunde cu un proiect strategic de forma *Prometeu 2.0.*, după modelul celebrului proiect *Prometeu* din perioada interbelică⁴⁴.

Proiectul *Prometeu 2.0.* se conturează deja, în paradigma deschisă de adoptarea recentă a Strategiei SUA privind Marea Neagră, de recunoașterea recentă a relevanței strategice a regiunii extinse a Mării Negre la nivelul NATO și de planurile regionale extrem de ambițioase ale Alianței, care se redesenează strategic în această regiune⁴⁵.

---

⁴⁴ Potrivit lui Charles King, „Proiectul *Prometeu* – sau *Prométhée*, cum era cunoscut, pornind de la revista în jurul căreia s-a coagulat – părea în anii 1920 și 1930 un plan bine gândit de constituire a unei alianțe a statelor de la Marea Neagră... Grupul *Prometeu* urmărea nu numai eliberarea popoarelor captive ale Uniunii Sovietice, ci și **stimularea cooperării împotriva hegemoniei regionale a bolșevicilor...** Proiectul *Prometeu* rămâne unic prin diversitatea țărilor și indivizilor care l-au conceput și prin viziunea importanței mării (n.n. - Mării Negre) în relațiile internaționale din sud-estul Europei... Soluția pentru care pledau membrii grupului era dezmembrarea statului sovietic și reînființarea micilor republici apărute după prăbușirea Imperiului țarist. Valoarea strategică a acestei alianțe era indiscutabilă... Marea Neagră era, pentru reprezentanții grupului, cheia de boltă a întregii chestiuni orientale... Proiectul *Prometeu* a eşuat în cele din urmă, cel puțin în prima parte a secolului XX... Ideea unei comunități a Mării Negre apărea ca o fixație donquijotescă a unor anticomuniști fervenți, dar sfârșitul Războiului Rece avea să o readucă la viață”, *Marea Neagră: o istorie*, traducere de Dorian Branea și Cristina Chevereșan, Editura Polirom, Colecția Historia, Iași, 2015, pp. 244-246.

⁴⁵ „SUA și NATO trebuie să conducă răspunsul integrat geografic la această criză care se concentrează pe Marea Neagră, pentru că rădăcina acestei volatilități este în Marea Neagră. În primul rând, Statele Unite trebuie să modifice poziția Turciei față de Rusia, conducând-o departe de neutralitate... În al doilea rând, SUA și NATO trebuie să își revizuiască politica în Caucaz și încercarea de integrare a Armeniei într-un nou sistem strategic. În al treilea rând, SUA ar trebui să folosească bazele aliaților și să-și sporească prezența în Mediterana de Est. În al patrulea rând, SUA și NATO ar trebui să ia în considerare o forță operativă

Cu Kinjalul supersonic la cingătoare, Katiușa visează să treacă Rubiconul.
Dar, în fond, **Rubiconul poate fi trecut în ambele sensuri...**

4. CONCLUZII. CĂTRE O ARHITECTURĂ DE COABITARE HEGEMONICĂ LA PONT

La nivel global, **Federația Rusă va rata (poate chiar a ratat deja) obiectivul de a-și recalibra puterea hegemonică**. Paradigma reconstituirii noii ordini mondiale va mai dura, iar dinamica acesteia nu va aduce un deznodământ rapid. Ceea ce e cert este că Rusia nu va mai exista confuz în această nouă ordine mondială: o va domina (alături de SUA și China, ca *partner-junior* al Beijingului) sau, cel mai probabil, **va lipsi din ea**⁴⁶.

În cvasitotalitatea scenariilor probabile, precum și în evaluarea noastră, **Rusia va respira geopolitic mai modest în noua ordine globală**, inclusiv în regiunea extinsă a Mării Negre, unde distrugerea crucișatorului *Moscova* simbolizează *apusul puterii Rusiei în acvatoriu*.

Şansele Federației Ruse de a implementa proiectul său hegemonic descris în acest studiu, cel puțin în faza sa inițială, în regiunea extinsă a Mării Negre, **pe termen scurt**, sunt **nule**. În pofida uriașelor resurse investite deja în primele faze ale scenariului de mai sus, resursele actuale nu permit Federației Ruse atingerea acestor obiective pe termen scurt.

Şansele Federației Ruse de a implementa proiectul său hegemonic, cel puțin în faza sa inițială, în regiunea extinsă a Mării Negre, **pe termen mediu**, sunt **modeste/reduse**. Se poate estima că, pe termen mediu, capacitatea comunității internaționale liberale de a împiedica îndeplinirea proiectului

---

aeriană în vestul Mării Negre. În al cincilea rând, România ar trebui să își accelereze cooperarea militar-industrială cu Ucraina”, Scutaru, George, Cropsey, Seth, Halem, Harry și Colibășanu, Antonia, *The Battle for the Black Sea! The Importance of Freedom of Navigation and Energy Stakes*, Yorktown Institute and New Strategy Center, 2023, <https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/11/NSC-YI-The-Battle-for-the-Black-Sea-study.pdf>, pp. 21-24.

⁴⁶ Dorin Popescu, „The Hybrid Design of the New Word Order: A Black Sea view”, în Naumescu, Valentin, Moldovan, Raluca și Petruț, Diana (coordonatori), *The EU and NATO approaches to the Black Sea region. Proceedings of the second edition of the international conference The European Union's External Relations and the Perspectives of the Global Order (EUXGLOB)*, vol. 2, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, p. 280.

hegemonic al Rusiei va rămâne considerabilă, iar armata rusă se va opri cel mult în mlaștinile Niprului.

La fel de modeste par a fi, în această fotografie analitică, şansele Federației Ruse de a implementa proiectul său hegemonic, cel puțin în faza sa inițială, în regiunea extinsă a Mării Negre, **pe termen lung**.

Este însă hazardat să anticipăm *victorii absolute* ale părților beligerante în acest război. Cea mai pertinentă evaluare analitică rămâne cea potrivit căreia **acest război nu va cunoaște/consemna victorii și victorioși** (chiar dacă *victoria* va fi revendicată în spațiul public, în narative diferite/opuse chiar, de către fiecare dintre beligeranți)⁴⁷.

Este foarte probabil ca unele obiective ale Federației Ruse (inclusiv de natură teritorială) să fie atinse și menținute, pe termen scurt și mediu. În acest context, obligația paradigmatică a Occidentului este să creeze cât mai rapid și pe termen lung premisele necesare eliberării acestor teritorii.

Potențialul militar, economic, social, politic, geopolitic al Federației Ruse se va destrăma și atrofia pe termen scurt și mediu.

Moscova nu se va putea reinventa hegemonic la Marea Neagră, iar regiunea Mării Negre se va obișnui să *respire* fără hegemon în numeroșii ani de tensiune și conflict ce vor urma.

Este foarte probabil ca în regiunea extinsă a Mării Negre să se articuleze treptat o arhitectură de coabitare hegemonică⁴⁸, în care se vor mixa roluri și funcții hegemonice ale mai multor actori statali și nonstatali, precum **Federația Rusă, NATO, SUA, UE, Turcia, alte state riverane**⁴⁹.

---

⁴⁷ „Dincolo de lupta pentru adjudecarea teritoriilor, al cărei rezultat final deocamdată nu îl cunoaștem, sunt șanse mari ca analizele factuale pe termen lung (2023 și după) să arate că *Rusia va fi pierdut, strategic vorbind, războiul din Ucraina*”, Valentin Naumescu, „Intrarea în lumea postliberală”, în Naumescu, Valentin, Moldovan, Raluca și Tolnai, Thomas (coordonatori), *Criza. Vocile ICDE în timpul pandemiei*, Editura Universității de Vest, Seria Științe Politice, Timișoara, 2020, p. 25.

⁴⁸ Mai puțin de *colaborare* hegemonică.

⁴⁹ „Scenariul unui compromis al Marilor Puteri la Marea Neagră”, potrivit lui Silviu Nate, în care „SUA și China intră în competiție pentru a obține primordialitatea brokerajului de pace și război la Marea Neagră”, scenariu care se bazează pe declinul geopolitic în plan regional al Rusiei, coroborat cu o posibilă reposiționare americană privind Ucraina și Rusia, „Compromisul indefinit din Marea Neagră și dilema conflictului perpetuu”, în Naumescu, Valentin și Moldovan, Raluca (coordonatori). *Războiul. Consecințele invaziei*

Coabitarea hegemonică la Marea Neagră va domina următoarele decenii.

Hegemonul unic va rămâne pierdut la Marea Neagră pentru încă un ciclu istoric.

BIBLIOGRAFIE

King, Charles, *Marea Neagră: o istorie*, traducere de Dorian Branea și Cristina Chevereșan, Editura Polirom, Colecția Historia, Iași, 2015.

Constantin-Bercean, Ioana și Blănaru, Matei (coordonatori), *Turcia la Centenar. Quo Vadis? Geopolitică, economie, provocări interne și externe*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, Colecția LARICS, București, 2023.

Popescu, Dorin, *Captivi la Pontul Hibrid*, Editura Ideea Europeană, Colecția Istoria mentalităților, București, 2020.

Popescu, Dorin, „Rusia în derivă spre Noua Ordine Mondială – *hic sunt leones*. România – dincoace de gubernii”, în Naumescu, Valentin și Moldovan, Raluca (coordonatori). *Războiul. Consecințele invaziei rusești din Ucraina la nivel global, european și românesc*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023.

Popescu, Dorin, „Russia: Back to Utopia: Escaping the Long Siberian Winter”, în Valentin Naumescu (ed.), *Great Powers' Foreign Policy. Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, Brill, Leiden & Boston, 2023, p. 300-329.

Popescu, Dorin, *URSS 2.0 – ieșirea din scenă și din istorie*. SpotMedia, 2023, <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/urss-2-0-iesirea-din-scena-si-din-istorie>

Popescu, Dorin, 2024: *nimeni nu va trece Rubiconul, dar toți adună oști acolo*. Contributors, 2023, <https://www.contributors.ro/2024-nimeni-nu-va-trece-rubiconul-dar-totii-aduna-osti-acolo/>

Nate, Silviu, „Russia's Quest for Regional Hegemony: Appearances vs. Realities”, *Ukraine Analytica, Issue 2 (24)*, 2021, p. 12-19, <https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/NATE.pdf>

Naumescu, Valentin și Moldovan, Raluca (coordonatori), *Războiul. Consecințele invaziei rusești din Ucraina la nivel global, european și românesc*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023.

---

rusești din Ucraina la nivel global, european și românesc. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 55-60.

Naumescu, Valentin, Moldovan, Raluca și Petruț, Diana (coordonatori), *The EU and NATO approaches to the Black Sea region. Proceedings of the second edition of the international conference The European Union's External Relations and the Perspectives of the Global Order (EUXGLOB)*, vol. 2, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022.

Naumescu, Valentin. „Intrarea în lumea postliberală”, în Naumescu, Valentin, Moldovan, Raluca și Tolnai, Thomas (coordonatori), *Criza. Vocile ICDE în timpul pandemiei*, Editura Universității de Vest, Seria Științe Politice, Timișoara, 2020.

Naumescu, Valentin (editor), *Great Powers' Foreign Policy. Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, Editura Brill, Leiden, Boston, 2023.

Scutaru, George, Cropsey, Seth, Halem, Harry și Colibășanu, Antonia, *Strategic Nexus: The Black Sea, Great Power Competition, and the Russo-Ukrainian War*. Yorktown Institute and New Strategy Center, 2023. https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/06/YI_NSC_Monograph.pdf

Scutaru, George, Cropsey, Seth, Halem, Harry și Colibășanu, Antonia, *The Battle for the Black Sea! The Importance of Freedom of Navigation and Energy Stakes*. Yorktown Institute and New Strategy Center, 2023, <https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/11/NSC-YI-The-Battle-for-the-Black-Sea-study.pdf>

Scutaru, George, Cropsey, Seth, Halem, Harry și Colibășanu, Antonia. *NATO's role in addressing security threats and challenges in the Black Sea: Time for a Comprehensive Strategic Approach for the Region?*. Sofia Security Forum, e Centre for Economics and Foreign Policy Studies, and New Strategy Center, 2023, <https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/11/Security-threats-and-challenges-in-the-black-sea-web.pdf>

LISTA CONTRIBUTORILOR

IOANA CONSTANTIN-BERCEAN este doctor în Relații Internaționale, titlu acordat de Universitatea *Babeș-Bolyai*, Cluj-Napoca, studentă doctorand în domeniul Sociologie la Universitatea din București și bursieră a unui program postdoctoral al Facultății de Studii Europene, UBB, Cluj-Napoca. În prezent este cercetător științific la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române. A studiat sau colaborat la diferite proiecte ca și cercetător asociat în instituții occidentale, precum Institutul Internațional pentru Pace (Viena, Austria), Diplomatiche Akademie Wien (Austria), Centrul de Dezarmare și Neproliferare din Viena (Austria) și Institutul Hudson, Washington, DC (SUA). Este autoarea a două volume individuale, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank*, Riga: LAP Lambert Academic Publishing (2017) și *The Great Powers' Nuclear Diplomacy toward Iran, 2003-2015*, Cambridge Scholars Publishing (2022), precum și a numeroase articole publicate în volume comune și jurnale științifice din SUA, Austria, Polonia, Germania și Marea Britanie. Preocupările sale directe vizează politica externă și construcția documentelor de recomandări strategice privind regiunea Orientului Mijlociu și a regimului de neproliferare nucleară.

RADU CARP este profesor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, doctor în drept al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (2002). MA în studii europene și relații internaționale, Institut Européen des Hautes Etudes Internationales, Nisa (1996). Reprezentant al Universității din București în proiectul CIII-PL-0702-10-2022 – *Ethics and Politics in the European Context*, parte a rețelei CEEPUS III, coordonat de Universitatea Catolică Ioan Paul al II-lea din Lublin, care reunește universități central și est-europene (din 2012). Coordonator al echipei Universității din București în rețeaua științifică europeană *Observatory on Local Autonomy*, coordonată de Université de Lille (din 2015). Membru al *Center for Russian Studies*, Universitatea din București.

Membru al Academic Curriculum Group, în cadrul E.MA – *European Master's Degree in Human Rights and Democratization*, program al *Global Campus of Human Rights*, Veneția (din 2021). Expert și evaluator UEFISCDI (din 2017). Membru al Consiliului de Administrație al SRTV. A ocupat funcțiile de membru al Consiliului de Conducere al ICR (2017-2021), Comitetului Executiv al E.MA – *European Master's Degree in Human Rights and Democratization*, program al *Global Campus of Human Rights*, Veneția (2015-2020; 2022-2023), membru al boardului *International Centre for Black Sea Studies*, Atena (2010-2012), director general al Institutului Diplomatic Român, Ministerul Afacerilor Externe (2010-2012), prodecan (2008-2010), secretar științific (2010-2012), director al Școlii Doctorale de Știință Politică (2015-2020), director al Departamentului Politici Publice, Relații internaționale, Studii de Securitate (2020-2023) la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București. A publicat 24 de cărți în calitate de autor și coautor. Ultima carte publicată (împreună cu Marianna Prisiajniuk), *Război în Europa. Ucraina, România și Republica Moldova în fața agresiunii ruse*, Corint, București, 2022. Cărți, capitole de cărți și articole publicate în: Austria, Belgia, Bulgaria, Germania, Lituania, Polonia, Republica Moldova, Serbia, Slovacia, Olanda, SUA, Ucraina, Ungaria.

CARMEN-GABRIELA CHITAFES este absolventă a Facultății de Științe Politice, promoția 2005. În prezent, este doctor în domeniul științe militare, urmare a susținerii tezei de doctorat „Finanțarea Ministerului Apărării Naționale prin implementarea de proiecte europene” în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București. A absolvit studii universitare de masterat, în comunicare și relații publice, organizate în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, precum și studii postuniversitare „Guvernanta, managementul riscurilor și sistemul de control”; este absolventă a Colegiului Național de Apărare, Departamentul pentru Studii de Securitate și Leadership, a cursului postuniversitar de formare și dezvoltare profesională continuă în domeniul securității și apărării naționale „Politici și strategii de securitate națională”, precum și a mai multor cursuri de specializare și perfecționare, stagii de pregătire etc. Deține o experiență profesională de peste 16 ani în domeniul administrației publice și fondurilor europene. De profesie este auditor public intern și a ocupat atât funcții de execuție, cât și de conducere în

cadrul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene, Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, precum și Ministerului Muncii și Solidarității Sociale. În perioada aprilie 2022-octombrie 2023, a deținut funcția de președinte în cadrul OFA UGIR București, organizând în perioada menționată numeroase conferințe naționale pe tema fondurilor europene nerambursabile și infrastructură, precum și dezbateri și discuții tematice aplicate cu antreprenorii și reprezentanții instituțiilor publice.

CĂTĂLIN-GABRIEL DONE este doctorand la Universitatea din Napoli „Federico II” – Departamentul de Științe Politice, cercetător în domeniul Științelor Politice și al Relațiilor Internaționale. Din luna decembrie 2021 ocupă funcția de vicepreședinte al Asociației *Experts for Security and Global Affairs / ESGA*, România. Este licențiat în Relații Internaționale și Studii Europene, deținând titlul de Master în Științe Politice, ambele conferite de Școala Națională de Studii Politice și Administrative / SNSPA din București. A lucrat cu mai multe organisme naționale și internaționale, inclusiv Guvernul României, OIM România (organism ONU) și Europe Elects. În prezent, este vicepreședinte și cercetător la ESGA România, unde se ocupă de relația UE cu Parteneriatul Estic, în special cu Republica Moldova și Ucraina, și de perspectiva securității și cooperării în regiunea nordică și arctică. Domeniile de interes în cercetare sunt relația UE cu statele din Parteneriatul Estic, în special cu Republica Moldova și Ucraina, precum și perspectivele transnaționale, identitare și geopolitice ale Bisericii Ortodoxe.

MARIN GHERMAN este lector univ. dr. la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Departamentul de Științe Umane și Social-Politice. Director al Institutului de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți, redactor-șef al Centrului Media BucPress (Cernăuți, Ucraina). Editorialist la „Veridica” (București). Este redactor-șef adjunct la revista de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București). Autorul cărții *Capitalul social în Ucraina și România: o nouă dimensiune a proceselor de integrare europeană* (Cernăuți, Editura DrukArt, 2022), coautor a patru volume științifice: *Societatea civilă și capitalul social în noile state membre ale UE* (Cernăuți, Tehnodruk, 2015), *Sprache Politik und Konflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien* (Leipzig, 2017), *Peisajul etnocultural și etnopolitic al regiunilor de frontieră din Ucraina, R. Moldova*

și România. Retrospectivă istorică și actualitate (Cernăuți, Tehnodruk, 2018), *Intersecții educative: dialog cu minoritățile naționale din regiunile Cernăuți și Transcarpatia* (Drogobici, Tek-LTD, 2020). A colaborat la volumele colective COVID-19. Dimensiuni ale gestionării pandemiei (Iași, Editura „Junimea”, 2020) și *Războiul din Ucraina. Un conflict regional cu efecte globale* (Iași, Editura Polis Books, 2023). Interese științifice: teoria și practica acumulării capitalului social, procesele informaționale, dezinformarea și propaganda în relațiile internaționale, relațiile ucraineano-române, procesele geopolitice actuale, analiza conflictelor internaționale, politica externă a Federației Ruse.

RADU GORINCIOI este diplomat al României și doctor în Științe Politice, urmare a susținerii tezei de doctorat intitulată „Procesul de tranziție democratică în contextul globalizării: cazul Republicii Moldova” (2005, coordonator științific: prof. univ. dr. Victor Saca). Este absolvent al Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a Universității de Stat din Chișinău, promoția 2000 (*licențiat în relații internaționale*). A absolvit, de asemenea, un masterat în relații internaționale (2000/2001), un master executiv în Studii NATO la Școala Națională de Științe Politice și Administrație Publică / SNSPA (2005/2006) și un al doilea masterat în studii europene, la SNSPA (2020/2021), pe tema: „*Balanța regională de securitate și interesele principalilor actori la Marea Neagră – un rol consolidat pentru NATO și UE*” (coordonator științific: prof. univ. dr. Ioan Mircea Pașcu). E absolvent al mai multor cursuri de specializare, perfecționare și stagii de pregătire organizate de Comisia Europeană/SEAE, Colegiul European de Securitate și Apărare, Academia Militară din Belgia, Institutul Regal pentru Relații Internaționale „Egmond” din Bruxelles, Academia Federală Politici de Securitate/Germania, Atlantike Brucke Institute/Germania, US-German Marshall Fund din SUA, Academia Națională de Apărare/Grecia și Academia Militară din Bulgaria, Ministerul Federal al Afacerilor Externe al Austriei, Universitatea Națională de Apărare din Ucraina, Colegiul de Afaceri Interne/MAI al României, Centrul de Formare APSAP din București, etc. A condus/fondat Centrul de Informare și Documentare privind NATO din Chișinău, Centrul CAPTES pentru Informare, Instruire și Analiză Socială și Asociația pentru Cultură Civică și Politică din Republica Moldova, a predat cursuri la facultate în calitate de lector universitar în perioada 2001-2007, iar din anul

2008 este angajat al Ministerului Afacerilor Externe al României. Notă: *Articolul acestuia din volum reprezintă viziunea sa personală și nu reflectă neapărat poziția MAE al României.*

SERGHEI HAKMAN este doctor în istorie, politolog, expert în relații internaționale, conferențiar universitar (docent) în științe politice și administrație publică la Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți, director adjunct al Centrului Regional Cernăuți de Perfectionare a Calificării [funcționarilor publici], vicepreședinte al Fondului de caritate „Resurse și Inițiative Publice”, Cernăuți, Ucraina. Cunoaște foarte bine limbile română (maternă), ucraineană și rusă. A coordonat și coordonează numeroase proiecte academice, de cercetare, identitare, sociale, culturale și umanitare, transfrontaliere în Ucraina, România și Republica Moldova. A publicat peste 200 de articole științifice în diferite domenii (istorie, studii culturale și identitare, relații internaționale, științe politice, științe administrative), în Ucraina, România, Republica Moldova etc. A organizat și coordonat numeroase evenimente științifice dedicate cooperării interstatale, regionale și transfrontaliere, politicilor publice, relațiilor internaționale, relațiilor bilaterale dintre România și Ucraina, administrației publice etc. E-mail: hakman61@gmail.com

ANATOLIY KRUGLASHOV este profesor univ. dr. la Facultatea de Relații Internaționale și Științe Politice, Universitatea din Lodz, Polonia și șef al Departamentului de Științe Politice și Administrație Publică, Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych”, Cernăuți, Ucraina. Din 2014 este membru titular al Grupului de experți independenți pentru capitolul european al autoguvernării din cadrul Congresului autorităților locale și regionale, Consiliul Europei. Interesele sale de cercetare acoperă în principal integrarea europeană, cu o atenție specială a politicii UE față de țările Parteneriatului Estic, studii de securitate, procesele politice privind exploatarea spațiului în statele postsovietice și în Europa Centrală și de Est, regionalismul politic și etnopolitica, istoria ideilor politice și științelor politice, administrație publică și autoguvernare. A fost *Invited Scholar* și profesor la Universitatea din Alberta (Edmonton, Canada), profesor la *Jagiellonian University* (Cracovia, Polonia), la Universitatea Europeană de Științe Umaniste (Belarus și Lituania). A fost invitat să susțină prelegeri în Germania, Slovacia, Rusia și România. A condus mai

multe proiecte de cercetare și didactice europene, naționale și regionale. E-mail: akruglas@gmail.com

DORIN MELNIC este membru al Asociației Casa Mării Negre / Black Sea House din Constanța. Este licențiat al Facultății de Istorie și Științe Politice din cadrul Universității Ovidius din Constanța, specializarea Relații Internaționale și Studii Europene (2019). În anul 2021 a absolvit cursurile programului de masterat Relații internaționale în secolele XIX-XXI. Istorie și Diplomatie din cadrul aceleiași facultăți. Ca membru al Asociației Casa Mării Negre / Black Sea House din octombrie 2020, Dorin Melnic publică periodic articole și știri pe teme de relații internaționale pentru pagina web a Asociației. Obiectivele sale sunt legate de aprofundarea aptitudinilor de analiză privind politica externă, geopolitica, diplomația și studiile europene.

MARIUS-MIRCEA MITRACHE deține un doctorat în Științe Politice la Université Paris-Est și un doctorat în Relații Internaționale și Studii Europene la Universitatea Babeș-Bolyai (Cluj-Napoca, România). Este asistent universitar la Facultatea de Științe Politice, Filosofie, Științe ale Comunicării din cadrul Universității de Vest din Timișoara, România, unde susține seminarii de Politică Externă și Diplomatie, și profesor asociat la Facultatea de Studii Europene a Universității Babeș-Bolyai, unde predă Teoria Relațiilor Internaționale și Scrierea Academică. A co-tradus din franceză în română memoriile de călătorie ale lui Auguste de Gérando în Transilvania, publicate cu titlul „Transilvania și locuitorii săi”, volumul 1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014. Cea mai recentă publicație științifică o reprezintă capitolul editat în colaborare cu prof. univ. dr. Sergiu Mișcoiu, „The Mental Maps of French Foreign Policy: Between Ambitions of Grandeur and Constraints of Multipolarity in the Twenty-First Century”, în Valentin Naumescu (ed.), *Great Powers' Foreign Policy: Approaching the Global Competition and the Russian War against the West*, Leiden: Brill, 2022. Manifestă interes profesional prioritar pentru gândirea politică franceză, diplomația europeană și relațiile franco-germane.

ZMICIER MICKIEWICZ este analist politic și jurnalist de opozиie din Belarus, redactor la postul independent de televiziune *Belsat TV*. A lucrat ca analist la *Belarus Security Blog* (Belarus), inclusiv ca redactor al

publicației *Varta. Belarus Security Magazine*, proiect editorial al *Belarus Security Blog* și al Fundației Konrad Adenauer. S-a refugiat împreună cu familia în Polonia, urmare a disidenței față de regimul lui Alexandr Lukășenko; locuiește în prezent în Polonia, în exil.

VALENTIN NAUMESCU este profesor de relații internaționale la Facultatea de Studii Europene a Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, președintele think tank-ului *Iniciativa pentru Cultură Democratică Europeană* (ICDE) și directorul Centrului EUXGLOB. Este abilitat în conducerea de doctorate în domeniul relații internaționale și studii europene și este coordonatorul programului de master de Relații Internaționale, Politică Externă și Managementul Crizelor (în limba engleză) de la UBB Cluj. Între 2005 și 2007 a fost secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe, iar între 2008 și 2012 a fost consulul general al României la Toronto. Are gradul diplomatic de ministru-consilier, obținut prin concurs. A publicat 23 de cărți, în România și în străinătate (Marea Britanie, Canada, Olanda), ca autor unic, coautor, editor sau coeditor și peste 60 de articole științifice și capitole/studii în reviste de specialitate și volume colective. Printre cărțile publicate în ultimii ani se numără: *Politica marilor puteri în Europa Centrală și de Est. 30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece* (Humanitas, 2019), *The New European Union and Its Global Strategy: From Brexit to PESCO* (Cambridge Scholars Publishing, 2020), *Războiul pentru suprematie SUA-China și cele cinci forțe care schimbă lumea. Consecințe pentru România* (Polirom, 2022) și *Great Powers' Foreign Policy: Approaching the Global Competition and the Russian War against the West* (Brill, 2023).

RĂZVAN VICTOR PANTELIMON este lector universitar la Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea Ovidius din Constanța. Doctor în *Europa și Americile: constituții, doctrine și instituții politice*, la Departamentul de Politică, Instituții și Istorie, Universitatea din Bologna, Italia și doctor în *Științe Politice* la Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București. Studii postdoctorale la Universitatea Roma Tre din Roma în cadrul Proiectului Internațional „Europaeus”. Profesor/cercetător vizitator la numeroase universități și institute de cercetare din Chile, Italia, Spania și Portugalia. A publicat peste 50 de articole și capitole de cărți în Belgia, Italia, Marea Britanie, Mexic, România, Spania, SUA (la edituri de prestigiu precum: Brill Publishing

House – Boston/Leiden; Tirant LoBlanch – Valencia; Peter Lang Publishing – Bruxelles; Archaeopress – Oxford; Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române etc.). Membru al Asociației Latino-Americană pentru Științe Politice și al Rețelei Europene de Informare și Documentare privind America Latină. Este membru al Asociației Casa Mării Negre / Black Sea House din Constanța. Principalele interese de cercetare includ: sisteme politice și relații regionale în America Latină; discursul populist sineopulist; memoria istorică; tranziție și consolidare democratică; noi tipuri de partide politice; comunicare politică și campanii electorale. Invitat ca analist politic și de politică externă la Antena 1, Antena 3 CNN, Realitatea TV, TVR Info, B1TV, EuroNews, TV Neptun, Tomis TV, Radio România Constanța etc.

DORIN POPESCU este președinte fondator și în exercițiu al Asociației „Casa Mării Negre / Black Sea House” (think-tank de politici publice la Marea Neagră) din iulie 2017. Este vicepreședinte al Asociației „Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană” / ICDE, fost diplomat (cu misiuni diplomatice efectuate la Moscova, Cernăuți și Sarajevo), analist politic, eseist, critic literar și cadru universitar (fost lector la Universitatea „Andrei Șaguna” Constanța, Facultatea de Științele Comunicării și Științe Politice). A absolvit cursurile Facultății de Litere și Teologie a Universității „Ovidius” din Constanța și este doctor în filologie, din 2012, cu teza „Paradigma constituirii discursului literar la Constantin Noica”. Este autorul volumelor „Noica. Bătălia continuă” (Editura Ideea Europeană, București, 2013, debut în volum), „Figuri ale textului anteic” (Editura Ideea Europeană, București, 2016), „Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis” (Editura Ideea Europeană, București, 2017) și „Captivi la Pontul Hibrid” (Editura Ideea Europeană, București, 2021). A publicat cca 200 de lucrări, studii, eseuri, recenzii, articole tematice, în diferite reviste culturale și științifice din România și din străinătate, este coautor de programe tematice și cursuri universitare în domeniul relațiilor publice și al istoriei și discursului presei românești și deține premii naționale de eseu și critică literară. Principalele preocupări sunt legate de politică externă, studii politice, eseistică, studii culturale, istoria culturii, critică literară etc.

ALLA ROŞCA este cercetător asociat la Edgewater Research, New Orleans, LA, SUA, și expert asociat al Asociației pentru Politică Externă din Moldova, Chișinău. Deține diplomă de doctorat al Înaltei Comisii de Atestare din Moscova și diplomă de doctor habilitat în științe politice de la Universitatea de Stat din Moldova. A fost profesor universitar la Departamentul de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative al Universității de Stat din Moldova, precum și președinte al Departamentului de Relații Internaționale și director al Biroului de Relații Internaționale la Universitatea de Stat din Moldova. Este unul dintre fondatorii Centrului de Informare și Documentare NATO în Moldova. A fost bursier Fulbright la Universitatea din New Orleans și a predat la Universitatea Tulane, New Orleans, SUA. Domeniul ei de cercetare include procesele de democratizare, mass-media și politică, precum și procesele comunicaționale în societățile în tranziție. A publicat două cărți și peste 60 de articole științifice în diferite publicații academice internaționale (cu dublu proces de recenzare, *peer review*). Este președinte al Consiliului pentru Afaceri Mondiale din New Orleans (WACNO).

GEORGE SCUTARU este unul dintre fondatorii și directorul general al New Strategy Center, cel mai important think tank românesc în domeniul securității și afacerilor internaționale. A fost jurnalist, inclusive corespondent la Moscova al Agenției Mediafax și PRO TV, consultant și consilier pe imagine, apoi parlamentar, membru în Comisia de Apărare a Camerei Deputaților, deținând funcțiile de secretar și apoi de vicepreședinte, ulterior consilier prezidențial pe securitate națională al președintelui României, Klaus Iohannis. A absolvit Facultatea de Istorie a Universității București, are un master în relații internaționale în cadrul aceleiași facultăți și a urmat mai multe cursuri și stagii de pregătire la Colegiul Național de Apărare, Colegiul Național de Informații, Colegiul NATO de la Roma, Centrul European de Studii de Securitate George Marshall de la Garmisch-Partenkirchen, Germania, și în SUA, prin Departamentul de Stat al SUA. Aria sa de expertiză este Rusia și regiunea Mării Negre. Vorbește engleză și rusă. Este autor și coautor al mai multor articole și studii dedicate Rusiei, problemelor de securitate în regiunea Mării Negre, războiului din Ucraina.

VASILE SIMILEANU este vicepreședinte al Asociației Geopolitice *Ion Conea* din România, director fondator și senior editor al publicației *GeoPolitica. Revistă de Geografie Politică, GeoPolitica și GeoStrategie*. A fost profesor asociat, specializarea geopolitică, la Academia de Studii Economice (2004-2013). Este membru de onoare al Asociației Specialiștilor în Securitate din România, membru fondator al Asociației Profesionale a Geografilor din România, membru ADIRI, ARPE, Fundația Titulescu, membru în Consiliul Științific al revistelor *GEopolitica* (Italia, Iran) și *Eurasia* (Italia). Este membru fondator la *Cafeneaua Geopolitica, Club Geopolitica, Geopolitica Club Romania*. Studii: Facultatea de Geografie, licență; diplomat în comunicare și relații publice, master în Drept Internațional Umanitar, absolvent al Colegiului Național de Apărare, doctor *Magna cum Laude* al Universității din București. Autor a numeroase cărți, studii și articole de geopolitică. Cea mai recentă publicație: *Lexicon geopolitic*, Editura TOP FORM, București, 2023.

NATALIA STERCUL este conferențiar univ. dr. la Universitatea de Stat din Moldova (Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul Relații Internaționale), analist politic, director executiv al Asociației pentru Politică Externă (APE). În practica sa didactică, cooperează activ cu agențiile guvernamentale din Republica Moldova și din străinătate, promovează dezvoltarea tinerei generații de lideri prin implicarea acestora în proiecte internaționale și procesele sociopolitice. Deține diplomă în relații publice la Universitatea de Stat din Moldova și Academia de Științe a Republicii Moldova. Printre cele mai recente lucrări de cercetare și studii analitice: *Consequences of the Full-Scale Russian Invasion of Ukraine for the Republic of Moldova / Russia's Invasion of Ukraine: What Did We Miss?*, Oxford Academic, International Studies Perspectives, ISA. May 2023; *Security and Synergies – The Importance of the Black Sea Region and Russia's War on Ukraine*, Zentrum Liberale Moderne (LibMod). May 2023; *Strengthening the National Cybersecurity of Moldova*, Policy paper. Foreign Policy Association of the Republic of Moldova. December 2021; *New challenges and opportunities for resetting Moldova-Ukraine relations after the presidential elections in the Republic of Moldova*, Policy brief. Foreign Policy Association of the Republic of Moldova. May 2021; *Modernization of the Moldova's security system in the framework of the Eastern Partnership: achievements and problems*, în „Moldoscopie. Publicație periodică”.

științifică-practică”, nr. 3, 2021; *Security Issues of the Republic of Moldova in the Context of Militarization of the Black Sea Region*, Black Sea Security Analytical journal. 2020. №1(37); *Безпека в Каспійсько-Черноморському регіоні після 2014 року: погляд з Молдови // Чорноморська Безпека. Аналітичний часопис*. 2017. №2. (29).

GELA VASADZE este director pentru Programe Regionale și cercetător asociat al Centrului Georgian pentru Analize Strategice / GSAC, Tbilisi, Georgia (din 2019), analist politic, politolog și expert în geopolitică, redactor-șef al portalului *Novosti Kavkaza / Štirile Caucazului* (portal de știri și analize din Georgia, Armenia, Azerbaidjan), fondator și membru al boardului *Media, Promotion, Innovations, Consulting Association – MPIC* (din 2022). A fost consultant politic la Institutul de Studii Strategice Georgia-Caucaz, jurnalist, prezentator de emisiuni de știri, top manager și director în Batumi, Georgia.

NATALIIA NECHAIEVA-YURIICHUK este conferențiar universitar doctor la Universitatea Națională *Yuriy Fedkovych*, Cernăuți, Ucraina, Catedra de Politologie și Administrație Publică a Facultății de Istorie, Politologie și Relații Internaționale. Este autor a numeroase studii și articole tematice, în diferite domenii, publicate în volume colective, volume ale unor conferințe internaționale, publicații științifice naționale și internaționale etc. Principalele domenii de interes și expertiză: relații internaționale, geopolitică, multiculturalism, securitate națională și internațională, sociologie politică, politici internaționale, buna guvernare, diplomație etc.

MARIAN ZIDARU este expert în relații internaționale, membru al Asociației Casa Mării Negre / Black Sea House din Constanța; a fost conferențiar universitar la Facultatea de Științele Comunicării și Științe Politice, Universitate *Andrei Șaguna* din Constanța, unde a predat discipline precum Istoria Relațiilor Internaționale, Istoria Statului și Dreptului Românesc, Partide Politice și Grupuri de Presiune. Este absolvent licențiat al Universității *Ovidius* din Constanța, Facultatea de Istorie și Științe Administrative, Secția Istorie și Arheologie, Constanța. A absolvit totodată Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Europeană (studii academice postuniversitare). Doctor în istorie din 2005, la Universitatea

Ovidius din Constanța, Facultatea de Istorie și Științe Administrative, iar în 2005 a obținut titlul de doctor în istorie, cu distincția *Cum Laudae*. A publicat și a coordonat 8 volume și a publicat cca 50 de articole în reviste de specialitate și de cultură; a prezentat cca 40 de studii și comunicări la congrese internaționale, care au fost publicate în volume colective. A fost membru al mai multor programe de cercetare, printre care editarea Colecției Naționale *Documente Diplomatice Românești*, și coordonator al unor proiecte finanțate de *Departamentul pentru românii de pretutindeni (90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România și Arc peste timp, 23 august 1939 - 23 august 1944)*.

LIST OF CONTRIBUTORS

IOANA CONSTANTIN-BERCEAN, PhD, is an international affairs expert with solid academic experience and has worked abroad for over a decade. She is the author of numerous articles dealing with topics related to nonproliferation and the Middle East, with a special focus on Iran. She has studied or collaborated on various projects as an associate researcher at various Western institutions: the International Institute for Peace (Vienna, Austria), Diplomatische Akademie Wien (Austria), Vienna Center for Disarmament and Non-Proliferation (Austria) and the Hudson Institute, Washington, D.C. (USA). She is fluent in English, French and Spanish, and speaks Farsi, Arabic and Italian conversationally. Fields of interest: international relations, foreign policy, security studies, behavioral sociology in international relations. Ioana is currently employed as Scientific Researcher at the “Ion I.C. Brătianu” Institute of Political Science and International Relations, Romanian Academy.

RADU CARP is a Professor at the Faculty of Political Science, University of Bucharest. He served as Director of the Department of Public Policy, International Relations and Security Studies, Faculty of Political Science, University of Bucharest (2022-2023). He holds an M.A. degree in European Studies and International Relations from Institut Européen des Hautes Etudes Internationales, Nice (1996), and a PhD degree (SJD) in Comparative Constitutional Law, Faculty of Law, Babeş-Bolyai University of Cluj (2002). He held various management positions as Head of the Research Department, Diplomatic Academy, Ministry of Foreign Affairs (2003-2005); Vice-dean, Faculty of Political Science, University of Bucharest (2008-2010); Scientific secretary, Faculty of Political Science, University of Bucharest (2010-2012); General Manager, Romanian Diplomatic Institute, Ministry of Foreign Affairs (2010-2012); Member of the board of the Romanian Television (2012-2017) and

Director of the Doctoral School of Political Science, University of Bucharest (2015-2020); E.MA Director, member of the Executive Committee and of the Academic Council of the E.MA - European Master's Degree in Human Rights and Democratization of the Global Campus of Human Rights, Venice; Member in the editorial board of *Analele Universității București - seria științe politice*; Polis; Agora International Journal of Administration Sciences; International Comparative Jurisprudence; Member of the Executive Board of the Institute of Popular Studies, Bucharest and Member of the Romanian Institute for Public Law and Administrative Sciences. He has worked as a Representative of the University of Bucharest in the project Ethics and Politics in the European Context, part of the CEEPUS III network (coordinated by The Catholic University John Paul II of the University of Lublin; this network includes universities from Central and Eastern Europe) and as Representative and leader of the University of Bucharest team, part of the European research network Observatory on Local Autonomy, coordinated by the Université de Lille 2. He is an Expert and evaluator of the CNATDCU - National Council for Attestation of Titles, Diplomas and University Certificates; UEFISCDI (The Executive Agency for Higher Education, Research, Development and Innovation Funding); Agency of Credits and Study Fellowships of the Romanian Ministry of National Education; ICR - Romanian Cultural Institute; AUF - Agence Universitaire de la Francophonie - Bureau Europe Centrale et Orientale. He is the Author of numerous Books and scientific articles, as well as articles and book chapters published in Austria, Belgium, Bulgaria, Germany, Lithuania, Poland, the Republic of Moldova, the Netherlands, Ukraine, and the USA.

CARMEN-GABRIELA CHITAFES has a Doctoral degree in military sciences from the National University of Defense "Carol I" of Bucharest. She graduated with a MA in communication and public relations (the National School of Political and Administrative Studies), and has completed post-academic studies in "Governance, risk management and control systems"; she is a graduate of the National Defense College, Department for Security and Leadership Studies, the post-graduate training and continuous professional development course in the field of national security and defense "National Security Policies and Strategies", as well as several specialization and training courses. She

has over 16 years of professional experience in public administration and the European grants sector. She has held executive and management positions within the Ministry of Investments and European Projects, the Ministry of Development, Public Works and Administration and the Ministry of Labor and Social Solidarity. Between April 2022 and October 2023, she was the President of OFA UGIR Bucharest, organizing, during this period, numerous national conferences on the subject of non-reimbursable European funds and infrastructure, as well as various thematic debates and discussions with entrepreneurs and representatives of public institutions.

CĂTĂLIN-GABRIEL DONE is a PhD student at the University of Naples “Federico II” – Department of Political Science, a researcher in Political Science and International Relations. From December 2021, he holds the position of vice president of the Association of Experts for Security and Global Affairs / ESGA, Romania. He has a MA in International Relations and European Studies and a Master's degree in Political Science, both conferred by the National School of Political and Administrative Studies / SPSPA in Bucharest. He has worked with several national and international bodies, including the Government of Romania, IOM Romania (UN body) and Europe Elects. Currently he is vice-president and researcher at ESGA Romania, where he deals with the EU's relationship with the Eastern Partnership, especially with the Republic of Moldova and Ukraine, and the perspective of Security and Cooperation in the Nordic and Arctic regions. His areas of research interest are the EU's relationship with the Eastern Partnership states, especially with the Republic of Moldova and Ukraine, as well as the transnational, identity, and geopolitical perspectives of the Orthodox Church.

MARIN GHERMAN is a lecturer at the “Ştefan cel Mare” University of Suceava, Department of Human and Social-Political Sciences, director of the Institute of Political Studies and Social Capital and editor-in-chief of the BucPress Media Center (Cernivtsi, Ukraine). Editorialist at “Veridica” (Bucharest), he is also the deputy editor-in-chief of the history and culture magazine “Glasul Bucovinei” (Cernăuţi-Bucureşti). Author of the book “Social Capital in Ukraine and Romania: A New Dimension of European Integration Processes” (Cernăuţi, DrukArt

Publishing House, 2022), co-author of four scientific volumes: "Civil Society and Social Capital in the New EU member states" (Cernăuți, Tehnodruk, 2015), "Sprache Politikund Konflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien" (Leipzig, 2017), "The ethnocultural and ethnopolitical landscape of the border regions of Ukraine, the Republic of Moldova and Romania. Historical retrospective and current affairs" (Tehnodruk, 2018), "Educational intersections: dialogue with national minorities in the Chernivtsi and Transcarpathian regions" (Drogobici, Tek-LTD, 2020). He collaborated on the collective volumes of "COVID-19. Dimensions of pandemic management" (Iasi, "Junimea" Publishing House, 2020) and "The War in Ukraine. A regional conflict with global effects" (Iasi, Polis Books Publishing, 2023). Scientific interests: theory and practice of social capital accumulation, information processes, disinformation and propaganda in international relations, Ukrainian-Romanian relations, current geopolitical processes, analysis of international conflicts, foreign policy of the Russian Federation.

RADU GORINCIOI is a Romanian diplomat and has been awarded a PhD in Political Science with a thesis on "The process of democratic transition in the context of globalization: the case of the Republic of Moldova" (2005, scientific coordinator: Professor Victor Saca). He specialized in international relations at the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences of the State University of Chisinau. He also completed a master's degree in international relations (2000/2001), an executive master's degree in NATO Studies at the National School of Political Sciences and Public Administration / SNSPA (2005/2006) and a second master's degree in European studies at SNSPA (2020/2021), on the topic: "The regional security balance and the interests of the main actors in the Black Sea - a consolidated role for NATO and the EU" (scientific coordinator: university professor, Dr. Ioan Mircea Pașcu). He is a graduate of several specialization and training courses organized by the European Commission/EEA, the European Security and Defense College, the Military Academy of Belgium, the Royal Institute for International Relations "Egmond" in Brussels, the Federal Academy of Security Policies/ Germany, Atlantike Brucke Institute/ Germany, US-German Marshall Fund of the USA, National Defense Academy/Greece and Military Academy of Bulgaria, Federal Ministry of Foreign Affairs of Austria, National Defense

LIST OF CONTRIBUTORS

University of Ukraine, College of Internal Affairs/MAI of Romania, the APSAP Training Center in Bucharest, etc. He led/founded the NATO Information and Documentation Center in Chisinau, the CAPTES Center for Information, Training and Social Analysis, and the Association for Civic and Political Culture from the Republic of Moldova, taught courses at the faculty as a university lecturer in the period 2001-2007. He serves as a diplomat at the Ministry of Foreign Affairs of Romania. Note: His article in the volume represents his personal view and does not necessarily reflect the position of the MFA of Romania.

SERGHEI HAKMAN is a PhD in History, a political scientist, an expert in international relations, an Associate Professor in political science and public administration at the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, deputy director of the Chernivtsi Regional Center for Retraining and Advanced Training of Employees in Public Authorities, Vice-president of the Charity Fund "Public Resources and Initiatives", Chernivtsi, Ukraine. He speaks Romanian (native), Ukrainian and Russian (fluently). He has coordinated numerous cross-border, academic, research, identity, social, cultural, and humanitarian projects in Ukraine, Romania, and the Republic of Moldova. He has published over 200 scientific articles in various fields (history, cultural and identity studies, international relations, political sciences, administrative sciences) in Ukraine, Romania, the Republic of Moldova, etc. He organized and coordinated numerous scientific events dedicated to interstate and regional cooperation, public policies, international relations, bilateral relations between Romania and Ukraine, public administration, etc. Email: hakman61@gmail.com

ANATOLIY KRUGLASHOV is a Professor at the Faculty of International Relations and Political Science, University of Lodz, Poland and Head of the Department of Political Science and Public Administration, Yuriy Fedkovych National University (Chernivtsi, Ukraine). He is a titular Member of the Group of Independent Experts on the European Chapter of Self-Government, Congress of Local and Regional Authorities, Council of Europe since 2014. His research interests mainly cover European integration with special attention on the EU policy towards EaP countries, Security studies, CEE and post-soviet space political

processes, political regionalism and ethno-politics, history of Political ideas and Political Science, Public Administration and Self-government. He has been an Invited Scholar and Professor at the University of Alberta (Edmonton, Canada), Jagiellonian University Krakow, Poland), and European Humanities University (Belarus and Lithuania). He has been invited to hold lectures in Germany, Slovakia, Russia, and Romania. He also has several European, National and Regional research and didactic projects. E-mail: akruglas@gmail.com.

DORIN MELNIC is currently a member of the Black Sea House Association (Constanta, Romania). He has a Bachelor's Degree from the Faculty of History and Political Sciences of the Ovidius University of Constanta ("International Relations and European Studies", 2019). In 2021, he graduated from the Master's Program in "International Relations in the XIX-XXI centuries. History and Diplomacy" within the same faculty. As a Black Sea House Association member since October 2020, he regularly publishes articles and news on international relations for the Association's website. His main objectives are to develop his analytical skills in foreign policy, geopolitics, diplomacy and European studies.

MARIUS-MIRCEA MITRACHE holds a double PhD in Political Sciences from Université Paris-Est and in International Relations and European Studies from Babeş-Bolyai University (Cluj-Napoca, Romania). With an interest in French political thought, European diplomacy, and Franco-German relations, his latest publication is a chapter co-authored with Professor Sergiu Mişcoiu, "The Mental Maps of French Foreign Policy: Between Ambitions of Grandeur and Constraints of Multipolarity in the Twenty-First Century" in Valentin Naumescu (Ed.), Great Powers' Foreign Policy: Approaching the Global Competition and the Russian War against the West, Leiden: Brill, 2022. He co-translated from French to Romanian, Auguste de Gérando's travel memoirs in Transylvania under the name "Transilvania și locuirorii săi", volumul 1, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință Publishing House, 2014. He is an Assistant Professor at the Political Science Faculty at the West University of Timișoara, Romania, where he holds seminar classes on Foreign Policy and Diplomacy, and Associated Professor at the European Studies Faculty at Babeş-Bolyai University, where he teaches International Relations Theory and Academic Writing.

ZMICIER MICKIEWICZ is a political analyst, an opposition journalist from Belarus, and editor at the independent television station Belsat TV. He has worked as an analyst at the Belarus Security Blog (Belarus), and has been involved as an editor in the publication "Varta. Belarus Security Magazine", an editorial project of the Belarus Security Blog and the Konrad Adenauer Foundation. He took refuge with his family in Poland as a dissident of the regime of Alexander Lukashenko; he is currently living in Poland in exile.

VALENTIN NAUMESCU is Professor of International Relations at the Babeş-Bolyai University of Cluj, Director of the Center for the Study of the EU's External Relations and the Global Order (EUXGLOB Center) and founding President of the think tank The Initiative for European Democratic Culture. Professor Naumescu was Secretary of State in the Ministry of Foreign Affairs (2005-2007) and Consul General of Romania in Toronto (2008-2012). Since 2015, Valentin Naumescu has also been an independent expert/evaluator of the Research Executive Agency of the European Commission in the field of International Relations. Professor Naumescu got his PhD degree in Political Science in 2000 and he was habilitated in 2015 in supervising PhD theses in International Relations and European Studies. Areas of interest: international politics, foreign policy, great powers, world order, global and regional security. Among his recent books: *The New European Union and Its Global Strategy: From Brexit to PESCO* (2020), *The Great Power Politics in Central and Eastern Europe: 30 Years Since the End of the Cold War* (2019), *The Crisis of the European Union and the Global Order in the Trump Era* (2017), *The USA-China War for Supremacy and the Five Driving Forces Who Change the World* (2022), *Great Powers' Foreign Policy. Approaching the Global Competition and the Russian War against the West* (2022).

RĂZVAN VICTOR PANTELIMON is Lecturer at the Faculty of History and Political Science, Ovidius University of Constanța. He holds a Ph.D. in political science with a thesis on Europe and the Americas: Constitutions, Doctrines and Political Institutions, from the Department of Politics, Institutions and History, University of Bologna, Italy and a Ph.D. in Political Science from the Faculty of Political Science, University of Bucharest. He has pursued post-doctoral studies at the

RomaTre University in Rome in the framework of the “Europaeus” International Project. He has been visiting lecturer/researcher in Chile, Italy, Spain and Portugal. He is a member of the Latin-American Association for Political Science and of the European Network of Information and Documentation on Latin America. His main research interests include: Latin America’s political systems and regional relations, populism and neo-populist discourse, historical memory, transition and democratic consolidation, new types of political parties, socialist and leftist ideologies and parties in Latin America, Latin-American political theories and thinkers, electoral campaigns. As of late, he has published various articles and book chapters (at prestigious publishing houses like: Tirant Lo Blanch – Valencia, Peter Lang Publishing – Brussels, Archaeopress – Oxford, Publisher of the Institute for Political Sciences and International Relations of the Romanian Academy – Bucharest etc). He has been invited as a political and foreign policy analyst at Antena 1, Antena 3 CNN, Realitatea TV, TVR Info, B1TV, EuroNews, TV Neptun, Tomis TV, Radio Romania Constanța, etc. He is a member of the Black Sea House Association of Constanta.

DORIN POPESCU is the President and Founder of the think-tank Black Sea House Association, Constanta, Romania, specialized in the wider Black Sea region’s security and politics. He is a vice-president of the think-tank The Initiative for European Democratic Culture, specialized in international politics. He also has diplomatic experience, having served as Romanian diplomat in Moscow (3rd secretary, 2002–2006), Chernivtsi (counsellor, 2007–2011) and Sarajevo (ministry-counsellor, Deputy Head of Mission, 2012–2016). He served as advisor for international relations at the Constanta City Hall, Romania. He is a former Associate Professor at Andrei Șaguna University of Constanta, political analyst, doctor of letters / PhD since 2012, and author of four books (“Noica. Bătălia continuă” / “Noica. The Battle Continues”, single author, European Idea Publishing House, Bucharest, 2013; “Figuri ale textului anteic” / “Figures of the Antaeus Text”, single author, European Idea Publishing House, Bucharest, 2016; “Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis” / “Revenge of the Barbarians. 2000 years without Ovidiu at Tomis” (co-editor), European Idea Publishing House, Bucharest, 2017; “Captivi la Pontul hibrid. Studii și Eseuri geopolitice” / “Prisoners at the Hybrid Pontus. Geopolitical Studies and Essays”,

single author, European Idea Publishing House, Bucharest, 2020). Main areas of interest: geopolitical and political studies, local history, foreign policy, cultural studies, history of culture etc. Professional skills/expertise field: foreign affairs, international relations, public diplomacy, national and international security affairs, geopolitics, emerging security challenges, Wider Black Sea area (the geopolitics of the Black Sea area).

ALLA ROŞCA is an Associated Researcher at Edgewater Research, New Orleans, LA, USA, and an Associated Expert of the Foreign Policy Association of Moldova, Chisinau, Moldova. Dr. Alla Roşca has a Doctoral degree from the Moscow High Attestation Commission and a Doctoral Habilitation degree in Political Science from the Moldova State University. She was a professor at the Department of International Relations, Political and Administrative Science of Moldova State University. She served as Chair of the Department of International Relations and the Director of the International Relations Office at Moldova State University. She is one of the founders of the Information and Documentation Center on NATO in Moldova. Dr. Roşca was a Fulbright Scholar at the University of New Orleans and a Visiting and Adjunct Professor at Tulane University, New Orleans, LA, USA. Her area of research includes the democratization processes, mass media and politics, and communicational processes in transitional societies. She has published two books and more than 60 scientific articles in peer-reviewed journals. She is a President of the World Affairs Council of New Orleans (WACNO).

GEORGE SCUTARU is one of the founders and the General Director of the New Strategy Center, the most important Romanian think tank on security and international affairs. He was a journalist, including a correspondent in Moscow for the Mediafax and PROTV Agency, a consultant and adviser on image, then a parliamentarian, a member of the Defense Committee of the Chamber of Deputies, holding the positions of secretary and then vice president, and later presidential adviser on national security to the President Klaus Iohannis of Romania. He graduated from the Faculty of History of the University of Bucharest, has a master's degree in international relations within the same faculty and attended several training courses and internships at

the National Defense College, the National Intelligence College, the NATO College in Rome, the European Studies Center of Security George Marschall of Garmisch-Partenkirchen, Germany, and in the US through the US State Department. His area of expertise is Russia and the Black Sea region. He speaks English and Russian. He is the author and co-author of several articles and studies on Russia, security issues in the Black Sea region, and the war in Ukraine.

VASILE SIMILEANU is vice president of the Ion Conea Geopolitics Association of Romania and founding director and senior editor of the publication “GeoPolitica. Journal of Political Geography, GeoPolitics and GeoStrategy”. He was an Associate Professor in geopolitics at the Academy of Economic Studies (2004-2013). He is an honorary member of the Association of Security Specialists from Romania, a founding member of the Professional Association of Geographers from Romania, a member of ADIRI, ARPE, Fundația Titulescu, a member of the Scientific Council of the magazines GEopolitica (Italy, Iran) and Eurasia (Italy). He is a founding member of Geopolitics Cafe, Geopolitics Club, and Geopolitics Club Romania. Studies: Faculty of Geography, bachelor's degree; diplomat in communication and public relations, master in International Humanitarian Law, graduate of the National Defense College, Doctor Magna cum Laude of the University of Bucharest. Author of numerous books, studies and articles on geopolitics. The most recent publication: Geopolitical Lexicon, TOP FORM Publishing House, Bucharest, 2023.

NATALIA STERCUL is a political analyst, doctor of philosophy in political sciences, assistant professor. She is currently the executive director of the Association for Foreign Policy / APE of the Republic of Moldova. In its didactic practice, Natalia actively cooperates with nongovernmental agencies in Moldova and abroad, promotes development of the younger generation of leaders, by involving them in the international projects and socio-political processes. She was awarded a degree in public relations by the Moldova State University and the Academy of Sciences. Natalia Stercul is the author of a number of research papers and analytical papers. Among the latest research papers and analytical studies: *Strengthening the National Cybersecurity of Moldova*. Policy paper. Foreign Policy Association of the Republic of Moldova. December 2021;

New challenges and opportunities for resetting Moldova-Ukraine relations after the presidential elections in the Republic of Moldova. Policy brief. Foreign Policy Association of the Republic of Moldova. May 2021; *Modernization of Moldova's security system in the framework of the Eastern Partnership: achievements and problems*, in "Moldoscopie. Publicație periodic științifică-practică", nr. 3, 2021; *Security Issues of the Republic of Moldova in the Context of Militarization of the Black Sea Region*, Black Sea Security Analytical journal. 2020. №1(37)< Безпека в Каспійсько-Черноморському регіоні після 2014 року: погляд з Молдови // Чорноморська Безпека. Аналітичний часопис. 2017. №2. (29).

GELA VASADZE is Director for Regional Programs and Associate Researcher of the Georgian Center for Strategic Analyses / GSAC, Tbilisi, Georgia (since 2019), a Georgian political analyst, political scientist and geopolitical expert, portal and author of the YouTube channel News "Novosti Kavkaza / Caucasus News" (news portal and analyzes from Georgia, Armenia, Azerbaijan), founder and member of the Board of the Media, Promotion, Innovations, Consulting Association – MPIC (since 2022). He was a political consultant at the Georgia-Caucasus Institute for Strategic Studies, a journalist, news producer, top manager and director in Batumi, Georgia.

NATALIIA NECHAIEVA-YURIICHUK is a PhD associate professor at the Yuriy Fedkovych National University, Chernivtsi, Ukraine, Department of Political Science and Public Administration of the Faculty of History, Political Science and International Relations. She is the Author of numerous thematic studies and articles in various fields, published in collective volumes, volumes of international conferences, national and international scientific publications, etc. Main areas of interest and expertise: international relations, geopolitics, multiculturalism, national and international security, political sociology, foreign politics, good governance, diplomacy, etc.

MARIAN ZIDARU is an expert in international relations and a member of the Black Sea House Association from Constanta; he was Associate Professor at the Faculty of Communication Sciences and Political Sciences, Andrei Șaguna University in Constanta, where he taught subjects such as History of International Relations, History of the

Romanian State and Law, Political Parties and Pressure Groups. He holds a Bachelor's Degree from the Ovidius University in Constanta, Faculty of History and Administrative Sciences, Department of History and Archeology, Constanta. He also graduated from the National School of Political and Administrative Studies, Department of International Relations and European Integration (postgraduate academic studies). PhD in history since 2005, at the Ovidius Constanța University, Faculty of History and Administrative Sciences. He published and coordinated eight books and about 50 articles in academic and cultural journals; he presented about 40 studies and communications at international Congresses published in collective volumes. He was a member of several research programs, including the National Collection of Romanian Diplomatic Documents editing and coordinator of projects financed by the Department for Romanians abroad.

Asociația Casa Mării Negre / Black Sea House, Constanța, notă biografică instituțională

Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* / CMN a fost înființată în Constanța, în iunie 2017. Este **singurul think-tank geopolitic din România dedicat regiunii extinse a Mării Negre**, fiind, totodată, și singurul *think-tank* din sud-estul României.

Aceasta funcționează în principal ca **think-tank de analiză și predicție politică, organizație unică în România** din punctul de vedere al structurii și obiectivelor (*think-tank* de politici publice la Marea Neagră, situat în teren, pe litoralul pontic).

Scopul Asociației *Casa Mării Negre / Black Sea House* este acela de a realiza studii și analize geopolitice în spațiul pontic, utile comunității locale și administrației locale și centrale, de a promova și susține cultura și politicile publice, în plan național și local (în Dobrogea), precum și în întregul spațiu pontic, prin proiecte și inițiative tematice, de a crea, încuraja și dezvolta o comunitate culturală locală responsabilă și proactivă, de a stimula/vitaliza managementul cultural local, de a stimula dialogul interreligios în Dobrogea și pe întregul litoral pontic, precum și de a proteja patrimoniul și specificul cultural ale zonei Mării Negre și în vecinătatea imediată a României. Asociația funcționează ca *think-tank* de politică externă și politici publice pentru zona Mării Negre și ca un catalizator al proiectelor de consolidare a dialogului interetnic și interreligios și de conservare și dezvoltare a patrimoniului cultural din spațiul pontic, în general și Dobrogea, în special.

Înființarea CMN a răspuns nevoii mediilor analitice din România și din țările regiunii extinse a Mării Negre de a monitoriza și evalua în regim permanent evoluțiile de securitate ale regiunii.

La nivel oficial, regiunea extinsă a Mării Negre are relevanță strategică pentru România, însă statul român nu a alocat resursele necesare pentru a identifica și valorifica mai mult relevanța strategică a regiunii cu ajutorul

unei resurse instituționale autonome, care să funcționeze în teritoriu, la litoralul Mării Negre. Astfel încât Asociația noastră a suplinit (*de facto*) și absența, la Constanța, a unui centru de geopolitică a Mării Negre, a unui institut de dobrogenistică, a unei filiale a Academiei Române etc.

Între timp, **relevanța strategică a regiunii extinse a Mării Negre a crescut neîncetat**, ea fiind deja formalizată și conceptualizată la nivelul unor actori statali (d.e. România, SUA) sau nonstatali (NATO).

Noi, la Constanța, la Asociația *Casa Mării Negre*, **am știut mereu valoarea strategică a regiunii** și am depus eforturi uriașe pentru a o evidenția și exploata, la nivel național, regional și internațional.

În acest sens, în cei șapte ani de existență (2017-2024), am organizat și coorganizat peste 30 de evenimente internaționale și naționale în domeniul relațiilor internaționale, **am creat un grup regional funcțional de experți** care participă în mod curent la activitățile și proiectele noastre (experți prestigioși din țările regiunii, precum România, Ucraina, Republica Moldova, Turcia, Georgia și din afara acesteia – Belarus, Polonia etc.), am derulat numeroase proiecte în domeniul relațiilor internaționale, politicilor culturale și identitate etc.

Declanșarea războiului de agresiune pe scară largă al Federației Ruse a confirmat valoarea analitică a expertilor Asociației, la nivel național și internațional. Asociația se află în topul organizațiilor non-guvernamentale din România ai căror membri sunt solicitați în regim cvasi-permanent, în calitate de experți, să ofere expertiză pe temele geopolitice fierbinți ale momentului la posturile naționale de televiziune și radio, precum și în presa scrisă.

Declanșarea războiului de agresiune pe scară largă al Federației Ruse a confirmat analizele, evaluările și predicțiile permanente ale Asociației cu privire la **relevanța strategică a regiunii** și la **tulburările geopolitice paradigmaticice** care au (și/sau vor avea) loc în acest spațiu. Cu ajutorul acestor evaluări, mediile analitice și factorii de decizie din România au fost echipați analitic mai bine pentru provocările ce au urmat. Cu ajutorul acestor evaluări (prin intermediul discuțiilor permanente și al dezbatelor în cadrul evenimentelor internaționale organizate de Asociație cu participarea expertilor parteneri și prietenii), mediile analitice și factorii de decizie din alte

țări ale regiunii au avut oportunitatea de a se echipa analitic mai bine pentru provocările ce au urmat.

Asociația este condusă de Dorin Popescu, ex-diplomat, analist politic, expert în geopolitică, vicepreședinte al Asociației *Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană* / ICDE, eseist, fost cadru universitar, în calitate de președinte, precum și de Florin-Cristian Anastasiu, profesor, directorul Colegiului Dobrogean „Spiru Haret” din Tulcea, în calitate de vicepreședinte; membrii activi ai Asociației sunt conf. univ. dr. Marian Zidaru (membru al filialei Constanța a Societății de Științe Istorice), Răzvan Victor Pantelimon (lector univ. la Universitatea *Ovidius Constanța*), Alexandru-Marian Crenganiș, Dorin Melnic (studii de licență și master în relații internaționale) etc.

Din *stafful* Asociației fac parte 3 experți în domeniul relațiilor internaționale (Dorin Popescu, Răzvan Victor Pantelimon și Marian Zidaru), precum și 2 experți juniori care, devenind membri ai Asociației odată cu stagiul de practică universitară efectuat la Asociație, au evoluat în cadrul Asociației, asigurând funcționarea administrativă și analitică minimală a acesteia (Dorin Melnic și Alexandru-Marian Crenganiș). Avem mare încredere în creșterea rapidă a performanțelor analitice ale acestora și suntem convinși că Asociația are resursele necesare pentru a facilita creșteri de performanță ale multor altor tineri care își doresc o carieră în domenii precum relații internaționale, diplomație etc.

Asociația a stimulat permanent interesul specialiștilor pentru teme geopolitice privind securitatea și geopolitica regiunii extinse a Mării Negre, a organizat evenimente de impact în acest domeniu, a creat rețele de parteneriate care pot facilita ieșirea mediilor locale din izolarea actuală, a creat premise pentru ca orașul Constanța să redevină un pol geopolitic de referință la nivel național. Asociația a încurajat în mod permanent participarea activă a tinerilor intelectuali din Dobrogea la proiecte locale de impact ce pot consolida profilul cultural al Dobrogei în plan național și internațional.

Site-ul Asociației: www.casamariinegre.ro.

Asociația desfășoară două proiecte paradigmatic: *Conferințele Mării Negre* și *Simpozioanele de la Dervent*.

a. *Conferințele Mării Negre* se desfășoară sub forma unor evenimente internaționale anuale (conferințe, mese rotunde etc.) pe teme de relații internaționale și geopolitică a Mării Negre, cu numeroase participări ale unor experți de calibru din țările regiunii.

Până în prezent, Asociația a organizat 8 ediții ale acestora:

1. Masa rotundă internațională pe teme geopolitice „**O nouă arhitectură geopolitică la Marea Neagră? Semne premonitorii, conflicte și convergențe**”, Constanța, 27 ianuarie 2018.
2. Masa rotundă internațională pe teme geopolitice „**Marea Neagră – un lac geopolitic al lebedelor? Lebede albe și negre la linia orizontului**”, Constanța, 17 noiembrie 2018.
3. Masa rotundă internațională „**Amenințări securitare în regiunea Mării Negre. Fizionomia Pontului Euxin în paradigma geopolitică post-Crimeea**”, Constanța, mai 2019.
4. Masa rotundă internațională „**Parteneriatul Estic – fără Est și/sau fără parteneri?**”, Constanța, 2 noiembrie 2019, eveniment organizat de către Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* Constanța (organizator principal) și filiala Constanța a Asociației *Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană / ICDE*.
5. Masa rotundă internațională „**De la cyber la fake. Limbajele hibride ale puterii la Marea Neagră**”, online (Zoom), 29 iunie 2020, eveniment organizat în parteneriat cu Asociația Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană / ICDE, filialele București și Constanța și Institutul pentru Politică Mondială, Kiev, Ucraina.
6. Masa rotundă internațională „**Hannibal intra muros. Soluții și strategii de consolidare a rezilienței la Marea Neagră**”, în regim *online* (platforma Zoom), 9 decembrie 2021, eveniment organizat de Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* din Constanța în parteneriat cu Asociația Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană / ICDE, Cluj-Napoca, filialele București și Constanța ale ICDE și Institutul pentru Politică Mondială, Kiev, Ucraina.
7. Masa rotundă internațională „**Marte și moarte la Marea Neagră. Mai sunt posibile lebede negre?**”, Constanța, 12 noiembrie 2022.

8. Conferința internațională „**Marea Neagră. Războaie și hegemonii**”, Constanța, 16 noiembrie 2023.

b. Simpozioanele de la Dervent (ediții periodice ale Simpozionului Internațional „Destine frânte pentru țară în spațiul istoric românesc”, organizate în colaborare cu instituții partenere) se desfășoară sub forma unor dezbateri periodice privind spiritualitatea și identitatea românească, la care participă în mod curent istorici, experți în geopolitică și personalități ale vieții spirituale din România, Republica Moldova și Ucraina.

Până în prezent, Asociația și partenerii acesteia au organizat 3 ediții, astfel:

- **Simpozionul Internațional „Destine frânte pentru țară în vatra istorică românească”**, Mănăstirea Dervent, localitatea Ostrov, județul Constanța, 7 iulie 2018 (în calitate de coorganizator și partener, în colaborare cu parteneri locali).

- **Simpozionul Internațional „Destine frânte pentru țară în vatra istorică românească”, ediția a doua**, Mănăstirea Dervent, 6 iulie 2019 (în calitate de coorganizator și partener, în colaborare cu parteneri locali).

- **Conferința științifică internațională „Istorie, geopolitică și spiritualitate românească la Marea Neagră”**, Mănăstirea Dervent, 13 august 2021; organizatori: Asociația „Casa Mării Negre / Black Sea House” (organizator principal), în colaborare cu parteneri naționali și locali (Mănăstirea Dervent, Asociația „Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană” – filialele București și Constanța, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” – filiala Constanța).

Alte evenimente internaționale și naționale organizate sau co-organizate de către Asociație (selectiv):

a. Pe teme geopolitice și de relații internaționale:

- Masa rotundă cu titlul „România și regiunea Mării Negre. Întâlnirea Europei Centrale cu Rusia, Balcanii, Caucazul de Sud și Oriental Mijlociu”, organizată în comun de către Asociația Casa Mării Negre / Black Sea House din Constanța și Grupul de reflecție și analiză internațională Citadel din Cluj-Napoca, 2 noiembrie 2018, Facultatea de Studii Europene a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

- Evenimente publice de lansare a filialei Constanța a ICDE, noiembrie 2019: Prezentarea volumului „Politica marilor puteri în Europa Centrală și de Est: 30 de ani de la sfârșitul Războiului Rece” (Ed. Humanitas, București, 2019), autor Valentin Naumescu; prezentarea filialei Constanța a ICDE.

- Dezbaterea pe tema „Uniunea Europeană și conflictele înghețate din Marea Neagră”, organizator Institutul Diplomatic Român (IDR), în colaborare cu Asociația „Casa Mării Negre / Black Sea House” (partener), Constanța, 1 octombrie 2021.

- Dezbaterea „Viitorul Europei = Viitorul României” – sesiunea de dezbatere la Constanța, eveniment organizat de Institutul Diplomatic Român (IDR), având ca parteneri Consiliul Județean Constanța și Asociația Casa Mării Negre / Black Sea House, Constanța, 1 octombrie 2021.

- Masa rotundă internațională „Agresiunea hibridă ca o nouă formă de politică externă: 5 ani de experiență de contracarare internațională a ocupării teritoriilor ucrainene de către Federația Rusă”, 21 mai 2019, București (coorganizator).

- Dezbaterea-eveniment internațională dedicată situației culturii și comunității românești din Ucraina cu tema „Cultura română – rezistență, exil, captivitate geopolitice. Studiu de caz: cultura română în Ucraina”, București, 24 ianuarie 2020 (coorganizator).

- Masa rotundă internațională „Politica istoriei: între regiunea baltică și Marea Neagră”, Kiev, Ucraina, 29 aprilie 2020, online/„Zoom” (co-organizator).

- Masa rotundă internațională „Neoimperialismul între regiunea baltică și Marea Neagră”, Kiev, Ucraina, 19 iunie 2020, online/„Zoom” (co-organizator) etc.

b. Pe teme culturale, identitate și conexe:

- Masa rotundă internațională „Limba română este patria mea!”, Tulcea, 24 mai 2018, cu participarea experților în strategii lingvistice din România, Ucraina, R. Moldova. Organizator principal al evenimentului: Colegiul Dobrogean Spiru Haret din Tulcea.

- Masa rotundă internațională „Limba română – blestem și binecuvântare”, Tulcea, 17 mai 2023, cu participarea experților în strategii

lingvistice din România, Ucraina, R. Moldova. Organizator principal al evenimentului: Colegiul Dobrogean *Spiru Haret* din Tulcea.

- Masa rotundă informală cu tema „Există forme evolute de viață culturală la Tomis? Este conectată cetatea tomitană la proiectele culturale majore din România?”, 16 ianuarie 2018.

- Masa rotundă „Cultura în cetate: cămașa lui Nessus, centură de castitate sau mantie de vreme rea? Rolul administrației în proiectele și proiecțiile culturale ale comunității”, Constanța, 15 ianuarie 2020.

Principalele **proiecte editoriale** ale Asociației:

- volumul colectiv omagial „**Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis**”, autor Dorin Popescu (Editura Ideea Europeană, București, 2017, Colecția Istoria mentalităților), editat cu ocazia bicentenarului morții lui Publius Ovidius Naso.

- volumul de autor publicat sub egida Asociației, „**Captivi la Pontul Hibrid. Studii și eseuri geopolitice**”, autor Dorin Popescu, Editura Ideea Europeană, București, 2020.

Un volum coordonat de prof. univ. dr. Stoica Lascu și conf. univ. Marian Zidaru (antologie a Simpozionului Internațional „Destine frânte pentru țară în vatra istorică românească”, primele trei ediții) se află sub tipar la Editura Etnologică din București.

Anvergura, impactul și ineditul organizării acestor evenimente fac din Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* nu numai o platformă de dezbatere geopolitică și culturală din ce în ce mai credibilă în plan național și internațional (în regiunea extinsă a Mării Negre), dar și un laborator de studii și analize geopolitice din ce în ce mai apreciat de experți, în țară și în străinătate, precum și o platformă de dezbatere geopolitică și spirituală unică în regiunea Dobrogei.

Principalii parteneri externi: Centrul Media *BucPress* din Cernăuți; Institutul de Studii Politice și Capital Social, Cernăuți; Institutul de Politică Globală, Kiev; Fundația „Resurse și Inițiative Publice”, Cernăuți; ONG Centrul de Narrative Politice ale Democrației, Cernăuți; ONG „Centrul pentru Cooperare Regională «Dialog»”, Cernăuți; Consiliul de Politică Externă *Prisma Ucraineană*, Kiev (**Ucraina**); Asociația pentru Politică Externă, Chișinău; Asociația Istoriciilor din Moldova *Alexandru Moșanu*; Institutul de

Istorie Socială „ProMemoria”, Chișinău; ONG *Casa Limbii Române*, Căușeni (**Republica Moldova**); Institutul Georgian de Afaceri Publice, Tbilisi; Centrul Georgian de Analiză Strategică, Tbilisi (**Georgia**); Centrul de Studii Moderne Turcice, Istanbul (**Turcia**); Fundația *Institutul pentru Studii Estice*, Varșovia (**Polonia**); Rețeaua Regională Est-Europeană a Parteneriatului Global pentru Prevenirea Conflictelor Armate / GPPAC (**organizație internațională**) etc.

Principalii parteneri interni (România): Asociația *Inițiativa pentru Cultură Democratică Europeană / ICDE*, Cluj-Napoca; Asociația de Geopolitică „Ion Conea”, București; revista *Geopolitica*, București; Centrul de Studii Globale, Sibiu; Centrul de Studii Avansate, București; numeroși alți parteneri naționali și locali.

Avem toate motivele să credem că Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* a reușit în mare măsură să atingă standardele de calitate și performanță pe care și le-a impus încă de la început, atât în calitate de *think-tank* geopolitic, cât și în calitate de actor nongovernmental cultural local.

* * *

Una dintre resursele strategice ale Asociației o reprezintă **resursa umană de calitate a grupului regional de experti** care participă în mod curent la evenimentele internaționale geopolitice organizate de CMN sub egida Conferințelor Mării Negre de la Constanța, precum și **rețeaua de prieteni și parteneri** de pe plan național și regional.

Ca urmare a dezbatelor permanente care au avut loc în cadrul **Conferințelor Mării Negre** organizate de Asociația *Casa Mării Negre / Black Sea House* la Constanța, pe teme geopolitice privind **modificările paradigmatic ale raporturilor de putere în regiune** (a se vedea în acest sens conferințele pe această temă, inclusiv cea din 2023, „Marea Neagră. Războaie și hegemoni”), ne-am asumat (noi, membrii Asociației, în numele prietenilor și partenerilor noștri – contributori la acest volum și/sau participanți la Conferințele Mării Negre de la Tomis) acest nou proiect editorial: un volum colectiv, pe teme incitante, scris de prieteni și parteneri din regiunea extinsă a Mării Negre care mai au naivitatea de a crede că o **bună disecție analitică a catastroficului geopolitic ne mai poate salva de dezastre**.

Le mulțumim prietenilor și partenerilor noștri din acest volum, precum și prietenilor și partenerilor noștri care participă în mod curent la Conferințele Mării Negre! Ideile lor ne-au încurajat, stimulat și motivat.

Elogioase și calde mulțumiri Editurii *Presa Universitară Clujeană* și tuturor prietenilor și partenerilor de la Cluj-Napoca, prioritar prietenului nostru Valentin Naumescu, care ne-a onorat cu prefața acestui volum și cu multe alte probe de prietenie!

Alese mulțumiri tuturor contributorilor din volum (Ioana Constantin-Bercean, Radu Carp, Carmen-Gabriela Chitafes, Cătălin Gabriel Done, Marin Gherman, Radu Gorincioi, Serhii Hakman, Anatoliy Kruglashov, Dorin Melnic, Zmicier Mickiewicz, Marius-Mircea Mitrache, Natalia Nechaieva-Yuriichuk, Răzvan Victor Pantelimon, Alla Roșca, George Scutaru, Vasile Simileanu, Natalia Stercul, Gela Vasadze, Marian Zidaru) pentru prietenie și parteneriat.

Le mulțumim și tuturor celor care vor aprecia că lectura acestui volum le va fi folositoare!

Dorin Popescu

Black Sea House Association, Constanta, Romania.

A Short Institutional “Biographical” Note

The Black Sea House Association / BSH has been acting in Constanta since 2017. It is the only geopolitical think-tank in Romania dedicated to the extended region of the Black Sea, being, at the same time, the only think-tank in the southeast of Romania.

It functions mainly as a political analysis and prediction think-tank, a unique organization in Romania in terms of structure and objectives (public policy think-tank at the Black Sea, located in the field, on the Pontic coast).

The purpose of the Black Sea House Association is to carry out geopolitical studies and regional analyses that can be useful to the local community and the local and central administration, to promote and support culture and public policies, nationally and locally (in Dobrudja), as well as throughout the pontic space.

The establishment of the BSH responded to the need for analytical environments in Romania and in the countries of the extended Black Sea region, to monitor and evaluate regional security developments permanently.

In the meantime, the strategic relevance of the extended Black Sea region has grown continuously, it being already formalized and conceptualized at the level of state actors (i.e. Romania, USA) or non-state actors (NATO).

We, in Constanta, at the Black Sea House Association, were aware of the strategic value of the Black Sea region and have made efforts to highlight and exploit it at a national, regional, and international level.

In this sense, in the seven years of existence (2017-2024), we have organized and co-organized more than 30 international and national events in the field of international relations, have created a functional regional group of experts who regularly participate in our activities and projects (prestigious experts from the countries of the region, such as Romania,

Ukraine, the Republic of Moldova, Turkey, Georgia and beyond - Belarus, Poland, etc.), we have carried out numerous projects in the field of international relations, cultural and identity policies, etc.

The outbreak of the Russian Federation's large-scale war of aggression confirmed the analytical value of our experts, nationally and internationally. Our Association is at the top of the non-governmental organizations in Romania, whose members are permanently called upon, as experts, to provide expertise on critical geopolitical topics of the moment on national televisions, radio stations or in the printed media.

The outbreak of the Russian Federation's large-scale war of aggression confirmed the Association's ongoing analyses, assessments and predictions regarding the strategic relevance of the region and the paradigmatic geopolitical disturbances that are (and will be) taking place in this space. With the help of these assessments, the decision-makers in Romania were better equipped analytically for the challenges ahead. With the help of these evaluations (through permanent discussions and debates within the international events organized by the Association with the participation of experts, partners and friends), the decision-makers from other countries of the Black Sea region had the opportunity to improve their analytical approach toward the regional security issues.

The Black Sea House Association is led by Dorin Popescu, ex-diplomat, political analyst, an expert in geopolitics, vice-president of the Initiative Association for European Democratic Culture / ICDE, essayist, former academic, as president, as well as by Florin-Cristian Anastasiu, teacher, director of the Dobrogean College „Spiru Haret” from Tulcea, as vice-president; the active members of the Association are Marian Zidaru (Associate Professor, member of the Constanța branch of the Society of Historical Sciences), Răzvan Victor Pantelimon (lecturer at the Ovidius University of Constanta), Alexandru-Marian Crenganiș, Dorin Melnic (Bachelor and Master degrees in international relations), etc. The Association's staff includes three experts in the field of international relations (Dorin Popescu, Răzvan Victor Pantelimon and Marian Zidaru), as well as two junior experts who, becoming members of the Association with the university internship carried out at the Association, evolved within the

Association, ensuring its minimal administrative and analytical functioning (Dorin Melnic and Alexandru-Marian Crenganiş). We are confident in the rapid growth of their analytical performance; we are sure that the Association has the necessary resources to facilitate the growth of many other young people who want a career in fields such as international relations, diplomacy, etc.

The association has permanently stimulated the interest of specialists in geopolitical topics regarding the security and geopolitics of the extended Black Sea region, organized impact events in this field, created partnership networks that can facilitate the exit of local environments from the current isolation, created premises for the city of Constanța to once again become a geopolitical pole of reference at the national level. The association has permanently encouraged the active participation of young intellectuals from Dobruja in local impact projects that can strengthen the cultural profile of Dobruja nationally and internationally.

Association website: www.casamariinegre.ro.

The association carries out two paradigmatic projects: *the Black Sea Conferences* and the *Dervent Symposiums*.

a. *The Black Sea Conferences* take place in the form of annual international events (conferences, round tables, etc.) on international relations and geopolitics of the Black Sea, with numerous participations of top experts from the countries of the Black Sea region.

Until now, the Association has organized **eight editions**:

1. International Roundtable on geopolitical topics “**A new geopolitical architecture at the Black Sea? Premonitory signs, conflicts and convergences**”, Constanța, January 27, 2018.

2. International Round Table on geopolitical themes “**The Black Sea - a geopolitical swan lake? Black and white swans on the horizon**”, Constanța, November 17, 2018.

3. International Round Table “**Security threats in the Black Sea region. Physiognomy of the Pontus Euxinus in the post-Crimea geopolitical paradigm**”, Constanța, May 2019.

4. International Round Table “**Eastern Partnership - without the East and/or without partners?**”, Constanța, November 2, 2019, an event

organized by the Black Sea House Constanta Association (main organizer) and the Constanta branch of the Culture Initiative Association European Democratic / ICDE.

5. The international round table "**From cyber to fake. The hybrid languages of power at the Black Sea**", online (Zoom), June 29, 2020, an event organized in partnership with the European Democratic Culture Initiative Association / ICDE, Bucharest and Constanta branches and the Institute for World Politics, Kyiv, Ukraine.

6. The international round table "**Hannibal intra muros. Solutions & strategies to strengthen resilience in the wider Black Sea region**", online (Zoom platform), December 9, 2021, an event organized by the Black Sea House Association of Constanta in partnership with the European Democratic Culture Initiative Association / ICDE, Cluj-Napoca, the Bucharest and Constanta branches of ICDE and the Institute for World Politics, Kyiv, Ukraine.

7. The international round table "**Shadow of Ares at the Black Sea. Are black swans still possible?**", Constanta, November 12, 2022.

8. International conference "**The Black Sea. Conflicts and Hegemons**", Constanta, November 16, 2023.

The main publishing projects of the Association:

- the collective tribute volume "The Revenge of the Barbarians. 2000 years without Ovidiu at Tomis", editor Dorin Popescu, Ideea Europeană Publishing House, Bucharest, 2017.
- the author's volume published under the auspices of the Association, "Captives at the Hybrid Pontus. Geopolitical studies and essays", author Dorin Popescu, Ideea Europeană Publishing House, Bucharest, 2021.

A volume coordinated by Professor Stoica Lascu and Associate Professor Marian Zidaru, Anthology of the International Symposium "Broken Fates for the Country", is in print at Etnologica Publishing House, Bucharest.

The scope, impact, originality, and professionalism with which these events were organized make the Black Sea House Association not only an increasingly credible geopolitical and cultural debate platform on a national

and international level (in the extended Black Sea region) but a laboratory of geopolitical studies and analysis increasingly appreciated by experts, in the country and abroad, as well as a unique geopolitical and spiritual debate platform in the Dobrogea region.

Our main external partners: BucPress Media Center, Chernivtsi; Institute of Political Studies and Social Capital, Chernivtsi; Institute for Word Policy, Kyiv; "Public Resources and Initiatives" Foundation, Chernivtsi; NGO Center for Political Narratives of Democracy, Chernivtsi; NGO "Center for Regional Cooperation "Dialog""", Chernivtsi; Foreign Policy Council "Ukrainian Prism", Kyiv (Ukraine); Association for Foreign Policy, Chisinau; Association of Historians "Alexandru Moșanu" from Moldova, Chisinau; Institute of Social History "ProMemoria", Chisinau; NGO Casa Limbii Române, Căușeni (Republic of Moldova); Georgian Institute of Public Affairs, Tbilisi; Georgian Center for Strategic Analysis, Tbilisi (Georgia); Center for Modern Turkish Studies, Istanbul (Turkey); The Institute for Eastern Studies Foundation, Warsaw (Poland); East European Regional Network of the Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict / GPPAC (international organization) etc.

Our main internal partners (Romania): Association *Initiative for European Democratic Culture* / ICDE, Cluj-Napoca; "Ion Conea" Geopolitics Association, Bucharest; Geopolitica magazine, Bucharest; Global Studies Center, Sibiu; Center for Advanced Studies, Bucharest., many others regional, national, and local partners etc.

We have all reasons to believe that the Black Sea House Association has largely succeeded in reaching the standards of quality and performance that it has set for itself from the beginning, both as a geopolitical think-tank and as a non-governmental local cultural actor.

* * *

One of the "strategic resources" of the Association is the quality human resource of the regional group of experts who regularly participate in the international geopolitical events organized by the CMN under the auspices of the Black Sea Conferences in Constanta, as well as the network of friends and partners at the national and regional level.

As a result of the ongoing debates that took place within the Black Sea Conferences organized by the Black Sea House Association in Constanta on geopolitical issues regarding the paradigmatic changes in power relations in the region (see our conferences on this topic, including the one from 2023, "The Black Sea, wars and hegemons"), we (we, the members of the Association, on behalf of our friends and partners - contributors to this volume and participants in the Black Sea Conferences from Tomis) have undertaken this new editorial project: a collective volume, on exciting topics, written by friends and partners from the extended Black Sea region who still have the naivety to believe that a **creative analytical dissection of the geopolitical catastrophe can save us from disasters**.

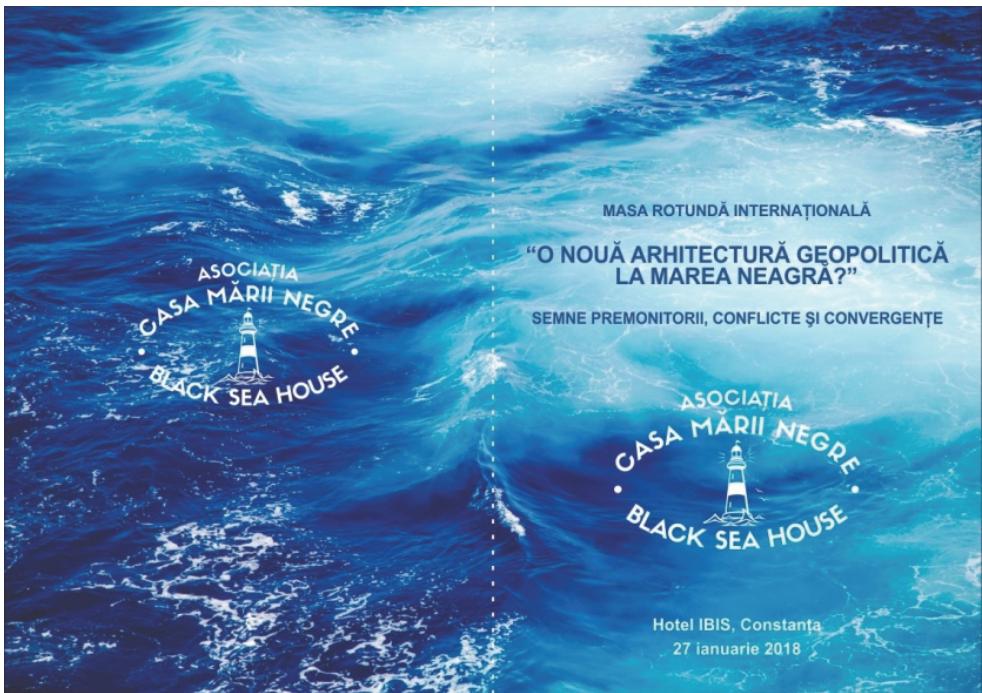
Many thanks to our friends and partners who regularly attend **our Black Sea Conferences!** Their ideas encouraged, stimulated and motivated us.

Warm thanks to the Presa Universitară Clujeană Publishing House and to all friends and partners from Cluj-Napoca, especially to our friend Valentin Naumescu, who honored us with the preface of this volume and with many other *proofs of friendship!*

Our gratitude to all contributors to this volume (Ioana Constantin-Bercean, Radu Carp, Carmen-Gabriela Chitafes, Cătălin Gabriel Done, Marin Gherman, Radu Gorincioi, Serhii Hakman, Anatoliy Kruglashov, Dorin Melnic, Zmicier Mickiewicz, Marius-Mircea Mitrache, Natalia Nechaieva-Yuriichuk, Răzvan Victor Pantelimon, Alla Roșca, George Scutaru, Vasile Simileanu, Natalia Stercul, Gela Vasadze, Marian Zidaru) for their friendship and partnership!

We also thank all those who will appreciate that reading this volume can be useful for them!

Dorin Popescu

UNIVERSITATEA
BABEŞ-BOLYAI

„ROMÂNIA ȘI REGIUNEA MĂRII NEGRE: ÎNTÂLNIREA EUROPEI CENTRALE CU RUSIA, BALCANII, CAUCAZUL DE SUD ȘI ORIENTUL MIJLOCIU”

Organizatori:
think tankul CASA MĂRII NEGRE
și
Grupul de Reflecție și Analiză Internațională CITADEL

Moderatori:

Conf. univ. dr. Valentin NAUMESCU, Coordonator Citadel

Lector dr. Dorin POPESCU, Președintele Asociației Casa Mării Negre, Constanța

**Vineri, 2 noiembrie 2018, ora 10:00, Sala Robert Schuman,
a Facultății de Studii Europene (str. Em. de Martonne, nr. 1)**

citadel.granturi.ubbcluj.ro

INTERNATIONAL ROUND TABLE

Black Sea – a Real Geopolitical Swan Lake?

Black and white swans at the horizon line

Constanta, 17 November 2018,
Ibis Hotel

Masa rotundă internațională

"Amenințări securitare în regiunea Mării Negre.

Fizionomia Pontului Euxin în paradigma geopolitică post-Crimeea"

Luni, 20 mai 2019, 10.00-16.00

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța (piața Ovidiu)

Experti din Ucraina și România dezbat împreună la Tomis, în premieră, temele geopolitice "fierbinți" ale regiunii Mării Negre, în noua paradigmă generată de anexarea Crimeei și conflictul din Donbas

Organizatori:

Ucraina: Organizația neguvernamentală "Centrul de Narrative Politice ale Democrației", Kiev; Organizația neguvernamentală "Centrul pentru Cooperare Regională «Dialog», Cernăuți; Universitatea Națională "Yuriy Fedkovych" din Cernăuți; Fundația "Resurse și Inițiative Publice", Cernăuți.

România: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Asociația de Geopolitică "Ion Conea", București, Asociația "Casa Marii Negre / Black Sea House" Constanța.

ICDE
Iniciativa pentru cultură, democrație și dezvoltare europeană

MASA ROTUNDĂ INTERNATIONALĂ

Parteneriatul Estic -

fără Est și/sau fără partener?

Hotelul IBIS, Constanța

2 Noiembrie 2019, 11.15-16.00

Dezbateri tematice:

Parteneriatul Estic – soluții europene la criza ontologică actuală. Mai știe corabia europeană să navege printre aisbergurile geopolitice ostile ale Mării Negre?

Parteneriatul Estic sub luneta partenerilor. Mai caută partenerii europeni din vecinătate drumul spre ei al corăbiilor europene, mai construiesc porturi pentru acestea?

Moderatori: conf. univ. dr. habil. Valentin Naumescu, președintele ICDE, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, România și Arseny Sivitski, directorul Centrului pentru Studii Strategice și de Politică Externă, Minsk, Belarus
Participă: experti din România, Ucraina, Belarus, R. Moldova

MALTA — MEDITERRANEAN SEA

MASA ROTUNDĂ INTERNACIONALĂ MARTE ȘI MOARTE LA MAREA NEAGRĂ. MAI SUNT POSIBILE LEBEDE NEGRE?

12 noiembrie 2022, 10.00-14.30

Constanța, Hotel Ramada, Sala Ovidius, etajul 8

✓ Secțiuni tematice:

Marte la Marea Neagră.

Fotografia analitică a războiului de agresiune din Ucraina.

Lebedele negre ale războiului din Ucraina.

Marea Neagră și lumea după Putin.

✓ Prezentarea expoziției foto "Fețe simple ale unei istorii de loc simple" a Fondului de Caritate "Resurse și Inițiative Publice", Cernăuți, Ucraina

Participă experți din:

România, Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Turcia, Belarus/Polonia

